

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK ANABİLİM DALI**

**TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YABANCI SATIN ALMALARIN
BANKACILIK SİSTEMİ PERFORMANSINA ETKİSİ VE FİNANSBANK
UYGULAMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hakan ÇAKMAK

İstanbul-2010

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK ANABİLİM DALI**

**TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YABANCI SATIN ALMALARIN
BANKACILIK SİSTEMİ PERFORMANSINA ETKİSİ VE FİNANSBANK
UYGULAMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Yrd.Doç.Dr.Ufuk BAŞOĞLU**

İstanbul-2010

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü

Aşağıda belirtilen lisansüstü tez, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği hükümlerinde belirtilen esaslar çerçevesinde jüri önünde savunulmuş ve jüri tarafından başarılı bulunmuştur.

TEZ BAŞLIĞI :Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Satın Almalarının Bankacılık Sistemi Performansına Etkisi ve Finansbank Uygulaması

TÜRÜ :Yüksek Lisans

TEZİ HAZIRLAYAN : Hakan ÇAKMAK

ANABİLİM DALI : Bankacılık

SAVUNMA TARİHİ :12.08.2010

JÜRİ ÜYELERİ :

GÖREVİ

ADI SOYADI

İmza

Danışman

Yrd.Doç.Dr.Ufuk BAŞOĞLU

Üye

Yrd.Doç.Dr.Başak TANINMIŞ YÜCEMEMİŞ

Üye

Yrd.Doç.Dr.Hayatullah ERİŞ

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TABLOLAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI.....	1
1.1.1. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımının (DYSY) Tanımı ve Kapsamı	2
1.1.2. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları (DYSY) İle İlgili Teoriler.....	4
1.1.2.1. Endüstriyel Örgüt Teorisi.....	4
1.1.2.2. Ürün Devreleri Teorisi (Product Life Cycle Theory)	4
1.1.2.3. İçselleştirme Teorisi.....	5
1.1.2.3. Lokasyon Teorisi	6
1.1.2.4. Eklektik Teori.....	6
1.1.2.5. Yeni Doğrudan Yabancı Yatırımlar Teorisi.....	7
1.1.3. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarını Etkileyen Faktörler	7
1.1.4. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Evsahibi Ülke Üzerindeki Etkileri	8
1.1.5. Dünyada ve Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları	10
1.2. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YABANCI SERMAYE YATIRIMLARININ KAPSAMI	17
1.3. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI İLE İLGİLİ TEORİLER	17
1.3.1. İçselleştirme Teorisinin Bankacılık Sektörüne Uyarlanması.....	18
1.3.1.1. Grubel’in Çokuluslu Bankacılık Teorisi	18
1.3.1.2. Uluslararası Ticaret/ Karşılaştırmalı Üstünlük Teorisi	19
1.3.1.3. Endüstriyel Örgüt Teorisi	20
1.3.1.4. Savunmacı Genişleme (Defensive Expansion) Teorisi	20
1.3.1.5. Uluslararası Yatırım Teorisi.....	21
1.3.2. Eklektik Teorinin Bankacılık Sektörüne Uyarlanması	21

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ YABANCI SERMAYE YATIRIMLARININ GELİŞİMİ VE FİNANS SİSTEMİNE ETKİLERİ

2.1. DÜNYADA BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI	23
2.2. TÜRK FİNANS SİSTEMİ VE BANKACILIK SEKTÖRÜ	31
2.2.1. Genel Olarak Finansal Sistem ve İşleyişi	31
2.2.2. Türk Finans Sisteminin Yapısı ve Bankacılık Sektörünün Türk Finans Sistemi İçerisindeki Yeri	38
2.2.3. Türkiye'de Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi	41
2.2.4. Türk Bankacılık Sektörünün Yapısal Analizi	46
2.2.5. Türk Bankacılık Sektörünün Temel Özellikleri ve Sorunları	50
2.2.6. Basel II ve Türk Bankacılık Sektörü	52
2.3. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI	55
2.3.1. Tarihsel Gelişim	55
2.3.2. Türk Bankacılık Sektöründe Faaliyet Göstermekte Olan Yabancı Bankalar ve Sektördeki Konumları	61
2.3.2.1. Türk Bankacılık Sektöründe Aktif Büyüklüğü ve Sayı İtibariyle Yabancı Sermaye Payı	61
2.3.2.2. Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermayeli Bankaların Toplam Mevduat İçerisindeki Payı	67
2.3.2.3. Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermayeli Bankaların Toplam Krediler İçerisindeki Payı	70
2.3.2.4. Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermayeli Bankaların Şube ve Personel Sayılarındaki Gelişim.....	74
2.3.2.5. Türk Bankacılık Sektöründeki Yabancı Sermayeli Bankaların Sermaye Yeterliliği, Gelir-Gider Yapısı, Karlılık ve Aktif Kalitesi Açıklarından Yerli Bankalar İle Karşılaştırılması	78
2.3.3. Yabancı Sermaye Yatırımlarını Türk Bankacılık Sektörüne Çeken Faktörler	84

2.3.4. Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermayeli Bankalarla İlgili Yasal Düzenlemeler	85
2.4. BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ YABANCI SERMAYE YATIRIMLARININ FİNANS SİSTEMİ ÜZERİNE ETKİLERİ.....	87
2.4.1. Bankacılık Sektörüne Yabancı Sermaye Girişlerinin Rekabet İle Bağlantılı Etkileri	88
2.4.1.1. Sektördeki Ürün, Hizmet ve Teknolojiler Üzerine Etkileri	88
2.4.1.2. Bankaların Kullandıkları Krediler Üzerine Etkileri	91
2.4.1.3. Bankaların Performansları Üzerine Etkileri.....	98
2.4.1.4. Sektörde Çalışan İnsan Kaynağına Etkileri	105
2.4.2. Bankacılık Sektöründeki Yabancı Sermaye Yatırımlarının İstikrar Etkileri	106
2.5. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE YABANCI SERMAYE GİRİŞLERİNİN ETKİLERİ ÜZERİNE YAPILMIŞ AMPİRİK ÇALIŞMALAR.....	115
2.6. YABANCI BANKALAR, AVRUPA'NIN GELİŞEN ÜLKELERİ VE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ.....	121

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMINDA FİNANSBANK UYGULAMASI

3. NBG YAKLAŞIMIYLA DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMI.....	123
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	138
KAYNAKÇA	147
ÖZGEÇMİŞ.....	155

TABLolar LİSTESİ

<u>TABLO NO</u>	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1: Dünya’da Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Gelişimi	10
Tablo 2: Global Uluslararası Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları	11
Tablo 3: Global Uluslararası Doğrudan Yabancı Sermaye Akışı ve tahminler 1990-2012	12
Tablo 4: Türkiye’ye Yıllar İtibariyle DYSY’ları Girişleri (MilyonUSD)	14
Tablo 5: Türkiye’ye Uluslararası Doğrudan Yabancı Sermaye Girişleri	15
Tablo 6: Türkiye’ye Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişlerinin Sektörel Dağılımı	15
Tablo 7: 2006 Yılındaki En Büyük 5 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı	16
Tablo 8: Gelişmekte Olan Ülkelerde Yabancı Sermayeli Banka Aktiflerinin Toplam Bankacılık Sektörü Aktiflerine Oranı	27
Tablo 9: Seçilmiş AB Ülkelerinde Yabancı Sermayeli Bankaların Aktiflerinin Toplam Bankacılık Sektörü Aktiflerine Oranı (2006)	28
Tablo 10: Seçilmiş Bazı Ülkelerde Yabancı Bankaların Sayısının Toplam Banka Sayısına Oranı (1995-2002 ortalaması)	29
Tablo 11: Bankacılık Sektöründeki Yabancı Sermaye Yatırımlarının Geldiği Ülkeler	30
Tablo 12: Aktif Büyüklüğünde AB-Türkiye Karşılaştırması	38
Tablo 13: Türk Finans Sisteminin Yapısı	39
Tablo 14: Türk Finans Sektörünün Aktif Büyüklüğü	41
Tablo 15: Türk Bankacılık Sektöründe Faaliyet Gösteren Bankaların Sayısı	47
Tablo 16: Türk Bankacılık Sektöründe Grup Bazında Aktif Dağılımı	48
Tablo 17: Türk Bankacılık Sektöründe Grup Bazında Bölgesel Şube Aktif Dağılımı	48
Tablo 18: Türk Bankacılık Sektöründe Sermaye Yapısının Analizi	49
Tablo 19: Türk Bankacılık Sektöründe Küresel Sermayeli Banka Sayısının Toplam Banka Sayısına Oranı	59
Tablo 20: Türk Bankacılık Sektöründeki Bankalar (31/12/2009 itibariyle)	62
Tablo 21: Küresel Sermayeli Mevduat Bankalarının Tarihsel Gelişimi/Statü Değişiklikleri/Sermaye Yapısı	65
Tablo 22: Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Hissesi Bulunan Bankalar ve Hisse Oranları (Eylül 2009)	67
Tablo 23: Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermayeli Bankaların Toplam Mevduat İçerisindeki Payı	68

Tablo 24: Yabancılar Tarafından Satın Alınan Bankaların Sektördeki Mevduat Paylarının Gelişimi (%)	68
Tablo 25: Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermayeli Bankaların Toplam Krediler İçerisindeki Payı (%)	70
Tablo 26: Yabancılar Tarafından Satın Alınan Bankaların Sektördeki Kredi Paylarının Gelişimi (%)	71
Tablo 27: KOBİ'lere Kullandırılan Kredilerin Banka Grupları Arasında Dağılımı (Ekim 2009)	73
Tablo 28: Türk Bankacılık Sektöründe Mevduatın Krediyeye Dönüşüm Oranı (%)	74
Tablo 29: Yabancı Sermayeli Bankaların Şube Sayısındaki Gelişim ve Grafik	76
Tablo 30: Yabancı Sermayeli Bankalarda Çalışan Personel Sayısı	77
Tablo 31: Öğretim Gruplarına Göre Bankalarda Çalışanlar (Aralık 2009).....	78
Tablo 32: Özkaynaklar/ Toplam Aktifler	78
Tablo 33: Toplam Krediler/Toplam Aktifler	79
Tablo 34: Takipteki Krediler/Toplam Krediler	80
Tablo 35: Net Faiz Gelirleri/ Toplam Aktifler	80
Tablo 36: Yıllar İtibariyle Net Faiz Gelirleri (Milyon TL).....	81
Tablo 37: Dönem Net Karı (Zararı)/Toplam Aktifler	81
Tablo 38: Yıllar İtibariyle Net Dönem Karı (Zararı) (Milyon TL)	81
Tablo 39: Dönem Net Karı (Zararı)/ Özkaynaklar	82
Tablo 40: Aktif Yoğunlaşmasında AB-Türkiye Karşılaştırması	112
Tablo 41: Sektör Büyüklüklerinin GSYİH'ya Oranı	116
Tablo 42: Türkiye'de Bankacılık Sistemi Banka Grupları Bazında Seçilmiş Bazı Bilgiler	118
Tablo 43: Türkiye'de Bankacılık Sistemi Banka Grupları Bazında Seçilmiş Bazı Bilgiler Tablosu	120
Tablo 44: NBG Gelişim Tablosu	123
Tablo 45: NBG Grubu Karlılık Dağılımı	124
Tablo 46: NBG Grubu Orta ve Doğu Avrupa pazarlarında yer alan en büyük AB Bankaları arasında gelir ve karlılık durumu	125
Tablo 47: Türkiye Bankacılık Sektörünün Dönemleri	126
Tablo 48: Yabancı Banka Alımları	127
Tablo 49: NBG Ortaklığı Sonrası Finansbank Performansı	127
Tablo 50: İlk Beş Banka Karşılaştırılmalı Krediler ve Finansbank Performansı	128

Tablo 51: İlk Beş Banka Karşılaştırılmalı Mevduat ve Finansbank Performansı	129
Tablo 52: İlk Dokuz Banka Karşılaştırılmalı Rasyolar ve Finansbank Performansı	130
Tablo 53: Ana Kalemlerde Finansbank Performansı, Yabancı Bankalar ve Mevduat Bankaları arasındaki durumu	131
Tablo 54: Ana Kalemlerde Finansbank Gelişim Tablosu (Milyon TL)	133
Tablo 55: Ana Kalemlerde Finansbank Büyüme Tablosu	133
Tablo 56: Ana Kalemlerde Finansbank Rasyolar Tablosu	134
Tablo 57: Mevduat Bankaları içinde Finansbank Pazar Payı Gelişimi	134
Tablo 58: İlk 6 Özel Banka Seçilmiş Bilanço Değerleri	135
Tablo 59: İlk 6 Özel Banka Aktif Büyüme Tablosu	136
Tablo 60: İlk 6 Özel Banka Krediler Büyüme Tablosu	136
Tablo 61: İlk 6 Özel Banka Krediler/Aktif Gelişim Tablosu	137

BİRİNCİ BÖLÜM

YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI

Küreselleşme ile birlikte hacmi artan yabancı sermaye hareketleri diğer gelişmekte olan ülkelere göre ülkemizde bankacılık sektöründe daha düşük düzeyde kalsada 2006 yılında en üst seviyeye ulaşmıştır. Bu artışın Türk finans sistemi performansına etkisini incelemeden önce, genel olarak literatürdeki yabancı sermaye yatırımlarını ve bunun sektörde nasıl uyarlandığını inceleyelim.

1.1. Yabancı Sermaye Yatırımları

Ülkenin ödemeler dengesi kalemi altındaki yabancı sermaye hareketleri; DYSY'ları ve portföy yatırımları olmak üzere iki grupta tanımlanmaktadır. DYSY'ı, bir yatırımcının elindeki mali kaynağı başka bir ülkede karlı bulduğu bir mal veya hizmet üretimi projesinin gerçekleştirilmesinde kullandığında ortaya çıkan yatırım türüdür. Portföy yatırımı ise bir yatırımcının elindeki finansal kaynaklarla başka bir ülkenin mali piyasasında tasarruf sahiplerinin bir faiz veya kar payı geliri elde etmek için hisse senedi veya tahvil almasına dayanmaktadır¹. DYSY'ları ile portföy yatırımları arasındaki en önemli fark ise portföy yatırımlarında hissesi satın alınan işletmede kontrol yetkisi veya kalıcı bir çıkar elde etme amacı olmamasına karşın², DYSY'larında yatırımcının hissesini satın aldığı işletmenin yönetiminde söz hakkına sahip olma ve kalıcı çıkar elde etme isteği lmasından kaynaklanmakta³ ve yatırımları portföy yatırımlarından farklı olarak marka, teknoloji, işletmecilik bilgisi gibi maddi olmayan varlıkların transferini de içerebilmektedir⁴. Bu farklılıklar nedeniyle DYSY'ları ticaretle bağlantılı faktörlerden etkilenirken, portföy

¹ ŞAHİN, Hüseyin (2007): **Türkiye Ekonomisi**, Yenilenmiş 9. Baskı, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa S:428

² APPELYARD, Dennis R., Alfred J.Field (1992): **International Economics**, Irwin Inc., USA S:276

³ CHACHOLIADES, Miltiades(1990): **International Economics**, International Editions, McGraw Hill, NewYork S:286 ve KENNEN, Peter B. (1989): **The International Economy**, Secon Edition, Prentice-Hall International, USA S:252

⁴ KULA, Ferit (2003): "Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Etkinliği: Türkiye Üzerine Gözlemler", **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt:4, Sayı:2, s.141-154

yatırımları daha çok finansal faktörlerden etkilenmektedir⁵.

1.1.1. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı (DYSY) ve Kapsamı

DYSY bir ülkede yerleşik kişi veya kuruluşlar tarafından başka bir ülkede faaliyet gösteren bir kuruluşun üretim, dağıtım ve diğer faaliyetlerinde kontrol gücüne sahip olma amacıyla yapılan yatırımdır⁶. DYSY'ları sahiplik ve kontrol içeren sermaye hareketleri olarak tanımlanmaktadır⁷.

DYSY; bir işletmenin, hizmet veya üretimini kurulu bulunduğu ülkenin sınırlarının ötesinde yapmak üzere, ana merkezinin dışındaki ülkelerde üretim tesisi kurması veya mevcut üretim tesislerini satın alması veya sermayesini arttırarak kendine bağlı bir şirket durumuna getirmesi şeklinde yapılabilmektedir⁸.

OECD standartlarına göre; “DYSY’ları, bir ülkede yerleşik kişi ya da kurumların, bir başka ülkede kalıcı ekonomik çıkar elde etme amacını yansıtmaktadır. Kalıcı çıkar, yabancı sermaye yatırımcısı ile yatırımın yapıldığı şirket arasındaki uzun dönemli bir bağımlılığı ve yatırım yapılan şirketin yönetiminde önemli bir etkiye sahip olmayı ifade etmektedir. Doğrudan yatırım hem iki şirket arasında ilk baştaki yatırım işlemlerini, hem de sonraki dönemlerde gerçekleşen sermaye hareketlerini kapsamaktadır”⁹.

DYSY’cısı, yerleşik olduğu ülkeden başka bir ülkede şube, büro, bağlı kuruluş ya da ortaklık biçiminde yatırıma sahip olan şahıslar, şirketleşmemiş kamu ya da özel teşebbüsler, devletler, birbirleri ile bağlantılı birey veya şirketler olabilir¹⁰. Ancak bu yatırımlar genellikle uluslararası pazarlardaki düşük hammadde ve işgücü ücretlerinden yararlanmak, pazarda hakimiyet sağlamak, pazarı derinliğine ve

⁵ GÖVER, Z.Tuğrul (2005): **Doğrudan Yabancı Yatırımların Uluslararası Ticarete Etkileri: Türkiye Değerlendirmesi**, T.C. Başbakanlık Hazine Müst. Eko. Araş.Genel Müdürlüğü, Ankara S:1

⁶ MOOSA, Imad A. (2002): **Foreign Direct Investment: Theory, Evidence and Practice**, New York , pp. 1

⁷ Appleyard ve Field, S:276 AGE

⁸ SAATÇIOĞLU, Cem (2002): “Doğrudan Dış Yatırımlar ve Türkiye”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı:61, S:18

⁹ OECD (1999): **Benchmark Definition of Foreign Direct Investment**, Third Ed. S:7

¹⁰ AGE, OECD (1999), S:7

genişliğine ele geçirerek evsahibi ülkede itibar elde etmek gibi nedenlerden dolayı özellikle çokuluslu işletmeler tarafından tercih edilmektedir¹¹. Çokuluslu işletme kavramı ise, en az bir yabancı ülkede doğrudan yatırım ya da buna benzer çalışmaları da içine alan üretim faaliyetlerinde bulunulması ve pazarlama, üretim, araştırma gibi konulara ilişkin temel işletme kararlarının uluslararası pazarlardaki farklı seçenekleri esas alarak verilmesi olarak açıklanmaktadır¹².

OECD normlarına göre DYSY'ları şahıslar ya da şirketlerden oluşan yabancı bir yatırımcının bir işletmede en az %10 oranında temsil gücüne sahip olduğu tamamen kontrol yetki zorumluluğu olmadığı yatırımları kapsamaktadır¹³.

DYSY'ları üç unsurdan oluşmaktadır¹⁴;

- *Öz sermaye*: DYSY'cısının kendi ülkesi dışındaki bir işletmeden satın aldığı hisseler,
- *Yeniden Yatırılan Kazançlar*: DYSY'cısının kar payı olarak dağıtılmayan gelirlerdeki payı,
- *Şirket İçi Borçlar*: Yatırımcı ve yatırım yapılan işletme arasındaki kısa veya uzun dönemli borç alışverişleri.

DYSY'larının en büyük özelliklerinden birisi, bunların sadece yatırım yaptıkları işletmenin kısmen veya tamamen mülkiyetini elinde bulundurmamakla kalmayıp, yönetimini de denetimleri altında bulundurmalarıdır. Yatırımın yapıldığı işletme genellikle ana işletmenin elinde bulunan teknoloji, ticari sırlar, yönetim bilgileri, ticaret unvanı ve diğer kolaylıklardan yararlanma hakkına sahip olmakta, karşılığında kazanılan karlar ise kısmen veya tamamen ana işletmeye kalmaktadır¹⁵.

DYSY'ları komple yeni yatırımlar olarak gerçekleştirilebileceği gibi birleşme ve

¹¹ MUTLU, Esin Can (1999): **Uluslararası İşletmecilik**, Beta Yayınları, İstanbul S:120

¹² TATLIDİL, Rezan (1981): "Uluslararası Pazarlarda Kazanç Maksimizasyonu Aracı Olarak Transfer Fiyatı Kararlarına Stratejik Bir Yaklaşım", **E.Ü. İşletme Fakültesi Dergisi**, Yıl: 1, Sayı:1-2, s.145

¹³ OECD(1999), S:8 AGE,

¹⁴ UNCTAD (2005): **World Investment Report 2005: Transnational Corporations and the Internationalization of R&D**, United Nations Conference on Trade&Deveelopment, New York&Geneva S:297

¹⁵ SEYİDOĞLU, Halil (1996): **Uluslararası İktisat**, Geliştirilmiş 11. Baskı, Güzem Yayınları No:11, İstanbul S:646

satınalmalar şeklinde de oluşabilir¹⁶. Aynı zamanda ortak girişim (joint venture), özelleştirme veya konsorsiyumlar yoluyla da DYSY'ları yapılmaktadır.

1.1.2. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırım(DYSY) Teorileri

DYSY'larının gelişimi ile ilgili değişik teoriler oluşturulmuş olup bu teoriler genel olarak DYSY'larının yapılış nedenlerini ve DYSY'larının ülkelerin dış ticaretlerini ne yönde etkileyeceğini açıklamaya çalışmışlardır. Bu teorilerin en önemlileri şunlardır:

1.1.2.1. Endüstriyel Örgüt Teorisi

1976 Yılında Hymer tarafından geliştirilen ve daha sonra Kindleberger, Caves ve Dunning tarafından genişletilen bu teoriye göre bir işletme başka bir ülkede bir iştirak kurduğunda o ülkedeki yerli işletmeler ile rekabet ederken dil, kültür, yasal sistem gibi unsurlardan kaynaklanan çeşitli dezavantajlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu dezavantajlara rağmen işletme DYSY'ında bulunursa, iyi bilinen bir marka, patentle korunan bir teknoloji ve yönetsel beceriler gibi soyut varlıklardan doğan bir takım avantajlara sahip olması gerekmektedir. Kindleberger'e göre bu karşılaştırmalı üstünlük işletmeye özgü olmalı, yabancı ülkelerdeki iştiraklere transfer edilebilmeli ve daha önce belirtilen dezavantajların üstesinden gelebilmek için yeterli derecede güçlü olmalıdır¹⁷.

1.1.2.2. Ürün Devreleri Teorisi (Product Life Cycle Theory)

Vernon tarafından geliştirilen Ürün Devreleri Teorisi, uluslararası ticaret modellerini ve işletmelerin çokuluslulaşmasını açıklamaya çalışmakta ve bir ürünün hayat devresi ürünün piyasaya sürülmesi, ürünün olgunlaşması ve ürünün

¹⁶ DEMİRCAN, Hayrettin (2003): **Dünyada ve Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımları ve Stratejileri**, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara S:3

¹⁷ MOOSA, S:30 AGE

standartlaşması olmak üzere üç aşamada ele alınmaktadır. Teori, bir ürünün nasıl bir ülkenin ihraç ürünü haline geldiğini ve daha sonra ise hayat devresi içinde aynı ülke için nasıl bir ithal ürünü haline dönüştüğünü açıklamaktadır¹⁸. Buna göre, gelişmiş bir ülkede üretilmeye başlanan teknolojik açıdan yeni bir ürün iç piyasada yeterince olgunlaştıktan sonra yeni pazarlara yayılması için bu ülke tarafından ihraç edilmeye başlanır. Daha sonra ise yeni ürün standartlaşmaya başladıkça söz konusu teknolojiyi elinde bulunduran işletme hem yurt içinde hem de yurt dışında lisans vermeye, aynı zamanda daha ucuz işgücü bulabildiği ülkelerde de üretime başlar. Bu durumda işletmenin merkezinin bulunduğu ülke bu ürünün ithalatçısı haline gelir¹⁹. Bu bir çok üründe görülen dinamik değişimler ile uyumludur. Örneğin bilgisayarlar ilk olarak IBM ve Apple Computers gibi Amerikan firmaları tarafından geliştirilmiş ve yabancı ülkelere ihraç edilmiştir. Artık standart bir ürün haline geldiğinde ise Amerika Birleşik Devletleri (A.B.D.), Japonya, Kore ve Tayvan gibi ülkelerdeki üreticilerden bilgisayar ithal etmeye başlamıştır²⁰.

Bu teori piyasaya sürülen teknolojik açıdan yeni bir ürünün ilk önce dış ticarete daha sonra ise doğrudan yabancı yatırıma neden olduğunu ileri sürmektedir²¹. Ancak şu anda yeni ürünlerin geliştirilmesi sadece teknolojik üstünlük olan ülke yerine diğer ülkelerde de gerçekleşmekte ve bir çok gelişmiş ülkede aynı anda pazara sunulmaktadır. Bu nedenle üretim faaliyetleri ilk başından itibaren çeşitli ülkelerde konumlandırılabilen ve uluslararası üretim sisteminin ürün hayat devreleri teorisinin basit versiyonuyla açıklanması oldukça karmaşık bir hal almaktadır²².

1.1.2.3. İçselleştirme Teorisi

Buckley ve Casson tarafından geliştirilen bu teori, operasyonlarını kendi içlerinde daha az maliyetle gerçekleştirmeleri durumunda işletmelerin kendi iç pazarlarını

¹⁸ MORGAN, Robert E., Constantine S. Katsikeas (1997): "Theories of International Trade, Foreign Direct Investment and Firm Internationalization: A Critique", **Management Decision**, Vol:35, No:1, p.69

¹⁹ VERNON, Raymond (1966): "International Investment and International Trade in the Product Life Cycle", **The Quarterly Journal of Economics**, Vol:80, No:2, p.190-207

²⁰ AGE, Moosa, S:39

²¹ GÖVER, S:4 AGE

²² MOOSA, S:40 AGE

geliştirmeye yöneldikleri görüşüne dayanmaktadır. Bu nedenle içselleştirme teorisinin, işletmenin önceden araçlar tarafından yerine getirilen operasyon ve faaliyetlerin işletmenin kendisi tarafından yerine getirildiği bir dikey entegrasyon türünü içermekte olduğu söylenebilir²³. İçselleştirme ve uluslararasılaşma arasındaki ilişki, içselleştirmenin ulusal sınırlar ötesinde gerçekleştiği durumlarda, işletmelerin uluslararasılaşmasıyla ortaya çıkmaktadır. Dış piyasadaki eksikliklerin üstesinden gelebilmek için işletmeler kendi iç pazarlarını yaratarak artan işlem maliyetlerinden kaçınabilmektedirler. İşletmeler iç pazarlarını oluşturduklarında ise ülkeye özgü avantajlar işletmeye özgü avantajlar haline gelmekte ve sonuç olarak DYSY'ı gerçekleştirmektedir²⁴.

1.1.2.3. Lokasyon Teorisi

Bu teoriye göre DYSY'ları işgücü ve doğal kaynaklar gibi bazı üretim faktörlerinin uluslararası olarak hareket ettirilememesinden kaynaklanmakta olup, bu durum üretim faktörlerinin maliyetlerinde bazı lokasyona bağlı farklılıklara yol açmaktadır²⁵.

1.1.2.4. Eklektik Teori

Dunning tarafından geliştirilen OLI Paradigması olarak da bilinen bu teori, DYSY'larının gerçekleştirilmesi için üç temel avantajın bir araya gelmesi gerektiğini öne sürmektedir. Bular Mülkiyet Avantajları (Ownership Advantages), Konumsal Avantajlar (Location Advantages) ve İçselleştirme Avantajlar (Internalization Advantages)'dır⁽²⁶⁾.

Bu teoriye göre DYSY'larının bütün türleri yukarıda belirtilen koşullara dayanarak açıklanabilir. Bunun yanında teori, mülkiyet, içselleştirme veya konumsal

²³ MORGAN ve KATSIKEAS, S:70 AGE

²⁴ WILLIAMS, Barry (1997b): "Positive Theories of Multinational Banking: Eclectic Theory Versus Internalisation Theory", **Journal of Economic Surveys**, Vol:11, No:11, pp.74

²⁵ MOOSA, S:33 AGE

²⁶ DUNNING, John H. (2000): "The Eclectic Paradigm as an Envelope for Economic and Business Theories of MNE Activity", **International Business Review**, Vol:9, pp.164 ve Göver, S:6 AGE ve GALAN, Jose I., Javier Gonzales-Benito (2001): "Determinant Factors of Foreign Direct Investment: Some Empirical Evidence", **European Business Review**, Vol.:13, No:5, pp.271

avantajların zaman içerisinde değişebileceğini göz önüne almakta ve eğer ülkeye özgü avantajlar DYSY'ı için önemli belirleyiciler ise bir ülkenin deneyiminden diğerine genelleme yapmanın geçersiz olacağını da kabul etmektedir²⁷.

Bunlara dayanarak ilaç sektörü gibi sektörlerin demir çelik veya uçak imalat sanayi'nden daha çok DYSY yapmaya elverişli olduğu söylenebilir. Çünkü bu sektörler mülkiyet avantajlarına sahip olup, konumsal ihtiyaçları evsahibi ülke dışında üretim yapmaya uygundur ve sınır ötesi ara ürün piyasalarını içselleştirmek bu sektörlerle daha çok net fayda getirebilmektedir²⁸.

1.1.2.5. Yeni Doğrudan Yabancı Yatırımlar Teorisi

DYSY'larını; yatırım kararında belirleyici olan etkenlere göre iki gruba ayırarak, bu yatırımların yatırımcı ülke ve ev sahibi ülkenin dış ticaretine olan etkilerini ele almaktadır. Buna göre DYSY'ları sonucunda iki ülke arasındaki ticaret artmakta ancak, ithalat ve ihracat arasındaki denge ve dış ticaretin kompozisyonu DYSY'nın türüne göre değişmektedir. Yeni doğrudan yabancı yatırımlar teorisine göre DYSY'larının türleri: Yatay Entegrasyon Yatırımları, Dikey Entegrasyon Yatırımları ve Bilgi Sermayesi Modeli şeklindedir²⁹.

1.1.3. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarını (DYSY) Etkileyen Faktörler

İşletmeler DYSY'ları aracılığı ile yabancı pazarlara girmenin yanında hammaddelere erişimde kolaylık sağlamak, faaliyetlerini çeşitlendirmek ve üretim süreçlerini modernleştirmek gibi birçok avantaj elde etmektedirler. Ayrıca yabancı sermaye yatırımında bulunarak ihracat ile ilgili olarak ortaya çıkabilen ticari engeller de ortadan kaldırılabilir³⁰.

²⁷ MOOSA, S:38 AGE

²⁸ DUNNING, S:165 AGE

²⁹ GÖVER, S:7 AGE

³⁰ GILMORE, Audrey, Aodheen O'Donnell, David Carson, Darryl Cummins (2003): "Factors Influencing Foreign Direct Investment and International Joint Ventures: A Comparative Study of Northern Ireland and Bahrain", **International Marketing Review**, Vol.:20, No:2, pp.197

Yatırımın yapılacağı ülkedeki ucuz işgücü ve kurumlar vergisi avantajı, yatırım yapacak işletmenin yerel işletmelere nazaran sahip olduğu teknik bilgi üstünlüğü, bir malın üretimindeki çeşitli süreçlerin tek bir organizasyon altında toplanması ile elde edilecek içsel ekonomiler ve taşıma giderlerinden sağlanacak tasarruf DYSY'larına etki eden maliyet düşürücü faktörler olarak bilinmektedirler³¹. İşletmenin ana merkezinin bulunduğu ülkede yaşanan problemler veya pazarın doyuma ulaşması gibi nedenler de bir savunma taktiği olarak DYSY'a yönelme nedeni olabilmektedir³².

Bunların yanında dış piyasa payını korumak veya arttırmak, ekonomik fırsatların çeşitlendirilmesi ve rekabetin doğurduğu yeniliklerden yararlanmak da DYSY'larına yönelmeye etki eden faktörlerdendir³³.

DYSY'larının özendirilmesinde evsahibi ülkedeki kurumsal faktörler de oldukça etkili olmaktadır. Bu faktörler hukukun üstünlüğü, bürokrasinin işleyişi, yolsuzlukla mücadele, politik istikrar, demokratikleşme ve sivil toplum kuruluşlarının gelişimi gibi faktörlerdir. Kurumsal kalitenin iyi olması, mülkiyet haklarını garantiye alarak işlem maliyetlerini en aza indirmekte ve DYSY'larının artmasını sağlamaktadır³⁴.

1.1.4. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Evsahibi Ülke Üzerindeki Etkileri

Doğrudan yabancı yatırımlara karşı olan görüşlerden birisi, bu yatırımların durgun piyasa zamanlarında ve düşen talep karşısında yerli kapasite fazlasına neden olacaklarıdır. DYSY'larının kritiklerinden bir diğeri de yabancı işletmelerin ev sahibi ekonomide haksız avantaj elde edeceğine dairdir. Bu avantaj, hükümetler tarafından sağlanan imtiyazlar ve yerli tedarikçiler yerine yabancı tedarikçilerle

³¹ SEYİDOĞLU, S:648-651 AGE

³² WATTERS, Robert G. (1995): "International Business Development: What are the Considerations", **Journal of Business and Industrial Marketing**, Vol.:10, No:3, pp.65

³³ SEYİDOĞLU, S:652-653 AGE

³⁴ AKÇAY, Selçuk, Gökhan Demirtaş (2006): "Kurumsal Faktörülerin Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerine Etkisi", **T.C. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt:8, Sayı:2, s.17

çalışma eğilimi gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır. Doğrudan yabancı sermaye karşısı olan görüşler aynı zamanda ekonomik kontrolü kaybetme potansiyelinden bahsetmektedir ki buna da, stratejik kararların uzaktaki ana işletme tarafından alındığı düşük düzeyde değer yaratan faaliyetlere sahip içi boş şirketler örnek gösterilmektedir³⁵.

Kindleberger'ın da belirttiği gibi aslında gelişmiş ülkelerden az gelişmiş ülkelere yapılan DYSY'larının etkileri "toplamı sıfır olmayan bir oyundur". Buna göre DYSY'ları kısa dönemde ortaya çıkabilecek bazı problemlere rağmen uzun dönemde hem yatırımcıya hem de ev sahibi ülkeye katkıda bulunabilmektedirler³⁶. DYSY'ları geliştirmekte olan ülkelere teknoloji transferi gerçekleştirmekte ve endüstri standartlarının dünya standartlarına yükseltilmesini sağlayabilmektedirler³⁷. Ayrıca doğrudan yabancı yatırımlar rekabeti arttırarak istihdam yaratmak suretiyle evsahibi ülke ekonomisini kalkındırabilmektedirler³⁸.

Doğrudan yabancı yatırımların ekonomik gelişme üzerindeki olumlu etkisi, ithal edilen yatırım araçları, yeni teknolojiler ve çok uluslu işletmeler ile uluslararası kuruluşların sunduğu yeni olanaklar sayesinde ortaya çıkmaktadır³⁹. Bunların getirdikleri gayri maddi varlıklar ve döviz ile birlikte sermaye birikimini hızlandırmaktadırlar. Sermaye birikimi üzerindeki bu etki "kaynak dağılımı etkinliği", üretimde sağladıkları artış ise "üretim etkinliği" olarak bilinmektedir⁴⁰. DYSY'ında bulunan çok uluslu işletmelerin katılımı ile birlikte piyasalardaki rekabetçi baskıların artmasıyla, özellikle geliştirmekte olan ekonomilerde ürün çeşitlerinin genişlemesi, ürün kalitesinin artması ve yeni ürünlerin piyasaya sürülmesi gibi sonuçların ortaya çıktığı saptanmıştır⁴¹.

³⁵ WILLIAMS, S:135 AGE

³⁶ KULA, S:143 AGE

³⁷ AKBAR, Yusaf H., J. Brad McBride (2004): "Multinational Enterprise Strategy, Foreign Direct Investment and Economic Development: The Case Study of the Hungarian Banking Industry", **Journal of World Business**, Vol.:39, pp.89

³⁸ ZEKOS, Georgios (2005):"Foreign Direct Investment In a Digital Economy",**European Business Review**, Vol.:17, No:54

³⁹ DEMIRCAN, S:6 AGE

⁴⁰ KULA, S:143 AGE

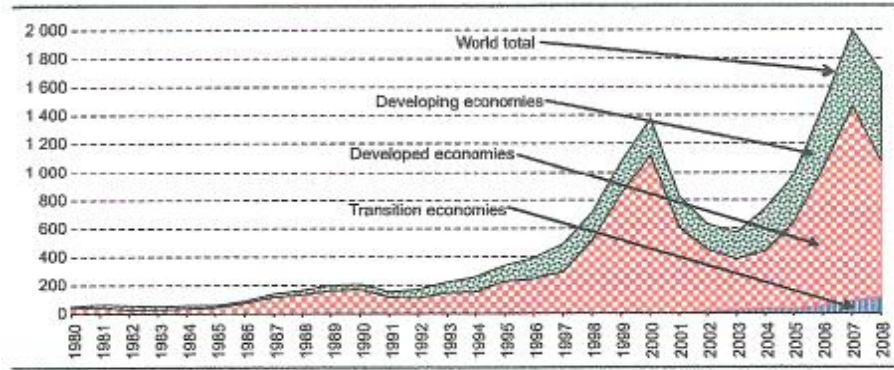
⁴¹ ÇETİNTAŞ, Hakan (2001): "Global Bir Ekonomide Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Rekabet", **DTM Dış Ticaret Dergisi**, Sayı 22 S:5

1.1.5. Dünyada ve Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

1985’den sonra teknolojiye gerçekleşen hızlı gelişmeler, GATT Uruguay görüşmelerinden sonra uluslararası ticaretin çok taraflı olarak liberalleşmesi, ülkelerin piyasa ekonomisinden yana olan tercihlerindeki artış ve gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda uygulanmaya başlanan ekonomik reformlar, Dünyada DYSY’larının miktarında önemli artışlar sağlamıştır⁴². 1980-85 yıllarında DYSY’ı aktiviteleri dünya GSMH’sının sadece %5’ini oluşturmaktayken⁴³, 2005 yılında 916 milyar USD olarak gerçekleşmiş ve dünya GSMH’sının yaklaşık %20’sine ulaşmıştır⁴⁴. Özellikle küreselleşme sürecinin hız kazanması sermayenin ve bilginin uluslararası dolaşımını son derece yaygınlaştırmaktadır⁴⁵.

Tablo 1: Dünya’da Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Gelişimi

Figure I.1. FDI inflows, global and by groups of economies, 1980–2008
(Billions of dollars)

Source: UNCTAD FDI/TNC database (www.unctad.org/fdistatistics) and UNCTAD Secretariat estimates.

Kaynak Shares of the three major groups of economies in global FDI inflows, 1990–2008 (Per cent)
Source: UNCTAD FDI/TNC database (www.unctad.org/fdistatistics) and UNCTAD secretariat estimates.

World Investment Report 2009: Transnational Corporations, Agricultural Production and Development

DYSY’ları 1990’lı yılların sonunda hızlı bir artış kaydetmiştir. Özellikle 1995 yılından sonra görülen bu artışın en önemli nedeni ABD ve Çin’e yapılan yatırımlardaki artıştır⁴⁶. Ancak 1990 yılından 2000 yılına kadar sekiz kat artan DYSY’ları 2001 yılında bir düşüş trendine girmiş, 2003 yılından sonra da tekrar

⁴² KUMRAL, Neşe (2001): **Doğrudan Dış Yatırımlar ve Bölgesel Kalkınma: Ege Bölgesi İmalat Sanayi Örneği**, Ege Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları No:2, İzmir S:10-14

⁴³ Demircan, S:10 AGE

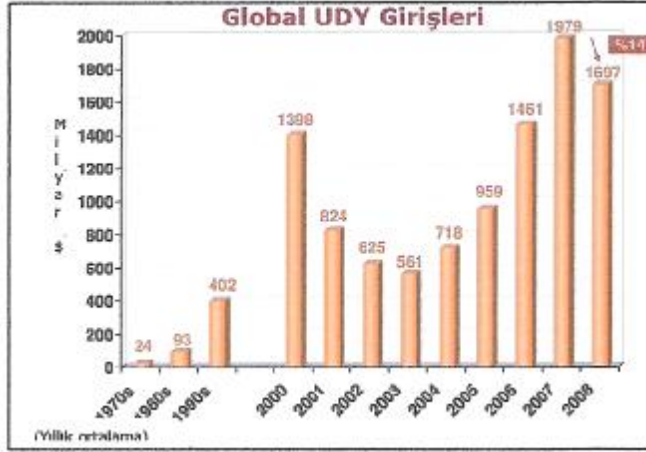
⁴⁴ UNCTAD (2006): **World Investment Report 2006: FDI From Developing and Transition Economies, Implications for Development**, United Nations Conference on Trade and Development, New York and Geneva S:9

⁴⁵ SOYUER, Haluk (2000): **İşletmelerde Bilgisayar Destekli Bilgi Sistemi Uygulamaları ve Üretim/ İşlemler Yönetiminde Bilgisayara Dayalı Sistemler**, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Gazi Üniversitesi, İİBF S:2

⁴⁶ KUMRAL, S:8 AGE

yükselmeye başlamıştır. 2005 yılında ise 2004 yılına nazaran %29 artmış olup bu artış büyük ölçüde sınır ötesi birleşme ve satın alma işlemlerinde hem miktar hem de adet olarak yaşanan yükselmeden kaynaklanmaktadır⁴⁷.

Tablo 2: Global Uluslararası Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

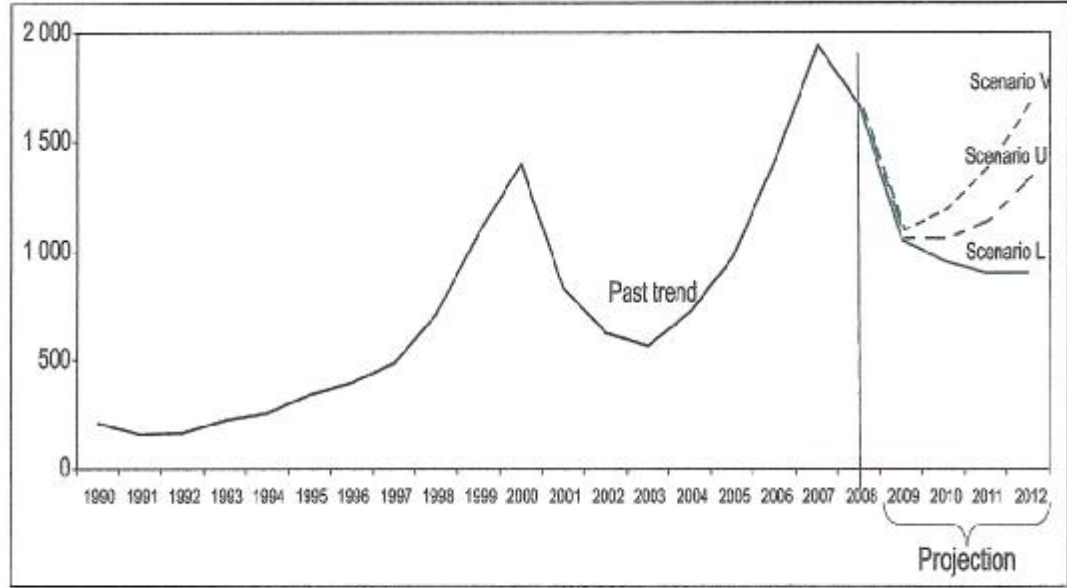

Kaynak: Yased. Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2009 3.Çeyrek Değerlendirme Raporu Sayfa 3
<http://www.yased.org.tr/webportal/Turkish/Yayinlar/Documents/YASEDUDYRaporu-2009C3-kasim09.pdf>

2007 Yılında en üst seviyeye ulaşan DYSY'ları geliştirmekte olan ve geçiş ekonomilerine yapılan DYSY'larının tutarı ile de en yüksek seviyesine ancak 2008 Eylül Global kriz nedeniyle hızla düşüş göstermiş ve 2012 tarihine kadar farklı senaryolar Tablo 3'de ele alınmaktadır.

⁴⁷ UNCTAD (2006), S:5-6 AGE

Tablo 3: Global Uluslararası Doğrudan Yabancı Sermaye Akışı ve tahminler 1990-2012 (Milyon USD)

Source: UNCTAD, based on FDI/TNC database (www.unctad.org/fdi/statistics) and UNCTAD own estimates.

Note: The shapes of V, U and L scenarios are based on different assumptions regarding recovery for illustrative purposes only and not based on any statistical analysis.

Kaynak: UNCTAD, Assessing the impact of the current financial and economic crises on global FDI flows Page 38 http://www.unctad.org/en/docs/diaeia20093_en.pdf

Dünyada DYSY'larının %90 gibi oldukça büyük bir bölümü OECD ülkeleri arasında gerçekleşmektedir. 2006 yılı itibariyle gelişmiş ülkeler arasında en fazla DYSY'ı çeken ülkeler sırasıyla ABD ve Fransa olmuştur. Gelişmekte olan ülkelere bakıldığında ise en fazla DYSY'ı çeken üç ülke arasında Çin, Hong Kong ve Singapur bulunmaktadır⁴⁸.

Dünyada özellikle 1990'lı yıllarda DYSY'larında görülen hızlı artış trendini Türkiye yaşanan ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklar nedeniyle yakalayamamıştır. DYSY'larının Türkiye'deki geçmişi Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki yabancı sermayeli kuruluşların faaliyetlerine dayanmaktadır. Ancak Cumhuriyet dönemiyle birlikte bu kuruluşların gerek devletleştirilmesi gerekse kapitülasyonlardan elde edilen ayrıcalıkların sona ermesiyle karlarının azalması sonucunda yabancı yatırımların gelişimi sınırlı kalmıştır⁴⁹. Cumhuriyetin kurulmasından sonra Türkiye'de

⁴⁸ UNCTAD, 2007 S:3-4 AGE

⁴⁹ SAATCIOGLU, S:5 AGE

DYSY'larının gelişimini üç dönemde incelemek mümkündür⁵⁰:

- *1954-1979 Dönemi*: 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun yürürlüğe konulduğu 1954'ten 24 Ocak kararlarının alındığı 1980 yılına kadar olan 25 yıllık süreyi kapsayan bu dönemde Türkiye'ye toplam 228 milyon USD olmak üzere oldukça sınırlı miktarda doğrudan yabancı sermaye girişinin sebebi oldukça kapalı bir ekonomiye sahip olmamız ve yasa çıkartıldığı halde uygulamada yabancı yatırımların yeterince teşvik edilmemesidir.

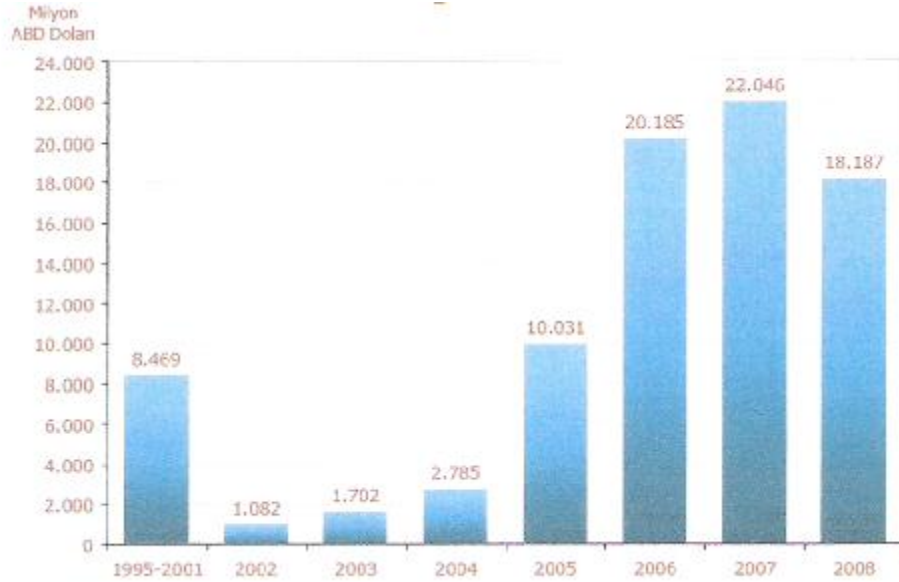
- *1980-1990 Dönemi*: Bu dönemde Türkiye doğrudan yabancı sermaye çekmede önemli bir başarı elde etmiştir. 1987 yılına kadar yıllık gelen doğrudan yabancı sermaye miktarı 200 milyon USD'yi aşmazken 1987 yılından sonra DYSY'ları her yıl yaklaşık iki katına yükselerek 1990 yılında ilk kez 1 Milyar USD sınırını aşmıştır. Bu yükselişin temelinde ise uygulanmaya başlanan liberalleşme politikaları ile yabancı yatırımları ülkeye çekme çabaları yatmaktadır.

- *1990 Sonrası Dönem*: 1990 yılında yakalanan önemli dalga devam ettirilememiş ve 1980 sonrası başlatılan çabalar sürdürülememiştir. Dolayısıyla 1990'lı yıllarda yıllık DYSY miktarı 1 Milyar USD'nin altında seyretmiştir. 2000'li yıllarda ülkemizdeki DYSY'larının seyri ise Tablo 4'de verilmiştir.

⁵⁰ YABANCI SERMAYE ÇALIŞMA GRUBU RAPORU (2004): **Türkiye İktisat Kongresi**, s.189

Tablo 4: Türkiye'ye Yıllar İtibariyle DYSY'ları Girişleri

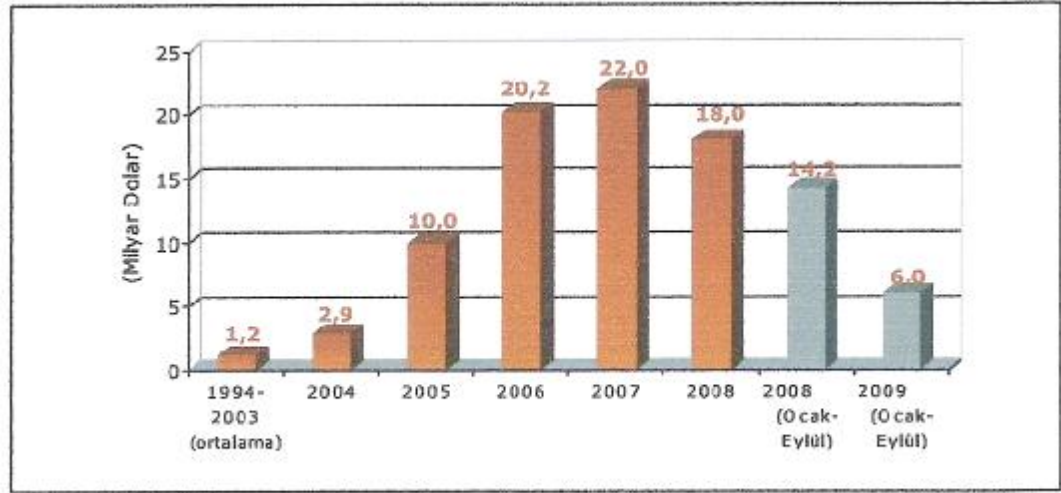
Milyon USD	2000-2004	2005	2006	2007	2008
Doğrudan Yabancı Yatırımlar					
Toplam (Net)	10.008	10.031	20.185	22.046	17.985
Doğrudan Yabancı Sermaye	7.667	8.190	17.263	19.120	15.048
Sermaye (Net)	6.780	8.134	16.982	18.393	14.674
Diğer Sermaye*	887	56	281	727	374
Gayrimenkul (Net)	2.341	1.841	2.922	2.926	2.937

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Uluslar arası Doğrudan Yatırım İstatistikleri Mart 2009 Bülteni, s.16

2001 yılında DYSY'larında 3,3 Milyar USD ile çok büyük bir sıçrama yaşanmıştır. Bu sıçramanın en büyük sebebi ise özelleştirme faaliyetleri ve bankacılık sektöründeki satın alma işlemleridir. 2003 yılından sonra büyüme, enflasyon ve faiz oranları gibi makroekonomik göstergelerde görülen iyileşme, AB ile müzakere sürecindeki olumlu gelişmeler, yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik yapılan reformlar gibi unsurların etkisi ile hızlı bir büyüme trendine girmiştir. 2006 yılında ülkemize giren DYSY'ları yaklaşık %104 gibi çok büyük bir oranda artarak 19.9 Milyar USD'lik rekor bir rakama ulaşmıştır. 2007 yılında ise bu yüksek büyüme trendi devam etmemiş, DYSY'ları %10 oranında artarak 22 Milyar USD'ye ulaşmıştır.

Tablo 5: Türkiye'ye Uluslararası Doğrudan Yabancı Sermaye Girişleri

Kaynak: TCMB

(yabancıların gayrimenkul alımları dahil)

Kaynak: Yased. Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2009 3.Çeyrek Değerlendirme Raporu Sayfa 1
<http://www.yased.org.tr/webportal/Turkish/Yayinlar/Documents/YASEDUDYRaporu-2009C3-kasim09.pdf>

Ancak Eylül 2008 Global Kriz başlangıcı nedeniyle DYSY'ları hızla düşmeye başlamıştır. Bu tuar 2008 yılında 18 Milyar USD ve Eylül 2009 itibarıyla de 6 Milyar USD'ye gerilemiştir.

Tablo 6: Türkiye'ye Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişlerinin Sektörel Dağılımı:

Sektörler (Milyon Dolar)	2004	2005	2006	2007	2008	2008/ 3.Çeyrek Sonu	2009/ 3.Çeyrek Sonu
Tarım, Ormancılık, Balıkçılık	6	7	6	8	41	36	23
Sanayi	329	829	2.100	5.113	5.144	3.780	2.889
Madencilik	73	40	122	336	152	113	55
İmalat	190	785	1.866	4.210	3.924	3.214	1.296
Elektrik, gaz, su	66	4	112	567	1.068	453	1.538
Hizmetler	855	7.699	15.533	14.015	9.613	7.677	1.535
Gayrimenkul Araçlık Hizmetleri	3	29	99	560	674	471	393
İnşaat	3	80	222	285	385	178	333
Finans	69	4.018	6.957	11.662	6.069	5.303	296
Diğer Hizmetler	1.115	4.408	10.361	6.629	7.670	5.541	3.425
Toplam	1.190	8.535	17.639	19.136	14.798	11.493	4.447

Kaynak: TCMB

Kaynak: Yased. Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2009 3.Çeyrek Değerlendirme Raporu Sayfa 2
<http://www.yased.org.tr/webportal/Turkish/Yayinlar/Documents/YASEDUDYRaporu-2009C3-kasim09.pdf>

Tablo 6’ da son 6 yılda DYSY’larının dağılımı listelenmiş olup 29 Milyar Usd ile %44’lük bölümü Finans Sektörü oluşturmaktadır.

Son yıllarda DSYS’larında görülen sıçrama her ne kadar şimdilik ağırlıklı olarak satın almalarından oluşmaktaysa da uluslararası yatırımcıların dikkatini çekmekte ve dolayısıyla yeni yatırımlarda orta ve uzun vadede kalıcı bir yükselme gerçekleştirilebilmesi için önemli bir fırsat yaratmaktadır. Türkiye’nin makroekonomik alanda gösterdiği gelişmelerin mikro ve kurumsal alanda da gerçekleştireceği varsayılarak DYSY’larının 2011-2015 döneminde de GSMH’nin %2,8’ine ulaşacağı tahmin edilmektedir⁵¹.

Tablo 7: 2006-2007-2008 Yılındaki En Büyük 5 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı

Yıl	Satın alınan şirket	Satın alan şirket	Ülke	Satın	Yatırım	Yıl
				Alınan	Tutarı	
				Hisse	(Milyon	Toplamı
				Oranı	USD)	
1 2006	Telsim	Vodafone	Hollanda	100%	4.690	13.239
2 2006	Denizbank	Dexia	Belçika	96%	3.221	
3 2006	Finansbank	Nat.Bank of Greece	Yunanistan	80%	2.774	
4 2006	Türk Telekom	Ojer Telekom	B.A.E.	41%	1.500	
5 2006	Petrol Ofisi	OMV	Avusturya	34%	1.054	
1 2007	Akbank	Citibank	A.B.D.	20%	3.140	9.456
2 2007	Oyakbank	ING Bank	Hollanda	100%	2.735	
3 2007	Finansbank	Nat.Bank of Greece	Yunanistan	80%	2.253	
4 2007	Yibitaş Lafarge	Cimpor	Portekiz	100%	710	
5 2007	Eczacıbaşı İlaç	Zentiva N.V.	Hollanda	75%	618	
1 2008	Migros	Moonlight Capital	Lüksemburg	51%	1.918	5.265
2 2008	T. Finans Katılım Bankası	The Nat. Commercial Bank	Suudi Arabistan	60%	1.080	
3 2008	Ereğli Demir Çelik	Arcelor-Mittal	Lüksemburg	11%	959	
4 2008	Finansbank	Nat.Bank of Greece	Yunanistan	10%	697	
5 2008	Tekel Sigara	British American Tobacco	İngiltere	100%	611	

Kaynak: Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2006-2007-2008 Raporu, Hazine Müsteşarlığı Eylül 2009

Her ne kadar son üç yılda DYSY’larında bir gelişme görülse de Türkiye hala istenilen düzeyde yabancı sermaye girişini sağlayamamaktadır. Bunun en önemli sebepleri ise geçmişte yaşanan krizlerden kaynaklanan ekonomik istikrarsızlık kaygısı, politik istikrarsızlık, bürokratik işlemlerin çokluğu, vergi sistemi⁵², yeterince tanıtım yapılmaması, temel girdi maliyetlerinde zaman içerisinde sanılanın

⁵¹ YILMAZ, Kamil (2006): **Türkiye İçin Doğrudan Yabancı Yatırım Stratejisine Doğru**, YASED Strateji Raporu, İstanbul S:2

⁵² DEMİRCAN, S:31-33 AGE

aksine dezavantajlı konuma gelmiş olması, yatırım karlılığının düşüklüğü olarak görülmektedir⁵³. Bunun yanında coğrafi konumu, artan genç nüfusun yarattığı pazar olanakları, yatırım ortamının iyileştirilmesi için gösterilen çabalar, Avrupa Birliği'ne üyelik yolunda atılan adımlar gibi faktörlerin Türkiye'nin doğrudan yabancı sermaye yatırımı çekme potansiyelini arttıracacağı söylenebilir⁵⁴.

1.2. Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermaye Yatırımlarının Kapsamı

OECD normları aksine finans sektöründeki veya bankacılık sektöründeki DYSY'ları ile ilgili yapılan çalışmaların bir çoğunda kontrol gücünü gösteren oran en az %10 yerine %50 olarak alınmaktadır⁵⁵. Yani bir ülkenin bankacılık sektöründe faaliyet göstermekte olan bankalarda yabancıların %50 veya üzerinde bir hisse oranına sahip olması durumunda söz konusu banka yabancı sermayeli banka statüsünde değerlendirilmektedir. Ülkemizde de Türkiye Bankalar Birliği (TBB), yabancıların hisse oranının %50 ve üzerinde olduğu bankaları yabancı banka statüsünde değerlendirerek bankacılık sektörü ile ilgili verileri bu ayrımı baz alarak yayınlamaktadır.

1.3. Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermaye Yatırımları İle İlgili Teoriler

Bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımları ile ilgili teoriler, literatürde bankacılığın uluslararasılaşması veya çokuluslulaşması teorileri olarak da ele alınmaktadır. Bu konuda son yapılan çalışmalarda Williams (1997b) mevcut teorileri içselleştirme teorisi ve eklektik teori altında toplamıştır.

⁵³ HADJIT, Assia, Edward Moxon-Brown (2005): "Foreign Direct Investment In Turkey: The Implications of EU Accession", **Turkish Studies**, Vol.:6, No:3, pp.330-333

⁵⁴ COŞKUN, Recai (2001): "Determinants of Foreign Investment in Turkey", **European Business Review**, Vol:13, No:4, pp.222 ve TATOĞLU, Ekrem, Keith W.Glaister (1998): "An Analysis of Motives for Western FDI in Turkey", **International Business Review**, Vol.:7, pp.227

⁵⁵ BIS (2004): **Foreign Direct Investment in the Financial Sector of Emerging Market Economies**, Committee On the Global Financial System, Bank for International Settlements S:7

1.3.1. İçselleştirme Teorisinin Bankacılık Sektörüne Uyarlanması

İçselleştirme teorisine göre piyasa eksiklikleri içselleştirme faydaları yaratmak suretiyle işletmeleri uluslararasılaşmaya itmekte, piyasa eksiklikleri ile birlikte düzenleyici tahkim ve konumsal faktörler bankaların dışa açılmalarını motive eden unsurlardır. Bankaları içselleştirme yoluyla uluslararasılaşmaya iten nedenler ise düşük marjinal maliyetler, bilgi avantajı, prestij, düzenlenmelerle ilgili avantajlar, işlem maliyetleri, büyüme ve riski azaltma isteği gibi faktörlerdir⁵⁶.

Willams'a (1997b) göre aşağıda en önemlileri olan teorilerden bazıları içselleştirme teorisinin geliştirilmesinden önce ortaya çıkmış ve çokuluslu bankacılığa uyarlanmaya çalışılmış olsa da, her birinin dayandığı unsurlar genel içselleştirme teorisinin içinde yer aldığından bu teorisinin alt kümeleri olarak ele alınabilirler.

1.3.1.1. Grubel'in Çokuluslu Bankacılık Teorisi

Grubel'in çokuluslu işletmeler ile ilgili teoriyi çokuluslu bankalara uyarladığı bu teori, yabancı pazarlarda çokuluslu bankaların yerli rakiplerine nazaran birtakım avantajlara sahip olması gerektiğini, bu avantajların yokluğu durumunda bankaların dışa açılmakta isteksiz olacaklarını vurgulamaktadır⁵⁷.

Grubel bu teoride analitik olarak farklı özellik taşıyan çokuluslu perakende bankacılık, çokuluslu hizmet bankacılığı ve çokuluslu toptan bankacılık fonksiyonunu açıklamaya çalışmıştır. Çokuluslu perakende bankalar kendi ülkelerinde kullanmak üzere geliştirdikleri yönetim teknolojisi ve pazarlama know-how'unu yabancı pazarlarda çok düşük marjinal maliyetlerle kullanabilmektedirler. Burada önemli olan nokta bankaların seçilmiş bir müşteri grubuna yönelik farklı hizmet paketleri sunmaya hazırlandıkları yerel pazarlara girmek için gerekli

⁵⁶ RUGMAN, Alan M., Shyam J. Kamath (1987): "International Diversification and Multinational Banking" in **Recent Developments in International Banking and Finance**, edited by Sarkis J. Khoury, Alo Ghosh, Lexington Books, Massachusetts S:39

⁵⁷ BAIN, Elisa A., Justin G. Fung, Ian R. Harper (2003): **Multinational Banking: Historical, Empirical and Case Perspectives**, Melbourne Business School S:10

pazarlama know how'udur. Bu durumda şubelerin konumu ve reklam yönetimi pazarlama stratejilerinin önemli unsurları haline gelmektedir. Çokuluslu hizmet bankaları ise yabancı pazarlara açılan müşterilerini izleyerek onlara yurtdışında da hizmet verebilmek üzere dışa açılan bankalardır ve bu bankalar aynı zamanda ana ülkeleri ile ticaret yapmak için gerekli spesifik hizmet ve bilgileri sunarak yerel firmalara da hizmet vermektedirler. Çokuluslu toptan bankalar ise uluslararası para akışı için etkin bir network sunarak özellikle Euro-dolar piyasası ve uluslararası kredi sendikasyonu aracılığıyla, uygun ülkeler arasında fon arbitrajını sağlamaktadırlar⁵⁸.

1.3.1.2. Uluslararası Ticaret/ Karşılaştırmalı Üstünlük Teorisi

Uluslararası ticarete yönelik neo-klasik Heckscher Ohlin teorisinin çokuluslu bankacılığa uyarlanmasından doğan bu yaklaşım ilk olarak 1976 yılında Aliber tarafından geliştirilmiştir. Aliber bankacılık faaliyetlerinin bankacılık hizmetlerinin üretilmesinde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olan ülkelerde daha yoğun olarak yapıldığını öne sürmekte ve faiz oranları bir bankanın ürün veya hizmetinin tercih edilmesindeki en temel nedendir⁵⁹. Bu açıdan karşılaştırmalı üstünlüğe sahip bankalar, göreceli olarak yüksek karları nedeniyle uluslararası sermaye piyasalarına elverişli koşullarda ulaşma şansına sahiptirler. Böylece kaynak maliyetlerinin düşmesi ile hem pazar payları yükselecek hem de karları daha da artacaktır. Söz konusu bankalar, bahsedilen yaklaşıma göre bu avantajlarını piyasa aksaklıkları nedeniyle içselleştirme yoluna giderek, sınırötesi yatırımlarda bulunmaya yöneleceklerdir. Ancak bu yaklaşım, bankacılık ilişkisinin kurulması ile ilgili işlem maliyetlerini, finansal piyasalardaki risk-getiri dengesini ve banka müşterileri için tek önemli unsurun faiz oranları olmadığı gibi bir takım faktörleri göz önüne almadığı için bir takım eleştirilere maruz kalmaktadır⁶⁰.

⁵⁸ GRUBEL, Herbert G. (1977): "A Theory of Multinational Banking", **Banca Nazionale del Lavoro Quarterly Review**, Vol.123, December, pp.3350-354

⁵⁹ ALIBER, Robert Z. (1976): "Towards a Theory of International Banking", **Federal Bank of San Francisco Economic Review**, Spring 1976, pp.8

⁶⁰ WILLIAMS, S:85 AGE

1.3.1.3.Endüstriyel Örgüt Teorisi

Endüstriyel örgüt teorisine göre yoğunlaşma oranı yüksek ülkelerde faaliyet gösteren bankaların karlılık oranları, daha düşük yoğunlaşma oranına sahip ülkelerde faaliyet gösteren bankalara göre daha yüksektir. Bu durumda yüksek yoğunlaşma oranına sahip ülkelerdeki bankaların net faiz marjları da yüksek olacaktır. Yüksek faiz marjı yüksek karlılık oranı için gerekli olsa da yeterli bir koşul değildir. Çünkü rekabetin düşük düzeylerde olması maaşların daha yüksek olmasına ve bankaların etkin bir şekilde çalışmak için çaba göstermemesine sebep olarak faiz dışı giderlerin yükselmesine yol açabilecektir. Böylece farklı ülkelerde faaliyet gösteren bankaların göreceli etkinlikleri kredi-mevduat oranları arasındaki farklılığa dayanacaktır⁶¹.

1.3.1.4. Savunmacı Genişleme (Defensive Expansion) Teorisi

Savunmacı Genişleme Teorisi'ne göre çokuluslu bankacılığın gelişmesi bankalar dışındaki işletmelerin DYSY'larına dayanmaktadır. Bankalar müşterilerinin dışa açılmasına tepki olarak müşteri-banka ilişkisini korumak amacıyla dışa açılmaktadır. Çünkü eğer banka müşterisine dış pazarda eşlik etmezse müşterisi yerel pazarda da kendilerinin yerine geçebilecek başka bir banka ile ilişkiye girebilecektir. Banka-müşteri ilişkisi bir bilgi akışını içermekte olup, bu bilgi akışı bankaya yeni kredi tekliflerini düşük marjinal maliyet ile değerlendirme imkanı vermektedir. Daha düşük marjinal maliyet ise bankanın yurt dışındaki iştirakine rakipleri karşısında bir rekabet avantajı kazandıracaktır. Piyasa aksaklığı nedeniyle bu bilgi, pazarda satılamadığı ve fiyatlandırılmadığı için, bu bilgiye sahip bankalar tarafından kullanılmak zorundadır. Bu nedenle gerçekleştirilecek olan yabancı sermaye yatırımı, kar elde etme amaçlı değil daha çok olabilecek kayıpları engellemek amaçlı olacaktır⁶². Ancak savunmacı genişleme teorisinin uluslararası genişlemenin maliyetlerini ve bu genişlemede sermayenin oynadığı rolü dikkate almadığı söylenebilir.

⁶¹ ALIBER, S:5,8 AGE

⁶² WILLIAMS, S: 87 AGE

1.3.1.5. Uluslararası Yatırım Teorisi

Uluslararası yatırım teorisi portföy çeşitlendirme ilkelerini, çokuluslu işletmelerin DYSY'larına uygulamaktadır. Ancak modern portföy teorisinin çokuluslu işletmelere uyarlanması bireysel yatırımcının uluslararası çeşitlendirilmiş bir portföy yaratma yeteneği göz ardı edilmekte ve optimal olarak çeşitlendirilmiş portföy yaratmada gerekli yatırımın büyüklüğü üzerinde durulmamaktadır. Sadece eğer yatırımcı uluslararası çeşitlendirilmiş portföy yaratamazsa çokuluslu işletmeyi ikinci alternatif olarak görmektedir⁶³. Bu teoriyi test edebilmek için çeşitli akademisyenler farklı çalışmalar yapmıştır ancak portföy teorisine dayalı bu yaklaşım finansal aktiflerin birikimi ile ilgilidir ve fiziksel aktiflerin çokuluslu bankacılıktaki önemi doğrudan yatırım olgusunu ön plana çıkarmaktadır⁶⁴.

1.3.2. Eklektik Teorinin Bankacılık Sektörüne Uyarlanması

OLI paradigması olarak da bilinen eklektik teorinin çokuluslu bankacılığa uyarlanması ilk olarak Gray ve Gray (1981) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu teoriye göre bir bankanın dışa açılması için gerekli olan ilk ön koşul mülkiyet avantajlarına sahip olmasıdır. Mülkiyet avantajları bankanın kendi yerel pazarının ötesine genişletebileceği uzmanlaşmış bir hizmet sunmasından veya etkin çalışması ve kredibilitesi konularında iyi bir üne sahip olmasından kaynaklanmaktadır⁶⁵.

Bunun yanında yeterli finansal ve insan kaynağına, üstün bankacılık tekniklerine, yetenekli personele ve yaygın bankacılık denetimine sahip olmak ve banka-müşteri ilişkisinin güçlü olması da bankaların dışa açılmada kullandıkları mülkiyet avantajları olarak sayılabilir⁶⁶.

⁶³ WILLIAMS, S: 88 AGE

⁶⁴ AKSOY, Tamer (1998): **Çağdaş Bankacılıktaki Son Eğilimlere Türkiye'de Uluslararası Bankacılık**, Sermaye Piyasası Kurulu Yayını No:109, Ankara S:247

⁶⁵ GRAY Jean M., H.Peter Gray (1981): "The Multinational Bank: A Financial MNC?", **Journal of Banking and Finance**, Vol.:5, pp.39

⁶⁶ MUTINELLI, Marco, Lucia Piscitello (2001): "Foreign Direct Investment in the Banking Sector: the Case of Italian Banks in the 90's", **International Business Review**, Vol.:10, pp.665 ve KIM, Taeho (1993): **International Money & Banking**, Routledge, London S:42

Eklektik teoriye göre firmaların dışa açılmada sahip olması gereken diğer avantajlar ise daha önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi içselleştirme avantajları ve konumsal avantajlardır. Bankacılık sektöründe içselleştirme avantajı büyük ölçüde bu sektörde önemli bir rolü olan bilgiye dayanmaktadır. Banka-müşteri ilişkisinde bilgi akışı oldukça önemli olup, bu akışı uzaktan kontrol etmek bankalar için güçtür. Konumsal avantajlar ise bankanın müşteri tabanının coğrafi dağılımı, gelişen piyasalara girme imkanı, yetenekli işgücüne ulaşabilme, dolaşımı en fazla olan döviz rezervlerine direkt erişebilme gibi faktörleri kapsamaktadır⁶⁷. Ayrıca evsahibi ülkedeki bankacılık düzenlemelerinin gevşek olması, bankacılık sektörünün az gelişmiş ve yüksek yoğunlaşma oranına sahip olması gibi faktörler konumsal avantajlar arasında sayılabilir⁶⁸.

Türk bankacılık sektörünün gelişmişlik düzeyi düşük olmasa da, yabancı bankalar için kanuni kısıtlamaların olmaması ve yüksek yoğunlaşma oranının getirdiği kar olanakları ve bankacılık alanında yetişmiş kalifiye elemanların bulunması da yabancı sermaye yatırımcıları için konumsal avantajlar sağlayabilmektedir.

⁶⁷ GRAY ve GRAY, S:27-31 AGE ve Mutinelli ve Piscitello, S:665-667 AGE

⁶⁸ KIM, S:42 AGE

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ YABANCI SERMAYE YATIRIMLARININ GELİŞİMİ VE FİNANS SİSTEMİNE ETKİLERİ

Bankacılık sektöründeki yabancı sermaye payının hesaplanmasında kullanılan yaygın yöntemlerden birisi sektördeki yabancı sermayeli banka sayısını, toplam banka sayısına bölmektir. Yine yaygın olarak kullanılan bir başka yöntem ise yabancı sermayeli bankaların aktiflerinin toplamını, toplam bankacılık sektörü aktiflerine bölmektir. Ancak her iki yöntemde de hangi bankaların yabancı sermayeli banka olarak ele alınacağına dair bir problem ortaya çıkmaktadır. Bazı ülkelerde, örneğin Türkiye’de, yabancıların hissesinin %50 ve üzerinde olduğu bankalar yabancı sermayeli banka olarak kabul edilirken, bazı ülkelerde bu oran daha düşük alınmaktadır. Örneğin OECD normlarına göre %10’luk bir yabancı hisse oranı DYSY’ı olarak değerlendirilmeye yetmektedir.

Bankanın sermayesindeki yabancı hisse oranına bağlı olarak kullanılan bir başka yöntem ise her bankadaki yabancı payını bankanın aktif toplamı ile çarpmak suretiyle elde edilecek genel toplamı bankacılık sektörünün toplam aktifine bölmektir. Bu yöntem çapraz ortaklıklar nedeniyle bazı ülkeler için hesaplama yapılmasını güçleştirerek uluslararası karşılaştırmalar yapmayı önlese de ülke bazında kullanıldığında sektördeki yabancı payını daha detaylı görebilmek açısından yararlı olabilmektedir⁶⁹.

2.1. Dünyada Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermaye Yatırımları

Dünyada DYSY’larının sektörel dağılımına bakıldığında hizmet sektöründe yapılan yatırımların özellikle son yıllarda önemli bir payının olduğu görülmektedir. Gerçekleşen DYSY’larının %50’sinden fazlası hizmet sektöründe

⁶⁹ BDDK (2005): **Bankacılık Sektörüne Yabancı Girişi: Küresel Gelişmeler ve Türkiye**, ARD Çalışma Raporları: 2005/6, Ankara S:14

ve özellikle finans sektöründe bankalarda gerçekleştirilmiştir⁷⁰. Çünkü artık soyut, firmaya özel ve bilgiye dayalı varlıklara sahip olan bankacılık gibi sektörlerde işletmeler, dış pazarlara DYSY'ı yoluyla açılmayı tercih etmektedirler⁷¹.

Dünya geneline bakıldığında çokuluslu bankaların ulusal bankacılık sektörlerine girişlerinin özellikle finansal krizleri takip eden, ilave sermayeye gereksinimleri arttığı ve giriş maliyetlerinin düşük olduğu dönemlerde gözlenmektedir. Aynı şekilde özelleştirmenin yoğun olarak gerçekleştiği ülkelere de bu dönemlerde yabancı banka girişlerinin arttığı görülmektedir⁷². Dünyada bankacılık sektöründe yabancı sermaye yatırımlarının gelişimi ile uluslararası bankacılık faaliyetlerinin ve uluslararası finansal piyasaların gelişimi birbiriyle ilişkilidir. İlk uluslararası bankacılık faaliyetlerinin, 13.-16. yüzyıllarda Avrupa ülkeleri arasında uluslararası ticaretin finansmanı ile ilgilenilmiş ve dönemlerinin krallarına banker olarak hizmet edilmiştir.

19. yüzyılın başlarında ise özellikle İngiltere'de uluslararası mal ticaretini finanse etmek amacıyla büyüyen ticari bankalar, sömürge ülkelerinde kurulmaya başlamışlardır. Ünsersal bankalar; Avrupa'nın sermaye ihracatını istikrarlı bir şekilde sürdürmesini sağlamak ve gelişmekte olan ülkelere uzun vadeli krediler vermek amacıyla oluşmuşlardır⁷³.

19. yüzyıl boyunca uluslararası bankacılık alanında ve uluslararası finansal piyasalarda İngiltere'nin egemenliği söz konusu olmuştur. Ancak 20. yüzyılın ilk başlarında ABD'de 1913 "Federal Reserve Act" adlı yasanın yürürlüğe girmesi ile ulusal bankaların yabancı ülkelerde şube açmalarına izin verilmesi ve I.Dünya savaşının Sterlin'in uluslararası ödeme aracı olarak konumunu sarsması, ABD'nin ön plana çıkmasını sağlamıştır. Ve ABD bankaları dünyanın kendilerine göre geri

⁷⁰ UNCTAD, S:23 AGE

⁷¹ BERGER, Allen N., Claudia M.Buch, Gayle DeLong, Robert DeYoung (2004): "Exporting Financial Institutions Management via Foreign Direct Investment Mergers and Acquisitions", **Journal of International Money and Finance**, Vol:23, pp.335

⁷² BOND, Patrick, Noah Chanyisa Chune, Ildiko Ekes, Christian E.Weller (2002): "The Impact of Multinational Banks on the Quantity and the Quality of the Credit Supply in Hungary, Kenya and South Africa", **Global Policy Network Pilot Study of Banking S:1**

⁷³ EKREN, Nazım (1986): **Uluslararası Bankacılık ve Türkiye Örneği**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No:282, Ekonomi Dizisi:21, Ankara S:8

kalmış çeşitli bölgelerinde şube ve iştirakler yolu ile yayılmaya başlamışlardır. 1950’li yıllarda ise “Euro Dolar” piyasasının ortaya çıkması ile çeşitli ülkelerin uluslararası bankaları arasındaki birlik ve dayanışma kurumsal bir hal almıştır. II. Dünya savaşıdan sonra ortaya çıkan yasal düzenleme ve müdahaleler, kendi ülkelerindeki yasal baskılardan kaçan bankaların kısıtlamaların daha az, teşviklerin daha fazla olduğu ülkelere yönelmelerine sebep olmuştur. I.Dünya Savaşı sırasında ön plana çıkan ABD bankaları bu dönemde de faaliyetlerini genişleterek İngiliz ve Fransız bankalarının hâkimiyetlerini sona erdirmişlerdir⁷⁴.

1960’lı yılların ortalarından itibaren hem ABD hem de Batı Avrupa bankaları dış ülkelerdeki yatırımlarını yeni şube ve temsilcilikler kanalı ile genişletmeye başlamış, aynı zamanda da yabancı bankalarla bir araya gelerek belirli piyasalarda ve alanlardaki büyük hacimli projeleri desteklemek üzere konsorsiyum bankaları kurmaya yönelmişlerdir. 1973 yılında patlak veren petrol krizi ise, uluslararası bankaların petrol dolarlarının dış fazla veren petrol ihracatçısı ülkelere açık veren ithalatçı ülkelere aktarılmasına yardımcı olmak suretiyle uluslararası bankacılık faaliyetlerinin gelişmesinde etkili olmuştur⁷⁵.

Günümüzde gelişen iletişim, bilgi ve finans teknolojileri, finansal kurumların jeopolitik engelleri aşmasına yardımcı olarak kendi merkezlerinden uzak ülkelere bile etkin bir şekilde hizmetlerini sunma olanağı tanımaktadır⁷⁶. Bu gelişmeler ile birlikte bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımları özellikle 1990’lı yıllardan sonra hız kazanmaya başlamıştır. Gelişmekte olan ülkelerin uyguladıkları finansal liberalleşme politikaları, telekomünikasyon alanında yaşanan gelişmeler, sermaye piyasalarının küreselleşmesi gibi faktörler bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımlarını hızlandırmıştır⁷⁷. Telekomünikasyon alanındaki teknolojik gelişmeler bilginin dünya çapında hızlı bir şekilde çok daha

⁷⁴ AKSOY, S:131 AGE

⁷⁵ TAKAN, Mehmet (2002): **Bankacılık: Teori, Uygulama ve Yönetim**, Geliştirilmiş İlaveli 2. Baskı, Nobel Yayınları No:434, Ankara S:87

⁷⁶ Berger, S:336 AGE

⁷⁷ MOSHIRIAN, Fariborz (2001): “International Investment in Financial Services”, **Journal of Banking and Finance**, Vol.:25, pp.318

düşük maliyetlerle iletimini kolaylaştırmakta, bilgi teknolojileri ise fonların ulusal sınırların dışındaki merkezlerle rahatlıkla alış verişini mümkün hale getirmektedir. Düşen iletişim maliyetleri finansal piyasaların entegrasyonunu artırarak bankacılık sektöründeki yabancı sermaye hareketlerine de ivme kazandırmıştır.

1990'lı yıllarda uluslararası finansal hizmet ürünlerindeki hızlı gelişme ile birlikte bankalar özellikle gelişmekte olan piyasalara yönelerek bu ülkelerde hizmet vermeye başlamışlardır. Önceleri şube, temsilcilik, muhabir bankacılığı şeklinde hizmet verirken daha sonra mevcut bankaları satınalma veya birleşme yoluyla da bu ülkelerdeki varlıklarını arttırmaya çalışmışlardır. Son yıllarda özellikle Latin Amerika, Uzak Doğu ve Doğu Avrupa'daki gelişmekte olan ülkelerin toplam bankacılık varlıkları içinde yabancıların payı oldukça önemli düzeylere ulaşmıştır⁷⁸.

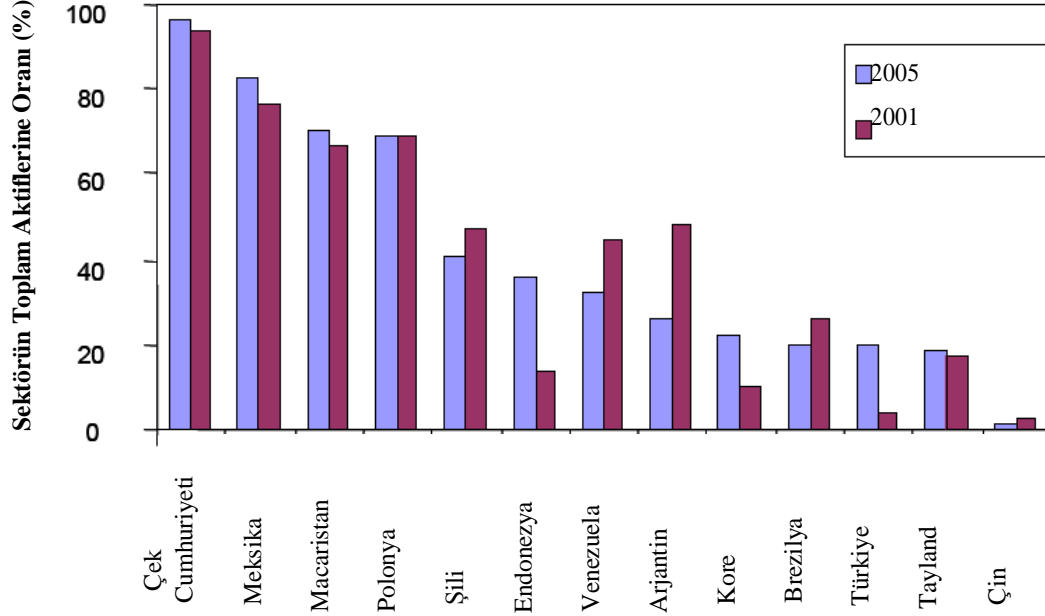
1990-2003 yılları arasında gelişmekte olan ülkeler içinde bankacılık sektörüne DYSY'larını en fazla çeken ülkeler Latin Amerika ülkeleri olmuştur. Bu ülkeler içinde ise Meksika yatırımların %50'sine ev sahipliği yaparak başı çekmiştir⁷⁹. Doğu Avrupa ülkelerinde ise bankacılıkta yabancı sermayenin artması, yaşanan ekonomik sıkıntıların da etkisiyle yeterli verimliliğe sahip olmayan kamu bankalarının özelleştirilerek yabancı yatırımlara açılmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle 1990'lı yılların ikinci yarısında artan yatırımların en çok gittiği ülkeler Polonya ve Çek Cumhuriyeti olmuş, Uzak Doğu ülkelerinde ise Latin Amerika ve Doğu Avrupa ile karşılaştırıldığında bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımları nispeten daha az gerçekleşmiştir. Burada da Kore ve Tayland en çok birleşme ve satınalmaların yaşandığı ülkeler olmuştur⁸⁰. Aşağıdaki grafikte gelişmekte olan ülkelerdeki bankacılık sektörlerinin toplam aktifi içerisinde yabancı sermayenin payı gösterilmektedir.

⁷⁸ AFŞAR, Muharrem (2004): "Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Bankacılık Sektörü",**Ege Akademik Bakış Dergisi**, Cilt:4, Sayı:1-2, s.94

⁷⁹ BIS, S:5 AGE

⁸⁰ BIS, S:5 AGE

Tablo 8: Gelişmekte Olan Ülkelerde Yabancı Sermayeli Banka Aktiflerinin Toplam Bankacılık Sektörü Aktiflerine Oranı

Kaynak: Christine M. Cumming, **Financial Globalisation**, BIS Papers No:32, 2006, s.14
<http://www.bis.org/events/conf060619/cumming.pdf> Eylül 2009

2001 ve 2005 yıllarına ait oranların verildiği Tablo 8’de de görüldüğü gibi, 2005 yılı itibariyle bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımı en fazla olan ülke Çek Cumhuriyeti olup, bankacılık sektörü aktifleri içerisinde yabancıların payı %90’ların üzerine çıkmıştır. Çek Cumhuriyetini Meksika, Macaristan ve Polonya izlemektedir. Meksika hariç bu ülkelerin Doğu Avrupa ülkeleri olması dikkat çekicidir. Şili, Arjantin ve Brezilya gibi Güney Amerika ülkelerinde ise bankacılık sektöründe yabancı sermayenin payının 2001 yılına göre azaldığı görülmektedir. Bu ülkelerin bankacılık sektöründeki yabancı payı özellikle 1990’lı yılların ikinci yarısında artmıştır. 2001 yılına göre 2005 yılında önemli artış yaşanan ülkeler ise Endonezya, Kore ve Türkiye’dir. Bu artışa rağmen 2005 yılı itibariyle Türk bankacılık sektöründeki yabancı payı bazı gelişmekte olan ülkelerin oldukça altındadır. Yabancı bankaların Aktif büyüklüğündeki ülkemiz sektör payı (www.tbb.org.tr verilerine göre) 1980 yıllarında %2,9 iken 2000 yılında %5,4 2009 Eylül ayında ancak %6,6’lara ulaşabilmiştir. Gelişmekte olan ülkeler arasında bankacılık sektöründeki yabancı sermaye payının en az olduğu ülke ise Çin’dir. DYSY’larının en fazla yapıldığı gelişmekte olan ülkelere birisi

olmasına rağmen, Çin’de finansal liberalleşmenin henüz yaşanmamış olması ve izlenen korumacı politikalar bankacılık sektörünün yabancı sermayeye açık olmamasının nedenleridir.

Gelişmekte olan ülkelerin bir çoğunda bankacılık sektöründeki yabancı sermayeli bankaların payının yükseklerde seyrettiği görülmektedir. AB ülkelerinin bankacılık sektörlerindeki yabancı payları da karşılaştırmalı olarak Tablo 9’da incelenmektedir.

Tablo 9: Seçilmiş AB Ülkelerinde Yabancı Sermayeli Bankaların Aktiflerinin Toplam Bankacılık Sektörü Aktiflerine Oranı (2006)

Ülke	Yabancı Payı (%)	Ülke	Yabancı Payı (%)
İsveç	8.9	AB-25	27.1
Fransa	11.0	Yunanistan	37.4
Almanya	11.1	İrlanda	43.2
İspanya	11.4	İngiltere	50.3
İtalya	13.9	Macaristan	56.3
Hollanda	14.8	Finlandiya	56.5
Euro Bölgesi	17.9	Letonya	64.8
Avusturya	19.5	Polonya	65.3
Danimarka	20.1	Litvanya	76.7
Portekiz	22.3	Lüksemburg	94.6
Belçika	24.9	Çek Cum.	96.9
Türkiye (11/2009)	24,3		

Kaynak: TCMB, "Finansal İstikrar Raporu", Kasım 2007, s.31, Kasım 2009, s.46

Tabloda da görüldüğü gibi AB’ye üye 25 ülkenin bankacılık sektörlerindeki yabancı sermayeli bankaların aktiflerinin, toplam bankacılık sektörü aktiflerine oranlarının ortalamasını ifade eden AB-25 ortalaması %27’dir. Doğru Avrupa ülkeleri bu ortalamanın bir hayli üzerindedir ve bu ülkeler arasında en yüksek yabancı payına sahip ülke %96.9 oranı ile Çek Cumhuriyeti’dir. AB’de bankacılık sektöründe yabancı payının en düşük olduğu ülkenin ise İsveç olduğu görülmektedir. İrlanda’da yabancı sermayeli bankaların payı %43,2, İngiltere’de ise %50,3 düzeyinde bulunmaktadır. Bankacılık sektöründeki yabancı payını gösteren başka bir oran da yabancı bankaların sayısının toplam banka sayısına

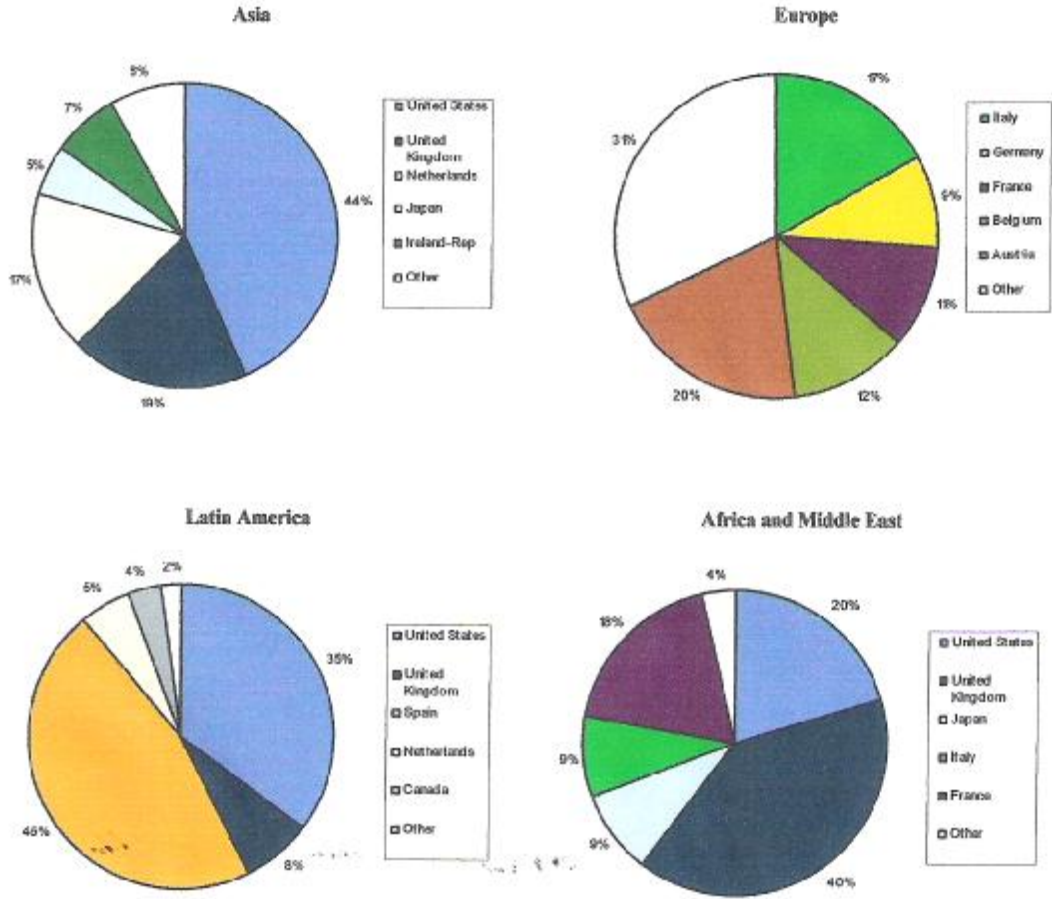
(Tablo 10) oranıdır. Bu tablodan daha güncel bilgi bulunamadığından ekde kullanılmıştır.

Tablo 10: Seçilmiş Bazı Ülkelerde Yabancı Bankaların Sayısının Toplam Banka Sayısına Oranı (1995-2002 ortalaması)

Ülke	Oran	Ülke	Oran	Ülke	Oran
Japonya	% 1,7	ABD	% 11,8	Şili	% 23,5
Tayvan	% 3,7	İspanya	% 14,6	Meksika	% 24,1
Kore	% 5,6	Norveç	% 14,9	Tayland	% 24,4
İtalya	% 6,0	Venezuela	% 15,0	Arjantin	% 25,0
Almanya	% 6,6	Malezya	% 17,4	Kanada	% 30,0
Çin	% 8,6	Kolombiya	% 17,5	Portekiz	% 30,1
İsveç	% 8,7	Filipinler	% 18,7	İngiltere	% 35,4
Finlandiya	% 9,9	Fransa	% 19,8	HongKong	% 44,2
Danimarka	% 10,6	Brezilya	% 21,3	İrlanda	% 61,7

Kaynak: Nihal Bayraktar, Yan Wang, **Foreign Bank Entry, Performance of Domestic Banks and the Sequence of Financial Liberalization**, Worldbank Policy Research Working Paper, No:3416, 2004, s.30
http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2004/10/20/000160016_20041020122513/Rendered/PDF/wps3416.pdf Eylül 2009

1995-2002 yılı ortalamasının verildiği Şelil 3'de de görüldüğü gibi Japonya sözkonusu ülkeler arasında yabancı banka sayısının toplam banka sayısına oranının en düşük olduğu ülke olarak yer almaktadır. En yüksek İrlanda'da ise yabancı bankaların sayısının toplam banka sayısına oranı %60'ı geçmektedir. Dünya genelinde bankacılık sektöründeki yabancı sermayenin geldiği ülkeleri de aşağıdaki grafiklerde bölgelere göre ayrılmış şekilde mevcut olup bu konuda Farouk Soussa'dan daha güncel veri bulunamamıştır.

Tablo 11: Bankacılık Sektöründeki Yabancı Sermaye Yatırımlarının Geldiği Ülkeler

Kaynak: Farouk Soussa, *A Note on Banking FDI in Emerging Markets*, Bank of England, 2004, s.15

<http://www.bis.org/publ/cgfs22gb.pdf> Eylül 2009

Avrupa'ya bakıldığında bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımlarının %20'sinin Avusturya, %12'sinin İtalya, %11'inin Fransa ve %9'unun da Belçika kökenli olduğu görülmektedir. Bu rakamlar Avrupa ülkelerinin bankacılık sektöründeki yabancı sermayenin çok önemli bir bölümünün yine Avrupa ülkelerinden gelmekte olduğunu göstermektedir. Asya'da ise bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımlarında en büyük paya ABD sahiptir. %44'lük bir payı olan ABD'yi %19 payla İngiltere ve %17 payla Hollanda izlemektedir. Latin Amerika ülkelerinin bankacılık sektörlerinde ise en büyük yabancı sermaye yatırımlarına sahip olan ülke, %40'lık bir oranla İspanya'dır. ABD ise %35'lik oranla ikinci sırada gelmektedir. Latin Amerika bankacılık sektöründe yabancı sermaye yatırımı yapan diğer ülkeler ise İngiltere, Kanada

ve Hollanda'dır. Ortadoğu ve Afrika'da en büyük pay İngiltere'ye (%40) ve ABD'ye (%20) aittir. Bunları Fransa, Japonya ve İtalya kökenli bankalar izlemektedir. Dikkati çeken nokta ABD ve İngiltere'nin Asya, Ortadoğu, Afrika ve Latin Amerika'da bankacılık sektöründe önemli derecede yabancı sermaye yatırımlarına sahipken Avrupa'da daha az bir paya sahip olmalarıdır. Avrupa'da ağırlıklı olarak Avusturya ve İtalyan bankaları yabancı sermaye yatırımında bulunmaktadır. Bu durum bazı Avrupa ülkelerinin, bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişine çok fazla sıcak bakmamalarından kaynaklanmaktadır. Bankacılık sektöründeki yabancı sermaye payının AB ortalamasının bir hayli altında kaldığı Fransa, İtalya ve Hollanda gibi ülkelerde, yabancı banka girişlerine yasal olarak bir sınır uygulanmadığı halde, bazı caydırıcı politikalar izlenerek yabancı banka girişlerinin artması önlenmeye çalışılmaktadır⁸¹.

2.2. Türk Finans Sistemi ve Bankacılık Sektörü

Türk bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımlarına geçmeden önce çalışmanın bu bölümünde Türk finans sistemi ve bu sistem içerisinde bankacılık sektörünün yeri ve önemi anlatılacaktır.

2.2.1. Genel Olarak Finansal Sistem ve İşleyişi

Finansal sistem, bir ekonomide belirli kişi ve kurumların, piyasaların, araçların ve organizasyonların, çeşitli finansal fonksiyonları yerine getirmek üzere bir araya gelmeleri sonucunda oluşturdukları bir bütün olarak tanımlanmaktadır⁸². Ülke ekonomilerinin gelişmesinde itici bir güce sahip olan finansal sistem, bir ekonomide hem finansal kaynakların toplanmasının hem de yeni teknolojiler yaratılmasının önemli bir parçasıdır. En önemli işlevi borç alma ve borç verme

⁸¹ APAK, Sudi (2007): "Yabancı Bankalar ve Bankacılık Kanunu", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı: 36, s.20

⁸² AFŞAR, Muharrem (2006): **Finansal Sistem ve İşleyişi**, Gülen Ofset, Eskişehir S:1

işlemlerinin düzenli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak olan finansal sistemde, bir ekonomideki mevduat sahiplerinin almak istediği ve yatırımcıların krediler için ödemeye razı oldukları faiz ile girişimcilerin üretmek istediği ürünler gibi birçok önemli karar yer almaktadır. Bu önemli kararların verilmesinde ve ekonominin işleminde finansal sistem kilit bir rol oynamaktadır⁸³.

Piyasa ekonomilerinde, tasarrufların yatırımlara aktarılması işlevi finansal sistem tarafından gerçekleştirilmekte olup, bu işlevi nedeniyle finansal sistem ekonominin mikro ve makro performansının da belirleyicisi konumundadır⁸⁴. Birçok ekonomik işlevi daha düşük maliyetle ve daha etkin olarak yerine getiren finansal sistemin fonksiyonları dört grupta toplanabilmektedir⁸⁵. Bunlar,

- *Likidite Fonsiyonu*: Paranın bir değişim ve değer saklama aracı olarak hizmet görmesini sağlamak,
- *Aracılık Fonsiyonu*: Çok sayıdaki tasarruf sahibinden fonların toplanmasını ve toplanan bu fonların yatırımcılara aktarılmasını sağlayacak mekanizmayı harekete geçirmek,
- *Risk Paylaştırma Dağıtma Fonsiyonu*: Risk transferini ve tabana yayılımını gerçekleştirmek,
- *İstikrar Fonsiyonu*: Ekonomik faaliyetlerin istikrarını sağlamaya yönelik bir takım araçlar sunmak
- *Bilgi Sağlama Fonsiyonu*: Asimetrik bilgilerin ortadan kaldırılması ya da minimize edilmesi

şeklinde ifade edilebilir. Finansal sistemin bu işlevleri yerine getirebilmesi için,

⁸³ Mali Piyasalar Çalışma Grubu Raporu (2004): **Türkiye İktisat Kongresi**, s.61

⁸⁴ AFŞAR, 2006 S:2 AGE

⁸⁵ BAŞOĞLU, İlker, Ali Ceylan, İlker Parasız (2001): **Finans: Teori, Kurum, Uygulama**, Ekin Kitapevi, Bursa S:8

sistem içinde yer alan kurumların çalışma koşulları ile ilgili çerçevenin düzgün bir şekilde oluşturulması gerekmektedir ki bu çerçeveye makro ekonomik koşullar, ilgili kanunlar ve yönetmelikler gibi unsurlar dahil olmaktadır⁸⁶.

Genel olarak finansal sistem finansal piyasalar ve finansal araçlardan (bankalar, sigorta şirketleri, sosyal güvenlik kuruluşları) oluşmaktadır⁸⁷.

Finansal sistem içerisinde tasarruf sahipleri, fon arz edici olarak ellerindeki birikimleri çeşitli araçlar ve araçlar vasıtasıyla fon talep edenlere kullandırmaktadırlar⁸⁸. Bireyler, işletmeler ve devlet, öngördükleri yatırımları gerçekleştirmek için fon talep ederken, yine birey ve işletmeler tasarruf haline dönüştürebildikleri fazla fonları piyasaya arz etmektedirler. Bu şekilde finansal sistemde bir fon alışverişi sağlanabilmektedir.

Finansal sistem içerisinde fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasalar ise finansal piyasalardır. Finansal piyasaların üç temel işlevi bulunmakta olup bunlardan birincisi finansal varlıkların fiyatının oluşmasının sağlanması suretiyle, bu varlıkların el değiştirmesi esnasında tamamen ortadan kaldırılamayan risklerin yeniden dağıtılmasına yardımcı olmaktır. İkinci temel işlev ise finansal varlıkların en hızlı ve en az değer kaybıyla satışına aracılık ederek piyasaya likidite sağlamaktır. Son olarak ise finansal piyasaların işlem maliyetini en aza indirmek gibi bir işlevi bulunmaktadır⁸⁹.

Finansal piyasaları fonların kullanılış sürelerine, kullanılan araçlara ve belirli bir pazar yerinin olup olmamasına göre aşağıdaki şekilde sınıflandırmak mümkün olabilir⁹⁰:

- Fonların kullanılış sürelerine göre:

⁸⁶ MALI, S:61 AGE

⁸⁷ ÖÇAL, Tezer, Ö. Faruk Çolak (1999): **Finansal Sistem ve Bankalar**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara S:19

⁸⁸ AFŞAR, 2006 S:2 AGE

⁸⁹ KOCAMAN, Berna (2004): **Finansal Piyasalar (Kurumlar, Teknikler ve Araçlar)**, Siyasal Kitabevi, Ankara S:8

⁹⁰ TANER, Berna, G.Cenk Akkaya (2004): **Sermaye Piyasası: Faaliyet Alanı ve Menkul Kıymetler**, Birleşik Matbaacılık San.Tic.Ltd.Şti., İzmir S:6

- * Para piyasaları
- * Sermaye piyasaları
- Kullanılan araçlara göre:
 - * Para piyasası
 - * Menkul değerler piyasası
 - * Gayrimenkul piyasası
 - * Kambiyo piyasası
 - * Kıymetli madenler piyasası
- Belirli bir pazar yerinin olup olmamasına göre:
 - * Organize finansal piyasalar
 - * Serbest finansal piyasalar
- İşleyiş şekillerine göre:
 - * Birincil piyasalar
 - * İkincil piyasalar

Para piyasaları bir yıldan az süreli, kısa vadeli fon arz ve talebinin, sermaye piyasaları ise uzun vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasalardır. Belirli bir fiziksel mekanda kurulmuş, belirli işlem kuralları ve üyeleri olan ve yalnız kendisine kote edilmiş menkul kıymetlerin alım ve satımının yapıldığı piyasalar organize finansal piyasalar olarak adlandırılmaktadır. Serbest veya tezgahüstü finansal piyasalarda ise çok sayıda finansal kurum telefon, fax, telex ve bilgisayarlarla birbirine bağlanarak faaliyetlerini sürdürmektedirler. Örneğin İMKB organize bir piyasa iken, Kapalıçarşı bir tezgahüstü piyasadır⁹¹.

Menkul kıymetler piyasalarında başta hisse senedi ve tahvil olmak üzere, menkul kıymet niteliği taşıyan kağıtlar alınıp satılmaktadır. Gayrimenkul piyasasında ise gayrimenkul, kambiyo piyasasında yabancı paralar, kıymetli madenler piyasasında başta altın olmak üzere çeşitli kıymetli madenlerin alım satım işlemleri gerçekleştirilmektedir⁹².

⁹¹ KARAN, Mehmet Baha (2001): **Yatırım Analizi ve Portföy Yönetimi**, Hacettepe Üniversitesi Finansal Araştırmalar Merkezi Yayınları No:1, Gazi Kitabevi, Ankara S:17

⁹² TANER ve AKKAYA, S:7-8 AGE

Finansal sistem içerisinde fon fazlası bulunan birimlerle, fon açığı bulunan birimler arasında bağlantı kuran finansal kurumlar riskin dağıtılmasını desteklemekte, mali danışmanlık ve portföy yöneticiliği yapmakta, sermaye maliyetlerinin azaltılmasına katkı sağlamakta ve sektöre yeniliklerin getirilmesi ile piyasanın gelişmesine yardımcı olmaktadır⁹³.

Bu kurumları üç grupta incelemek mümkündür⁹⁴:

- Para yaratan finansal kurumlar:
 - o Merkez Bankaları
 - o Ticari Bankalar (Mevduat Bankaları)
- Para yaratmayan finansal kurumlar:
 - o Yatırım ve kalkınma bankaları
 - o Sosyal güvenlik kurumları ve sigortalar
 - o Kredi ve kefalet kooperatifleri
- Sermaye piyasasına hizmet veren kurumlar:
 - o Menkul kıymet borsaları
 - o Aracı kurumlar
 - o Yatırım ortaklıkları
 - o Yatırım fonları

Finansal sistemin işleyişinde para piyasalarının organize olmuş kısmını oluşturan bankacılık sistemi özellikle mevduat bankalarının rolü ve uygulamaları ile önemli bir yere sahiptir. Bunun yanında özel görev üstlenen yatırım ve kalkınma bankalarının da büyük rolü bulunmaktadır⁹⁵.

Günümüzde finansal piyasaların en temel kurumları olan mevduat bankaları gelişmiş ülkelerde finansal piyasaların %50'sinden daha fazlasını ellerinde bulundurmaktadırlar ve asli görevleri mevduat toplayarak kredi yaratmaktır. Ancak finans sektöründe artan rekabet koşulları bankaların geleneksel bankacılık

⁹³ TANER ve AKKAYA, S:14 AGE

⁹⁴ AKSOY, S:10 AGE ve Taner ve Akkaya, S:15 AGE

⁹⁵ BAŞOĞLU, S:31 AGE

faaliyetlerinin dışına çıkararak, faaliyette buldukları ülkenin mevzuatına uygun olarak finansal araçların alım satımı, kambiyo, türevsel işlemler, menkul kıymet aracılığı, yüklenim, yatırım danışmanlığı ve sigortacılık gibi faaliyetlere de yönelmelerine sebep olmuştur⁹⁶.

Mevduat bankaları, mevduat ve diğer kaynaklardan sağladıkları fonları işletmelere kredi olarak vermekle bir köprü görevi görmekte ve ülkenin ekonomik hayatının gelişmesine katkıda bulunmaktadır. İzledikleri kredilendirme politikasıyla bir ülkedeki gelir ve servet dağılımını etkileyebilen mevduat bankaları, merkez bankası tarafından uygulanan para politikasının etkinliğinin artırılmasında da yardımcı olabilmektedirler. Ayrıca ekonomide kaynak sağlanması ve sağlanan kaynakların yatırımlara dönüştürülmesine aracılık yapmaktadırlar⁹⁷.

Bu nedenle bahsedilen önemli fonksiyonlara sahip olan bankacılık sistemi bir ülke için kilit sektörlerden birisi olarak görülmekte ve sistemin bütünlüğünün korunarak işlevselliğini sürdürebilmesi için merkezi otoriteler tarafından çeşitli önlemler alınmakta ve yapısal politikalar izlenmektedir. Birçok ülke yabancı sermayenin sistemi olumsuz etkileyeceği ve kilit fonksiyonları yerine getiremeyeceği düşüncesiyle zaman zaman bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişini sınırlandırmış ancak özellikle 1990'lardan sonra bu ülkelerin birçoğu izledikleri finansal liberalleşme politikaları sonucunda bu tür kısıtlamaları kaldırmışlardır. İlerideki bölümlerde bahsedileceği üzere ülkemizde de 1980 yılından sonra bu tür kısıtlamalar kaldırılmıştır. Ancak bankacılık sektörüne olan yabancı sermaye ilgisi özellikle son yıllarda artış göstermiştir.

Finansal sistemin temel yapı taşı bankacılık sektöründe faaliyet gösteren diğer bir banka türü yatırım ve kalkınma bankalarıdır. Yatırım ve kalkınma bankaları sermaye piyasasında faaliyet göstermekte olup, işletmelere uzun ve orta vadeli krediler açmak suretiyle yatırımlara destek sağlayan finansman kurumlarıdır⁹⁸.

⁹⁶ KARAN, S:11 AGE

⁹⁷ TAKAN, S:51-52 AGE

⁹⁸ ÖÇAL ve ÇOLAK, S:41 AGE

Sermaye piyasalarında aracılık faaliyetleri yapan kurumların başında gelen yatırım ve kalkınma bankaları mevduat bankalarından, mevduat toplamama özellikleri ile ayrılmaktadırlar. Bu bankaların sermaye piyasalarında tahvil, bono ya da diğer menkul kıymetler çıkarmak sureti ile topladıkları kaynaklar mevduat sayılmamaktadır. Finansal aracılık açısından yatırım bankaları sermaye piyasalarında işletmelerce çıkartılan menkul kıymetlerin halka sunulmasında rol oynamaktadırlar. Temel işlevleri işletmeler tarafından ilk defa çıkartılan menkul kıymetlerin bireysel ve kurumsal yatırımcılara ulaştırılmasında aracılık yapmak olsa da özel amaçlara yönelik olarak yatırım kredileri de verebilmektedirler⁹⁹.

Mevduat bankalarının kuruluşundan sonra toplumdaki sosyal ve iktisadi gelişmenin bir gereği olarak ortaya çıkan merkez bankaları ise bir ülkedeki bankacılık ve parasal yapının düzenleyicisidirler¹⁰⁰.

Her ülkenin finansal sistemi içinde faaliyet gösteren kurumların başında gelen merkez bankaları ekonomilerde likidite derecesi çok yüksek olan kağıt parayı yaratan, para piyasasını denetleyen, altın stokları ve döviz rezervlerini düzenleyen ve yöneten, fiyat istikrarını sağlamayı amaç edinen finansal kuruluşlardır.

⁹⁹ BAŞOĞLU, S:34 AGE

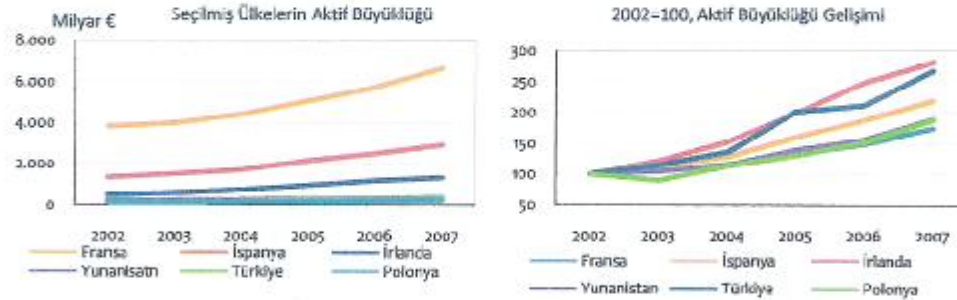
¹⁰⁰ ÖÇAL ve ÇOLAK, S:54 AGE

2.2.2. Türk Finans Sisteminin Yapısı ve Bankacılık Sektörünün Türk Finans Sistemi İçerisindeki Yeri

Türk finans sistemi gelişmiş ülkeler ile karşılaştırıldığında küçük ve sığ görülmekle birlikte gelişmekte olan ülkelere göre ortalamanın üzerinde bir büyüklüğe sahiptir.

Tablo 12: Aktif Büyüklüğünde AB-Türkiye Karşılaştırması:

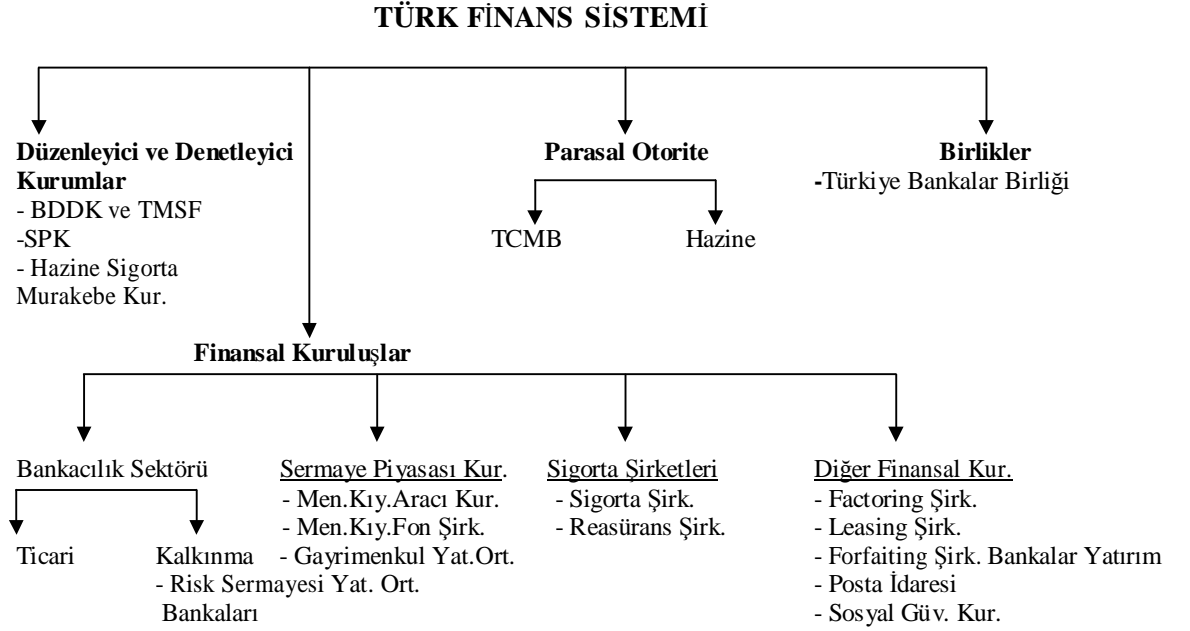
Milyar €	Aktif Büyüklüğü						Aktif Büyüklüğü Gelişim Endeksi 2002=100					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2002	2003	2004	2005	2006	2007
AB-27	25.312	26.519	29.038	32.898	36.820	41.072	100	104,8	115,2	131,0	146,6	162,3
PB-13	18.069	18.888	20.430	22.641	24.938	28.313	100	104,5	113,1	125,5	138,2	156,7
İngiltere	5.856	6.171	6.932	8.319	9.869	10.093	100	105,4	118,4	142,1	168,5	172,4
Almanya	6.370	6.394	6.584	6.827	7.121	7.562	100	100,4	103,4	107,2	111,8	118,7
Fransa	3.832	3.999	4.419	5.073	5.728	6.682	100	104,4	115,3	132,4	149,5	174,4
İtalya	2.024	2.125	2.276	2.509	2.793	3.332	100	105,0	112,5	124,0	138,0	164,6
İspanya	1.342	1.503	1.717	2.149	2.516	2.945	100	112,0	127,9	160,1	187,4	219,5
Hollanda	1.356	1.474	1.678	1.695	1.873	2.195	100	108,7	123,7	125,0	138,1	161,9
İrlanda	475	575	723	942	1.178	1.337	100	121,1	152,2	198,3	248,0	281,5
Belçika	774	829	914	1.055	1.122	1.298	100	107,1	118,1	136,3	144,9	167,7
Danimarka	534	569	629	746	821	978	100	106,6	117,8	139,7	153,9	185,1
Lüksemburg	663	656	695	792	840	915	100	98,9	104,8	119,5	126,6	138,1
Avusturya	555	586	635	721	790	891	100	105,6	114,4	129,9	142,3	160,5
İsveç	487	519	600	653	774	846	100	106,6	123,2	134,1	158,9	173,7
Portekiz	310	349	345	360	397	440	100	112,6	111,3	116,1	128,1	142,0
Yunanistan	202	213	230	281	315	383	100	105,4	113,9	139,1	156,0	189,7
Türkiye	127	146	172	255	269	340	100	115,0	135,4	200,8	211,7	267,8
Finlandiya	166	186	212	235	255	288	100	112,0	127,7	141,6	153,6	173,3
Polonya	125	112	142	163	190	236	100	89,6	113,6	130,4	151,8	188,8
Çek Cum.	79	78	87	101	115	140	100	98,7	110,1	127,8	145,4	177,2
Macaristan	44	55	68	78	94	109	100	125,0	154,5	177,3	212,9	246,6
Kıbrıs	41	42	47	60	75	91	100	102,4	114,6	146,3	182,2	222,3
Romanya	13	15	23	35	51	72	100	115,4	176,9	269,2	399,3	554,6
Slovakya	24	24	31	38	42	50	100	100,0	129,2	158,3	173,7	209,7
Slovenya	20	22	24	30	35	43	100	110,0	120,0	150,0	174,1	217,5
Malta	16	18	21	27	30	38	100	112,5	131,3	168,8	187,7	236,3
Bulgaristan	8	9	13	17	22	31	100	112,5	162,5	212,5	278,8	390,5
Letonya	7	8	11	16	23	31	100	114,3	157,1	228,6	324,2	440,2
Litvanya	5	6	9	13	17	24	100	120,0	180,0	260,0	346,9	476,3
Estonya	5	6	9	12	15	21	100	120,0	180,0	240,0	306,5	412,1

Toplam aktiflerin büyümesi hızı itibarıyla 2007 yılında Türkiye AB-27 ülkeleri ile kıyaslandığında 6. sıradaki büyüme hızını göstermiştir. (En hızlı büyüyenler sırasıyla Bulgaristan, Romanya, Litvanya, Letonya ve Estonya). Söz konusu yılda Türkiye; Yunanistan, Polonya, Fransa ve İspanya'dan daha hızlı bir büyüme performansı göstermiştir.

Kaynak: BDDK Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler Aralık 2008, s.4

Türk finans sisteminin yapısını aşağıdaki şekilde görmek mümkündür.

Tablo 13: Türk Finans Sisteminin Yapısı

Parasal otorite olarak Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) para basma (emisyon) yetkisi ve reeskont uygulaması ile Türk finans sisteminde para yaratan kurumların başında gelmektedir¹⁰¹. Temel amacı ise fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürmektir (www.tcmb.gov.tr, 08.02.2007). TCMB'na yasayla verilen görevler açık piyasa işlemleri yapmak, hükümetle birlikte Türk lirasının iç ve dış değerini korumak için gerekli tedbirleri almak, zorunlu karşılıklar ve umumi disonibilibite ile ilgili usul ve esasları belirlemek, reeskont ve avans işlemlerini yürütmek, ülke altın ve rezervlerini yönetmek, Türk lirasının hacim ve tedavülünü düzenlemek, finansal sistemde istikrarı sağlayıcı tedbirleri almak ve mali piyasaları izlemek gibi faaliyetleri kapsamaktadır¹⁰². Diğer parasal otorite T.C. Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Türk finans sistemi politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında geniş yetkisi olan bir kurumdur. Hazinesinin görevleri ve yetkileri arasında yer almakta olan konuların büyük bir bölümü bankaların faaliyetlerini doğrudan etkilemektedir¹⁰³.

¹⁰¹ TANER, S:15 AGE

¹⁰² AFŞAR, S:101 AGE

¹⁰³ TAKAN, S:100 AGE

Finansal sistem içerisindeki düzenleyici ve denetleyici kurumlar arasında bankacılık sektörünü en yakından etkileyenler ise Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ile Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu (TMSF)'dir. BDDK, finansal piyasalarda güven ve istikrarı sağlamak, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını temin etmek, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerini korumak, denetime tabi kuruluşların piyasa disiplini içerisinde sağlıklı, düzenli ve emin bir şekilde çalışmasına yönelik gerekli tedbirleri almak için çalışmaktadır (www.bddk.org.tr, 08.02.2007). TMSF ise tasarruf sahiplerinin haklarını korumak, bankacılık sisteminin güven ve istikrarına katkıda bulunmak amacıyla tasarruf mevduatını sigortalamak, kendisine devredilen bankaları ve varlıkları en uygun şekilde çözümlenmekle yükümlüdür.

Tablo 13'de yer almayan ancak eski adıyla özel finans kurumları, yeni adıyla ise (2005 yılından bu yana) katılım bankaları da Türk finans sistemi içerisinde yer almaktadır. Faizsiz bankacılık adı altında faaliyet gösteren bu kurumlar artık bankacılık sisteminin bir parçası olsalar da Türkiye Bankalar Birliği'ne (TBB) bağlı olarak değil Türkiye Katılım Bankaları Birliği'ne bağlı olarak çalışmalarını sürdürmektedirler. Ancak diğer bankalar gibi bunlar da BDDK'nın denetim ve gözetimine tabidirler.

Ülkemizde henüz büyüme aşamasında olan finansal sistemi oluşturan piyasa ve kurumların çeşitliliği tipik olarak gelişmekte olan ülke özelliklerini yansıtmaktadır. Türkiye'de finansal sistemin gelişmiş ülkelerdeki düzeylere çıkamamasının nedenleri olarak ise tasarruf düzeyinin düşük olması, uzun yıllardır yüksek düzeylerde seyreden enflasyon oranı, finansal araç ve hizmetlerden alınan yüksek vergiler gibi belli başlı unsurlar sayılabilir¹⁰⁴.

Genel olarak finansal sistemlerde iki farklı finansman modeli yatırımların finansmanı için kullanılmaktadır. Bu modellerden ilkinde bankacılık sistemi (bank based, banka tabanlı) etkin bir rol oynamakta olup gelişmekte olan ülkelerde daha çok bu model ön plana çıkmaktadır. Diğer modelde ise sermaye piyasaları (market

¹⁰⁴ TBB (2005-6-7-8-9): **Bankalarımız 2004-5-6-7-8-9**, Türkiye Bankalar Birliği 2005 S:11

based piyasa tabanlı) asıl işlevleri üstlenmektedir ve gelişmiş ülkelerin finansal sistemlerinde bu modelin işlediği görülmektedir¹⁰⁵. Gelişmekte olan ülkelerdeki gibi ülkemizde de finansal sistem içerisinde bankacılık sisteminin payı %90'lara kadar ulaşmakta olup, rakamlar Tablo 14'de verilmektedir.

Tablo 14: Türk Finans Sektörünün Aktif Büyüklüğü

(Milyar TL)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	% dağılım
Bankalar	172	217	255	314	407	500	582	733	834	88,91%
Sigorta Şirketleri	4	5	8	10	14	17	22	27	33	3,52%
Menkul Kıym.Yat. Fon.	5	9	20	24	29	22	26	24	30	3,20%
Finansal Kiralama Şirketleri	3	4	5	7	6	10	14	17	16	1,71%
Diğer	4	5	10	13	19	23	20	22	25	2,67%
Toplam	188	240	294	363	470	565	664	823	938	

Kaynak: BDDK (2009), **Finansal Piyasalar Raporu**, Eylül 2009, s.40

http://www.bddk.gov.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Finansal_Piyasalar_Raporlari/7340fpreylul09.pdf
<http://ebulten.bddk.org.tr/AylikBulten/Ozel.aspx#tblGrid> (2009 güncelleme)

Tablo 14'de de görüldüğü üzere, TCMB ve İMKB Piyasa Kapitalizasyonu (halka açık şirketlerin piyasa değeri) hesaplamalardan hariç tutulduğunda 2009 yılsonu itibariye Türk finans sektörünün büyüklüğü 2008 yılına göre %14 artarak 838 Milyar TL'ye yükselmiş bir önceki sene bu oran %24 olmuştur. Reel ekonomik faaliyetlerdeki canlanma ve finans sisteminin uluslararası piyasalar ile bütünleşmesinde görülen ilerlemenin sigortacılık, finansal kiralama ve faktoring faaliyetlerine olumlu yansımaları, bankacılık sektörünün toplam aktiflerinin finansal sistemdeki toplam aktiflere oranını bir miktar düşürmüş olsa da, ayrıca 2009 yılında yavaşlama olsada Türk finans sistemindeki hakim unsur hala bankacılık sektörüdür.

2.2.3. Türkiye'de Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi

Türkiye'de bankacılık sektörünün tarihsel gelişimi genellikle cumhuriyet öncesi ve

¹⁰⁵ OKSAY, Suna (2000): "Finansal Piyasalarda Yeni Yasal Düzenlemeler İhtiyacı ve Türk Finans Sistemi", **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Öneri Dergisi**, Haziran 2000 S:1

cumhuriyet sonrası olarak ele alınmakta olup, cumhuriyet sonrası süreç de yaşanan gelişmelere göre kendi içinde çeşitli dönemlere ayrılmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde sanayideki gelişmelere bağlı olarak değil de, imparatorluğun içinde bulunduğu mali güçlükler sonucunda ortaya çıkan borçlanma politikalarının bir ürünü olarak doğan bankacılık faaliyetleri, cumhuriyet dönemine kadar üç aşamalı bir seyir izlemiştir. Bunlar borçlanma bankacılığı dönemi, yabancı sermayeyi destekleyen bankacılık dönemi ve milli bankacılık dönemidir¹⁰⁶. Cumhuriyet öncesi dönemde ilk banka Osmanlı İmparatorluğunun çöküş döneminde 1847 yılında kurulan İstanbul Bankası'dır. Bu banka hazinenin borç para ihtiyacını karşılamak için Galata bankerleri tarafından kurulmuştur¹⁰⁷. İstanbul Bankası'nın kurulması ile başlayan bankacılık faaliyetleri cumhuriyet öncesi dönemde çoğunlukla yabancılar tarafından yürütülmüş olup, yerli sermaye ile kurulan bankaların sayısı oldukça azdır¹⁰⁸. Milli bankacılık dönemi İttihat ve Terakki Cemiyetinin desteği ve II.Meşrutiyet'in getirdiği yeni akımların etkisi ile gelişmeye başlamış, 1908-1923 arasında 11'i İstanbul'da, 13'ü Anadolu'da olmak üzere 24 adet banka kurulmuştur. Ancak yabancı bankaların rekabeti ile karşı karşıya olan bu bankalardan sadece 14'ü Cumhuriyet sonrası döneme geçebilmiş, bunlardan da ancak 2 tanesi (Türk Ticaret Bankası ve Tarihbank) uzun yıllar faaliyetlerini devam ettirebilmiştir. Bu iki banka da 2001 yılında TMSF'ye devredilmiştir¹⁰⁹. Sonuç olarak cumhuriyetin kurulmasına kadar geçen dönemde bankacılık sektörünün yabancı sermayeli bankaların hakimiyeti altında geliştiği söylenebilir.

Cumhuriyet döneminde ise bankacılık sektörü sanayi ve ticaretin ülkedeki gelişmesine paralel bir ilerleme süreci içerisine girmiş, bu süreçte yabancı bankaların sayısı giderek azalarak, ulusal bankaların sayısı artmaya başlamıştır¹¹⁰.

Özellikle 1923'te İzmir İktisat Kongresi'nde alınan karar ile Türkiye İş Bankası'nın

¹⁰⁶ ALTAY, N.Oğuzhan (2006): **Türk Bankacılık Sistemi**, Ege Üniversitesi Yayınları, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayın No:5, İzmir S:56

¹⁰⁷ AFŞAR, S:140 AGE

¹⁰⁸ GÜNDÜZ, A.Yılmaz (2003): "Türkiye'de Bankacılık Sektörü, Sorunları ve Çözüm Önerileri", **Atatürk Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt:17, Sayı:3-4, s.132

¹⁰⁹ ALTAY, S:57 AGE

¹¹⁰ YÜKSEL, Ali Sait, Ash Yüksel, Ülkü Yüksel (2002): **Banka Yönetimi El Kitabı**, Alfa Yayınları, İstanbul S:15

kurulması ve 1924'te çıkarılan yasa ile Ziraat Bankası'na her türlü bankacılık işlemini yapma yetkisinin verilmesi Cumhuriyet dönemi bankacılığının ilk ve temel gelişmeleri olmuştur¹¹¹. Bu dönemde başlangıçta bankaların devlet katkısıyla kurulması gerektiği görüşü hakim olup, 1923–1932 döneminde Türkiye İş Bankası ile Ziraat Bankası dışında, T.C.Merkez Bankası ve tek şubeli yerel bankalar kurulmuştur¹¹².

Özellikle yerel olarak faaliyet gösteren işadamlarının fon gereksinimlerinin karşılanması amacıyla kurulan ve bölgesel ihtiyaçların giderilmesinde olumlu katkıları bulunan tek şubeli yerel bankaların çoğunluğu 1929 dünya ekonomik krizinin olumsuz etkileri ve ülkemizde şube bankacılığının gelişip yaygınlaşması nedeniyle faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmışlardır¹¹³. Bu dönemi izleyen 1933-1945 döneminde farklı faaliyet alanlarına hizmet etmesi amacıyla beş adet kamusal sermayeli banka kurulmuştur¹¹⁴. Bunlar Sümerbank, Belediyeler Bankası (İller Bankası), Etibank, Denizcilik Bankası ve Halk Bankası'dır. Bu yıllarda tek şubeli bankacılık yavaş yavaş sona ermeye başlamıştır¹¹⁵.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda ise ülkemizdeki iş hacminin genişlemesi ile yerli bankalara olan ihtiyaç artmış ve sırasıyla Yapı ve Kredi Bankası, Garanti Bankası, Akbank gibi bankacılık sektörünün gelişimine yön veren bankalar kurulmuştur. 1960'lı yıllarda bankacılık sektöründe çok şubeli büyük bankacılığa doğru bir gelişme yaşanırken, 1970'li yıllarda bu bankaların sermayesi ve yönetimi özel holdinglerce ele geçirilmiş ve holding bankacılığı başlamıştır¹¹⁶. Ayrıca ihtisas bankacılığına da önem verilmiş olsa da holding bankacılığının gelişmesiyle birlikte Türk bankacılık sektörü geniş şube ağına sahip oligopolistik bir yapı içerisine girmiştir¹¹⁷.

1980 yılından itibaren Türkiye ekonomisinde yaşanan köklü değişiklikler

¹¹¹ GÜNDÜZ, S:132 AGE

¹¹² YAŞAR, Erhan (1992): **Türk Bankacılığında Günümüz Trendleri ve Sorunlar**, T.B.B. Yayını, Ankara S:26

¹¹³ TAKAN, S: 4 AGE

¹¹⁴ YAŞAR, S:26 AGE

¹¹⁵ TAKAN, S:5 AGE

¹¹⁶ KESBİÇ, Cüneyt Yenal, Hamza Şimşek (2001): "Türk Bankacılık Sektörünün Yapısı ve Avrupa Birliği Bankacılık Sektörüyle Uyumlaşma Süreci", **Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi**, Cilt:16, Sayı:1, s.48

¹¹⁷ YAŞAR, S:26 AGE

bankacılık sektörünü de yakından etkilemiş ve Türk bankacılık sektörü bu yıllarda uluslararası finans sistemi ile bütünleşme sürecine dahil olmuştur. Bu dönemde Sermaye Piyasası Kanunu çıkartılmış, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası ve Bankalararası Para Piyasası kurulmuş, Leasing Kanunu kabul edilmiş, açık piyasa işlemlerine başlanılmış, döviz piyasası kurulmuştur¹¹⁸. Mevduat ve kredi faiz oranları serbest bırakılmış, sektöre girişler kolaylaştırılmış ve yeni finansal enstrümanlar ortaya çıkmıştır¹¹⁹.

Yaşanan bu büyük gelişmeler sonucunda bankacılık sektörü daha dışa açık ve rekabetçi bir ortamla karşı karşıya kalmış, bu nedenle ürün ve hizmetlerde çeşitlendirmeye gidilerek yeni teknikler kullanılmaya başlanmıştır, ayrıca bir dizi kurumsal ve yapısal yeniliklere gidilmiştir¹²⁰. Bu dönemde yaşanan en önemli yeniliklerden birisi de sektöre yabancı sermaye girişine izin verilmeye başlanmasıdır. Bunun sonucunda 1980’li yılların başından itibaren çok sayıda yabancı banka Türkiye’ye gelmiş ve ağırlıklı olarak dış ticaretin finansmanı üzerine çalışmaya başlamışlardır. Bu durum, yabancı bankaların rekabeti ile karşı karşıya kalan Türk bankalarını da bu konuda uzmanlaşmaya itmiş ve Türk bankalarının uluslararası faaliyetlerinde de artış görülmüştür¹²¹.

1980’li yıllarda yaşanan ekonomik reformlar Türk bankacılık sektörünün gelişimine olumlu katkıda bulunmuş olsa da finansal sisteme yönelik düzenlemelerin olması gereken kurallara göre uygulanamaması sistemin derinlik kazanmasını engellemiş ve bu durum doğal olarak bankacılık sektörünü de olumsuz yönde etkileyerek krizlere karşı duyarlılığı yüksek bir sektör haline getirmiştir¹²². Yüksek faiz, bazı bankalardaki kötü yönetim ve bankerciliğin gösterdiği denetimsiz gelişme nedeniyle 1983’te finansal yapıları bozulan beş özel bankanın, 1993’te de üç özel bankanın

¹¹⁸ SARISU, Ayhan (1996): **Türk Bankacılık Sisteminin Temel Yapısı, Temel Özellikleri ve Kamu Bankalarının Bölünerek Özelleştirilmesi**, Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayını, Araştırma ve İnceleme Dizisi No:7, Ankara S:2

¹¹⁹ DENİZER, Cevdet (1997b): **Foreign Entry On Turkey’s Banking Sector, 1980-97**, Worldbank Policy Research Working Paper, No:2462 S:12

¹²⁰ AGE, Yaşar, S:26

¹²¹ KESBİÇ ve ŞİMŞEK, S:48 AGE

¹²² ÇOLAK, Ömer Faruk (2000): “Finansal Serbestleşme Sürecinde Türk Bankacılık Sektörü ve 1980 Sonrasındaki Gelişmeler”, **Uzman Gözüyle Bankacılık**, Yıl:7, Sayı:30, s.21

tasfiyesine gidilmiştir¹²³.

1990'lı yıllarda bozulan makro ekonomik dengeler nedeniyle mali yapısı olumsuz yönde etkilenen bankacılık sektörü 1994 yılında yaşanan ekonomik krizle birlikte ciddi bir özkaynak erozyonuna uğrayarak reel olarak küçülmüştür. Her ne kadar 1994 krizinin etkilerini kısa sürede atlatarak 1999 yılına kadar büyümesini sürdürse de köklü çözümlere gidilmediğinden mali bünyedeki sorunlar artmaya devam etmiştir. Ayrıca 1999 yılında yaşanan deprem ile Uzakdoğu ve Rusya krizleri sektörü yüksek riskli bir ortamda faaliyet göstermeye zorlamıştır.

Bankaların taşıdıkları yabancı para net genel pozisyon açığı taşınamaz hale geldiğinde ise sektör krize girmiştir. Dolayısıyla 1998-2000 yılları arasında 11 banka, 2001 yılında ise 9 banka Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmiştir. Bu bankalardan Egebank, Yurtbank, Yaşarbank ve Bank Kapital Ocak 2001'de, Ulusal Bank ise Nisan 2001'de Sümerbank ile birleştirilmiş ve Sümerbank aynı yıl içerisinde Oyak Grubu'na satılmıştır. İnterbank ve Esbank ise Haziran 2001'de Etibank ile birleştirilmiş, Etibank'ın da yıl sonu itibariyle bankacılık lisansı iptal edilmiştir. 2001 yılı içerisinde ayrıca Demirbank'ın HSBC Bank'a, Sitebank'ın da Novabank'a satışı gerçekleştirilmiştir. İktisat Bankası ve Kent Bank'ın ise bankacılık işlemleri yapma izinleri kaldırılmıştır. 2001 sonunda, yaşanan kriz sonucunda bankacılık sektörü önemli ölçüde küçülmüş ve banka sayısı 81'den 61'e gerilemiştir¹²⁴.

Bankacılık sektöründe yaşanan krizin olumsuz etkilerini giderebilmek amacıyla 2001 yılında "Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı" uygulamaya konulmuştur. Bu kapsamda sektörün görünümünü değiştirecek, geniş kapsamlı yasal ve kurumsal düzenlemelere gidilmiştir. Ancak 2002 yılında ülke ekonomisinde görülen büyüme trendi bankacılık sektörünü kapsayamamıştır. Yeniden yapılandırma programına devam edilmiş ve sektörde bozulan dengeler yavaş yavaş düzelmeye başlamıştır¹²⁵.

¹²³ YÜKSEL ve diğ., S:16 AGE

¹²⁴ AFŞAR, S:148 AGE

¹²⁵ http://www.vakifbank.com.tr/earastirma/Banka10_yillik.doc, 23.09.2003

Son yıllarda ise sektörde Avrupa Birliği'ne uyum çalışmaları hız kazanmış ve yabancı yatırımcıların Türk bankacılık sektörüne gösterdikleri ilgi artmaya başlamıştır. Bazı bankalar yabancı bankalar ile ortaklık yoluna giderken, bazı bankaların da çoğunluk hisseleri yabancılar tarafından satın alınmıştır. Bankacılık sektöründe 2003 yılında başlayarak giderek artış gösteren yabancı sermaye girişleri tezin sonraki bölümlerinde ayrıntılı olarak anlatılacaktır.

2.2.4. Türk Bankacılık Sektörünün Yapısal Analizi

Batı ülkelerinde bankacılık sektörü, ayırım sistemi ve universal (genel) bankacılık sistemi olmak üzere iki temel sistem üzerine oturmaktadır. Ayırım sistemi ya da diğer adıyla Anglo-Sakson sisteminde mevduat ve kredi işleriyle görevli mevduat bankalarının yanında, menkul değerler üzerinde uzmanlaşmış ve sırf bu amaçla kurulan yatırım bankaları da bulunmaktadır¹²⁶. Universal veya genel bankacılık sisteminde ise mevduat bankaları perakende bankacılığın birçok aracını içinde barındırmakta, kalkınma ve yatırım bankaları da klasik işlevlerine uygun bir yapılanma içerisinde yer almaktadırlar¹²⁷.

Türk bankacılık sektörünün yapısına bakıldığında da bu sistemin niteliklerine sahip olduğu görülmektedir. Türkiye'de faaliyet gösteren bankalar mevduat toplama izni olan mevduat bankaları, mevduat toplama izni olmayan kalkınma ve yatırım bankaları, ve eskiden özel finans kurumları adı altında faaliyet gösteren katılım bankaları olmak üzere üç ana gruba ayrılmaktadır.

¹²⁶ YÜKSEL ve diğ., S:14 AGE

¹²⁷ ÇOLAK, Ömer Faruk (2000): "Finansal Serbestleşme Sürecinde Türk Bankacılık Sektörü ve 1980 Sonrasındaki Gelişmeler", **Uzman Gözüyle Bankacılık**, Yıl:7, Sayı:30, s.22

Tablo 15: Türk Bankacılık Sektöründe Faaliyet Gösteren Bankaların Sayısı

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Eyl.09
Banka Sayısı	59	55	53	51	50	50	49	49
Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları	3	3	3	3	3	3	3	3
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	20	18	18	17	14	12	11	11
TMSF	2	2	1	1	1	1	1	1
Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları	15	13	13	13	15	17	17	17
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	14	14	13	13	13	13	13	13
Katılım Bankaları	5	5	5	4	4	4	4	4

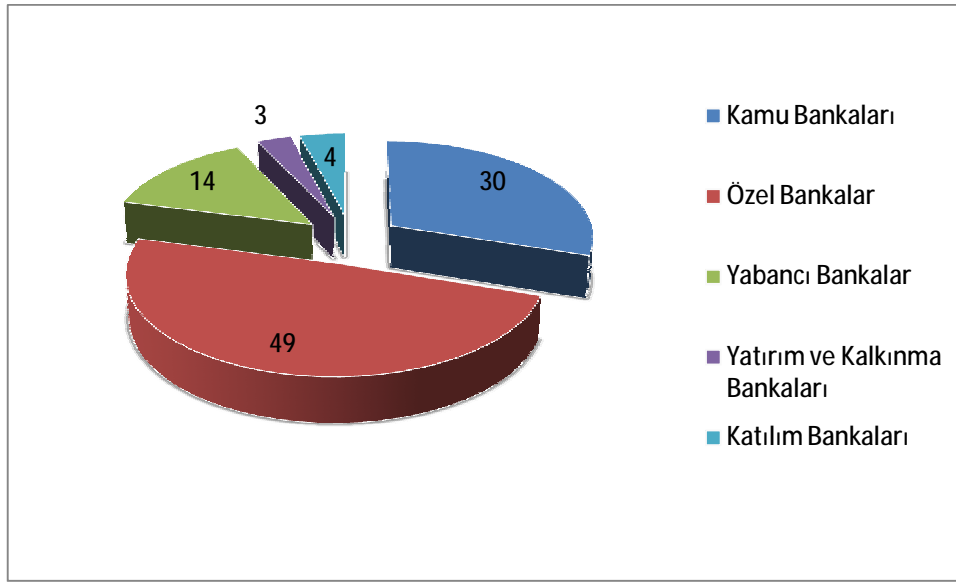
Kaynak: BDDK (2009), **Finansal Piyasalar Raporu**, Eylül 2009, s.42

http://www.bddk.gov.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Finansal_Piyasalar_Raporlari/7340fpreylul09.pdf

Tablo 15’de de görüldüğü gibi Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren banka sayısı 2000 yılından itibaren bir azalma sürecine girmiştir. Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların sayısında görülen bu azalmanın başlıca nedeni, 2000 ve 2001 yılında yaşanan ekonomik krizlerden oldukça etkilenen bankacılık sektörünün yeniden yapılanma sürecine girmesi, bu süreçte 1999-2003 yılları arasında 20 tane bankanın mali yapılarının bozulması suretiyle TMSF’ye devredilmesidir. Aynı yıl içerisinde bu bankalardan 8 bankanın da faaliyetine son verilerek tasfiyesine gidilmiştir. Ayrıca fondaki bankaların bazılarının satın alınması da dahil olmak üzere 11 tane banka birleşmesi gerçekleşmiş olup, tüm bunlar bankacılık sektöründe faaliyet gösteren banka sayısının azalmasına sebep olmuştur. Tablo 15’de görüldüğü gibi banka sayısı 2002 yılında 59 iken, Eylül 2009 itibariyle 49’a düşmüştür.

Bunlardan 32’ü mevduat bankası, 13’ü kalkınma ve yatırım bankası, 4’ü ise katılım bankasıdır. Mevduat bankalarının sektörde ağırlıklı bir konuma sahip olduğu bu rakamlardan da anlaşılmaktadır. Özel finans kurumları 2005 yılından bu yana katılım bankası adını almışlardır ve bu bankalar BDDK’nın denetimine tabi olup, bankacılık sistemi içerisinde değerlendirilmektedirler. Ancak katılım bankaları TBB’ne üye olmadıkları gibi çalışma prensipleri ve işleyişleri diğer bankalardan oldukça farklıdır.

Tablo 16: Türk Bankacılık Sektöründe Grup Bazında Aktif Dağılımı

Kaynak: TBB (2009), *Türkiyede Finansal Sistem ve Banka Sektörü*, Eylül 2009, s.7

http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/The_Financial_System_and_Banking_Sector_in_Turkey.pdf

Tablo 17: Türk Bankacılık Sektöründe Grup Bazında Bölgesel Şube Aktif Dağılımı

	Yerli Özel	Kamu	Yabancı	Toplam Adet	Toplam Oran
İSTANBUL	52%	14%	34%	2.817	30%
ANKARA	47%	28%	25%	929	10%
İZMİR	51%	24%	25%	680	7%
ANTALYA	49%	21%	29%	346	4%
BURSA	53%	22%	25%	326	3%
ADANA	51%	23%	26%	222	2%
200 adet altı iller ortalaması	39%	45%	17%	54	43%
Toplam Oran	48%	27%	26%		
Toplam Adet	4.446	2.483	2.421	9.350	

Kaynak: BDDK, <http://ebulten.bddk.org.tr/haritalama/harita.aspx> (Eylül 2009)

Tablo 18: Türk Bankacılık Sektöründe Sermaye Yapısının Analizi:

Eylül 2009	Bankanın Toplam Aktifler İçindeki Payı (%)	Hissedarların Kamu, Özel ve Yabancı Dağılımı (%)				
		Küresel Sermaye Payı (%)			Kamusal Payı(*)	Borsa Payı
Banka Adı		Kamu	Özel			
ABN AMRO BANK N.V.	0,2	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
ADABANK A.Ş.	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
AKBANK T.A.Ş.	11,3	0,0	64,7	10,3	25,0	35,3
ALTERNATİFBANK A.Ş.	0,4	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
ANADOLUBANK A.Ş.	0,5	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
ARAP TÜRK BANKASI A.Ş.	0,1	15,4	20,6	64,0	0,0	64,0
BANK MELLAT	0,1	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
BANKPOZİTİF KREDİ VE KALKINMA BANKASI A.Ş.	0,2	0,0	30,2	69,8	0,0	69,8
BİRLEŞİK FON BANKASI A.Ş.	0,1	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ÇALYON YATIRIM BANKASI TÜRK A.Ş.	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
CITIBANK A.Ş.	0,7	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
AKTİF YATIRIM BANKASI A.Ş.	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
DENİZBANK A.Ş.	2,6	0,0	0,2	75,0	24,9	99,9
DEUTSCHE BANK A.Ş.	0,2	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
DİLER YATIRIM BANKASI A.Ş.	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
FİNANSBANK A.Ş.	3,4	0,0	0,2	58,2	41,5	99,8
FORTİS BANK A.Ş.	1,4	0,0	5,8	65,0	29,2	94,2
GSD YATIRIM BANKASI A.Ş.	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
HABİB BANK LİMİTED	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
HSBC BANK A.Ş.	1,7	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
İLLER BANKASI	1,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
JP MORGAN CHASE BANK NATIONAL ASSOCIATION	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
MERRILL LYNCH YATIRIM BANK A.Ş.	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
MILLENNIUM BANK A.Ş.	0,1	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
NUROL YATIRIM BANKASI A.Ş.	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
ING BANK A.Ş.	2,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
SOCIETE GENERALE S.A.	0,1	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
ŞEKERBANK T.A.Ş.	1,1	0,0	58,3	0,0	41,7	41,7
T.C. ZİRAAT BANKASI A.Ş.	15,1	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
TÜRK EKONOMİ BANKASI A.Ş.	1,7	0,0	55,1	35,1	9,9	44,9
TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.	12,6	0,0	39,6	20,8	39,6	60,4
TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.	7,2	75,0	1,8	0,0	23,3	23,3
TÜRKİYE İHRACAT KREDİ BANKASI A.Ş.	0,8	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	13,4	0,0	77,7	0,0	22,3	22,3
TÜRKİYE KALKINMA BANKASI A.Ş.	0,1	99,1	0,9	0,0	0,0	0,0
TÜRKİYE SİNAİ KALKINMA BANKASI A.Ş.	0,8	5,3	72,0	0,0	22,7	22,7
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.	7,7	74,0	2,9	0,0	23,1	23,1
TALİB YATIRIM BANKASI A.Ş.	0,0	0,0	0,7	99,3	0,0	99,3
İMKB TAKAS VE SAKLAMA BANKASI A.Ş.	0,2	11,7	83,5	4,9	0,0	4,9
EUROBANK TEKFEN A.Ş.	0,5	0,0	30,0	70,0	0,0	70,0
TEKSTİL BANKASI A.Ş.	0,2	0,0	95,1	0,0	4,9	4,9
TURKISH BANK A.Ş.	0,1	0,0	60,0	40,0	0,0	40,0
TURKLAND BANK A.Ş.	0,1	0,0	9,0	91,0	0,0	91,0
WESTLB A.G.	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.	8,0	0,0	42,5	38,1	19,4	57,5
ALBARAKA TÜRK KATILIM BANKASI A.Ş.	0,7	0,0	24,8	61,9	13,3	75,2
ASYA KATILIM BANKASI A.Ş.	1,4	0,0	62,8	0,0	37,3	37,3
KUVEYT TÜRK EVKAF FİNANS KURUMU A.Ş.	0,8	0,0	19,8	80,2	0,0	80,2
TÜRKİYE FİNANS KATILIM BANKASI A.Ş.	1,0	0,0	35,3	64,7	0,0	64,7
Toplam (%)	100,0	28,3	32,0	20,0	19,7	39,7

Yabancı (aransal ve borsa) ve kamunun (Türkiye) payları dışında kalan ve gerçek kişiler, vakıf, münzam sandık, yurt dışı yerleşiklerce tutulmayan borsa paylarını ve benzeri hissedarları da kapsayan paydır.

(*) Kamusal hesaplama = (bankadaki yabancı hisse oranı * bankanın aktifleri) / sektörün toplam aktifleri

(**) Toplamı = aransal hesaplamaya + borsa payları.

Kaynak: BDDK, MKK, Bankalardan Alınan Veriler. Aylık veriler geçici olup, yuvarlamadan ve bilgi kaynağından arası farklılıklardan oluşan ufak hatalar bulunabilir.

Eylül 2009 itibarıyla aktif büyüklüklerine göre, Türk bankacılık sektöründe kamu sermayesinin payı %28,3, özel sermayenin payı %32 düzeyindedir. Aynı dönemde Türk bankacılık sistemindeki küresel sermayenin payı %20 seviyesindedir. Bu paya, yurt dışı yerleşik yatırımcılar tarafından elde tutulan %19,7 oranında borsa payları eklendiğinde, toplam küresel sermaye payı %39,7 olmaktadır. Söz konusu oran bankacılık sektöründe küresel sermayenin payının ilmi artış eğilimine işaret etmektedir.

Kaynak: BDDK (2009), **Finansal Piyasalar Raporu**, Eylül 2009, s.45

http://www.bddk.gov.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Finansal_Piyasalar_Raporlari/7340fpreylul09.pdf

2.2.5. Türk Bankacılık Sektörünün Temel Özellikleri ve Sorunları

Her ülkenin kendi ekonomik, sosyal ve siyasal koşullarına bağlı olarak bankacılık sektörü farklı gelişme yapısına ve özelliklerine sahip olmaktadır. 1980 sonrası dönemde radikal değişimler yaşayan Türk bankacılık sektörünün temel özelliklerini ise aşağıdaki başlıklarda toplamak mümkün olabilmektedir

¹²⁸.

-*Finansal Sistem İçerisinde Önemli Bir Unsur Olması*: Gelişmiş ülkelerde bankaların finansal sistem içerisindeki göreceli önemi %20-%35 arasındayken, ülkemizde bu oran %90'ları bulmaktadır.

- *Kamu Sermayeli Bankaların Önemi*: Sayıları son yıllarda azalmış olmakla birlikte kamu bankaları Türk bankacılık sektöründe toplam aktifler, mevduatlar ve krediler içinde hala önemli bir paya sahiptir.

- *Bankacılık Yapısının Homojen Olmaması*: Türk bankacılık sektöründeki bankalar arasında büyüklük bakımından önemli farklar bulunmaktadır. Büyük ölçekli ve geniş şube ağına sahip bankaların yanında, sayıca çok ancak ölçek itibarıyla küçük bankalar da faaliyet göstermektedir.

- *Oligopol Piyasa Yapısı*: Türk bankacılık sektörüne giriş ve çıkışlar izne bağlı olup, az sayıdaki banka sektör içinde önemli bir hakimiyete sahiptir ve bu bankalar sektördeki aktiflerin, mevduatın ve kredilerin önemli bir bölümünü paylaşmaktadır.

- *Şube Bankacılığının Yaygın Olması*: Özellikle son yıllarda bankaların şube sayılarında bir artış trendi görülmekte olup bunun başlıca nedenleri bazı küçük ve orta ölçekli bankaların büyüme stratejisi izlemeleri, kaynak olarak mevduata dönüş eğiliminin ortaya çıkması, bankalar arasındaki rekabetin artmasıdır.

¹²⁸ AFŞAR, S:154-156 AGE

-Uzmanlaşma Eksikliği: Türkiye'deki bankalar yeterince uzmanlaşmaya gitmedikleri için karma bir yapıda bankacılık işlemlerini yürütmektedirler. Özel kanunlarla belirli konularda faaliyet göstermek üzere kurulan ihtisas bankaları ticari bankacılık alanına girerek kısa vadeli krediler verebilirken, ticari bankalar da geleneksel görevlerinin yanında, orta ve uzun vadeli krediler verebilmekte, portföylerinde tahvil ve hisse senetleri bulundurabilmektedirler.

-Holding Bankacılığının Yaygın Olması: Türk bankacılık sektöründeki ticari bankaların büyük bir bölümünün belirli kişi, grup veya holdingin denetimi altında buldukları görülmektedir.

-Fon Aktarma Maliyetlerinin Yüksekliği: Mevduata ödenen faiz oranları ile kredi faiz oranları arasındaki fark olan faiz marjının yüksek olması nedeniyle Türk bankacılık sektöründe fon aktarma maliyetleri de yükselmektedir.

Yukarıda bahsedilen özelliklerin yanında bankaların özkaynaklarının önemli bir bölümünün iştirak ve taşınmaz mallara bağlı olması, ülkemizdeki bankaların sermaye tabanlarının düşük düzeylerde kalmasına neden olmaktadır. Ayrıca, bankaların kaynak maliyeti yüksek olup, bu kaynaklarının büyük bir bölümü krediye dönüşmemektedir. Bunun yanında ülkemizdeki türev piyasaların gelişmemiş olması da bankaları yakından etkilemekte, riskten korunma tekniklerini uygulayabilecekleri piyasaların yeterli düzeyde olmayışı bankaların riskini arttırabilmektedir¹²⁹.

Ancak, son yaşanan mali kriz bu durumun Türk Bankacılık sistemi için bir avantaj olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur.

¹²⁹ TAKAN, S:107-111 AGE

2.2.6. Basel II ve Türk Bankacılık Sektörü

Son yıllarda bankacılık sektörü ile ilgili en çok tartışılan konulardan birisi de Basel II standartlarının yürürlüğe girecek olmasıdır. Basel II, ülkelerin merkez bankalarının bir araya gelerek oluşturduğu BIS' in (Bank for International Settlements) 1988'de yayınladığı BaseII standartlarının yetersiz kalması üzerine geliştirilmiş bankacılık risk yönetimi standartlarıdır. BIS kapsamında 1974 yılında oluşturulan Basel Komitesinin amacı, üye ülkelerdeki bankacılık sisteminde bilinçli bir risk yönetim kültürü oluşturarak etkinliği arttırmak yönünde çalışmalarda bulunmaktadır. Bu amaçla öncelikle Basel I standartları yayınlanmış olup, bu standartlar ile bankaların krizlere karşı dayanıklılığını arttırmak üzere, banka sermayelerinin riskli aktiflere oranının %8'den az olamayacağını ifade eden sermaye yeterlilik rasyosu getirilmiştir¹³⁰. Ancak finans piyasalarında dünya çapında yaşanan krizler ile birlikte artan risk hacmi, teknolojik gelişmelerin finans piyasalarına yansımaları ve yeni finansal enstrümanların geliştirilmesi gibi faktörlerin etkisi ile Basel I standartlarının yetersiz kalmaya başladığı görülmüştür. Bu nedenle 1999 yılından itibaren başlatılan çalışmaların neticesinde 2004 yılının Haziran ayında Basel II standartları yayınlanmıştır.

Basel I standartlarının devamı niteliğinde olan Basel II standartları Basel I'den farklı olarak sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında sadece kredi riskini değil, piyasa riskini ve operasyonel riskleri de dikkate almaktadır. Ayrıca Basel II kapsamında kredi riskinin ölçülmesinde yeni teknikler geliştirilmiştir¹³¹. Mevcut uygulamada kredi riski, ileri tekniklerle ölçülmeden belirlenmekte, aynı firma hakkında bankalar arasında farklı değerlendirmeler yapılabilmekte, sonuç olarak da farklı kredi fiyatları ortaya çıkabilmektedir. Basel II kriterlerinde ise kredi riskinin ölçümü kredi kullananın ve kredi işleminin risk seviyesi olmak üzere iki ana unsura dayanmaktadır. Bu kapsamda Basel II'de kredi riski ölçüm yöntemleri standart

¹³⁰ AYDENİZ, Şule (2007): "Basel II Kriterlerinin KOBİ'lere Etkileri ve Bu Süreçte KOBİ'lere Sunulabilecek Çözüm Önerileri", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı:36, s. 179-187

¹³¹ EROL, Mikail (2007): "Basel I ve Basel II Uzlaşısı'nın Bankalar Tarafından İşletmelere Verilen Kredilerde Risk Yönetimi Aracı Olarak Kullanılması", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı:36, s.157

yöntemler ve gelişmiş yöntemler olmak üzere iki ana başlıkta toplanmıştır. Standart yöntemlerde firmalar dışsal derecelendirme kuruluşları tarafından notlandırılırken, gelişmiş yöntemler bankaların firmalar için belirlediği içsel derecelendirme notlarına dayanmaktadır¹³².

Basel II getirdiği yenilikler açısından bankaları etkilediği kadar, bankaların müşterisi konumunda olan işletmelerin kullanacakları kredilerin türüne, vadesine, teminatına ve en önemlisi fiyatına etki edecektir. En çok tartışılan konu ise KOBİ'ler üzerinde yaratacağı etkilerdir. Çünkü Basel II'ye göre KOBİ'ler farklı bir şekilde tanımlanmış olup, kredi fiyatlaması ve teminatlandırılması bu tanımlar baz alınarak yapılacaktır. Basel II'ye göre yıllık satış hacmi 50 Milyon Euro'yu geçmeyen işletmeler KOBİ olarak tanımlanmakta ve KOBİ'ler de kendi arasında perakende ve kurumsal KOBİ olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bir bankadan kullandığı kredilerin tutarı 1 Milyon Euro'nun altında olan KOBİ'ler perakende, üzerinde olan KOBİ'ler ise kurumsal KOBİ olarak değerlendirilmektedir¹³³. Hangi KOBİ tanımına gireceği işletmeleri kredi alırken risk ağırlıklarının değerlendirilmesi açısından etkileyecek olup, bu değerlendirme direkt olarak kredi fiyatına yansıtacaktır. Risk ağırlığının değerlendirilmesinde ise işletmelere verilecek derecelendirme notları etkili olacaktır. İyi not almak isteyen işletmelerin ise mali tablolarını şeffaflaştırıp, kayıt dışı işlemleri azaltmaları gerekecektir ki KOBİ'lerin en çok bu hususları yerine getirmede zorlanacakları ve dolayısıyla finansman sıkıntısına düşebilecekleri ileri sürülmektedir.

Basel II standartları Haziran 2004 tarihinde yayınlanmış olmasına rağmen bir çok ülkede henüz geçiş aşaması tamamlanamamıştır. Avrupa Birliği Basel II hükümlerinin 2007 yılında gelişmiş değerlendirme yöntemleri haricinde tüm bankalar ve halka açık şirketlerce uygulanmaya başlanmasını, gelişmiş yöntemlerin ise 2008 yılının başından itibaren uygulanmasını öngörmüştür. Ancak birçok AB

¹³² ARAS, Güler (2007): **Basel II Sürecinde KOBİ'ler İçin Yol Haritası**, Deloitte&Touche CEO/CFO Serisi, İstanbul S:10

¹³³ TBB (2004b): **Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri**, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Yayın No: 228, İstanbul S:5

üyesi ülke henüz bu süreçleri tamamlayamamıştır. Türkiye’de ise Basel II’ye geçiş süreci sektörün de katılımı ile birlikte BDDK tarafından yürütülmektedir. 30 Mayıs 2005 tarihinde Basel II’ye geçiş süreci ile ilgili bir yol haritası yayınlayan BDDK, Ocak 2008 itibariyle hazırlıkların tamamlanarak Basel II’nin uygulanmaya başlanmasını öngörmüştür. Hali hazırda bankalar, 1 Kasım 2006 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik”i esas alarak sermaye yeterliliği ile ilgili hesaplamalarını yapmaktadırlar. Bu yönetmelikte Basel II’nin getirdiği yeniliklerden birisi olan operasyonel risk unsurunun 2007 yılında hesaplamalara dahil edilmesi öngörülmüştür. Böylece kısmen Basel II’ye uyum gerçekleştirilmiş olsa da gerek reel sektör gerekse bankacılık sektörü yetkililerinden gelen talepler doğrultusunda BDDK’nın 23 Temmuz 2007 tarihinde yayınladığı basın duyurusu ile bankaların sermaye yeterliliğinin ölçümünde esas alınacak kredi riskinin derecelendirmeye dayalı olarak uygulanması 2009 yılına ertelenmiştir.

2.3. Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermaye Yatırımları

Türk bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımları özellikle son yıllarda bir artış göstermiştir. Türk bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımlarını ve dolayısıyla yabancı sermayeli bankaların bankacılık sektöründeki konumunu değerlendirmeden önce Türkiye’de yabancı sermayeli bankaların tarihsel gelişiminden bahsedilecektir.

2.3.1. Tarihsel Gelişim

Ülkemizde ilk bankacılık faaliyetleri, çalışmanın önceki bölümlerinde de belirtildiği gibi Osmanlı İmparatorluğu döneminde Galata bankerlerinin 1847 yılında İstanbul bankasını kurması ile başlamıştır. 1856 yılında ise dış borçlanmayı kolaylaştırmak amacıyla Bank-ı Osmani diğer adıyla Osmanlı Bankası kurulmuş olup, bu banka uzun yıllar merkez bankası görevini üstlenmiştir. Buradan da anlaşılacağı gibi Cumhuriyet dönemine kadar olan bu süreçte ülkemizde bankacılık sektörü yabancı sermayenin hakimiyetinde gelişmiştir. Bu dönemde yabancı sermayeli bankalar başlangıçta devletin parasal sorunlarından kazanç sağlamak amacıyla kurulmuş, daha sonraları ise yabancıların yapımını üstlendikleri altyapı yatırımlarını veya yabancı yatırımları finanse etmek ve azınlıklara hizmet götürmek amacıyla şube sayılarını da arttırmışlardır. Osmanlı döneminde hiçbir zaman para ve sermaye piyasasını kurmayı ve büyük ölçekli ticaret, tarım ve sanayi işletmelerini finanse etmeyi düşünmeyen yabancı bankalar kısa sürede spekülasyon faaliyetlerinden aşırı karlar sağlamaya çalışmışlardır¹³⁴.

Osmanlı döneminde kurulan ulusal banka sayısı oldukça az olup bu bankaların kuruluş tarihleri 1863 yılı ve sonrasıdır. Bunlardan en önemlileri 1863 yılında kurulan Memleket Sandıkları ve 1868 yılında kurulan Emniyet Sandıklarının bağlandığı Ziraat Bankası’dır. Bu sandıklarla başlayan ulusal bankacılık

¹³⁴ EKREN, S:179 AGE

hareketi özellikle II.Meşrutiyet'ten sonra hız kazansa da ulusal bankaların bankacılık sistemi içindeki ağırlığı oldukça alt düzeylerde kalmıştır¹³⁵.

1923 yılında Cumhuriyet ilan edildiğinde ülkemizde 22'si ulusal sermayeli olmak üzere 35 banka faaliyet göstermekteydi. Her ne kadar ulusal bankaların sayısı yabancı bankaların sayısından fazlaysa da bunlardan çoğu mahalli ihtiyaçlara cevap veren tek şubeli bankalardı ve daha geniş faaliyet alanına sahip olanları ise ekonominin kredi ihtiyacını karşılayabilecek güce sahip değildi. Bu durumda kredi piyasası mali yapıları ulusal bankalardan daha güçlü olan yabancı bankaların hakimiyetindeydi. Zaten merkez bankası işlevleri de halen yabancı sermayeli bir banka olan Osmanlı Bankası tarafından yürütülmekteydi¹³⁶.

Ancak bu tarihten itibaren yabancı sermayeli bankaların faaliyetleri azalmaya başlamış ve ulusal bankacılık hızlı bir gelişim sürecine girmiştir. 1930 yılında da T.C. Merkez Bankası kurularak Osmanlı Bankasının yürütmekte olduğu merkez bankacılığı işlevlerini devir almıştır¹³⁷.

Ayrıca 1929-1930 yıllarında dünya genelinde yaşanan ekonomik buhran ülkemizdeki yabancı bankaları da yakından etkileyerek bazılarının faaliyetlerini bir süre durdurmalarına neden olmuştur¹³⁸.

II.Dünya Savaşından sonraki dönemde özel sektöre dayalı bir sanayileşme anlayışının benimsenmesi ile bankacılık sektöründe de özellikle 1945-1959 yılları arasında özel sermayeli ulusal bankaların artış gösterdiği görülmektedir. 1963 yılında Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanmaya başlanan beş yıllık kalkınma planları ile başlayan planlı dönemde ise bankacılık sektörü büyük ölçüde devlet kontrolü altında kalmış, yeni yabancı banka ve bazı özel

¹³⁵ AKSOY, S:266 AGE

¹³⁶ BOLAY, Hüzeyme Cahide (1991): "Türk Bankacılık Tarihi", **Bankacılar Dergisi**, No:5, s.53

¹³⁷ Gündüz, S:133 AGE

¹³⁸ AYDEMİR, Namık (2004): **Dünden Bugüne Türkiye'de Bankacılık**, Türkiye Tekstil Sanayi İşverenleri Sendikası Yayını, Ankara S:21

durumlar dışında yeni ticaret bankası kurulmasına izin verilmemiştir¹³⁹.

Bu dönemde 1980'e kadar yabancı bankaların ülkemizde şube açarak faaliyette bulunmalarını engelleyici teorik uygulamalar bulunmasa da konulan bürokratik engeller gibi ortaya çıkan caydırma politikaları yabancı bankaların Türkiye'ye yönelmelerini engellemiştir. Cumhuriyetin ilk yılında bankacılık sektöründeki bankaların yaklaşık %42'si yabancı sermayeli iken, 1979 yılı sonunda bu oran %9'a kadar düşmüştür¹⁴⁰.

Bu azalmada yabancı sermayeli banka girişine karşı yürütülen caydırma politikalarının yanında yabancı bankaların bilgi eksikliği ve politik istikrarsızlık gibi nedenlerle ülkemizi pek tercih etmemeleri de etkili olmuştur. Şube açmak veya iştirakler yolu ile faaliyet göstermek yerine yabancı sermayeli bankalar genellikle temsilcilik ofisleri açmayı veya muhabir bağlantıları kurmayı tercih etmişlerdir¹⁴¹.

Bu dönemde yabancı sermaye çoğunluğu ile açılan ilk banka 1977 yılında petrol krizlerinden sonra artan Arap sermayesini Türkiye'ye çekmek ve uluslararası kredi piyasalarına açılmak için kurulan Arap-Türk Bankası olmuştur¹⁴².

1980 yılında Türk ekonomisinde yaşanan yapısal değişimler ve liberalizasyon hareketlerinin etkisi ile Türk bankacılık sektörüne yabancı sermayeli banka girişlerinde hızlı bir artış görülmeye başlanmıştır. Kalkınma ve yatırım bankaları da dahil edildiğinde, 1980 yılında yabancı sermayeli bankaların sayısının bankacılık sektöründe faaliyet gösteren toplam banka sayısına oranı %11.1 iken bu oran yıllar itibari ile yükselmeye başlamış 1990 yılında %40.3'e kadar ulaşmıştır. Yabancı sermayeli banka girişleri en çok 1980-1985 yılları arasında artış göstermiş olup bunlar Avrupa, ABD ve Ortadoğu kökenli bankalardan oluşmaktaydı. Bu bankaların Türkiye'yi tercih etmesinin en büyük

¹³⁹ KOCAMAN, S:257 AGE

¹⁴⁰ EKREN, S:181 AGE

¹⁴¹ AKSOY, S:271 AGE

¹⁴² BOLAY, S:62 AGE

sebepleri ise 1980 sonrası dış ticaret hacminin artmasını sağlayan yeni rejimin daha karmaşık finansal hizmetlere ve dış ticaret finansmanına olan ihtiyacı arttırmasıdır. 1980'lerin başında bu nedenlerle gelen yabancı sermayeli bankalar hızlı bir şekilde bu boşluğu doldurmak üzere yapılanmışlardır¹⁴³.

Bu bankaların birçoğu şube ve temsilcilik bazında faaliyetlerini yürütmüş olup, bunlardan bazıları belli bir araştırma döneminden sonra kendi stratejilerine uygun bir şekilde Türkiye'de kurulmuş banka statüsüne dönüşmüşlerdir.

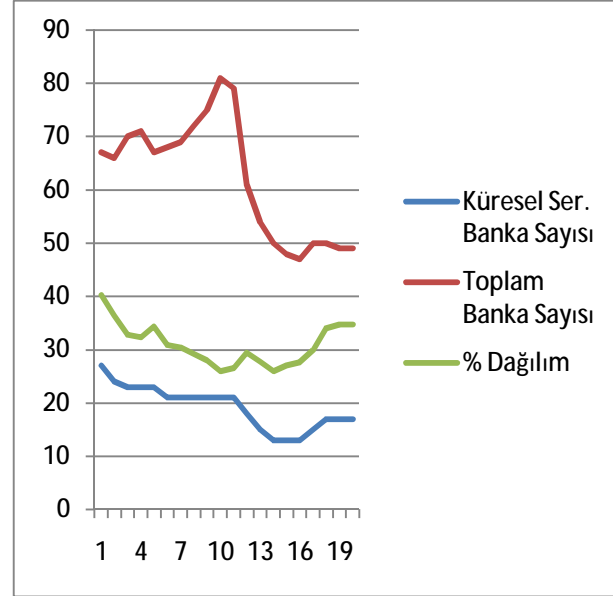
1990 yılından itibaren yabancı sermayeli bankaların sahip olduğu teknik ve finansal üstünlükler ile finansal ürünlerin ulusal bankalar tarafından da denenerek uygulanmaya başlanması ile birlikte yabancı sermayeli bankaların sektördeki payı bir düşüş eğilimine girmiştir¹⁴⁴. 1990 yılından itibaren yabancı sermayeli bankaların sayısının toplam banka sayısına oranı Tablo 19'da gösterilmektedir.

¹⁴³ DENİZER, S:8 AGE

¹⁴⁴ AKSOY, S:294 AGE

Tablo 19: Türk Bankacılık Sektöründe Küresel Sermayeli Banka Sayısının Toplam Banka Sayısına Oranı

Yıllar	Küresel Ser.	Toplam	%
	Banka Sayısı	Banka Sayısı	Dağılım
1990	27	67	40
1991	24	66	36
1992	23	70	33
1993	23	71	32
1994	23	67	34
1995	21	68	31
1996	21	69	30
1997	21	72	29
1998	21	75	28
1999	21	81	26
2000	21	79	27
2001	18	61	30
2002	15	54	28
2003	13	50	26
2004	13	48	27
2005	13	47	28
2006	15	50	30
2007	17	50	34
2008	17	49	35
2009	17	49	35

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği İstatistikleri (Bankalarımız Yayınları 1990-2009)* Katılım anketleri hariçtir http://www.bddk.gov.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Finansal_Piyasalar_Raporlari/1503Finansal_Piyasalar_Raporu_Mart_Haziran_2006.pdf sayfa 52 Eylül 2009

Tablo 19’da de görüldüğü gibi 1990 yılında 27 olan yabancı banka sayısı 1995 yılına gelindiğinde 21’e düşmüştür. 1995 yılından 2000 yılına kadar ise bu sayı sabit kalmıştır. Yabancı sermayeli bankaların sayısında görülen bu azalma bazı bankaların küçük yerli bankalar ile birleşmesinden ve 1994 yılında ekonomik krize neden olan bir takım makroekonomik olumsuzluklardan kaynaklanmaktadır.

2000 Kasım ve 2001 Şubat krizlerinin de etkisiyle 2000 yılından sonra Türk bankacılık sektöründeki yabancı sermayeli banka sayısı bir düşüş eğilimine girmiştir. 2001 yılında 18’e düşen yabancı sermayeli banka sayısı 2004 ve 2005 yıllarında 13’e kadar gerilemiş, son yıllarda yabancıların sektöre olan ilgisinin artması ile 2006 yılında tekrar 19’a yükselerek, yabancı sermayeli bankaların toplam banka sayısına oranının %40’ların üzerine çıkmasına neden olmuştur. Yaşanan krizlerden oldukça olumsuz etkilenen bankacılık sektörünün toparlanması için 2001 yılından itibaren uygulamaya konulan “Bankacılık

Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı” sonucunda sektörün şeffaflığının artması, bankaların sermayelerinin güçlenmesi ve BDDK’nın kurularak sektördeki denetimin arttırılması, yaşanan makroekonomik gelişmeler ile birlikte yabancı sermayeli bankaların Türk bankacılık sektörüne olan ilgisini arttırmaya başlamıştır. 2001 yılında mali bünyesi bozulan 2 bankanın (Demirbank ve Sitebank) yabancılar tarafından satın alınmasından sonra, 2002 yılında gerçekleştirilen Koçbank- Unicredito ortaklığı ile sektördeki yabancı sermaye girişi devam etmiştir. Ancak esas artış yeniden yapılandırma programının etkilerinin somut olarak görülmeye başlandığı 2005 ve 2006 yıllarında görülmüş olup 2007 yılında da devam etmiş 2008 yılında yavaşlama 2009 yılında durma ile sonuçlanmıştır.

2005 yılında TEB’in %42,1’lik hissesi BNP Paribas, Dışbank’ın %89,3’lük hissesi Fortis, Yapı ve Kredi Bankası’nın %28,7’lik hissesi Unicredito, Garanti Bankası’nın %25,5’lik hissesi ise General Electric Finance tarafından satın alınmıştır. 2006 yılında ise Finansbank’ın %46’sını National Bank of Greece, Denizbank’ın %75’ini Dexia, Şekerbank’ın %33,9’unu Bank Turan Alem, Akbank’ın %20’sini ise Citigroup satın almıştır. Ancak yabancı hisse oranı %50 ve üzerinde olmayan bankalar yabancı sermayeli banka statüsünde ele alınmadığı için, bu satınalmaların bir kısmı Tablo 18’deki rakamlara yansımamaktadır. Yine de 2005 yılında 15 olan yabancı banka sayısı, 2009 yılı itibariyle 17’ye yükselmiş ve 2009’a kadar sabit kalmıştır.

2007 yılında da MNG Bank A.Ş. hisselerinin %50’sinin Arap Bank Plc, %41’inin ise BankMed tarafından devralınmasına izin verilmiş ve fiili hisse gerçekleşmiştir. 2007’de ise Tekfenbank A.Ş. hisselerinin %70’inin Eurobank EFG Holding(Luxemburg) S.A. tarafından devralınması ile banka, özel sermayeli mevduat bankaları grubundan Türkiye’de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar grubuna geçmiştir. Böylece 2006 yılsonu itibariyle 15 olan yabancı sermayeli banka sayısı 2009 itibariyle 17’ye ulaşmış olup, Türk bankacılık sektöründe yabancı bankaların toplam banka sayısına oranı da %35’e kadar yükselmiştir.

2010 yılı Şubat ayında Türkiye’de ikinci yerleşme adımı atılmış olup bunun ilk olanı Osmanlı Bankasının geçmişte yerleştirilmesi idi ve son gelişme %100 Yabancı Banka statüsünde olan 18 şubeli Millenniumbank’ın Türk sermayeli Fiba Holding bankası olan Credit Europe NV tarafından satın alımı için BDDK’ya yapılan başvurudur. Yine Fortisbank Türkiye hisselerinin TEB yabancı ortağı BNP tarafından satın alınması Fortisbank’ın TEB bünyesinde birleşmesinin önünü açmış olup, 2010 yılı bankalarda hem konsolidasyon ve hemde yerleşme yılı olmaya aday olmuştur. Bir diğeri Garantibank %23 hissedarı GE Capital’ın 2010 yılında hisse satışını gündeme taşımasıdır.

2.3.2. Türk Bankacılık Sektöründe Faaliyet Göstermekte Olan Yabancı Bankalar ve Sektördeki Konumları

Çalışmanın önceki bölümlerinde de bahsedildiği gibi 2001 yılında uygulamaya konulan “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı” Türk bankacılık sektörü için adeta bir dönüm noktası gibidir. Bu program çerçevesinde alınan tedbirler ile mali yapısı bozulan bankaların sistem dışı bırakılması, BDDK ile sektördeki gözetim ve denetim mekanizmasının güçlenmesi, sektörün daha sağlıklı bir yapıya kavuşmasına önyak olmuştur. Bu durum yabancı sermayeli bankaların da sektöre olan ilgisini arttırmıştır.

2.3.2.1. Türk Bankacılık Sektöründe Aktif Büyüklüğü ve Yabancı Sermaye Payı

31.12.2009 itibariyle Türk bankacılık sektöründe faaliyet göstermekte olan yabancı sermayeli bankalar Tablo 20’de gösterilmiştir. Söz konusu tabloda verilen yabancı sermayeli bankalar yabancıların hissesinin %50 ve üzerinde olduğu bankalar olup, TBB’ne ve BDDK’ya göre yabancı oranı %50 ve üzerinde olan bankalar yabancı banka statüsünde değerlendirilmektedir.

Tablo 20’de de görüldüğü gibi mevduat bankaları grubunda Türkiye’de kurulmuş yabancı banka statüsünde 10 banka faaliyet göstermekteyken,

Türkiye’de şube açan yabancı bankaların toplam sayısı 7’dir. Ayrıca 4 adet yabancı sermayeli kalkınma ve yatırım bankası faaliyet göstermektedir. Bunların dışında yine bankacılık sektörü kapsamında değerlendirilen ancak TBB’ne bağlı olmayan iki adet yabancı sermayeli katılım bankası bulunmaktadır. Bu bankalar Türkiye Katılım Bankaları Birliği’ne bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Tablo 20:Türk Bankacılık Sektöründeki Bankalar (31/12/2009 itibariyle)

	Banka Sayısı	Şube Sayısı	Personel Sayısı		Banka Sayısı	Şube Sayısı	Personel Sayısı
Sektör Toplamı	45	9.036	172.403	Yabancı Sermayeli Bankalar	17	2.070	39.676
Mevduat Bankaları	32	8.991	167.064	Finans Bank A.Ş.		461	10.107
Kamu Sermayeli Bankalar	3	2.530	44.856	Denizbank A.Ş.		450	7.789
T. C. Ziraat Bankası A.Ş.		1.316	22.198	HSBC Bank A.Ş.		336	6.430
Türkiye Halk Bankası A.Ş.		669	12.505	ING Bank A.Ş.		359	6.110
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.		545	10.153	Fortis Bank A.Ş.		297	5.007
Özel Sermayeli Bankalar	11	4.390	82.271	Citibank A.Ş.		45	1.851
Türkiye İş Bankası A.Ş.		1.093	22.473	Eurobank Tefen A.Ş.		42	743
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.		788	16.828	Turkland Bank A.Ş.		25	464
Akbank T.A.Ş.		878	14.714	Millennium Bank A.Ş.		18	303
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.		838	14.333	Arap Türk Bankası A.Ş.		6	230
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.		334	5.871	Société Générale (SA)		16	230
Şekerbank T.A.Ş.		256	3.938	ABN AMRO Bank N.V.		8	164
Anadolubank A.Ş.		86	1.851	Deutsche Bank A.Ş.		1	90
Alternatif Bank A.Ş.		46	999	Bank Mellat		3	51
Tekstil Bankası A.Ş.		45	940	JPMorgan Chase Bank N.A.		1	49
Turkish Bank A.Ş.		25	276	WestLB AG		1	42
Adabank A.Ş.		1	48	Habib Bank Limited		1	16
Tas.Mevd.Sig. Fon.Devr. Bankalar	1	1	261	Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13	45	5.339
Birleşik Fon Bankası A.Ş.		1	261	İller Bankası		19	3.042
				Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.		2	741
				Türk Eximbank		2	382
				Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.		4	310
				BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.		4	263
				Aktif Yatırım Bankası A.Ş.		5	236
				İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.		1	205
				Nurol Yatırım Bankası A.Ş.		3	46
				Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.		1	33
				GSD Yatırım Bankası A.Ş.		1	26
				Calyon Yatırım Bankası Türk A.Ş.		1	19
				Diler Yatırım Bankası A.Ş.		1	19
				Taib Yatırım Bank A.Ş.		1	17

*Yurtiçi ve yurtdışı şube sayıları toplamından oluşmaktadır.

Kaynak: <http://www.tbb.org.tr/tr/default.aspx> Mart 2010

Daha öncede belirtildiği gibi Tablo 20’de belirtilen yabancı bankalar sermayesinde %50 ve üzerinde yabancı hissesi bulunan bankalardır. Bunun yanında sermayesinde %50’den az oranda yabancı payının olduğu bankalar da bulunmaktadır. Bu bankalar ve yabancıların hisse oranları da aşağıda

belirtilmektedir.

- Akbank T.A.Ş.: BDDK'nın 6 Aralık 2006 tarihli kararı ile Akbank T.A.Ş.'nin sermaye artırımını sonrasında %20'sinin Citibank Overseas Investment Corporation (COIC) tarafından devralınmasına izin verilmiştir.

- Şekerbank T.A.Ş.: BDDK'nın 21 Aralık 2006 tarihli kararı ile bankanın ödenmiş sermayesinin % 33.98'ine karşılık gelen hisselerinin, sermayesinin tamamı Bank Turanalem JSC'nin sahip olduğu Turanalem Securities JSC tarafından devralınmasına izin verilmiştir.

- Türk Ekonomi Bankası A.Ş.: 10 Şubat 2005 tarihinde bankanın ana hissedarı olan TEB Mali Yatırımlar A.Ş. hisselerinin % 50'si BNP Paribas'a devredilmiş, bu devir neticesinde BNP Paribas, bankada %42.125 oranında dolaylı pay sahibi olmuştur.

- Türkiye Garanti Bankası A.Ş.: 22 Aralık 2005 tarihinde bankanın % 25,5'ine karşılık gelen hisse senetleri General Electric Grubuna satılmıştır.

- Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.: Ekim 2006 tarih ve 26306 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 28 Eylül 2006 tarih ve 1990 sayılı BDDK kararı ile Koçbank A.Ş., tüm hak, alacak, borç ve yükümlülükleri ile birlikte ve tüzel kişiliği tasfiyesiz sona ermek suretiyle Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.'ye devredilmiştir. Böylece Koç Finansal Hizmetler bankanın %80,13'lük hissesine sahip olmuştur. Bu durumda Koç Finansal Hizmetlerin %50 hissesine sahip olan Unicredito Yapı Kredi Bankası'nda dolaylı olarak %40 oranında hisse sahibi olmuştur.

-Turkish Bank: 2007'de hisselerinin %40'ının National Bank of Kuwait'e satılması konusunda anlaşmaya varılmıştır.

-Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.: 2007'de hisselerinin %60'ının Suudi

Arabistan kökenli National Commercial Bank'a satışı hakkında anlaşma imzalanmıştır.

-Oyakbank A.Ş.: 2007'de hisselerinin tamamı INGBANK N.V.'ye devredilmiş ve adı da değişmiştir.

-Tekfenbank A.Ş.: 2008'de hisselerinin %70'i Eurobank EFG Holding(Luxemburg) S.A. tarafından alınarak adıda Eurobank Tekfen A.Ş. olmuştur

-Millenniumbank: 2003 yılında TSMF'den Sitebank adı ile satışı yapılarak %100 yabancı semaye konumuna gelen ve adı Millenniumbank olan banka; 2010 Şubat ayında %100 Türk sermayeli Fiba Holding bankası olan Credit Europe NV tarafından satın alımı için BDDK'ya başvuru yapılmış ve yabancılaşmada azlatıcı bir etkisi olacaktır.

Tablo 21:Küresel Sermayeli Mevduat Bankalarının Tarihsel Gelişimi/Statü Değişiklikleri/Sermaye Yapısı

Sermaye Yapısı	Ticari Unvanı	Kuruluş Tarihi	Tarihsel Gelişim / Statü Değişiklikleri / Sermaye Yapısı
Küresel Sermayeli Mevduat Bankaları	Finans Bank A.Ş.	1987	Bankanın hisse senetlerinin ilk halka arzı 1990 yılında İMKB'de yapılmıştır. Banka'nın hisseleri 1998 yılından itibaren Londra Menkul Kıymetler Borsası'nda Global Depository Receipts olarak işlem görmeye başlamıştır. 2003 yılında Fiba Bank A.Ş.'yi devralmıştır. 2006 yılında, National Bank of Greece S.A., Finans Bank A.Ş. hisselerinin % 46'sını direkt olarak ve kalan bölümünü de halka çağrı yaparak suretiyle 2007 yılının başında satın almış ve bankadaki payını % 77,06'ya yükseltmiştir.
	Fortis Bank A.Ş.	1964	1964 yılında Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş. unvanıyla kurulmuş, 1971 tarihinde Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş. unvanını almıştır. Bankanın hisse senetleri 1990'dan itibaren İMKB'da işlem görmeye başlamıştır. Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.'nin ödenmiş sermayesinin % 89,34'ü, 2005 yılında Fortis Bank NV-SA'ya devredilmiştir. Bu tarih itibarıyla banka özel sermayeli mevduat bankaları grubundan Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar grubuna geçmiştir. 24 Kasım 2005 tarihi itibarıyla ticari unvanı Fortis Bank A.Ş. olarak değişmiştir. Şu anda banka sermayesinin % 94,11'i Fortis Bank NV SA'ya ait olup geriye kalan hisseler halka açıktır.
	HSBC Bank A.Ş.	1990	Midland Bank A.Ş. unvanı ile 1990 yılında faaliyete başlamıştır. 1999 yılında unvanı HSBC Bank A.Ş. olarak değişmiştir. 2001 yılında, Demirbank T.A.Ş.'i bünyesine almıştır. Banka sermayesinin tamamı HSBC Bank PLC'ye aittir.
	Millennium Bank A.Ş.	1984	Manufacturers Hanover Trust Company unvanı ile 1984 yılında Türkiye'de şube açan yabancı banka statüsünde faaliyetine başlamış, 1991'de yılında ise Manufacturers Hanover Bank A.Ş. unvanını alarak Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar grubuna geçmiştir. Manufacturers Hanover Corporation ile Chemical Banking Association'ın birleşmeleri nedeniyle 1992 yılında bankanın unvanı Chemical Bank A.Ş. olmuştur. Bankanın 1997 yılında Sürmeli Grubu'na geçmesiyle birlikte, unvanı Sitebank A.Ş. olarak değişmiştir. Bu tarih itibarıyla özel sermayeli mevduat bankaları grubuna geçmiştir. Sitebank A.Ş. 2001 yılında Fon'a devredilmiştir. Daha sonra bankanın hisselerini 2002 yılında Novabank S.A satın almıştır. Banka, bu tarih itibarıyla yeniden Türkiye'de kurulmuş küresel sermayeli bankalar grubuna geçmiştir. 2003 yılında Bankanın unvanı BankEuropa Bankası A.Ş., 2006 yılında ise Millennium Bank A.Ş. olarak değiştirilmiştir.
	ING Bank A.Ş.	1996	Faaliyete The First National Bank of Boston Merkezi İstanbul Şubesi unvanı ile başlamıştır. Daha sonra Bakanlar Kurulu kararı uyarınca 1990 yılında kurulan The First National Bank of Boston A.Ş., The First National Bank of Boston Merkezi İstanbul Şubesi'ni devralmıştır. Bankanın unvanı 1991 yılında Türk Boston Bank A.Ş. olarak değişmiştir. Oyak Grubu, 1994 yılında, tüm hisseleri alarak Bankanın tek sahibi olmuş, banka unvanı 1996 yılında Oyakbank A.Ş. olarak değiştirilmiş, ayrıca yabancı banka statüsünden özel sermayeli mevduat bankası grubuna geçmiştir. 2002 yılında, Sümerbank A.Ş., Oyak Bank A.Ş.'ye devredilmiştir. Ordu Yardımlaşma Kurumu uhdesinde bulunan ve sermayesinin %100'üne tekabül eden Oyak Bank A.Ş. hisseleri 2007 yılında ING Bank N.V.'ye devredilmiştir. "Oyak Bank A.Ş."nin ticari unvanı 7 Temmuz 2008 tarihi itibarıyla "ING Bank A.Ş." olarak değişmiştir.
	Turkland Bank A.Ş.	1986	1985'da Bank of Bahrain and Kuwait B.S.C. adıyla kurulmuştur. 1991 yılında Bank of Bahrain and Kuwait A.Ş. unvanını almıştır. 1992 yılında Şahenk Ailesi ve Doğu Grubu kontrolüne geçmiş, Tasarruf ve Kredi Bankası A.Ş. unvanı ile faaliyetlerini sürdürmüştür. Aynı zamanda yabancı bankalar grubundan özel sermayeli mevduat bankaları grubuna geçmiştir. 1994 yılı Şubat ayında unvanı Garanti Yatırım ve Ticaret Bankası A.Ş. olarak değişmiştir. En son 1997 yılında banka hisselerinin Doğu Grubu'ndan MNG Grubu'na geçmesiyle bankanın unvanı MNG Bank A.Ş. olarak değişmiştir. MNG Bank A.Ş.'nin ticari unvanı 2007 yılında Turkland Bank A.Ş. olarak değiştirilmiştir. Banka sermayesinin %50'si Arap Bank, %41'i BankMed Sal'a aittir.

Küresel Sermayeli Mevduat Bankaları		
Arap Türk Bankası A.Ş.	1977	1977 tarihinde kurulan Arap Türk Bankası, Arap (%60,62'si Libyan Foreign Bank, %4,38'i Kuwait Investment Co.) ve Türk (%20'si T.İş Bankası, %15'i T.C. Ziraat Bankası) hissedarların bir ortak girişim bankasıdır. Citibank N.A. 1980 yılında Türkiye'de şube açan yabancı banka statüsünde faaliyetlerine başlamıştır. 2003 yılında (tamamı Citibank N.A.'ya ait bir yan kuruluş olarak) Citibank A.Ş. kurulmuştur. Citibank A.Ş. 2004 yılında mevduat kabul etme ve bankacılık işlemleri yapma izni almıştır. Yine aynı yıl Citibank N.A. Citibank A.Ş.'ye devredilmiştir. Böylece Banka Türkiye'deki faaliyet şeklini şubeden anonim şirkete dönüştürmüştür. Banka sermayesinin tamamı Citibank Overseas Investment Corporation'a aittir.
Denizbank A.Ş.	1997	1997 yılında Özelleştirme İdaresi'nce açılan ihale kapsamında Denizcilik Bankası T.A.Ş. hisseleri Zorlu Holding tarafından satın alınmıştır. Daha sonra 2002 yılında Milli Aydın Bankası T.A.Ş. hisseleri Bankaya devir olmuştur. Denizbank A.Ş. hisseleri 2004 tarihinden itibaren İMKB'de işlem görmeye başlamıştır. 2006 yılında Zorlu Holding, Bankada sahip olduğu % 74,9 hissesini, Belçika - Fransa sermayeli Dexia Participation Belgique S.A.'ya satmıştır. Şu anda banka sermayesinin % 99,83'ü Dexia Participation Belgique S.A.'ya aittir.
Deutsche Bank A.Ş.	1988	Türk Merchant Bank A.Ş. unvanı ile 1988 yılında faaliyetlerine başlamış, unvanı 1997 yılında Bankers Trust A.Ş., 2000 yılında da Deutsche Bank A.Ş. olarak değişmiştir. 2004 yılında, mevduat kabul etme yetkisi almıştır. Banka sermayesinin tamamı DeutscheBank AG'ye aittir.
Eurobank Tekfen A.Ş.	1992	Bank Ekspres A.Ş. 1992 yılında faaliyetine başlamış, 1998 yılında Fon'a devredilmiş, 2001 yılında Tekfen Holding tarafından satın alınmıştır. Tekfen Grubu daha sonra, 2001 yılında, sahibi olduğu Tekfen Yatırım ve Finansman Bankası A.Ş.'yi Bank Ekspres A.Ş.'ye devrederek, iki bankayı birleştirmiştir. Bankanın unvanı da aynı yıl Tekfenbank A.Ş. olarak değiştirilmiştir. 2007 yılında, Eurobank EFG Holding (Luzemburg) S.A., Tekfenbank A.Ş. hisselerinin %70'ini devralmıştır. Tekfenbank A.Ş.'nin ticari unvanı 2008 yılında "Eurobank Tekfen A.Ş." olarak değişmiştir. Sermayenin %70'lik kısmı Eurobank EFG Holding'e, 29,13'ü Tekfen Holding A.Ş.'ye, aittir.

Kaynak: BDK, Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler Aralık 2008 Sayfa 28-29

TBB (Türkiye Bankalar Birliği),TKBB (Türkiye Katılım Bankaları Birliği) Eylül 2009

Tablo 21 özellikle Küresel Sermayeli Mevduat Bankalarının tanımının literatürden hatasız alınması amacıyla BDDK sayfasından oluşturulmuştur. Zira burda yabancı banka olarak değerlendirebildiğimiz YKB, Garanti ve Akbank gibi sermaye yapısı nedeniyle Özel Sermayeli Mevduat Bankaları statüsünde değerlendirilmektedir.

Aşağıdaki Tablo 22'de Eylül 2009 tarihi itibarıyla Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet göstermekte olan ve sermayesinde yabancı hissesi bulunan bankalar ve hisse oranları gösterilmektedir. Satış anlaşması yapılmış ancak hisse devri henüz gerçekleşmemiş bankalar da dahil edilirse mevduat bankalarının 24'ünde, kalkınma ve yatırım bankalarının 6'sında, katılım bankalarının ise 3'ünde yabancı hissesi bulunduğu görülmektedir.

Tablo 22: Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Hissesi Bulunan Bankalar ve Hisse Oranları (Eylül 2009)

MEVDUAT BANKALARI			
Bankalar	Yabancı Hisse Oranı	Bankalar	Yabancı Hisse Oranı
HSBC Bank (Demirbank)	100	ING Bank(Oyak)	100
Millenniumbank (Sitebank)	100	Turkishbank	40
TEB	44,9	ABN Amro Bank	100
Fortisbank (Dışbank)	94,2	Arap Türk Bankası	64
Yapı Kredi	38,1	Banco di Roma	100
Garanti	20,8	Bank Mellat	100
Finansbank	75	Citibank	100
Eurobank Tekfen	70	Deutsche Bank	100
Denizbank	99,9	Habib Bank	100
Şekerbank	41,7	JP Morgan Chase	100
Turkland Bank (MngBank)	91	Societe Generale	100
Akbank	10,3	West LB	100
KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI			
Bank Pozitif (C Kredi)	69,8	Taib Yatırım	99,3
Merrill Lynch Yat.(Tatbank)	100	T.Sınai Kalkınma	5,1
Calyon Bank	100	Takasbank	9,9
KATILIM BANKALARI			
Albaraka Türk	61,9	Türkiye Finans	64,7
Kuveyt Türk	80,2		

Kaynak: BDK, TBB (Türkiye Bankalar Birliği),**TKBB** (Türkiye Katılım Bankaları Birliği) Ocak 2010

2.3.2.2. Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermayeli Bankaların Toplam Mevduat İçerisindeki Payı

Yabancı sermayeli bankaların sayısının ve toplam aktifler içerisindeki payının artması ile paralel olarak toplam mevduat içindeki payında da özellikle 2006 yılında bir artış yaşanmış ve 2006 yılında yabancı sermayeli bankaların toplam mevduat içerisindeki payı iki katına çıkarak %10'a ulaşmıştır. Ancak ucuz dış kaynaklara ulaşılabilirlik bu oranı yavaş yavaş aşağıya çekmiş ve 2009 9. Ay verileri ile %12,8 paya gerilemiştir.

Tablo 23: Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermayeli Bankaların Toplam Mevduat İçerisindeki Payı (%)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009/9
Mevduat Bankaları	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Özel Bankalar	61	58,5	57,3	55,0	57,0	52,3	49,7	51,1	50,3
Kamu Bankaları	33	34,3	37,5	41,8	37,7	35,7	35,8	35,6	36,9
Yabancı Bankalar	2	2,4	2,2	3,1	5,3	12,0	14,4	13,3	12,8
Fondaki Bankalar	4	4,8	3,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kalkınma ve Yat.	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Kaynak: TBB, Bankalarımız 2001-2009 yayımları ve Eylül 2009 3 Aylık Banka Bilgileri Şubat 2010

Öyle ki 2002 yılında %2 olan bu oranın 2006 yılında 5 kat arttığı görülmektedir. Bu oranın önemli ölçüde artmasında 2006 yılında Finansbank ve Denizbank'ın çoğunluk hisselerinin satın alınarak yabancı sermayeli banka statüsüne geçmeleri etkili olmuştur. 2001 yılından itibaren yabancılar tarafından çoğunluk hissesi satın alınarak yabancı banka statüsüne geçen yerli bankalardaki mevduatın gelişimi de Tablo 24'de gösterilmektedir.

Tablo 24:Yabancılar Tarafından SatınAlınan Bankaların Sektördeki Mevduat Paylarının Gelişimi (%)*

BANKA	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009/9
Finansbank	1,2	2,1	2,6	2,3	2,6	-2,1	3,7	3,6	3,5	3,3
Denizbank	0,4	1,2	1,8	1,9	2,1	2,1	2,3	2,6	2,2	2,0
INGBank (Oyakbank)			1,9	2,2	2,4	2,3	2,5	2,5	2,2	2,0
HSBC (Demirbank)	2,5	1,2	1,3	1,3	1,8	2,1	1,9	2,1	2,0	1,8
Fortis (Dışbank)	0,8	1,3	1,6	1,7	1,8	1,6	1,5	1,6	1,2	1,2
Citibank			0,7	0,5	0,7	0,8	1,7	0,9	0,9	0,9
Eurobank Tekfen			0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,4	0,4
Millenium Bank (Sitebank)	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2
Türkland Bank			0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
diğer yabancı bankalar		0,8	0,4	0,4	0,5	0,6	0,6	0,7	0,6	0,9
9 banka toplamı	5,0	5,8	10,3	10,3	11,8	7,3	14,2	14,0	12,7	11,9
Sektör Yabancı Banka payları	1,0	2,0	2,4	2,2	3,1	5,3	12,0	14,4	13,3	12,8

Kaynak: TBB verileri kullanılarak hesaplanmıştır. Şubat 2010

*Her banka için satınalma sonrası oranlar koyu renk ile belirtilmiştir

2000 yılının sonunda TMSF'ye devrolan 2001 yılında da HSBC Bank

tarafından satın alınan Demirbank'ın mevduat payında 2000 yılına göre önemli bir düşüş yaşanmıştır. Bu düşüşün en büyük nedeni Demirbank'ın TMSF'ye devri olsa da yabancı bir banka tarafından satın alınması bir sonraki yılda bu oranı eski düzeyine çıkarmaya yetmemiştir. Daha sonraki yıllarda Demirbank'ı satın alan HSBC Bank'ın bireysel bankacılık alanında sürdürdüğü yoğun pazarlama politikalarının da etkisiyle bankanın toplam mevduat içerisindeki payı yıllar itibariyle artış göstermiş ve 2009'de %2,1'e ulaşmıştır. Ancak bu oran yine de 2000 yılında Demirbank'ın sahip olduğu mevduat payından daha düşüktür.

2001 yılı itibariyle %0,1 gibi düşük düzeyde bir mevduat payına sahip olan Sitebank'ın ise TMSF'ye devir olup, Novabank tarafından satın alınarak yabancı sermayeli bir banka olduktan sonra mevduat payının 2002'de daha da düştüğü görülmektedir. Sitebank 2003 yılında Bank Europa, 2006 yılında ise Millenium Bank adını almıştır. Bank Europa'nın ve daha sonra da Millenium Bank'ın özel bankacılık alanına yoğunlaşması ile 2004 yılından itibaren mevduat payını yavaş yavaş arttırmaya başlamıştır.

2005 yılında Fortisbank tarafından satın alınan Dışbank'ın sektördeki mevduat payı ise %22 oranında düşmüş, sonraki yıllarda da artış yaşanmamıştır. 2006 yılında National Bank of Greece tarafından hisselerinin çoğunluğu alınması kamuoyunda da büyük yankı uyandıran Finansbank'ın ise satın alınmasının yaşandığı yıl sektördeki mevduat payında %50 civarında bir artış yaşanmış olsa da, 2009 yılı itibariyle bu oranda %14 civarında bir azalma eğilimi olduğu görülmektedir.

Tablo 24'deki verilere göre yukarıdaki değerlendirmeler sonucunda mudilerin, bankaların yabancılar tarafından satın alınmasına gösterdikleri tepkinin olumlu veya olumsuz yönde olduğunu anlamak güçtür. Örneğin Demirbank ve Sitebank'ın 2001 ve 2002 yılında mevduat paylarındaki düşüşün en büyük sebebi yabancı bankalar tarafından satın alınmaları değil, TMSF'ye devredilmiş olmalarıdır. Bunun yanında Dışbank'ın Fortis tarafından satın

alınmasıyla toplam mevduat içerisindeki payı azalırken, Denizbank'ın mevduat payında artış yaşanmıştır. Finansbank örneğinde ise satınalmanın yaşandığı yıl olmasa da sonraki yılda görülen azalmanın olası nedeni National Bank of Greece'in Yunanistan kökenli bir banka olması görülmektedir. Aslında bankanın ucuz kaynak bulabilmesi nedeniyle pahalı kaynaklardan vazgeçmesidir. Dikkati çeken başka bir nokta, yabancı sermayeli bankaların sektördeki %11'lik mevduat payının yaklaşık %85'ini 5 bankanın oluşturmasıdır.

Bu sonuca göre yerli bankaları satın alarak sektöre giren yabancı bankaların, yabancı sermayeli bankaların mevduat payının artmasında oldukça etkili olduğu söylenebilir. Ancak bu pay artış trendi yabancı bankaların daha ucuz dış kaynak temin edebilmeleri nedeniyle azalma trendi içine girmiş bu farkda yerli bankalarının yurtiçi kaynak tarafında güçlenmelerine sebep olmuştur.

2.3.2.3. Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermayeli Bankaların Toplam Krediler İçerisindeki Payı

Yabancı sermayeli bankaların Türk bankacılık sektöründeki toplam krediler içerisindeki payı Tablo 25'de gösterilmiştir.

Tablo 25: Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermayeli Bankaların Toplam Krediler İçerisindeki Payı (%)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009/9
Mevduat Bankaları	86	89	91	93	95	95	96	96	96
Kamu Bankaları	22	17	18	21	20	22	23	24	27
Özel Bankalar	59	65	67	67	67	59	55	55	52
Fondaki Bankalar	1	3	1	0	0	0	0	0	0
Yabancı Bankalar	3	4	4	5	7	15	19	18	17
Kalk. ve Yatırım Bank.	14	11	9	7	5	5	4	4	4

Kaynak: TBB, Bankalarımız 2001-2009 yayınları ve Eylül 2009 3 Aylık Banka Bilgileri Şubat 2010

Tablo 25'e göre son yıllarda toplam krediler içerisinde kalkınma ve yatırım bankalarının payı azalırken, mevduat bankalarının payı artmıştır. Bunda mevduat bankalarının krizlerden ve bankacılık sektöründeki yeniden

yapılandırma programından sonra klasik bankacılık işlevlerine daha çok yönelerek verdikleri kredi hacmini arttırmaları etkili olmuştur. Aynı zamanda yabancı sermayeli bankaların da toplam krediler içindeki payında yıllar itibariyle bir artış yaşanmış olup, toplam mevduat içerisindeki payda olduğu gibi toplam krediler içerisindeki yabancı sermayeli bankaların payı da 2006 yılında iki katına çıkmıştır. Bu artışın sebebinin yabancı sermayeli bankaların Türk bankalarını satın alarak bankacılık sektörüne giriş yapmayı tercih etmesi olduğu söylenebilir. Böylece yabancı sermayeli bankalar yerel bankanın sahip olduğu mevduat ve kredi portföyünü otomatik olarak ele geçirmekte, bu durum da toplam mevduat ve toplam krediler içerisinde yabancı sermayeli bankaların payının artmasına neden olmaktadır. Önemli olan bu bankaları satın aldıktan sonra yabancı sermayeli bankaların kredi vermeye devam edip etmeyeceğidir.

2001 yılından itibaren yabancılar tarafından çoğunluk hisseleri alınarak yabancı banka statüsüne geçen bankaların bu konudaki eğilimi Tablo 26’de incelenmeye çalışılmıştır.

Tablo 26 Yabancılar Tarafından Satın Alınan Bankaların Sektördeki Kredi Paylarının Gelişimi (%)*

BANKA	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009/9
Finansbank	1,7	2,6	3,1	3,8	5,0	5,0	5,1	5,1	4,9	4,4
Denizbank	0,6	0,9	1,5	2,2	2,5	3,0	3,1	3,7	3,5	3,7
INGBank (Oyakbank)	1,2	1,5	1,9	3,1	3,4	3,5	3,4	3,0	3,0	2,9
HSBC (Demirbank)	3,6	2	2,5	2,6	3,4	3,7	3,4	3,3	2,6	2,4
Fortis (Dışbank)	0,8	1,5	2,2	2,9	3,0	2,6	2,2	2,0	2,0	1,8
Citibank	0,3	0,6	0,9	0,9	0,8	0,7	0,8	0,7	0,7	0,6
Eurobank Tekfen	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3
Millenium Bank	0,1	0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2
Türkland Bank	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2
9 banka toplamı	8,5	9,3	12,3	15,8	18,6	19,1	18,8	18,5	17,4	16,5
Diğer yabancı bankalar	2,7	0,4	0,6	0,5	0,7	0,3	0,3	0,6	1,0	1,0
Sektör Yabancı Banka payları	3,0	3,0	4,0	4,0	5,0	7,5	15,3	18,8	17,6	16,8

Kaynak: TBB verileri kullanılarak hesaplanmıştır. Şubat 2010

*Her banka için satınalma sonrası oranlar koyu renk ile belirtilmiştir

2001 yılında HSBC tarafından satın alınan Demirbank ve Novabank tarafından satın alınarak daha sonra Millenium Bank adını alan Sitebank’ın TMSF’ye devrolmalarının etkisi ile 2001 yılında sektördeki kredi payları oldukça

düşmüştür. Ancak 2002 yılından itibaren özellikle HSBC'nin kullandığı kredilerin sektörde kullanılan toplam kredilere oranında artış yaşanmaya başlamıştır. Millenium Bank ise özellikle 2004 yılından itibaren sektörde kredi payını arttırmıştır. 2005 yılında Fortis'e satılan Dışbank'ın ise sektörde kullanılan kredilerden aldığı pay bu yıldan itibaren düşmeye başlamıştır. Aslında söz konusu bankanın kullandığı kredilerde düşüş görülmemiş sadece sektördeki kredi artışından aldığı pay azalmıştır. 2006 yılında yabancı banka statüsüne geçen Finansbank ve Denizbank'da ise 2006 yılsonu itibariyle ve 2009 itibariyle kredi payları açısından biri 0,7 oranında düşüş gösterirken diğeri 0,6 oranında artış göstermiştir.

Çalışmanın önceki bölümlerinde de bahsedildiği gibi yabancı bankalar ile ilgili olumsuz görüşlerden birisi bu bankaların sektördeki kredi arzını olumsuz olarak etkileyeceği yönündedir. Türk bankacılık sektörü açısından bakıldığında yabancı bankaların kredi payları genel olarak yıllar itibariyle yükselme eğiliminde görünmektedir. Örneğin sektör içindeki payları %3-5 oranından %17-18 paylara ulaşmıştır. Ancak unutulmamalıdır ki bu bankaların sektör içindeki payları 2005 yılında %19 gibi paylara ulaşmış ve son 5 yıldır düşüş trendine girmiştir.

Ülkemizde son yıllardaki bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişleri genellikle yerli bankaların satın alınması şeklinde olduğu için yabancı bankalar grubunun kredi payında toplamda artış görülmekle birlikte yerli bankaları satın alarak giriş yapan bankaların kredi paylarında bir düşüş yaşanmış olup, ilk bakışta yabancı bankaların kredi kullandırmaktan Denizbank hariç kaçındıkları sonucuna varılabilir.

Yabancı bankalar hakkındaki olumsuz görüşlerden bir başkası da bu bankaların KOBİ'lerden çok, büyük ve çokuluslu işletmelere kredi kullandırmayı tercih ettiği yönündedir. Ülkemizde faaliyet gösteren işletmelerin oldukça büyük bir kısmı KOBİ niteliğinde olduğu için yabancı bankaların bu tür bir eğilim göstermesi reel sektörü oldukça olumsuz etkileyebilecektir. Bankacılık

sektöründe kullanılan krediler ile ilgili 2006 öncesi için yayınlanan istatistiklerde banka grupları bazında KOBİ'lere kullanılan krediler oranı ayrıca gösterilmemiştir.:

Tablo 27: KOBİ'lere Kullanılan Toplam Nakdi GayriNakdi Kredilerin Banka Grupları Arasında Dağılımı (2009)

(milyon TL)	Yerli Özel Banka	Yabancı Banka	Kamu Bankası	Sektör
2006	51.579	10.907	15.616	78.103
2007	72.034	13.874	17.311	103.220
2008	69.628	25.151	19.445	114.224
2009	65.264	28.689	21.019	114.972

	Yerli Özel Banka	Yabancı Banka	Kamu Bankası	Sektör
2006	66%	14%	20%	100%
2007	70%	13%	17%	100%
2008	61%	22%	17%	100%
2009	57%	25%	18%	100%

Kaynak: BDDK <http://ebulten.bddk.org.tr/AylikBulten/Ozel.aspx#tblGrid> Eylül 2009

Tablo 27'ye göre sektördeki mevduat bankalarının KOBİ'lere kullandığı kredilerin ve KOBİ niteliğindeki kredi müşterilerinin gruplar arasındaki dağılımına bakıldığında, yabancı mevduat bankalarının KOBİ'lere kullanılan kredilerin %25'ine sahip olduğu görülmektedir. Yabancı bankaların KOBİ'lere kullandığı kredilerin oranı yerli özel bankalarla karşılaştırıldığında oldukça düşük kalmaktadır. Ancak gelişimi hızla yükselmektedir.

Mevduatın krediye dönüşüm oranı da bankaların kullandıkları krediler ile ilgili önemli bir gösterge olup, sektördeki yabancı, özel ve kamu sermayeli bankaların Toplam Krediler/Toplam Mevduat oranları Tablo 28'de gösterilmektedir. Sektörde mevduatın krediye dönüşüm oranı yıllar itibariyle 2008 yılına kadar bir artış eğilimi göstermektedir. Bu artışta bankaların yeniden yapılandırma sonrası klasik bankacılık işlevlerine yönelmesi ve kredi vererek para kazanmayı tercih etmesi etkili olmaktadır.

Tablo 28: Türk Bankacılık Sektöründe Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranı ve Yabancı Bankaların Dağılımı (%)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009/9
Mevduat Bankaları	39	35	39	49	57	67	75	78	73
Kamu Bankaları	26	19	21	26	33	42	49	54	55
Özel Bankalar	40	44	51	64	71	78	86	86	79
Fondaki Bankalar	27	28	19	20	40	40	50	50	33
Yabancı Bankalar	57	65	78	77	86	89	103	107	100
Kalkınma ve Yatırım Bank.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tüm Bankalar	39	40	44	52	60	70	79	81	76

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009/9
Denizbank A.Ş.	32	49	63	87	94	113	128	116
Fortis Bank A.Ş.	55	74	88	97	103	98	133	114
ING Bank A.Ş.	39	62	75	90	93	96	110	109
Finans Bank A.Ş.	47	72	102	125	97	109	112	102
Turkland Bank A.Ş.	75	79	84	93	91	127	102	98
HSBC Bank A.Ş.	75	87	100	107	127	122	106	97
Millennium Bank A.Ş.	-	-	50	67	72	78	89	91
Eurobank Tekfen A.Ş.	30	37	59	58	76	77	61	65
Citibank A.Ş.	46	73	61	60	33	60	59	53

Kaynak: TBB, Bankalarımız 2001-2009 yayınları 3 Aylık Banka Bilgileri Şubat 2010

Tablo 28'den de izlendiği gibi, yabancı bankalarda mevduatın krediye dönüşüm oranına bakıldığında önemli ölçüde bir artış yaşandığı görülmektedir. 2009 yılında 2008 yılına göre bir düşüş görülse de son durum itibarıyla yabancı bankalarda mevduatın krediye dönüşüm oranı %100'e ulaşmıştır. Bu oranın artışında da yine son yıllarda yabancı bankaların yerli bankaları satın alarak sektöre girmeleri ve yabancı bankaların ucuz yurtdışı kaynaklarına ulaşabilmeleri nedeniyle topladıkları mevduatı optimum kullanmaları ana etken olmuştur. Yabancı bankaların bu davranışı diğer bankalarda da piyasaya daha fazla nüfuz etme zarurietini ortaya çıkarmıştır.

2.3.2.4. Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermayeli Bankaların Şube ve Personel Sayılarındaki Gelişim

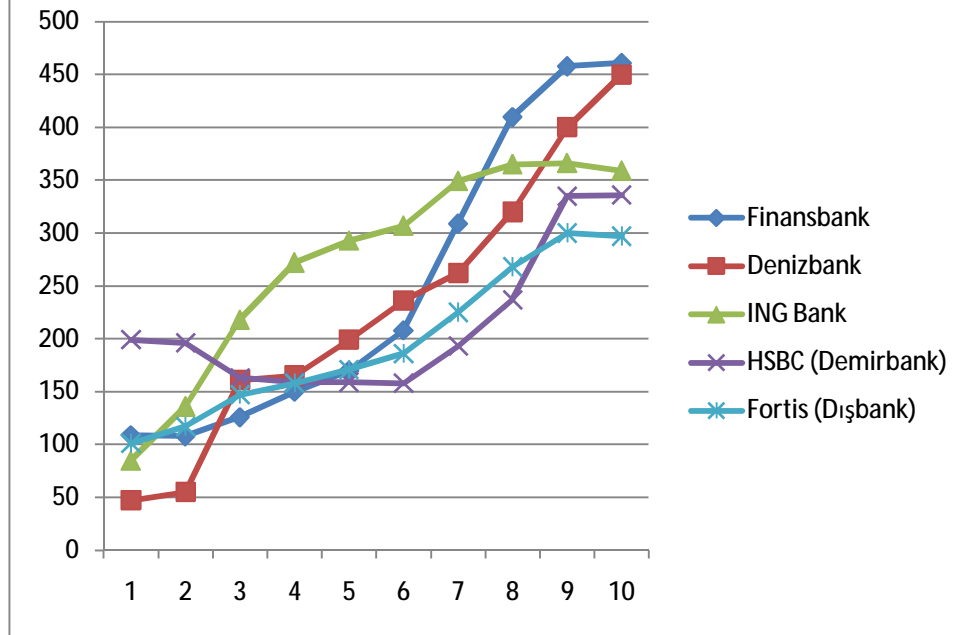
Yabancı bankaların sektördeki mevduat ve kredilerden aldıkları payı analiz

ettikten sonra Tablo 29’da yıllar itibariyle yabancı sermayeli bankaların şube sayılarındaki gelişimi verilmiştir. Genel olarak bankacılık sektöründeki şube sayısının 2003-2004 yılındaki düşüş hariç artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Ancak 2010 Şubat ayında çıkan şube başına yıllık vergi ödentisi sebebiyle şube sayılarının artış hızının yavaşlayacağı ve bankaların mevcut şubelerini daha etkin kullanmaya yönelik çalışan ve m2 arttırıma gidecekleri beklenmektedir. Böylelikle piyasa şube bazında uzmanlaşmanın yanında her şubede tüm segmentlere hizmet edilebilir daha büyük ölçekli hizmet noktaları oluşacaktır.

2000 yılından itibaren yabancılar tarafından çoğunluk hisseleri satın alınan bankaların şube sayılarındaki gelişim de Tablo 29’de görülmektedir. Yabancı bankalar özellikle 2004 yılından sonra paylarını her izleyen yıl ikiye üçe katlamışlar ve 2008,2009 yılları itibariyle tüm bankacılık sistemi içinde şube sayısı açısından %23 paya sahip olmuşlardır. Bu payın artışında özellikle ilk beş (%94 paya sahip) bankanın agresif büyüme trendi göze çarpmaktadır.

Tablo 29: Yabancılar Tarafından Satın Alınan Bankaların Şube Sayılarındaki Gelişim ve Grafik

BANKALAR	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	%
Finansbank	109	108	126	150	170	208	309	410	458	461	23
Denizbank	47	55	161	165	199	236	262	320	400	450	22
ING Bank	85	136	218	272	293	307	349	365	366	359	18
HSBC (Demirbank)	199	196	163	159	159	158	193	237	335	336	16
Fortis (Dışbank)	101	117	147	158	171	186	225	268	300	297	15
Citibank	12	17	22	22	23	23	53	57	56	45	2
Eurobank Tekfen	0	26	33	31	31	30	31	36	42	42	2
Türkland Bank	20	7	6	7	8	13	10	16	25	25	1
Millenium Bank	16	5	2	12	12	12	16	16	18	18	1
Diğer yabancı bankalar	22	5	6	4	5	4	4	4	4	7	
Osmanlıbank	67	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Toplam yabancı banka	101	223	193	197	199	383	1062	1729	2004	2040	
Tüm Bankalar	8317	7418	6652	6527	6500	6605	6929	7705	8791	9036	
Yabancı Payı %	1	3	3	3	3	6	15	22	23	23	

Kaynak: TBB verileri kullanılarak hesaplanmıştır. Mart 2010
*Her banka için satınalma sonrası rakamlar koyu renk ile belirtilmiştir.

Tablo 29'dan genel olarak çıkartılabilecek sonuç, yabancı bankaların yerli bankaları satın aldıktan sonra da şube arttırımına gitmeye devam ettikleri ve piyasa penetrasyonunu bireysel ve kobi şubelere ulaşmak için çaba gösterdikleri görülmektedir. Özellikle ilk beş yabancı banka yabancı bankaların %94'lük kısmını oluşturmuş ve agresif büyüme içine girmişlerdir.

Yabancı banka şubelerinin %95'i, yabancılar tarafından çoğunluk hissesi satın alınarak yabancı banka statüsüne geçen yerli bankalara aittir. Bu bankalar arasında şube ağı en geniş olan banka ise Finansbank'tır. Son yıllardaki bu satın almalar ile birlikte, Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı bankalar şube ağları geniş, ülkenin hemen her yerinde hizmet verebilen bankalar haline gelmişlerdir. Önceleri ise özellikle büyük şehirlerde şube açan, çoğunlukla tek şubeli yabancı bankalar sektörde faaliyet göstermekteydi. Örneğin, 2000 yılında şube ağı en geniş yabancı banka 68 şube ile Osmanlı Bankası olup, onu 14 şube ile Citibank izlemekteydi.

Son yıllardaki yabancı bankaların sayısında ve şube sayılarındaki artış ile birlikte bu bankalarda istihdam edilen personel sayısı da artmış olup, söz konusu artış Tablo 30'da da görülmektedir.

Tablo 30: Yabancı Sermayeli Bankalarda Çalışan Personel Sayısı

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Mevduat Bankaları	118.329	118.607	122.630	127.857	138.570	143.152	166.325	167.064
Kamu Sermayeli Bankalar	40.158	37.994	39.647	38.046	39.223	38.627	43.333	44.856
Özel Sermayeli Bankalar	66.869	70.614	76.880	78.806	73.220	75.660	82.158	82.271
Tas.Mevd.Sig. Fon.Devr. Bankalar	203	4.518	403	395	333	330	267	261
Yabancı Sermayeli Bankalar	3.904	5.481	5.880	10.610	25.794	28.535	40.567	39.676
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	4.942	4.642	4.533	4.401	4.573	4.683	5.273	5.339
Sektör Toplamı	123.271	123.249	127.163	132.258	143.143	147.835	171.598	172.403

Kaynak: TBB, Bankalarımız 2002-2009 yayınları Mart 2010

2002 yılında yabancı sermayeli bankalarda çalışan personel sayısı 3,904 iken bu sayı 2006'da 25,794'e, 2007'de 28,535'e ve 2008'de 2002'ye göre on kat artarak 40,567'ye yükselmiştir. Bu durumda yabancı sermayeli bankaların bankacılık sektöründeki toplam istihdamdaki payı %3'ten %23'e yükselmiştir. Bu yükselişte daha önce de belirtilen Dışbank, Finansbank, Denizbank ve ING Bank gibi bankaların yabancı banka statüsüne geçmeleri etkili olmuştur.

Bankacılık sektöründe çalışanların eğitim durumlarına göre banka grupları bazında dağılımı ise Tablo 31'de verilmektedir. 2009 Yılı sonu itibarıyla bankacılık sektöründe çalışanların %71'i yükseköğretim, %5'i ise yüksek lisans ve doktora mezundur. Yabancı mevduat bankalarında çalışanların %67'si

yükseköğretim %5'i yüksek lisans ve doktora mezunu mezunudur. Özel yerli bankaların çalışanlarının ise %76'sı yüksek öğretim iken %4'ü yüksek lisans ve doktora mezunu mezunudur.

Tablo 31: Öğretim Gruplarına Göre Bankalarda Çalışanlar (Aralık 2009)

Banka	İlk Öğretim Kurumlarını Bitirmiş Olanlar	Orta Öğretim Kurumlarını Bitirmiş Olanlar	Yüksek Öğretim Kurumlarını Bitirmiş Olanlar	Yüksek Lisans ve Doktora Yapmış Olanlar
Sektör Toplamı	2.555	39.442	122.039	8.367
Mevduat Bankaları	2.097	38.469	118.747	7.751
Kamu Sermayeli Bankalar	810	12.025	29.514	2.507
Özel Sermayeli Bankalar	632	15.943	62.431	3.265
Tasarruf Mevduatı Sig. Fon. Dev. Ban.	20	127	107	7
Yabancı Sermayeli Bankalar	635	10.374	26.695	1.972
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	458	973	3.292	616

Kaynak: TBB,3 Aylık Banka Bilgileri, <http://www.tbb.org.tr/tr/default.aspx> Aralık 2009

Tablo 30'da da izlendiği gibi yabancı bankalarda çalışanların eğitim durumları ile yerli bankalarda çalışanların eğitim durumları arasında çok büyük farklılıklar yoktur

2.3.2.5. Türk Bankacılık Sektöründeki Yabancı Sermayeli Bankaların Sermaye Yeterliliği, Gelir-Gider Yapısı, Karlılık ve Aktif Kalitesi Açısından Yerli Bankalar İle Karşılaştırılması

Yabancı sermayeli bankaların toplam mevduat, toplam krediler ve istihdam içindeki payları analiz edildikten sonra aşağıdaki tablolarda, yabancı sermayeli mevduat bankaları ile yerli mevduat bankaları sermaye yeterliliği, gelir-gider yapısı, kar-zarar durumu ve aktif kalitesi açısından karşılaştırılacaktır.

Tablo 32: Özkaynaklar/ Toplam Aktifler

MB(Mevduat Bankaları)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	9 2009
Yabancı Sermayeli MB	22,2	21	24	20,1	13,8	12	13,2	12,6	14,7
Kamu Sermayeli MB	8,8	9,9	11,5	9,4	10,9	10,4	10,3	8,3	9,2
Özel Sermayeli MB	10,7	12,7	14,7	15,6	11,8	10,4	12,2	11,1	13,0
Sektör	9,7	12,1	14,2	15	13,3	12	15,9	11,7	13,2

Kaynak: TBB, Bankalarımız 2001-2009 yayınları ve Eylül 2009 3 Aylık Banka Bilgileri

İlk olarak sermaye yeterliliğinin bir göstergesi olarak Özkaynaklar/Toplam Aktifler rasyosuna bakıldığında Tablo 32’de de görüldüğü gibi yabancı sermayeli bankaların bu rasyosunun 2003 yılında yaşanan bir yükselmeden sonra düşüş eğilimine geçtiği ve özellikle 2005 ve 2006 yılında önemli ölçüde bir düşüş yaşandığı izlenmektedir. 2005 yılında bazı özel sermayeli ticari bankaların yabancılar tarafından satın alınarak yabancı sermayeli banka statüsüne geçmesi bu düşüşün bir sebebi olarak gösterilebilir. Ancak yaşanan düşüşe rağmen yabancı sermayeli bankaların özkaynaklar/toplam aktifler oranı gerek sektör ortalamasının, gerekse kamu ve özel sermayeli ticari bankaların oranlarının üzerindedir. Ayrıca bu değerdeki düşüşün bir sebebi de aynı sermaye ile daha rahat fon toplayıp kredileri büyüterek aktif toplamını artmasıdır.

Tablo 33’de ise banka grupları bazında Toplam krediler/Toplam aktifler rasyosunun yıllar itibariyle gelişimi verilmektedir.

Tablo 33: Toplam Krediler/Toplam Aktifler

MB(Mevduat Bankaları)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	9 2009
Yabancı Sermayeli MB	26,3	33,9	39,9	46,3	54,1	56,3	62,6	60,8	58,4
Kamu Sermayeli MB	17,9	13,8	15,3	20,1	25,9	32,8	38,6	42,0	40,8
Özel Sermayeli MB	28	30,8	33	39,6	42,8	48,1	52,1	54,1	48,7
Sektör	26,5	26,5	28	33,7	38,9	45	50,0	52,0	48,1

Kaynak: TBB, Bankalarımız 2001-2009 yayınları ve Eylül 2009 3 Aylık Banka Bilgileri

Tablodan izlendiği gibi sektörün Toplam krediler/Toplam aktifler oranı yıllar itibariyle artmaktadır. Bankaların yeniden yapılandırma sonrası daha çok esas bankacılık faaliyetlerine yönelmeleriyle kullandıkları kredilerin hacminin artış göstermesi bu rasyonun yükselmesine etki etmiştir.

Yabancı sermayeli bankaların Toplam Krediler/Toplam Aktifler rasyosu da hem diğer mevduat bankalarının hem de sektör ortalamasının üzerinde yer almaktadır. Daha önce Tablo 33’de de belirtildiği gibi yabancı sermayeli bankaların toplam krediler içindeki payı ise %17’dir. Sektördeki yabancı sermayeli banka sayısının artmasına paralel olarak yükselen bu oran gibi yabancı bankaların toplam aktifleri içerisinde kullandıkları kredilerin payın da da bir artış izlenmektedir.

Takipteki Krediler/ Toplam Krediler rasyosu ise Tablo 34’de gösterilmekte olup bu rasyo kamu ve özel sermayeli bankalarda, Kasım ve 2001 Şubat aylarında yaşanan ekonomik krizlerin etkisiyle kredi borçlularının ödeme zorluğuna düşmesi nedeniyle, özellikle 2001 ve 2002 yılında oldukça yüksek düzeydedir.

Ancak yabancı sermayeli bankaların Takipteki Krediler/Toplam krediler rasyosu kriz yıllarında yükselmemiş ve sektör ortalamasının oldukça altında kalmıştır. Çünkü bu yıllarda yabancı sermayenin sektördeki payı da son yıllara göre oldukça düşük düzeylerde olup yabancı sermayeli bankalar genellikle daha az riskli bir kesime kredi kullandırmayı tercih etmekteydi.

Krizden sonra yeniden yapılandırma programının da etkisi ile son yıllarda gerek bankacılık sektörü gerek reel sektörün toparlanması ile bu rasyo sektör bazında giderek düşmeye başlamıştır. Ancak 2009 yılından itibaren bu oran tekrar artmaya başlamış aktifleri içinde yüksek kredi portföyü taşıyan yabancı bankalar daha fazla etkilenmişlerdir.

Tablo 34: Takipteki Krediler/Toplam Krediler

MB(Mevduat Bankaları)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	9 2009
Yabancı Sermayeli MB	1,4	1,1	1,0	0,8	0,4	0,3	2,8	4,1	7,5
Kamu Sermayeli MB	17,2	12,7	0,8	0,5	0,2	0,2	4,1	3,8	4,5
Özel Sermayeli MB	18,3	4,3	1,4	0,8	0,6	0,4	3,6	3,5	5,5
Sektör	16,6	6,6	1,4	0,7	0,5	0,3	3,5	3,6	5,4

Kaynak: TBB, Bankalarımız 2001-2009 yayınları ve Eylül 2009 3 Aylık Banka Bilgileri

Tablo 35: Net Faiz Gelirleri/ Toplam Aktifler

MB(Mevduat Bankaları)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	9 2009
Yabancı Sermayeli MB	12,2	11	9,1	6,5	5,1	4,5	7,0	6,1	4,5
Kamu Sermayeli MB	16,6	7,2	6,2	5,8	3,8	4,2	5,5	3,9	1,9
Özel Sermayeli MB	9,7	5	3,1	5,4	3,9	3,3	5,1	4,0	3,2
Sektör	11,2	6	4,5	5,8	4,1	3,8	4,6	4,4	4,1

Kaynak: TBB, Bankalarımız 2001-2009 yayınları ve Eylül 2009 3 Aylık Banka Bilgileri

Yabancı sermayeli bankaların Net Faiz Geliri/Toplam Aktifler rasyosu sektördeki düşmeye paralel olarak yıllar itibariyle azalma göstermektedir. Öyle ki 2001 yılında % 12,2 olan bu rasyo 2008 yılında % 6,1’dir. Aslında bu rasyodaki düşüş net faiz gelirlerindeki düşüşten kaynaklanmamaktadır, tam tersine gerek yabancı

sermayeli bankalarda gerekse sektör genelinde net faiz gelirleri 2002 ve 2003 yılında azalsa da daha sonraki yıllarda artış göstermiştir. Ancak aktiflerdeki artışın net faiz gelirlerindeki artıştan daha fazla oranda olması bu rasyonun yıllar itibariyle düşüş göstermesine sebep olmuştur.

Tablo 36: Yıllar İtibariyle Net Faiz Gelirleri (Milyon TL)

MB(Mevduat Bankaları)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	9 2009
Yabancı Sermayeli MB	826	728	634	677	2.499	2.964	5.890	6.380	4.740
Sektör	24.212	12.799	11.255	17.677	17.768	20.578	25.750	30.850	31.100

Kaynak: TBB, Bankalarımız 2001-2009 yayınları ve Eylül 2009 3 Aylık Banka Bilgileri

Yabancı sermayeli bankaların net faiz gelirleri yıllar itibariyle incelendiğinde dikkati çeken nokta özellikle 2005 yılında görülen %269'luk bir sıçrama ile sektörün %4'ünden %14'üne gelmedir. Bu yılda sektörün genelinde de bir artış görülse de bu artış yabancı sermayeli bankaların net faiz gelirlerinde görülen artış kadar yüksek değildir.

Tablo 37: Dönem Net Karı (Zararı)/Toplam Aktifler

MB(Mevduat Bankaları)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	9 2009
Yabancı Sermayeli MB	1,5	1,2	2,7	2,4	2,6	2,5	2,0	1,3	1,8
Kamu Sermayeli MB	-3	1,6	2,2	2,5	2,4	2,6	2,8	1,9	2,0
Özel Sermayeli MB	-3,7	2	2,1	1,6	1,1	1,8	2,4	1,8	1,9
Sektör	-5,7	1,1	2,2	2,1	1,9	2,3	2,6	1,8	2,0

Kaynak: TBB, Bankalarımız 2001-2009 yayınları ve Eylül 2009 3 Aylık Banka Bilgileri

Bankacılık sektörünün ve yabancı sermayeli bankaların net dönem karı (zararı)nın yıllar itibariyle gelişimi ise Tablo 38'de görülmektedir.

Tablo 38: Yıllar İtibariyle Net Dönem Karı (Zararı) (Milyon TL)

MB(Mevduat Bankaları)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	9 2009
Yabancı Sermayeli MB	104	82	186	246	1.098	1.460	1.702	1.380	1.860
Sektör	-12.322	2.356	5.610	6.456	7.271	10.981	14.331	12.772	15.204

Kaynak: TBB, Bankalarımız 2001-2009 yayınları ve Eylül 2009 3 Aylık Banka Bilgileri

Tablo 38'de de görüldüğü gibi sektör 2001 yılında zarar ederken, yabancı sermayeli bankalar zarar etmemişler ancak 2002 yılında karlarında bir düşüş yaşamışlardır. Bu düşüş devam etmemiş 2003 yılından itibaren net dönem karı artmaya başlamış 2005 yılında ise 2004 yılına göre yaklaşık 4.5 kat artmış ve sektörün %12'lerine ulaşmıştır.

Tablo 39: Dönem Net Karı (Zararı)/ Özkaynaklar

MB(Mevduat Bankaları)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	9 2009
Yabancı Sermayeli MB	6,9	5,9	11,2	11,9	18,7	20,5	15,3	10,5	11,9
Kamu Sermayeli MB	-33,5	15,7	18,7	26,6	21,7	25,1	26,8	22,6	22,0
Özel Sermayeli MB	-34,7	16	13,9	10,3	9,7	16,9	19,9	15,8	14,9
Sektör	-58,4	9,2	15,8	14	14,3	18,9	19,5	15,4	15,0

Kaynak: TBB, Bankalarımız 2001-2009 yayınları ve Eylül 2009 3 Aylık Banka Bilgileri

Özkaynaklar üzerinden karlılığa bakıldığında da kamu ve özel sermayeli bankaların 2001 yılında zarard olduğunu ve daha sonraki yıllarda toparlanma yaşadıklarını görmekteyiz. Yabancı sermayeli bankalar 2001 yılında zarar etmeseler de 2005 yılına kadar özkaynaklar açısından karlılıkta sektör ortalamasının altında kalmışlardır. 2005 yılından sonra ise Dönem Net Karı/ Özkaynaklar oranları sektör ortalamasının üzerine çıkmıştır. Ancak son üç yıldaki sardan sorunlu krediler bu oranı düşürmüştür.

2.3.3. Yabancı Sermaye Yatırımlarını Türk Bankacılık Sektörüne Çeken Faktörler

Bankacılık sektörüne yabancı sermaye yatırımlarını çeken çeşitli faktörler bulunmakta olup bu faktörler genel olarak çalışmanın birinci bölümünde belirtilmiştir. Burada ise yabancı sermayeli bankaları Türk bankacılık sektörüne yatırım yapmaya yönlendiren faktörler incelenecektir. Özellikle son yıllarda bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımları oldukça artmış olup bunun en büyük sebeplerinden birisi olarak son dönemde ülkemizde yaşanan makroekonomik gelişmeler görülmektedir. Bunun yanında bağımsız bir denetim ve gözetim kurumu olarak BDDK'nın işlerlik kazanmış olması, bankacılık yeniden yapılandırma programının başarıyla uygulanması, Türk bankacılık sektörünü yabancılar açısından çekici kılmıştır. Özellikle 2001 krizinden sonra bankacılık sektöründe yaşanan olumsuzluklar bankacılık yeniden yapılandırma programı ile büyük ölçüde aşılmış ve mali bünyesi zayıflayan bankaların sistem dışı kalması ile sektör daha sağlıklı bir yapıya kavuşmuştur. Ayrıca BDDK'nın bir denetleme ve düzenleme mekanizması olarak devreye girmesi sektördeki şeffaflığı arttırmış, güçlü bir kontrol ve denetim mekanizmasının varlığı son yıllarda yabancı sermayeyi Türk bankacılık sektörüne çekmeye başlamıştır.

Aksoy (1998), yabancı sermayeli bankaların Türkiye'ye geliş nedenlerini araştırmış ve yabancı bankaların Türkiye'ye gelişlerini etkileyen en önemli faktörün yeni iş fırsatları olduğunu saptamıştır. Yeni iş fırsatlarından sonra ise bankacılık sektöründeki kar olanakları yabancı bankaları ülkemize çeken önemli bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. Diğer faktörler ise önem sırasına göre merkez ofis veya ana ülkeye finansal destek sağlamak, bankalararası rekabeti dengeleme, ve müşteri ilişkilerini korumadır. Yasal avantajlar ise yabancı bankalar için motive etme gücü en düşük faktör olarak belirlenmiştir.

2007 yılında yapılan bir çalışmada ise Türk bankacılık sisteminin sunduğu kar olanaklarının bankacılık sektöründe yabancı sermayenin artmasının üzerinde etkili olduğu, kredi hacmi, tüketici bankacılığı karlılığı ve enflasyon oranının artan

yabancı sermaye payını açıklamada anlamlı değişkenler oldukları saptanmıştır¹⁴⁵. Türk bankacılık sektöründe gerek aktifler gerekse özkaynaklar üzerinden karlılık özellikle 2002 yılından itibaren bir artış sürecine girmiştir. Yine aynı tablolarda yabancı sermayeli bankaların yerli bankalara göre daha karlı olduğu görülmektedir. Sektördeki olumlu gelişmeler ve makroekonomik iyileşmeler ile birlikte sektörde genel olarak karlılığın artması yabancı sermayeli bankaları Türk bankacılık sektörüne çekmektedir.

Yukarıda sayılan faktörlerin dışında Türkiye'nin AB'ye katılım sürecinde önemli bir yol katetmesi ve doğrudan yatırım teşviki ile ilgili 2003 yılında yapılan yeni yasal düzenlemeler diğer sektörlerde olduğu gibi bankacılık sektöründe de yabancı sermaye yatırımlarını olumlu etkilemiş, buna paralel olarak bankacılık sektörü dışındaki sektörlerde yabancı sermaye yatırımlarının artması da dolaylı olarak yabancı sermaye yatırımlarını Türk bankacılık sektörüne çekmiştir. Ayrıca sektördeki işlem maliyetlerinin azalması yabancı bankaları motive eden unsurlardan biri olarak görülmektedir. Çalışmanın ilk bölümünde de belirtildiği gibi bankaları dışa açılmaya iten nedenlerden birisi “müşterini izle” prensibidir. Bu nedenle bankacılık sektörü dışındaki oğrudan yabancı sermaye yatırımlarının artmasının yabancı bankaların müşterilerine hizmet verebilmek üzere Türk bankacılık sektörüne girmesinde etken olduğu söylenebilir.

2.3.4. Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermayeli Bankalarla İlgili Yasal Düzenlemeler

Türkiye'de yasal düzenlemeler açısından işlevsel olarak yabancı sermayeli bankalar ve Türk bankaları arasında bir ayırım olmayıp, sektördeki tüm bankalar gibi yabancı sermayeli bankalar da 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'na tabi bulunmaktadır.

Ülkemizde banka kuruluşu veya şube ve temsilcilik açma izni 5411 sayılı kanunun 6. maddesinde hükme bağlanmıştır. Buna göre, Türkiye'de bir bankanın

¹⁴⁵ BUMİN, Mete (2007): **Yeniden Yapılandırma Sonrası Türk Bankacılık Sektörüne Yabancı Banka Girişi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara S:115

kurulmasına veya yurt dışında kurulmuş bir bankanın Türkiye'deki ilk subesinin açılmasına, sözkonusu kanunda öngörülen şartların yerine getirilmesi kaydıyla Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun en az bes üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınacak kararlar ile izin verilmektedir. İzne ilişkin karar, başvurunun yapıldığı ya da başvuruda eksiklik bulunması hâlinde, istenilen bilgi ve belgelerin tamamlandığı tarihten itibaren üç ay içinde ilgiliye bildirilmektedir. Türkiye'de münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere banka kurulması veya yurt dışında kurulu bankalarca bu amaçla sube açılması, bunların faaliyet alanları ile finansal raporlama ve denetim usûlleri ve faaliyetlerinin geçici veya sürekli olarak durdurulması hususları da Kurul (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu) kararıyla belirlenmektedir. Yurt dışında kurulu bankalar, mevduat veya katılım fonu kabul etmemek ve Kurulca belirlenecek esaslara göre faaliyet göstermek kaydıyla, Kurulun izni ile Türkiye'de temsilcilik açabilmektedirler (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu; Madde 6).

Merkezi yurt dışında bulunan bankaların Türkiye'de şube açma şartları ise aynı kanunun 9. maddesinde şarta bağlanmıştır. Kurulca belirlenen usûl ve esaslar çerçevesinde gerekli izni alarak Türkiye'de sube açmak suretiyle faaliyet gösterecek yurt dışında kurulu bir bankanın aşağıda belirtilen şartları yerine getirmesi gerekmektedir (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu; Madde 9);

- a) Merkezinin bulunduğu ülkede esas faaliyetlerinde yasaklamanın bulunmaması,
- b) Merkezinin bulunduğu ülkenin yetkili denetim merciinin Türkiye'de faaliyet göstermesine ilişkin olumsuz görüşünün bulunmaması,
- c) Ödenmiş sermayesinin Türkiye'ye tahsis edilen kısmının 7 nci maddede belirtilen miktardan az olmaması,
- d) Müdürler kurulu üyelerinin, kurumsal yönetim hükümlerinde belirtilen şartları ve plânlanan faaliyetleri gerçekleştirebilecek meslekî tecrübeyi haiz olmaları,
- e) İzin kapsamındaki faaliyet konularına ait is plânlarını, ilk üç yıl için bütçe plânını ve yapısal örgütlenmesini gösteren bir faaliyet programını ibraz etmesi,
- f) Dahil olduğu grubun ortaklık yapısının seffaf ve açık olması.

Bankacılık Kanunu'na göre Türkiye'de subesi bulunan yurt dışında kurulu bankaların, kurulu buldukları ülkede herhangi bir nedenle faaliyet izninin kaldırılması, faaliyetlerinin durdurulması, iflas veya tasfiyelerine karar verilmesi veya konkordato ilân etmeleri hâlinde, bunların Türkiye'deki subelerinin faaliyet izinleri Kurul tarafından kaldırılır (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu; Madde 12).

İşlevsel olarak yerli bankalar ile aynı kanunlara tabi olsalar da yabancı bankaların yasal sorumluluk açısından yerli bankalara göre biraz daha avantajlı oldukları söylenebilir. Bankalar için yasal sorumluluk ile ilgili getirilen yasal düzenlemeler incelendiğinde 1982 yılında yürürlüğe giren 3182 sayılı kanuna göre devlet bankalarında imza sorumluluğunun 10 yıl, diğer bankalarda 5 yıl olarak belirlendiği görülmektedir. 1999 yılından itibaren geçerli olan 4389 sayılı kanunda ise özel ve yabancı bankalarda da şahsi sorumluluk getirilmiştir. 2003 yılında çıkarılan 5020 sayılı kanunla da ilk kez kayıt dışı mevduat için çalışanların tüm mal varlıkları ile sorumluluğu söz konusu olmuştur. 01.11.2005 tarihinden itibaren yürürlüğe giren 5411 sayılı kanunla da bankalardaki şahsi sorumluluğun devam etmesi hükme bağlanmıştır. 5411 sayılı kanunla ayrıca 6183 sayılı Amme Alacakları Kanunu'nun TMSF tarafından 20 yıl geriye dönük olarak uygulanması, bankaların el konduğu tarihten itibaren son 5 yıllık ibraların kaldırılması esası getirilmiştir. 6183 sayılı kanunun TMSF tarafından geriye dönük olarak uygulanması ile ortaya çıkan sorumluluklar Türk bankalarına uygulanırken, tahkim nedeniyle hiçbir yabancı bankacıya bir sorumluluk yüklenmediği görülmektedir. Bu durumda Türk bankacılarının yabancı bankalar karşısında eşitsizliğe maruz kaldığı iddia edilmektedir¹⁴⁶.

2.4. Bankacılık Sektöründeki Yabancı Sermaye Yatırımlarının Finans Sistemi Üzerine Etkileri

1990'lı yıllardan itibaren özellikle gelişmekte olan ülkelerin finansal liberalizasyon

¹⁴⁶ APAK, S:23 AGE

politikaları sonucunda bankacılık sektöründe görülen yabancı sermaye yatırımlarındaki artış, yabancı sermayeli bankaların girdikleri ülkenin ekonomisi ve bankacılık sektörüne olası etkileri üzerinde daha yoğun olarak durulmasına neden olmuştur. Literatürde bu konuda çeşitli araştırmalar yapılmış olup, yapılan araştırmalar daha çok gelişmekte olan ekonomiler ve geçiş ekonomileri ile ilgilidir. Bu araştırmalar ışığında yabancı sermaye girişlerinin ulusal bankacılık sektörü üzerindeki etkileri sektörde yarattığı rekabet ile bağlantılı etkiler ve sektörün istikrarına yönelik etkiler olmak üzere iki ana başlıkta toplanabilir.

2.4.1. Bankacılık Sektörüne Yabancı Sermaye Girişlerinin Rekabet İle Bağlantılı Etkileri

Bankacılık sektörüne yabancı girişinin etkileri ile ilgili yapılan çalışmalardan bir kısmı yabancı bankaların sektördeki rekabeti arttırmak sureti ile yerli bankaları olumlu yönde etkilediğini savunurken bir kısmı da artan rekabetin yerli bankaları ve sektörü olumsuz yönde etkilediğini öne sürmektedir. Bankacılık sektöründe rekabetin artması, finansal hizmetlerin etkinleşmesi, yeniliklerin artması ve istikrara katkı sağlaması açılarından arzu edilmektedir¹⁴⁷. Yabancı bankalar, rekabeti arttırmak suretiyle sektördeki ürün ve hizmetlerin çeşitliliği ve kalitesi, fiyatları, teknolojik yenilikler, personel kalitesi, kredi hacmi ve dağılımı, ve en önemlisi bankaların operasyonel etkinliği/verimliliği gibi faktörlere etki etmektedir. Çalışmanın bu bölümünde söz konusu etkiler ayrıntısı ile incelenmeye çalışılacaktır.

2.4.1.1. Sektördeki Ürün, Hizmet ve Teknolojiler Üzerine Etkileri

Yabancı bankaların sektördeki rekabeti arttırarak etkileyeceği düşünülen hususlardan ilki, bankacılık sektöründe yeni ürün, hizmet ve teknolojilerin geliştirilmesi ile ilgilidir. Küreselleşmenin ve global rekabetin en şiddetli biçimde

¹⁴⁷ MORENO, Roman, Agustín Villar (2005): "The Increased Role of Foreign Bank Entry in Emerging Markets", *Globalisation and Monetary Policy in Emerging Markets*, BIS Papers No.23, pp. 9

yaşandığı günümüzde, işletmelerin ayakta kalabilmeleri veya daha yüksek pazar payı ve kar oranlarına ulaşabilmeleri, ancak değişen teknolojiye ayak uydurmaları ile mümkün olabilmektedir¹⁴⁸. Bankacılık sektöründe de global rekabetin artması, bankaları daha rekabetçi olabilmek üzere yeni ürün ve teknolojiler geliştirmeye yöneltmektedir. Bu bağlamda çokuluslu bankaların, finansal hizmetlerin kapsamını ve kalitesini genişleterek finansal sistemdeki yetenek ve teknolojileri ilerletme yönünde katkıda bulunduğu inaniilmektedir¹⁴⁹. Böylece banka müşterileri daha iyi ve daha ucuz finansal hizmetlere ulaşma imkanı bulmakta ve bu durum yerli bankaları da ürünlerini ve hizmetlerini geliştirmeye teşvik etmektedir¹⁵⁰. Yabancı bankalar özellikle kurumsal müşterilerine tezgahüstü türev ürünler gibi yeni finansal ürünler sunarak pazar paylarını genişletmeye çalışmakta, bunun yanı sıra aktif yönetimi hizmetleri de sunmaktadırlar¹⁵¹. Örneğin Meksika’da yabancı bankaların sektördeki toplam aktifler içindeki payı %82 iken, türev işlemlerindeki payları %94’ü bulmaktadır. Özellikle küçük yabancı bankaların kurumsal müşterilere kredi vermede ve türev ürünlerin pazarlanmasında önemli bir rol oynadıkları söylenebilir¹⁵².

Yabancı sermayeli bankalar ayrıca daha gelişmiş muhasebe standartlarının uygulanmasına ön ayak olabilir, finansal ve yasal yapıyı güçlendirmek sureti ile diğer doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını ülkeye çekebilirler¹⁵³. Örneğin Polonya’da yabancı bankaların varlığı taraflar ve ürünler açısından finansal sistemin çeşitliliğini geliştirmiş, finansal piyasaların derinleşmesini sağlamıştır¹⁵⁴. Ancak yabancı bankaların finansal hizmetler için getirdikleri teknoloji ve know-how’ın faydalarından tam olarak yararlanabilmek için doğru bilgi, güvenli borç vermeye

¹⁴⁸ SUSMUŞ, Türker, Özgür Eski (2003): “Stratejik Maliyet Yönetiminde Zamana Dayalı Rekabet ve Bir Model Önerisi”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt: 5, Sayı:1, s.130

¹⁴⁹ VASCONCELOS, Marcos Roberto, Jose Ricardo Fucidji (2002): **Foreign Entry and Efficiency: Evidence from the Brazilian Banking Industry**, State University of Maringa, Brazil S:2

¹⁵⁰ CLAESSENS, Stijn, Tom Glaessner (1998): **Internationalization of Financial Services in Asia**, Worldbank Policy Research Working Paper, No:1911 S:9

¹⁵¹ CGFS (2004): **Foreign Direct Investment in the Financial Sector of Emerging Market Economies**, Committee On The Global Financial System Papers, Bank for International Settlements, Basel, Switzerland S:13

¹⁵² CARDENAS Juan, Juan Pablo Graf, Pascual O’Dogherty (2003): **Foreign Bank Entry in Emerging Market Economies: A Host Country Perspective**, Banco de Mexico Paper S:3

¹⁵³ HAAS, R.T.A. de, I.P.P. van Lelyveld (2002): “Foreign Bank Penetration and Private Sector Credit in Central and Eastern Europe”, **5th Conference on Financial Sector Reform in Central and Eastern Europe: The Impact of Foreign Banks Entry**, Tallinn-Estonia S:2

¹⁵⁴ CGFS (2005): **Foreign Direct Investment In The Financial Sector – Experiences In Asia, Central and Eastern Europe and Latin America**, Committee On The Global Financial System Papers, Bank for International Settlements, Basel, Switzerland S:1

uygun bir sistem ve şeffaflık içeren yeterli bir altyapı gerekmektedir¹⁵⁵. Örneğin ülkemizde bankacılık sektöründe tamamıyla bilgisayarlı sisteme ilk geçenler yabancı sermayeli bankalar olmuştur. Daha sonra yerli bankalar da yabancı bankaları izleyerek tamamen bilgisayarlı sisteme geçmişlerdir. Aynı zamanda yabancı bankalar sektöre SWIFT uygulamasını da getirerek yaygınlaşmasını sağlamıştır. Modern bütçeleme ve planlama teknikleri de yabancı bankalardan sonra sektörde yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır.

Yeni ürün ve hizmetler getirmekle kalmayıp, yabancı bankalar rekabeti arttırmak sureti ile genel olarak bankacılık hizmetlerinin kalitesini yükseltip, daha modern bankacılık tekniklerinin uygulanmasına da ön ayak olabilirler¹⁵⁶. Yabancı bankaların girişi sonucunda artan rekabet ile karşı karşıya kalan yerli bankalar pazar paylarını koruyabilmek için mevcut ürün ve hizmetlerinin kalitesini arttırmak zorunda kalacaklardır¹⁵⁷. Ayrıca yerli bankalarla ortak girişim yapılması veya yerli bankaların önemli oranda hisselerinin satın alınması ile gerçekleşen yabancı sermaye girişi söz konusu olduğunda, yerli bankaların yönetimlerinde iyileşmeler gözlenebilmektedir¹⁵⁸.

Eğer yerli bankalar yabancı bankalar ile rekabet edebilecek güncel teknolojilere ve hizmetlere sahip olmadan, verimliliğin önemli olmadığı korunmuş bir çevrede faaliyet gösteriyorlarsa, rekabetçi ve verimli global bankaların sektöre girişi zaten zorda olan sektördeki finansal sıkıntıyı arttırarak yerli bankaları olumsuz yönde etkileyebilir¹⁵⁹. Ancak sektöre giren yabancı bankaların sunduğu hizmetler direkt olarak yerli bankaların sunduğu hizmetlere rakip olmuyorsa, yerli bankaların faiz marjları, maliyetleri ve karlılıkları çok yakından etkilenmeyecektir. Ancak bu durumda yabancı bankaların aktif kompozisyonlarının yerli bankalarınkinden farklı

¹⁵⁵ CLAESSENS, Stijn, Jong-Kun Lee (2002): **Foreign Banks in Low-Income Countries: Recent Developments and Impacts**, University of Amsterdam and Worldbank S:2

¹⁵⁶ CLAESSENS, Stijn, Aslı Demirgüç-Kunt, Harry Huizinga (2001): "How Does Foreign Entry Affect Domestic Banking Markets", **Journal of Banking&Finance**, Vol.:25, pp.892

¹⁵⁷ LENSINK, Robert, Niels Hermes (2004): "The Short-term Effects of Foreign Bank Entry on Domestic Bank Behaviour: Does Economic Development Matter?", **Journal of Banking and Finance**, Vol:28, pp.555

¹⁵⁸ AGE, Hermes ve Lensink, S:208

¹⁵⁹ PEEK, Joe, Eric S. Rosengren (2000): "Implications of the Globalization of the Banking Sector: The Latin American Experience", **New England Economic Review**, Sept/Oct 2000, pp.49

olması beklenmektedir¹⁶⁰.

2.4.1.2. Bankaların Kullandıkları Krediler Üzerine Etkileri

Yabancı bankaların giriş yaptıkları ülkelerdeki bankacılık sektöründe rekabeti arttırmak sureti ile etkiledikleri öne sürülen bir başka faktör kullandırılan kredilerdir. Bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişlerinin bankaların kullandıkları krediler üzerindeki etkileri çeşitli yönlerden tartışılmaktadır. Bazı görüşlere göre yabancı bankalar girdikleri ülkedeki kredi arzını olumsuz yönde etkilerken, bazılarına göre de bu etki olumlu yönde olmaktadır. Bu görüşlerden bir tanesi yabancı bankaların yerli bankaların aksine kötü ekonomik koşullarda bile yerli firmalara kredi vermeyi sürdürebileceklerini öne sürmektedir. Sermaye ihraç eden ülkelerde faaliyet gösteren kuruluşlarla olan ilişkilerinden dolayı yabancı bankaların varlığının, ev sahibi ülkenin uluslararası sermayeye erişimini artırarak ulusal kredi arzının makroekonomik faaliyetlerdeki olumsuzluklara karşı daha az duyarlı olmasını sağlayabileceği söylenmektedir¹⁶¹. Ayrıca genel olarak yabancı bankaların daha istikrarlı kredi kaynaklarına sahip oldukları düşünülmektedir. Çünkü büyük çokuluslu bankaların bir şubesi veya iştiraki olarak ana bankadan her zaman için ek fon bulma imkanları bulunmaktadır¹⁶². Ancak yabancı bankaların riske girmek istemeyerek sadece çok büyük ve genellikle de çokuluslu şirketlere kredi vermeyi tercih edebildikleri de bilinmektedir¹⁶³. Literatürde “cherry picking” olarak adlandırılan bu eğilimin sonucunda yabancı bankaların çok düşük düzeylerde riske sahip şirketlere kredi vermek istedikleri iddia edilmekte, böylece yerli bankaları yüksek riskli müşteri portföyü ile karşı karşıya bırakıp ya kredi daralmasına ya da riskli teşebbüslerin artmasına sebep oldukları ileri sürülmektedir¹⁶⁴. Ancak, çokuluslu bankaların yerli bankalar ile stratejik ortaklık yoluyla piyasaya girişlerinin arttığı son yıllarda önceden yabancı bankalar tarafından ihmal edilen pazar bölümleri ile de ilgilenilmeye başlandığı

¹⁶⁰ CLARKE George, Robert Cull, Laura D’Amato, Andrea Molinari (1999): “The Effect of Foreign Entry On Argentina’s Domestic Banking Sector”, **Worldbank Policy Research Working Paper**, No:2158 S:2

¹⁶¹ Vasconcelos, S:2 AGE

¹⁶² UIBOUPIN, Janek (2004a): **Effects of Foreign Banks Entry On Bank Performance In CEE Countries**, Tartu University Press, No:569, Tartu S:9

¹⁶³ HAAS ve LELYVELD, 2002 S:2 AGE

¹⁶⁴ BOND ve diğ., S:3 AGE

gözelemlenmektedir¹⁶⁵.

Kredi piyasasında yabancı bankaların girişi ile birlikte artan rekabet sonucunda bankalar pazar paylarını korumak isteyerek kredilerini arttırmak suretiyle kredi kalitelerinin bozulmasına göz yummak zorunda kalabilmektedirler. Bu durum bankaların tahsil edemediği alacakları için ayırdıkları karşılıkların artmasına sebep olabileceği gibi yabancı bankaların daha iyi kredi risk yönetimi tekniklerine sahip olması, yerli bankaların bu teknikleri taklit etmesi yoluyla sektördeki bu karşılıkların azalmasına da neden olabilecektir¹⁶⁶.

Yabancı bankalar kredilendirme sürecinde müşteri ilişkilerine dayalı karar verme yerine resmi standartlar belirleyip bu standartlara göre kredi vermekte, ayrıca riske göre fiyatlandırma yapmaktadırlar. Bu uygulamalar da piyasa koşullarına göre uygun olmayan faaliyetlerin fonlanmasını önleyip, subjektif risk unsurunu düşürmektedir. Yabancı bankaların spesifik sektörlerle kredi verme kararında ülkeye özgü faktörler önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin yabancı bankaların ilişkiye bağlı kredi bilgisine ulaşması yerli bankalara göre daha zordur. Yabancı bankalar bir taraftan gelişmiş bilgi teknolojileri sayesinde resmi bilgileri toplama ve değerlendirme konusunda avantajlı olup, standart kredi puanlaması teknikleri ile özellikle bireysel kredilerde yoğunlaşabilmekte, diğer taraftan ise yeterli bilgi edinemedikleri işletmelere kredi vermede dezavantajlı olabilmektedirler çünkü bu işletmeler ile ilgili resmi olmayan bilgilere erişmede ve bunları kullanmada zorluk yaşamaktadırlar¹⁶⁷. Ancak, yabancı bankalar büyük işletmelere hizmet vermeye odaklansalar bile bu durumun rekabeti arttırmak suretiyle yerli bankaları yeni pazarlar bulmaya itip, bu bankaların küçük ölçekli işletmelere yönelmelerine sebep olarak KOBİ'ler açısından faydalı olabileceği de söylenebilir¹⁶⁸.

Yabancı bankaların girişi ile birlikte artan uluslararası rekabet yerli bankaların özsermayelerini güçlendirmelerine engel olarak, verdiği kredilerde kısıtlamaya

¹⁶⁵ WELLER, Christian E. (2001): "The Supply of Credit by Multinational Banks in Developing and Transition Economies: Determinants and Effects", **United Nations DESA Discussion Papers**, No:16 S:7

¹⁶⁶ UIBOUPIN, 2004a S:14 AGE

¹⁶⁷ CGFS, 2004 S:13 AGE

¹⁶⁸ SATTA, Tadeo Andrew (2004): "The Influence of Foreign Bank Entry on Lending to Small Firms in Tanzania", **Policy Reform**, Vol.:7, No:3, pp.167

gitmesine sebep olabilmektedir. Yerli bankaların bu kredi kısıtlaması da eğer yabancı bankalar tarafından dengelenmez veya telafi edilmez ise ülkedeki toplam kredi hacminde daralma yaşanabilmektedir. Genel olarak da çokuluslu bankaların KOBİ'ler ve yerli üreticiler gibi müşteri segmentlerine kredi vermekten kaçındıkları bilinmekte olup bu durum sözkonusu ülkede kredi hacminin daralmasını tetikleyebilmektedir¹⁶⁹. Bankacılık sektöründeki uluslararası rekabetin artması ile kredi arzında düşüş yaşayan ülkelerin başında Kore, Polonya ve Macaristan gelmektedir. Örneğin Kore'de bazı sektörlerin bankacılık sektöründeki yabancı sermaye artışından daha olumsuz yönde etkileneceğinden korkan hükümet çokuluslu bankalara kredilerinin %35'ini KOBİ'lere kullandırma zorunluluğu getirmiştir. Bankacılık sektöründe oldukça yüksek yabancı payı bulunan Macaristan'da ise kullandırılan krediler 1989-1994 yılları arasında %35 azalmış olsa da Kore'deki gibi kısıtlayıcı bir tedbir alınmamıştır. Polonya'da ise artan yabancı sermayeli bankalar karşısında, yeni kurulan veya özelleştirilen bankalar kredilerini azaltma yoluna gitmişlerdir. Sonuçta finansal liberalizasyon sürecinin başlangıcında kredi daralması yaşanırken, yeni duruma bankaların ve düzenleyici otoritelerin adapte olmasıyla, kredi arzında artış yaşanabilir. Örneğin 1997 yılında Meksika'nın yabancı banka girişine izin vermesi ile birlikte kredi arzında bir daralma görülmüş olup, bu durumun bankacılık sektöründeki yabancı sermaye girişi ile ilişkisi olup olmadığı araştırılmıştır. Sonuç olarak kredi arzındaki daralmanın yabancı banka girişinden kaynaklanmadığı saptanmıştır¹⁷⁰.

Literatürde yabancı banka girişinin küçük ölçekli işletmelere verilen kredilerde azalmaya neden olup olmadığına dair birtakım çalışmalar yapılmıştır. Örneğin dört Latin Amerika ülkesi Arjantin, Şili, Kolombiya ve Peru'da yapılan bir çalışmada ortalama olarak yabancı bankaların küçük işletmelere yerli bankalara göre daha az kredi verdikleri saptanmıştır. Ancak bu fark özellikle küçük ölçekli yabancı bankaların davranışından kaynaklanmaktadır. Ülkelerin dördünde de küçük ölçekli yabancı bankalar küçük ölçekli yerli bankalara nazaran küçük işletmelere daha az kredi kullandırmışlardır. Büyük ve orta ölçekli bankalarda ise durum tam tersine

¹⁶⁹ WELLER, Christian E. (2000): "Financial Liberalization, Multinational Banks and Credit Supply", **International Review of Applied Economics**, Vol.:14, No:2, pp.194-196

¹⁷⁰ HABER, Stephen, Aldo Musacchio (2005): **Foreign Banks and the Mexican Economy, 1997-2004**, Stanford University S:22

görülmektedir. Şili ve Kolombiya’da büyük yabancı bankaların küçük işletmelere büyük yerli bankalara göre daha çok kredi kullandırdıkları saptanmıştır¹⁷¹. Ancak kredi işlemlerini yürüten çalışanlar ile yönetim arasında daha uzun bir mesafe bulunması nedeniyle büyük yabancı bankaların, genellikle küçük yabancı bankalara göre, bilgi edinilmesi zor olan küçük işletmelere kredi vermeye pek istekli olmadıkları iddia edilmektedir. Yoksul ülkelerde faaliyet gösteren yabancı sermayeli bankalarda ise bu mesafe hem coğrafik hem de kültürel açıdan çok daha uzundur. Bunun yanında potansiyel kredi müşterilerinin birçoğu maddi teminata ve güvenilir muhasebe verilerine sahip olmayıp bilgi edinme açısından zorluk çıkarmaktadırlar.

Yabancı bankalar bu ülkelere yerli bankaları satın alarak giriş yapmış olsalar bile yerel piyasa bilgisi ve müşteriler ile olan ilişkiler kaybedilebilir. Yerli bankalar yeterli bilgiye sahip olmadıkları ancak karlı müşterilerine borç vermeye devam ettikleri sürece bir refah kaybı etkisi olmayacaktır. Ancak yabancı banka girişi yerli bankaları pazardan çıkmaya zorlarsa yeterli bilgi edinilemeyen küçük işletmeler sınırlı kredi kullanabilecekler, toplam kredi hacmi azalacak ve karlı yatırım olanakları kaybolacaktır. Sonuç olarak yoksul ülkelerde yabancı banka girişinin artması kredi piyasasının sığlaşmasına neden olabilmektedir¹⁷².

Kolombiya bankacılık sektöründe Barajas ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada yabancı banka girişlerinin yerli bankaların kredi kalitesini bozduğu saptanmıştır¹⁷³. Latin Amerika ülkelerinde yapılan bir çalışmada ise yabancı bankaların kredilerindeki ortalama artışın daha yüksek olduğu, aktif kalitelerinin bozulmasına daha sert tepki verdikleri ve yerli bankalara göre daha yüksek ve sürekli kredi akışı sağladıkları saptanmış olup, bu bulgular yabancı sermayeli bankaların gelişmekte olan ekonomilerde finansal piyasaları güçlendirdiği görüşünü desteklemektedir¹⁷⁴.

¹⁷¹ CLARKE George, Robert Cull, Maria Soledad Martinez Peria, Susana M.Sanchez (2002a): “Bank Lending to Small Businesses in Latin America: Does Bank Origin Matter?”, **Worldbank Policy Research Working Paper**, No:2760 S:21

¹⁷² DETRAGIACHE, Enrica, Thierry Tresselt, Poonam Gupta (2006): **Foreign Banks in Poor Countries**, IMF Working Paper, No:18 S:5

¹⁷³ HERMES, Niels, Robert Lensink (2004): “Foreign Bank Presence, Domestic Bank Performance and Financial Development”, **Journal of Emerging Market Finance**, Vol.:3, No:2, pp.210

¹⁷⁴ CRYSTAL, Jennifer S., B.Gerard Dages, Linda S.Goldberg (2002): “Has Foreign Bank Entry Led To Sounder Banks In

Yabancı banka girişinin sözkonusu ülkedeki kredi hacmini ne yönde etkilediğine dair yapılan bir başka çalışmada 36 gelişmekte olan ülkedeki 3000 işletmeye anket uygulanmış ve işletmelerin krediye erişimlerinin yabancı banka girişi ile kısıtlanıp kısıtlanmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Birçok makroekonomik, kurumsal ve işletmeye özgü değişkenlerin kontrol edildiği çalışmada kredi müşterilerinin faiz oranları ve uzun vadeli kredilere erişim olanaklarının yabancı bankaların varlığı ile pozitif yönde ilişkili olup olmadığı araştırılmıştır. Sonuç olarak çalışmadan elde edilen ampirik bulgular, yabancı banka girişinin krediye erişimi arttırdığı yönündeki iddiayı desteklemektedir. Diğer faktörler kontrol altında tutulmak kaydıyla, yabancı banka girişinin yüksek düzeyde olduğu ülkelerdeki işletmeler yabancı banka girişinin düşük düzeylerde olduğu ülkelerdeki işletmelere göre, faiz oranlarını ve uzun vadeli krediye erişim imkanlarını işletmenin faaliyetleri ve büyümesi üzerinde daha az sınırlayıcı görmektedir. Ayrıca bulgulara göre yabancı banka girişinin faydalarından sadece büyük işletmelerin yararlanmadığı görülmektedir. Her ne kadar bazı bulgular yabancı banka girişinden büyük işletmelerin küçük işletmelere göre daha çok yararlandığını gösterse de, küçük işletmelerin de net faydalar elde ettiği yolunda güçlü deliller olup, bu işletmelerin yabancı banka girişinden zarar gördüğüne dair hiçbir bulguya rastlanmamıştır¹⁷⁵.

Meksika’da da yapılan ampirik çalışmalar sonucunda da yabancı bankaların sadece büyük ölçekli işletmelere hizmet verme eğiliminde oldukları görüşünü destekler nitelikte bir bulguya ulaşılamamıştır. Ancak küçük işletmelerin yabancı bankalardan kredi almakta problem yaşadıkları görülmüştür. Sözkonusu ülkede yabancı bankaların kredi verdikleri müşteriler incelendiğinde, bu müşteri gruplarının sadece büyük ölçekli işletmelerden oluşmasa da çoğunlukla orta büyüklükte işletmelerden oluştuğu saptanmıştır¹⁷⁶.

Yoksul ülkelerdeki yabancı banka girişlerinin özellikle bilgi edinilmesi daha zor

Latin America?”, **Current Issues In Economics And Finance**, Federal Reserve Bank of NewYork, Vol.:8, No:1, pp.1

¹⁷⁵ CLARKE George, Robert Cull, Maria Soledad Martinez Peria (2002b): “Does Foreign Bank Penetration Reduce Access to Credit in Developing Countries? Evidence from Asking Borrowers”, **Worldbank Policy Research Working Paper**, No:2716 S:21

¹⁷⁶ CARDENAS ve diğ., S:8 AGE

olan küçük işletmelere kullandırılan kredileri ne yönde etkilediğini saptamak üzere yapılan ve 101 adet gelişmekte olan ülkeyi kapsayan bir çalışmada ise kültürel ve coğrafi farklılıklarla alakalı olarak ortaya çıkan bir takım bilgi ve temsilci maliyetleri nedeniyle yabancı bankaların bilgi edinmekte zorluk çektikleri firmalara kredi kullandırma konusunda çekindiği ortaya konmuştur¹⁷⁷.

Doğu Avrupa ülkelerindeki bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişinin küçük işletmelere sunulan kredilere ve dolayısıyla bu işletmelerin büyümesine olan etkisini araştıran Gianetti ve Ongena ise yabancı bankaların kullandırdıkları kredilerin firmaların satışlarını, varlıklarını ve kaldıraç düzeylerini arttırdığını ancak bu etkinin küçük işletmelerde daha az olduğunu saptamışlardır. Küçük işletmeler veya potansiyel girişimciler hakkında yabancı bankaların yeterli bilgiye sahip olamaması, bu işletmelere kredi kullandırmada bir kısıt olarak görülmüştür¹⁷⁸.

BIS'in yayınladığı uluslararası bankacılık istatistiklerine dayanılarak yapılan bir çalışmada 88 ülkeden 24'ünde toplam kredi hacminin yabancı bankaların girişi ile pozitif ilişkili olduğu, 19'unda ise kredi hacmi ile yabancı banka girişi arasında negatif bir ilişki bulunduğu saptanmıştır. Bu bulgulara bakarak yabancı bankaların varlığı ve kredi hacmi arasındaki ilişki arasında genel bir sonuca varmak zor olsa da, yabancı bankaların ilk zamanlarda kredi hacminde bir düşüşe neden olduğu ve daha sonra ise kredi hacminde ve hatta riskli kredilerde bir artışla bağlantılı olabileceği varsayımına gidilebilir. Böyle bir durum söz konusu ise yabancı bankaların bir ekonomide uzun süre varlığının bankacılık krizi olasılığını arttırabileceği sonucuna varılabilir. Ancak, bu olasılık yine aynı ülkelerin verileri ile araştırıldığında yabancı banka girişlerinin kriz oluşumu ile sıkı bir bağlantısı olmadığı bulunmuştur¹⁷⁹.

Krizler ile olan ilişkileri yakından incelenen yabancı bankaların kriz dönemlerinden sonraki davranışları da ilgi uyandırmaktadır. Yabancı sermayeli bankaların faaliyet

¹⁷⁷ MIAN, Atif (2006): "Distance Constraints: The Limits of Foreign Lending in Poor Economies", **The Journal of Finance**, Vol:56, No:3, pp.1503

¹⁷⁸ GIANETTI, Mariassunta, Steven Ongena (2005): **Financial Integration and Entrepreneurial Activity: Evidence From Foreign Bank Entry in Emerging Markets**, European Central Bank Working Paper Series, No:498 S:32

¹⁷⁹ WELLER, 2001 S:13 AGE

gösterdikleri evsahibi ülkede krizlerden sonraki bankacılık sektörünün yeniden yapılanması sürecinde, ek kaynak yaratmak suretiyle özel sektöre kredi vermek gibi yollarla önemli bir rol oynayabildikleri görülmüştür. Ancak kriz sonrası dönemde bu tür faydalarının görülebilme olasılığına rağmen, yabancı sermayeli bankaların yerli firmaların kredi ihtiyaçlarına cevap vermeyeceği korkusu bu bankalara karşı olumsuz tepkilerin ortadan kalkmasına engel olmaktadır¹⁸⁰.

Yabancı bankalar hakkındaki olumsuz görüşlerden bir başkası bu bankaların yerli kredi müşterileri ile güçlü bir bağının olmamasıdır. Bağlayıcı bir sermaye kısıtı ile karşılaşan bir çokuluslu banka ana ülkesinde yaşadığı problemlerden dolayı kendi ülkesindeki değil, evsahibi ülkedeki faaliyetlerini küçültme yoluna gidebilmektedir¹⁸¹. Yabancı bankalardaki evsahibi ülkeye karşı olan bu tür bir bağlılığın eksikliği, özellikle bankacılık sektöründeki yabancı payının yüksek olduğu ülkelerde yerel finansal sistemin kırılmasını arttırabilir. Ancak, birkaç sanayileşmiş ülke bankası dışında yabancı bankaların yerli bankalara göre evsahibi ülkeye daha az bağlı olduğuna dair sistematik bir ülkelerarası bulguya da rastlanmamaktadır¹⁸².

Yabancı sermayeli bankaların kredileri ile ilgili tartışılan başka bir konu ise kredilerinin süreklilik arz edip etmemesi ve faiz oranlarının duyarlılığıdır. Uluslararası sermaye pazarları ile güçlü bağlantıları olan ve karlı birçok yatırım alternatifine sahip olan bankaların kredi faiz oranlarının daha duyarlı olacağı beklenmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde şube veya iştiraki bulunan yabancı bankalar bu tür bağlantılara sahip olup, özel sermayeli yerli bankalara göre kredi arzlarının faiz oranları daha elastiktir. Ancak bankalar arasında öngörülen bu farklılıklara rağmen, yabancı bankaların daha geçici/devamsız borç verme eğilimine sahip olmaları gerektiği sonucuna varmak anlamsız olacaktır. Çünkü kredi arzı ve talebi, bankalar arasında borç verme güdülerini, banka bilançolarının kalitesi ve borç verilebilir fon kaynaklarına sahiplik gibi çeşitli nedenlerden dolayı farklılık

¹⁸⁰ PEEK ve ROSENGREN, S:49-50 AGE

¹⁸¹ PEEK ve ROSENGREN, S:49 AGE

¹⁸² DEMİRGÜÇ-KUNT, Aslı, Ross Levine, Hong-Chi Min (1998): "Opening to Foreign Banks: Issues of Stability, Efficiency and Growth", **Proceedings of the Bank of Korea** S:86

gösterebilmektedir¹⁸³.

Orta ve doğu Avrupa ülkelerinde de yabancı banka girişlerinin, kredi arzının devamlılığı ve ayrılan karşılıklar üzerindeki etkileri analiz edilmiş olup, yabancı bankaların kriz sürecinde daha yüksek kredi arzı büyümesine sahip oldukları ve kredi arzlarının da geçici olmadığı saptanmıştır. Aynı zamanda yabancı banka girişinin karşılıkların toplam aktiflere oranını düşürdüğü belirlenmiştir. Yabancı banka girişine gösterilen tepkinin ise bankanın pazar payı ile ilişkili olduğu bulunmuş, yüksek pazar payına sahip bankalar yabancı banka girişine daha az tepki göstermişler ve karşılık oranları daha düşük düzeylerde kalmıştır¹⁸⁴.

Bazı ülkelerde bankalar hükümetlerin politik olarak kendisini destekleyen gruplara kredi aktarımında kullandıkları bir araç olabilmektedirler. Özellikle kamu bankaları politik destekçilerini ödüllendirmek için kullanılabilirler. Bu tür yönlendirilmiş fonlama ise ülkedeki kredi dağılımının adaletsiz bir şekilde yürütülmesine neden olmaktadır. Finansal liberalleşme ile birlikte sektörde yabancı bankaların varlığı, sahip olabilecekleri olumsuz etkilere rağmen bu tür uygulamaları kısmen önleyebilmektedir¹⁸⁵.

2.4.1.3. Bankaların Performansları Üzerine Etkileri

Bankacılık sektöründe yabancı sermaye girişlerinin en çok tartışılan rekabete bağlı etkilerinden bir başkası da bankaların performansı/etkinliği üzerine olan etkilerdir. Yabancı bankaların özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sektöre getirdikleri yenilikler ile birlikte yerli bankaları etkin çalışmaya zorlayacağı düşünülmektedir. Fakat aynı türde bir etki gelişmiş ülkelerin bankacılık sektörlerinde beklenmemektedir. Çalışmanın bu bölümünde yabancı banka girişlerinin bankaların performansları üzerindeki etkileri literatürde yapılmış

¹⁸³ DAGES, B.Gerard, Linda Golberg, Daniel Kinney (2000): "Foreign and Domestic Bank Participation in Emerging Markets: Lessons from Mexico and Argentina", **FRBNY Economic Policy Review**, September 2000 S:20

¹⁸⁴ UIBOUPIN, Janek (2004b): "Impact of Foreign Banks on Banking Sector Stability in Central and Eastern European Countries", **Kroon&Economy**, No:1, pp.104

¹⁸⁵ GOLDBERG, Linda (2003): **Financial FDI and Host Countries: New and Old Lessons**, Federal Reserve Bank of New York Papers S:12

ampirik araştırmalar ışığında ortaya konmaya çalışılacaktır.

Bankacılık sektöründe yabancı sermaye girişlerinin bankaların performansları ve etkinlikleri üzerine etkilerini araştırmak üzere yapılan bir çok ampirik çalışmada yabancı banka girişi ile birlikte maliyetlerin ve aynı zamanda karlılığın da düştüğu gözlenmiřtir¹⁸⁶. Bu etkiler yaşanan rekabet artışının sonucunda ortaya çıkmaktadırlar. Ancak, sektörde göreceli olarak düşük etkinlikle faaliyet göstermekte olan yerli bankaların bulunması durumunda söz konusu rekabet artışı bu bankaların baskıya dayanamayarak iflasa sürüklenmesine sebep olabilecektir. Bu durum ise bankacılık sistemini olumsuz etkilemenin yanında bankalar ile kredi ilişkisi içerisinde olan reel sektörü de yakından etkilemek suretiyle ülke ekonomisine zarar verebilecektir¹⁸⁷.

Dolaylı olarak ülke ekonomisi üzerinde olumsuz etkisi olabileceği öne sürülen yabancı banka girişlerinin bankacılık sektöründe sağlayacağı öngörülen etkinlik artışı ile ilgili tartışılan en önemli konu ise net faiz marjları üzerindeki etkileridir. Net faiz marjı bankaların faiz gelirleri ile faiz giderleri arasındaki farktır ve bu fark bankacılık sisteminin aracılık maliyetini yansıtmaktadır. Genel olarak etkin çalışan bankacılık sistemlerinde ise net faiz marjının düşük olduğu görölmektedir. Bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişlerinin de rekabeti arttırmak suretiyle bankaların net faiz marjlarını düşüreceği tahmin edilmektedir. Düşen faiz marjlarını da dengelemek için bankalar faiz dışı gelirlerini arttırmaya çalışacaklardır. Ya da yabancı bankaların girişi ile artan rekabet, müşterilerine daha iyi koşullar ve fiyatlar ile hizmet vermeye çalışan bankaların faiz dışı gelirlerini düşürebilecektir. Bu nedenle yabancı banka girişinin yerli bankaların faiz dışı gelirleri üzerindeki nihai etkisi hakkında genel bir yargıya varmak güçleşmektedir. Bunun dışında yabancı bankaların daha gelişmiş bir teknolojik alt yapıya sahip olması ve yerli bankaların bu teknolojiye kendilerini adapte etmek için çalışmaları sonucunda uzun dönemde sabit maliyetlerde düşüş beklenmesine karşın, kısa dönemde bir yükseliş olacağı

¹⁸⁶ CGFS, 2004 S:12 AGE

¹⁸⁷ BUCH, Claudia M., Stefan M. Golder (2001): "Foreign versus Domestic Banks in Germany and the US: A Tale of Two Markets?", **Journal of Multinational Financial Management**, Vol:11, pp.342

söylenmektedir¹⁸⁸. Yine de yabancı bankaların yukarıda bahsedilen olası etkileri hakkında genel bir yargıya varmak oldukça güç olup, bu etkileri test edebilmek üzere bazı ampirik çalışmalar yapılmıştır.

Yabancı bankaların yerli bankacılık sektörünün etkinliği üzerindeki etkilerini saptamaya yönelik olarak yürütülen en kapsamlı çalışmalardan birisi Claessens ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. 80 ülkedeki yabancı ve yerli bankaların finansal performanslarını karşılaştıran Claessens ve arkadaşları, gelişmekte olan ülkelerdeki yabancı bankaların yerli bankalara göre daha yüksek faiz marjına, karlılığa ve sabit maliyetlere sahip olduklarını ortaya koymuş olup, gelişmiş ülkelerde bunun tam tersi bir durumun söz konusu olduğunu saptamışlardır. Ayrıca yabancı banka sayısının sektördeki toplam banka sayısına oranı ile ölçtükleri yabancı banka girişindeki artışın, daha düşük karlılık, faiz dışı gelir ve genel giderlerle ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır¹⁸⁹.

Bu alanda yapılan başka bir çalışma da Barajas, Salazar ve Steiner tarafından 2000 yılında yapılmıştır. 1985-1998 yılları arasında Kolombiya bankacılık sektörünü inceleyen çalışmada yabancı banka girişinin rekabeti arttırmak sureti ile sektördeki aracılık marjlarını düşürdüğü ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda yerli bankaların yönetim giderlerinde, büyük olasılıkla artan rekabete karşı faaliyetlerinin kalitesini yükseltmek zorunda kaldıkları için, artış saptanmıştır¹⁹⁰.

Tayland'da yabancı banka girişinin yerli bankaların performansı üzerindeki etkilerini incelemek için yapılan bir çalışmada da yabancı bankaların sayısındaki artışın yerli bankaların sabit maliyetlerinin yükselmesine, karlarının düşmesine ve faiz marjlarının yükselmesine sebep olduğu görülmüştür. Kısa dönemde sektöre yabancı banka girişi yerli bankaların faaliyetlerini negatif olarak etkilerken, uzun dönemde bankaların bir bütün olarak performanslarında bir artış beklenmektedir¹⁹¹.

¹⁸⁸ UIBOUPIN, 2004a S:12 AGE

¹⁸⁹ CLAESSENS ve diğ., 2001 S:893 AGE

¹⁹⁰ HERMES ve LENSINK, S:210 AGE

¹⁹¹ OKUDA, Hidenobu, Suvadee Rungsomboon (2004): "The Effects of Foreign Bank Entry on the Thai Banking Market: Empirical Analysis from 1990 to 2002", **Center for Economic Institutions Working Paper Series**, No:2004-20 S:15

Orta ve doğu Avrupa ülkelerinin bankacılık sektörleri üzerine yapılan bir başka çalışmada da yabancı banka girişlerinin tüm bankacılık sektöründe vergi öncesi karların, faiz dışı gelirlerin, ortalama kredi faiz oranının ve karşılıkların azalması ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Aynı çalışmada kısa vadede yabancı banka girişinin sabit maliyetleri arttırdığı konusunda çok kısıtlı bir bulgu elde edilmiş olup, sonuçlar yabancı bankaların genel olarak rekabeti arttırdığını ortaya koymuştur¹⁹².

Kore’de de yabancı bankaların yerli bankaların etkinliği üzerine etkilerini saptamak üzere bir çalışma yapılmış, sonuç olarak yerli bankaların maliyetler yönünden etkinliklerinin arttığı saptanmıştır. Ancak, yabancı banka girişlerinin karlılığı arttırdığına dair bir bulguya ulaşılmamıştır. Bu durum yabancı banka girişi ile artan rekabet nedeniyle görülen maliyetlerdeki düşüşünün, karlılıktaki düşüş tarafından gölgelendiği şeklinde yorumlanabilir¹⁹³. Yine Kore’de yapılan bir başka çalışma ise Kore’deki yabancı bankaların performansları ile yerli bankaların performanslarını karşılaştırmış, yabancı bankaların yerli bankalara göre daha iyi performans gösterdiklerini saptamıştır. Çalışmanın bu bulgusu yabancı bankaların global avantajının yerli bankaların kendi ülkelerinde faaliyet gösteriyor olmanın avantajını geçtiğini ortaya koymaktadır. Yabancı bankaların sahip olduğu bu global avantaj sadece performans artırıcı bir etkiye sahip olmamış aynı zamanda Kore ekonomisini zora sokan problemlere karşı daha iyi bir tepki göstermelerini sağlamıştır¹⁹⁴. Asya ülkelerini konu alan bir başka çalışma ise bankacılık sektörünün yabancı girişine açık olması ile net faiz marjları arasında negatif ilişki saptamıştır. Aynı zamanda yabancı banka girişi ile karlılık arasında pozitif bir ilişki bulunmuş olup, bu ilişkinin düşen maliyetlerden ve gelirlerinin çeşitlendirilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir¹⁹⁵.

Filipinlerde yapılan bir başka araştırmada genel olarak yabancı bankaların yerli bankaları daha etkin çalışmaya ittiği saptanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre yabancı banka girişinin artması ile faiz marjları daralmış, faaliyet giderleri de

¹⁹² UIBOUPIN, 2004a S:36 AGE

¹⁹³ KIM Hyun E., Byung-Yoon Lee (2004): **The Effects of Foreign Bank Entry on the Performance of Private Domestic Banks in Korea**, The Bank of Korea, Institute of Monetary and Economic Research S:26

¹⁹⁴ JEON, Yongil, Stephen M. Miller (2005): “Performance of Domestic and Foreign Banks: The Case of Korea and the Asian Financial Crisis”, **Global Economic Review**, Vol:34, No:2, pp.159

¹⁹⁵ CLAESSENS ve GLAESSNER, 1998 S:31 AGE

azalmıştır. Ancak faaliyet giderlerindeki azalma bir gruba bağlı bankalarda daha çok görülmüştür. Yabancı sermayenin payının arttığı yerli bankalarda ise etkinlik artışı daha düşük düzeylerde kalmıştır. Aynı zamanda çalışmada yabancı banka girişinin risk artışına da sebep olduğu tespit edilmiştir. Çünkü geri dönmeyen krediler için ayrılan karşılıklarda artış yaşanmıştır ki, bu durum yerli bankaların artan rekabet ile birlikte kredibilitesi daha düşük olan müşterilere yöneldiğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Ayrıca yerli bankaların sermayesinde yabancıların payının artması ile faiz dışı gelirlerinde azalma yaşanmıştır. Bu azalmanın ise artan yabancı denetimi ile yerli bankaların bankacılık alanı dışındaki işlere olan bağımlılıklarını azaltmalarından kaynaklandığı şeklinde bir yorum getirilmiştir¹⁹⁶.

Lensink ve Hermes ise yaptıkları çalışmada, yabancı banka girişinin yerli bankalar üzerindeki etkilerinin ülkenin ekonomik kalkınma düzeyine bağlı olarak değişip değişmediğini araştırmışlardır. Bu araştırmada ekonomik kalkınma düzeyinin düşük olduğu ülkelerde bankacılık sektörü de az gelişmiş olduğu için bankacılık teknik ve uygulamalarının yayılma etkisinin daha önemli bir hal aldığı görülmüştür. Bu teknikleri uygulamaya başlamak yerli bankalar için en azından kısa dönemde bir maliyet artışına sebep olsa da az gelişmiş bankacılık sektörlerinde rekabet daha düşük düzeyde olduğundan bu maliyet artışı yerli bankalar tarafından marjlarını yükseltmek suretiyle karşılanabilmektedir. Yüksek düzeyde ekonomik kalkınmanın söz konusu olduğu ülkelerde ise yayılma etkisinin daha az, rekabetin daha yüksek olması nedeniyle yabancı banka girişlerinin maliyetleri, marjları ve karlılığı düşürme yönünde bir etkisi olacaktır. Sonuç olarak düşük ekonomik kalkınma düzeyinde yabancı banka girişinin maliyetleri ve marjları arttırırken, yüksek ekonomik kalkınma düzeyinde ise marjlar ve karlılık arasında ya anlamlı bir ilişki olmadığı ya da negatif bir ilişki bulunduğu saptanmıştır. Bu durumda yabancı banka girişinin yerli bankalar üzerindeki etkisini incelerken ekonomik kalkınma düzeyi önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁹⁷. Yine Hermes ve Lensink'in 48 ülkede 982 bankanın verileri ile yaptıkları bir başka çalışmada da finansal gelişmenin düşük düzeyde olduğu ülkelerde yabancı banka girişinin yerli

¹⁹⁶ UNITE, Angelo, Michael Sullivan (2001): **The Impact of Liberalization of Foreign Bank Entry on the Philippine Domestic Banking Market**, Phillippine APEC Study Center Network Discussion Paper No.2001-08 S:10-21

¹⁹⁷ LENSINK ve HERMES, S:566 AGE

bankaların maliyet ve marjlarını yükselttiği, finansal piyasaları gelişmiş ülkelerde ise yabancı banka girişi ile birlikte yerli bankaların maliyetleri ve marjlarının düştüğü saptanmıştır¹⁹⁸.

Demirgüç-Kunt ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada da yabancı banka girişi ve yerli bankaların etkinliği arasında güçlü bir pozitif ilişki saptanmıştır. Aynı zamanda yerli bankalardaki bu etkinlik artışının uzun dönemde hızlı bir ekonomik büyümeye dönüştüğünü bulmuşlardır. Sonuçta bulguları yabancı banka girişi ile birlikte artan rekabet atmosferinin yerli bankalardaki etkinlik artışını teşvik ettiği ve dolayısıyla ekonomik performansı olumlu olarak etkilediği yolundaki görüşleri destekler niteliktedir¹⁹⁹.

Avustralya’da yapılan bir çalışmada veri zarflama analizi tekniği yardımıyla yerli ve yabancı bankaların etkinlikleri karşılaştırılmış, yabancı bankaların yerli bankalara nazaran daha etkin oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda, bankacılık sektöründeki etkinliği arttırmak için banka türlerinin çeşitlendirilmesini desteklemek gerektiği ortaya çıkmıştır²⁰⁰. Ancak Avustralya’da yapılan başka bir çalışmada ise yerli bankaların yabancı bankalara göre daha etkin çalıştıkları saptanmıştır, fakat iki grup banka arasındaki bu etkinlik farkının önemli derecede olmadığı da görülmüştür²⁰¹. Yapılan bu iki çalışmanın bulgularındaki farklılık muhtemelen incelenen zaman aralıklarının farklı olmasından kaynaklanmaktadır

Yerli ve yabancı bankaların etkinliklerini karşılaştıran bir başka çalışma, Orta ve Doğu Avrupa ile Akdeniz ülkelerini kapsamakta olup, toplam olarak bakıldığında yabancı bankaların yerli bankalara göre daha etkin çalıştıkları görülürken, tek tek bölgesel bazda ele alındığında belirsiz bir etki ortaya çıkmıştır²⁰².

Gelişmiş ülkelerde yapılan ve yabancı bankalar ile yerli bankaların etkinliklerinin

¹⁹⁸ HERMES ve LENSINK, S:228 AGE

¹⁹⁹ DEMIRGUC-KUNT ve diğ., S:103 AGE

²⁰⁰ STURM Jan-Egbert, Barry Williams (2004): “Foreign Bank Entry, Deregulation and Bank Efficiency: Lessons From the AUSTRALIAN EXPERIENCE”, **Journal of Banking and Finance**, Vol:28, pp.1797

²⁰¹ SATHYE, Milind (2001): “X-efficiency in Australian Banking: An Empirical Investigation”, **Journal of Banking & Finance**, Vol:25, pp.624

²⁰² BOSCO, Maria Giovanna (2003): **Are Foreign Banks More Efficient than Domestic Banks? An Empirical Study of Transition and MED Countries**, University Bocconi, Milan S:13

karşılaştırıldığı çalışmalarda ise yukarıda belirtilen bulguların tersine yerli bankaların bu ülkelerde yabancı bankalara göre daha etkin oldukları belirlenmiştir. Örneğin, Fransa, Almanya, İspanya, İngiltere ve A.B.D.'ni kapsayan bir çalışmada bu ülkelerde faaliyet gösteren yerli bankaların yabancı bankalara göre hem maliyet hem de karlılık yönünden daha etkin oldukları saptanmıştır²⁰³.

Sadece İngiltere'de yapılmış olan bir çalışmada ise yine yerli bankaların bütün olarak performanslarının yabancı bankalara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Başka bir deyişle İngiltere'deki yerli bankaların vergi öncesi karlarının aktiflerine oranı ve net faiz gelirlerinin toplam kazanç getiren aktiflerine oranı yabancı bankalara göre daha yüksek, karşılıklarının aktiflere oranı ise daha düşük çıkmıştır²⁰⁴.

A.B.D.'de yapılan ve yine yerli bankalar ile yabancı bankaların etkinliklerini karşılaştıran başka bir çalışmada, yabancı bankaların yerli bankalara göre karlılık yönünden daha az etkin oldukları saptanmıştır. Her iki banka grubu tarafından kullanılan sabit girdiler, karşılaştıkları piyasa fiyatları, ürettikleri değişken çıktılar ele alındığında, yabancı sermayeli bankaların kullandıkları çeşitli girdilerin daha maliyetli olması sebebiyle yerli bankalar kadar etkin çalışmadıkları sonucuna varılmıştır²⁰⁵. Yine gelişmiş iki ülke olan Almanya ve A.B.D.'de yapılan başka bir çalışmada yerli ve yabancı bankaların hizmet verdikleri pazarların tam olarak örtüşmediği saptanmış olup, bu sonuç sözkonusu ülkelerdeki yabancı bankaların geleneksel olarak yerli bankalar tarafından hizmet verilen pazar bölümlerine girmekte güçlük çektiklerini göstermektedir. Çünkü Almanya ve A.B.D.'de kredi riskini değerlendirme ile yerel müşterilerden mevduat toplama konularında yerli bankaların karşılaştırmalı bir üstünlüğü bulunduğu saptanmıştır²⁰⁶. Ancak gelişmekte olan ülkelerde durum daha farklı olabilmektedir.

Düşük gelir düzeyine sahip ülkelerdeki yabancı banka girişinin etkisini saptamak

²⁰³ BERGER ve diğ., 1999 S:63 AGE

²⁰⁴ KOSMIDOU, K., F.Pasiouras, M.Doumpos, C.Zopounidis (2004): "Foreign versus Domestic Banks' Performance in the UK: A Multicriteris Approach", **Computational Management Science**, Vol.:1, pp.341

²⁰⁵ DEYOUNG, Robert, Daniel E. Nolle (1996): "Foreign-Owned Banks in the United States: Earning Market Share or Buying It?", **Journal of Money Credit and Banking**, Vol:28, No:4, Part:1, pp.634

²⁰⁶ BUNCH ve GOLDER, S:359 AGE

üzere yapılan bir çalışmada da yabancı banka girişinin finansal aracılık maliyetlerini düşürmek suretiyle genel olarak bankacılık sisteminin etkinliğini arttırdığı ve sistemi güçlendirdiği bulunmuştur. Ancak araştırmanın bulgularına göre bu sonuçları elde etmek için sadece yabancı banka girişi yeterli olmamakta aynı zamanda serbest piyasa ile sürekli bağlantı halinde olmak gerekmektedir²⁰⁷.

2.4.1.4. Sektörde Çalışan İnsan Kaynağına Etkileri

Bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişlerinin ürün/hizmet çeşitliliği, kullandırılan krediler ve performans etkilerinin yanı sıra, sektörde çalışan insan kaynağı üzerine de önemli etkileri olabilmektedir. Çünkü, yabancı bankalar faaliyette buldukları ülkelerin bankacılık sektöründeki insan kaynağının kalitesine çeşitli yönlerden katkıda bulunabilirler. Öncelikle açtıkları şubelerde çalışmak üzere kendi ülkelerinden yüksek vasıflı yöneticiler getirerek yerli çalışanların bu yöneticilerden birçok şey öğrenmesini sağlayabilirler. Ayrıca yabancı bankalar yerli çalışanları eğitmek için yerli bankalara göre daha çok yatırım yapabilmektedirler²⁰⁸. Örneğin ülkemizde de bankacılık sektöründe yönetici pozisyonlarına eleman yetiştirmek için 1980’li yıllarda başlayan “Management Trainee” eğitimleri ve bu eğitimi vermek üzere özellikle üniversite mezunu gençlerin tercih edilmeye başlanmasına yabancı bankaların uygulamaları ön ayak olmuştur.

Bankacılık sektöründeki insan kaynağının kalitesini arttırmak bankacılık faaliyetlerinin de daha etkin yürütülmesini sağlayarak maliyet düşüşüne yardımcı olabilmektedir. Ancak bu maliyet düşüşünün kısa dönemde değil, uzun dönemde gerçekleşmesi beklenmektedir. Çünkü ilk aşamada bankalar özellikle az gelişmiş ülkelerde, çalışanlarına yatırım yaparken birtakım maliyetlere katlanmak durumunda kalmaktadırlar²⁰⁹.

²⁰⁷ Claessens ve Lee, S:22 AGE

²⁰⁸ Hermes ve Lensink, S:4 AGE

²⁰⁹ Hermes ve Lensink, S:556 AGE

2.4.2. Bankacılık Sektöründeki Yabancı Sermaye Yatırımlarının İstikrar Etkileri

Bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımları rekabeti arttırmak sureti ile bankaları çeşitli yönlerden etkileyebildiği gibi, makro açıdan finansal istikrar üzerinde de önemli etkilere sahip olabilmektedir. Yabancı banka girişlerinin yoğun olduğu ülkelerin deneyimlerine ve yapılan ampirik araştırmalara bakıldığında, bazı durumlarda yabancı bankaların olumlu yönde istikrar etkileri olduğu görülürken, bazı durumlarda da finansal sistemin kırılganlığını arttırmak suretiyle istikrarsızlığa da yol açabildiği görülmektedir. Dolayısıyla bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımlarının istikrar etkileri üzerinde net bir sonuca varmak mümkün gözükmemektedir. Örneğin, gelişmekte olan piyasalarda yabancı banka girişlerinin etkileri üzerine BIS'in Global Finansal Sistem Komitesi tarafından yayınlanan bir çalışma raporunda bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişlerinin evsahibi ülkedeki finansal istikrara orta ve uzun vadede risk yönetimini geliştirmek ve sistemin şokları sindirme kapasitesini arttırmak sureti ile katkıda bulunduğu belirtilmektedir²¹⁰. Ancak Papi ve Revoltella'ya göre de yabancı bankaların yurt içinde topladıkları mevduatı yurt dışına, ana ülkelerine veya başka finansal piyasalara transfer etmesi kaynak sıkıntısı yaratmak suretiyle istikrarsızlığa yol açabilecektir²¹¹. Çalışmanın bu kısmında yabancı banka girişlerinin istikrar etkilerini çeşitli yönlerden ele alan çalışmalar verilerek konuya ışık tutulmaya çalışılacaktır.

İstikrar etkileri üzerine yapılan ampirik araştırmalar yabancı bankaların ev sahibi ülkedeki ekonomik koşullardan ziyade kendi ülkelerindeki ekonomik koşullara karşı daha duyarlı olduklarını ortaya koymaktadır. Bu durum evsahibi ülkede ekonominin kötüye gittiği zamanlarda yabancı bankaların kredi sağlamada önemli bir rol oynayacağına bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Evsahibi ülkenin ekonomik dalgalanmaları ile ana ülkenin ekonomik dalgalanmaları senkronize olmadığı müddetçe bu davranış istikrar sağlayıcı bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır²¹².

²¹⁰ AGE, (CGFS, 2004 S:14)

²¹¹ PAPI, Luca, Debora Revoltella (1999): **Foreign Direct Investment in the Banking Sector: A Transnational Economy Perspective**, Università Politecnica de Marche(D), Working Papers No:113, Dipartimento di Economia S:7

²¹² MONTGOMERY, Heather (2003): **The Role of Foreign Banks in Post-Crisis Asia: The Importance of Method of Entry**, Asian Development Bank Institute Research Paper No.51, S:13

Ekonomideki sarsıcı krizlerden yerli bankalara nazaran daha az etkilenen yabancı bankaların portföyleri daha çok çeşitlendirilmiş olduğundan, yerli bankaları oldukça kötü etkileyebilecek bir ekonomik kriz yabancı bankalar tarafından kolayca atlatılabilir. Bu durumda yabancıların olmadığı veya yerlilerin büyük çoğunluğu oluşturduğu bir bankacılık sisteminin ekonomik şoklara karşı daha duyarlı ve dirençsiz olduğu söylenebilir. Ayrıca kriz sonrası bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması sürecinde, özellikle büyük global yabancı bankalar, sermaye kaynağı sağlayarak önemli bir rol oynayabilirler²¹³.

Yabancı bankalar yukarıda bahsedildiği gibi evsahibi ülkedeki ekonomik şoklardan fazla etkilenmeseler de ana ülkelerindeki gerçekleşen olayların, evsahibi ülke ekonomisini etkilemesine neden olabilirler. Çünkü, ana ülkelerindeki şoklar nedeniyle hissedarlarının uyguladıkları politikalar doğrudan şube veya iştirakleri ve dolayısıyla evsahibi ülke ekonomisini etkileyebilmektedir. Örneğin 1980'lerin sonu ve 1990'ların başında Japonya'daki finansal problemler Amerikan mortgage piyasasında faaliyet gösteren Japon bankaların aracılığıyla Amerika Birleşik Devletleri'ne de sirayet etmiştir²¹⁴. Ancak Doğu Avrupa ülkelerinde yapılan bir araştırmada tam tersi bir bulguya ulaşılmıştır. Özellikle greenfield şeklinde kurularak sektöre giriş yapan yabancı bankaların merkezlerinin bulunduğu ana ülkedeki ekonomik gelişmeler ile evsahibi ülkede kullandıkları kredilerin tutarı arasında negatif bir ilişki saptanmıştır²¹⁵. Bu durum sözkonusu ülkelerdeki yabancı bankaların, giriş yaptıkları sektörlerdeki faaliyetlerini ana ülkelerindeki ekonomik gelişmelere paralel olarak sürdürmedikleri şeklinde yorumlanabilir. Görüldüğü gibi farklı ülkelerde yapılan çalışmalarda, farklı bulgulara ulaşılabilmektedir.

Yabancı bankaların istikrar etkileri ile ilgili üzerinde durulan başka bir husus ise evsahibi ülkedeki faaliyetlerini özellikle kriz dönemlerinde durdurarak piyasadan çekilme olasılıklarıdır. Çünkü, yabancı bankalar, yerli bankalara göre çok daha fazla yatırım alternatifine sahip oldukları için, evsahibi ülkedeki faaliyetlerinden yeterli

²¹³ PAULA, Luiz-Fernando de, Antonio J.Alves Jr.(2003): **The Determinants and Effects of Foreign Bank Entry in Argentina and Brazil: a Comparative Analysis**, Musashi University Research Institute, Japan S:4

²¹⁴ CARDENAS, S:2 AGE

²¹⁵ HAAS, Ralph de, Iman van Lelyveld (2003): **Foreign Banks and Credit Stability in Central and Eastern Europe: A Panel Data Analysis**, De Nederlandsche Bank Staff Reports, No:109/2003 S:20

performansı elde edemediklerini düşünürlerse, faaliyetlerini durdurup ülkeden çekilebilirler. Yerli bankalar ise daha yüksek işlem maliyetine sahip olmakta ve onları yatırımlarını durdurarak piyasadan çekilmekten alıkoyan uzun dönemli çıkarları bulunmaktadır. Ancak büyük ölçekli yabancı bankalar, şube ağlarını kurmak ve pazar payı elde etmek üzere büyük ölçüde sabit maliyete katlandıklarından, kriz dönemlerinde dahi faaliyetlerini durdurup ülkeden çekilmeye pek sıcak bakmamaktadırlar. Zaten bir ülkedeki bankacılık sektörü birbiriyle bağlantısı olmayan farklı ana ülkelerden gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına sahipse risk bir anlamda çeşitlendirme nedeniyle düşmüş olacaktır²¹⁶.

Yabancı bankaların kriz anında yerli bankalara göre daha hızlı geri çekileceği ve hatta yabancı bankaların varlığının kriz olasılığını arttıracak kaygıları, yabancı bankaların döviz cinsinden kaynakları ile döviz cinsinden varlıkları arasındaki marjın yerli bankalara göre çok daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü yabancı bankalar daha çok döviz cinsinden kredilerde uzmanlaşmaya yönelmektedir ve yerli bankalara göre aktif ve pasiflerinin daha büyük bir kısmını döviz cinsinden tutmaktadırlar. Ancak daha önce de bahsedildiği gibi yabancı bankalar uluslararası olarak çeşitlendirilmiş fonlara kolay ulaştıkları için çokuluslu bankacılığı savunan görüş, evsahibi ülkedeki ekonomik dalgalanmalara karşı yabancı bankaların daha az duyarlı olduğunu belirtmektedir. Yine bu görüşe göre çokuluslu bankalar evsahibi ülkenin bankacılık sistemini çeşitlendirerek krizlere karşı duyarlılığını da azaltmak sureti ile daha istikrarlı bir hale gelmesini sağlayabilmektedirler²¹⁷.

Ancak daha önce de bahsedildiği gibi yabancı bankaların olumlu istikrar etkilerini savunan görüşe karşıt görüşler de bulunmaktadır. Bu karşıt görüşe göre yabancı sermayeli finansal kurumlar, sermaye kaçışını hızlandırıcı yollar sağlayarak toplam yerel banka kredilerinin istikrarını azaltabilirler ve herhangi bir kriz karşısında yerel pazarlardan hızla çekilebilmektedirler²¹⁸. Halbuki sektörde güvenilir olarak görülen yabancı bankaların varlığının kötü piyasa koşullarında sermayeyi kendilerine

²¹⁶ CARDENAS, S:4-5 AGE

²¹⁷ MONTGOMERY, S:13 AGE

²¹⁸ DAGES ve diğ., S:19 AGE

çekerek ülke dışına çıkışını engelledikleri ve böylece finansal kırılganlığı azalttıkları da iddia edilmektedir. Ancak bu fayda Arjantin’de olduğu gibi hükümet politikaları nedeni ile elde edilemeyebilir. Bu ülkede yabancı bankalar ilk başta bol miktarda mevduat toplamışlar ancak daha sonra mudilerin bu bankaların politikacılar tarafından ayırma uğradıklarını fark etmeleri ile büyük ölçüde mevduatlarını kaybetmişlerdir. Hükümet politikalarının yabancı bankaların finansal kırılganlığı azaltma yönündeki faydasını önleyebilen bir başka etkisi de, yabancı bankaların politik risk kaygısı ile o ülkedeki aktif ve pasiflerini azaltmak suretiyle yerel piyasa üzerinde bir baskı yaratabilme olasılığı olarak görülmektedir²¹⁹.

Yabancı bankaların diğer bir istikrar etkisi ise evsahibi ülkedeki kötü ekonomik koşullarda ana merkezlerinden fon desteği sağlayabilmeleri ile ilgilidir. Herhangi bir yabancı bankanın evsahibi ülkedeki iştirakini kötü ekonomik koşullarda fon sağlamak yoluyla destekleyeceği öngörüsü mevduat sahipleri için yabancı bankaları güvenilir kılabilmektedir²²⁰.

Mevduat sahipleri özellikle büyük yerli bankaların iflası ile kötüye giden ekonomilerde, küçük yerli bankalardan çok büyük uluslararası bankalara güven duymaktadırlar²²¹. Çünkü eğer bir yabancı bankanın iştiraki zor duruma düşerse ana bankanın imajını korumak için iştirakine sermaye sağlayacağı varsayılmaktadır ki şube veya acentalar söz konusu olduğunda zaten bu yardımı yapmak zorundadır. Ancak bu varsayımı destekler nitelikte olaylar yaşanmış olsa da bu durum her zaman geçerli olmayabilmektedir. Örneğin Malezya kökenli Southern Behrad bankası Mozambik’teki iştiraki Banco Austral’i desteklemeyi reddetmiştir. Arjantin’de ise hükümetin aldığı tedbirlerden sonra Scotiabank, Credit Agricole ve Intesa-BCI bankaları iştiraklerinin mali yapısını düzeltmeme kararı almışlardır. Bu nedenle yabancı bankaların iştiraklerinin ana bankaları tarafından her zaman destekleneceği düşünülmemeli ve bir yabancı yatırımcının iştirakini destekleme kararını gelecekte elde edecekleri kar ve imajlarının zedelenme maliyetleri arasındaki dengeye bakarak verecekleri unutulmamalıdır. Hatta bazı yabancı

²¹⁹ CGFS, 2004 S:14 AGE

²²⁰ CARDENAS ve diğ., 2003 S:10 AGE

²²¹ BHATTACHARYA, Joydeep (1994): **The Role of Foreign Banks in Developing Countries: A Survey of the Evidence**, Department of Economics, Iowa State University S:12

bankalar herhangi bir zor durumda iştiraklerini desteklememe olasılığını göz önüne alarak, imajlarını zedelememek amacıyla farklı marka isimleriyle yerli piyasalara giriş yapabilmektedirler²²².

Bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişleri ile ilgili diğer bir istikrar etkisi ise yabancı bankaların çeşitli ülkelerde gelişmiş piyasalardaki faaliyetleri aracılığı ile, yetkilileri daha güçlü, şeffaf ve kontrol edilebilir bir bankacılık sistemine sahip olabilmek üzere harekete geçirebilmesidir²²³. Böylece, sektördeki düzenlemelerin ve kontrolün iyileştirilmesi yönünde talepte bulunarak bankacılık sisteminin denetlenmesi ve düzenlenmesi faaliyetlerine katkıda bulunabilirler²²⁴.

Yabancı bankaların bahsedilen istikrar etkilerini saptamak üzere literatürde çeşitli ampirik araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Örneğin Dages ve arkadaşları 1994-1999 döneminde Arjantin ve Meksika'daki yerli ve yabancı bankaların faaliyetlerini incelemişler, sonuç olarak yabancı bankaların istikrarsızlığa yol açtığı veya piyasadaki tehlike işaretlerine karşı geçici tepkiler verdikleri ile ilgili söylemleri destekleyen bir bulguya ulaşmamışlardır. Hatta 1994-1995 Tekila Krizi sırasında yabancı bankaların kredilerinde artış olduğunu ortaya koymuşlardır²²⁵. Arjantin, Brezilya ve Meksika'da yapılan bir başka araştırmada ise evsahibi ülkedeki ekonomik problemlere rağmen, o ülkedeki yabancı bankaların iştiraklerinin büyümeye devam ettiği görülmüştür. Gelişmekte olan ülkelerdeki politikacıların söylemlerinin aksine evsahibi ülkedeki ekonomik problemlere bir tepki olarak yabancı bankalar, iştiraklerini geri çekmemişler, aksine ekonomik problemleri, satınalma veya varolan iştirakte içsel büyümeye gitmek suretiyle genişlemek için bir fırsat olarak görmüşlerdir²²⁶. Bu bulgular, bankacılık sektöründeki yabancı sermayenin gelişmekte olan ülkelerin finansal sistemlerinde önemli bir istikrar sağlayıcı etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak yapılan başka bir çalışmada da Brezilya ve Arjantin'de durumun bu şekilde gelişmediği, yabancı banka girişindeki artışın bu ülkelerin finansal sistemlerinin istikrarını uzun dönemde olumlu olarak

²²² AGE, CARDENAS ve diğ., 2003 S:10

²²³ AGE, VASCONCELOS, 2000 S:2

²²⁴ AGE, HERMES ve Lensink, 2004 S:209

²²⁵ AGE, DAGES ve diğ., 2000 S:22-28

²²⁶ AGE, PEEK ve ROSENGREN., 2000 S:60

etkilemediği öne sürülmektedir²²⁷.

Yabancı bankaların Latin Amerika ülkelerindeki istikrar etkileri ile ilgili BIS'in düzenli olarak yayınladığı istatistikler baz alınarak yapılan ve 1985-2000 sürecini kapsayan bir araştırmada ise yabancı bankaların, dış şokların ev sahibi ülkeye geçmesine izin verseler de zaman içinde evsahibi ülkenin koşullarına daha duyarlı bir hale geldikleri ve kredi verirken evsahibi ülkedeki negatif gelişmelerden ziyade pozitif gelişmelerden etkilendikleri saptanmıştır. Aynı zamanda bu bankaların kredilerinin kriz zamanında kısıtlanmadığını bulmuşlardır²²⁸.

Asya ülkelerine bakıldığında 1997 krizinden önce bu ülkelerde faaliyet göstermekte olan yabancı bankaların bölgedeki istikrara katkıda bulunduğu görülmektedir. Örneğin Endonezya ekonomisindeki döviz kuru ve faiz oranı şokları yerli bankalar üzerinde yabancı bankalara nazaran çok daha ters etkilere neden olurken, yabancı bankaların kredi arzları bu durumdan daha az etkilenmiştir. Yabancı bankalar yerli bankaların kredi arzlarındaki düşüşü tam olarak karşılayamazlar da kriz sürecinde dengeleyici bir rol oynamışlardır²²⁹. Detragiache ve Gupta ise Malezya'da 1997-1998 krizi sırasında yabancı bankaların yerli piyasaya kredi vermeyi kesmediklerini ve yerli kurumlara göre daha az hükümet desteği aldıklarını saptamışlardır²³⁰. Krizlere rağmen yabancı bankaların kredilerindeki istikrarın bozulmaması, bu bankaların ülkeye giriş şekline bağlı olabilmektedir. Örneğin yapılan son çalışmalar, iştiraklerin şubelere göre kredi vermede daha istikrarlı olduklarını ortaya koymaktadır²³¹.

Yabancı banka girişi ile bankacılık krizi arasında ilişki olup olmadığını saptamak üzere yapılan ülkeler arası çalışmalarda yabancı bankaların varlığının hatta sadece

²²⁷ PAULA ve ALVES, 2003 S:4 AGE

²²⁸ PERIA, Maria Soledad Martinez, Anrew Powell, Ivanna Vladkova-Hollar (2005): "Banking on Foreigners: The Behavior of International Bank Claims on Latin America, 1985-2000", **IMF Staff Papers**, Vol:52, No:3, pp.430

²²⁹ MONTGOMERY, 2003 S:14 AGE

²³⁰ DETRAGIACHE, Enrica, Poonam Gupta (2004): **Foreign Banks in Emerging Market Crises**, IMF Working Paper, No:129 S:1

²³¹ CLARKE George, Robert Cull, Maria Soledad Martinez Peria, Susana M.Sanchez (2003): "Foreign Bank Entry: Experience, Implications for Developing Economies, and Agenda for Further Research", **The World Bank Research Observer**, Vol:18, No:1, pp.27

şube yoluyla giriş yapmalarının bile kriz olasılığını düşürdüğü ortaya konmuştur²³². Bu alanda, Demirgüç-Kunt ve arkadaşlarının yaptığı bir araştırma sonucuna göre yabancı banka girişi yerel bankacılık sisteminin kırılganlığını arttırmamakta ve ülkenin bir bankacılık krizi yaşama olasılığını da yükseltmemektedir. Hatta yaptıkları analizlere göre yabancı banka girişinin sözkonusu ülkedeki kriz olasılığını düşürdüğü ve finansal istikrara katkıda bulunduğu gözlemlenmiştir²³³.

Gelişmekte olan ülkelerde bankacılık krizleri ile yabancı banka girişi arasındaki ilişkiyi araştıran başka bir çalışmada ise 1995-2002 yılları arasında kriz yaşamış olan ülkelerde bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişinin krizden önce değil, tam tersine krizlerden sonra artış gösterdiği saptanmıştır. Ancak yabancı banka girişindeki bu artışa rağmen, bireysel kredilerde bir artış gerçekleşmemiştir. Bunun sebebi olarak yabancı sermayenin zora düşmüş bankaları satın alarak giriş yaptığı, bu nedenle de tahsil edilmesi gereken yüksek düzeyde sorunlu krediye sahip olmaları görülmüştür²³⁴. Doğu Avrupa ülkelerinde yapılan bir çalışmada da kriz döneminde yabancı sermayeli bankaların kredilerini azaltmayarak sabit düzeyde tuttuğu ancak yerli bankaların kredilerini azalttığı görülmüştür. Bu durum özellikle %100 yabancı sermaye ile kurulan yabancı bankalar için geçerli olup, yerli bir bankayı satın alarak sektöre giriş yapan yabancı bankaların yerli bankalar gibi kredilerini azalttığı saptanmıştır.

Bütün bu anlatılan istikrar etkilerinin yanında yabancı bankaların sektöre girişi, artan rekabet sonucunda yerli bankaları rekabetçi olabilmek için birleşmeye zorlayarak finansal sistemin yapısını etkileyebilmektedir. Çünkü, birleşmeler ile birlikte sektörde oluşan yoğunlaşma süreci çok büyük veya çok politik bankaların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir ve bu durum mali otoriteleri korkutmaktadır. Çünkü bir tek büyük bankanın zora düşmesi finansal piyasaları ciddi bir şekilde etkileyecektir. Ayrıca sektörde yoğunlaşmanın artması monopol gücü yaratarak, bankacılık sisteminin genel olarak etkinliğinin azalmasına ve kredi arzının düşmesine sebep olabilecektir. Bankacılık sektöründe yüksek yoğunlaşma düzeyi,

²³² MONTGOMERY,2003 S:17 AGE

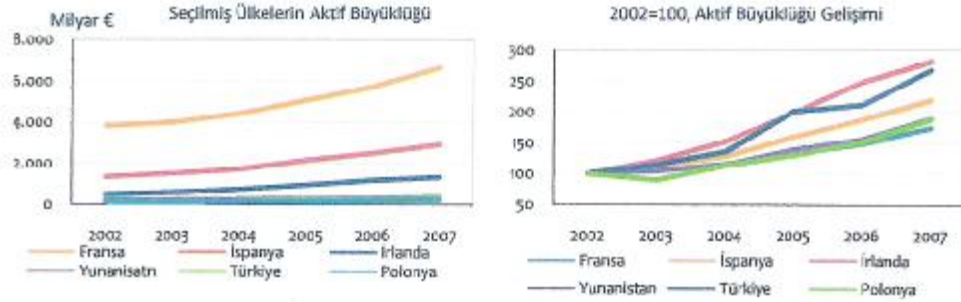
²³³ DEMİRGÜÇ-KUNT ve diğ., 1998 S:103 AGE

²³⁴ CULL, Robert, Maria Soledad Martinez Peria (2007): "Foreign Bank Participation and Crises in Developing Countries", **Worldbank Policy Research Paper**, No:4128 S:27

daha az yoğun ve daha rekabetçi sistemlerin tersine, özellikle yüksek faiz marjlarına ve düşük kredi hacmine yol açarak büyümeyi olumsuz etkileyebilir²³⁵.

Tablo 40: Aktif Yoğunlaşmasında AB-Türkiye Karşılaştırması

Milyar €	Aktif Büyüklüğü						Aktif Büyüklüğü Gelişim Endeksi 2002=100					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2002	2003	2004	2005	2006	2007
AB-27	25.312	26.519	29.038	32.898	36.820	41.072	100	104,8	115,2	131,0	146,6	162,3
PB-13	18.069	18.888	20.430	22.641	24.938	28.313	100	104,5	113,1	125,5	138,2	156,7
İngiltere	5.856	6.171	6.932	8.319	9.869	10.093	100	105,4	118,4	142,1	168,5	174,4
Almanya	6.370	6.394	6.584	6.827	7.121	7.562	100	100,4	103,4	107,2	111,8	118,7
Fransa	3.832	3.999	4.419	5.073	5.728	6.682	100	104,4	115,3	132,4	149,5	174,4
İtalya	2.024	2.125	2.276	2.509	2.793	3.332	100	105,0	112,5	124,0	138,0	164,6
İspanya	1.342	1.503	1.717	2.149	2.516	2.945	100	112,0	127,9	160,1	187,4	219,5
Hollanda	1.356	1.474	1.678	1.695	1.873	2.195	100	108,7	123,7	125,0	138,1	161,9
İrlanda	475	575	723	942	1.178	1.337	100	121,1	152,2	198,3	248,0	281,5
Belçika	774	829	914	1.055	1.122	1.298	100	107,1	118,1	136,3	144,9	167,7
Danimarka	534	569	629	746	822	978	100	106,6	117,8	139,7	153,9	183,1
Lüksemburg	663	656	695	792	840	915	100	98,9	104,8	119,5	126,6	138,1
Avusturya	555	586	635	721	790	891	100	105,6	114,4	129,9	142,3	160,5
İsveç	487	519	600	653	774	846	100	106,6	123,2	134,1	158,9	173,7
Portekiz	310	349	345	360	397	440	100	112,6	111,3	116,1	128,1	142,0
Yunanistan	202	213	230	281	315	383	100	105,4	113,9	139,1	156,0	189,7
Türkiye	127	146	172	255	269	340	100	115,0	135,4	200,8	217,7	267,8
Finlandiya	166	186	212	235	255	288	100	112,0	127,7	141,6	153,6	173,3
Polonya	125	112	142	163	190	236	100	89,6	113,6	130,4	151,8	188,8
Çek Cum.	79	78	87	101	115	140	100	98,7	110,1	127,8	145,4	177,2
Macaristan	44	55	68	78	94	109	100	125,0	154,5	177,3	212,9	246,6
Kıbrıs	41	42	47	60	75	91	100	102,4	114,6	146,3	182,2	222,3
Romanya	13	15	23	35	52	72	100	115,4	176,9	269,2	399,3	554,6
Slovakya	24	24	31	38	42	50	100	100,0	129,7	158,3	173,7	209,7
Slovenya	20	22	24	30	35	43	100	110,0	120,0	150,0	174,1	217,5
Malta	16	18	21	27	30	38	100	112,5	131,3	168,8	187,7	236,3
Bulgaristan	8	9	13	17	22	31	100	112,5	162,5	212,5	278,8	390,5
Letonya	7	8	11	16	23	31	100	114,3	157,1	228,6	324,2	440,2
Litvanya	5	6	9	13	17	24	100	120,0	180,0	260,0	346,9	476,3
Estonya	5	6	9	12	15	21	100	120,0	180,0	240,0	306,5	412,1

Kaynak: BDDK Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler Aralık 2008, s.5

Tablo 40'a bakıldığında Türkiye'nin genel olarak AB üyesi olan gelişmiş ülkelerden daha yüksek, AB üyesi olup gelişmekte olan ülkelere ise daha düşük bir piyasa yoğunlaşmasına sahiptir.

Yoğunlaşmayı arttırma gibi dolaylı yönden sektör üzerinde olumsuz bir etkiye

²³⁵ AGENOR, Pierre-Richard (2003): "Benefits and Costs of International Financial Integration: Theory and Facts", *The World Economy*, Vol.:26, No:8, pp.1089

neden olabilseler de yabancı bankalar sektörde bilgi akışını arttıracak yardımcı kuruluşların ortaya çıkmasını da sağlayabilirler. Örneğin sektörde bilgi toplayan ve işleyen daha iyi derecelendirme kuruluşlarının, muhasebe ve denetim firmalarının ve kredi bürolarının kurulmasına ön ayak olabilirler. Aynı zamanda göreceli olarak iyi olan finansal durumlarını açıklayarak müşteri çekebilmek için banka bilgilerinin beyan edilmesi faaliyetini geliştirebilirler²³⁶.

Yabancı bankaların yukarıda bahsedilen istikrar etkilerinin üzerinde durulmasının en önemli sebeplerinden birisi, bankacılık sektörünün ülke ekonomilerinde oynadığı roldür. Bu sektör üzerinde hükümetler kontrolü kaybetmek istememekte ve bu yüzden bir takım korumacı politikalar uygulamaktadırlar²³⁷. Bankacılık sektöründe yabancı oranı fazla ise mali ve düzenleyici otoritelerin sahip olduğu kontrol gücü azalabilir. Birçok ülkede bankacılık sistemi hükümetlerin kilit olarak gördükleri sektörlere yönelik olmak üzere, hükümetlerin kredi dağıtım aracı olarak işlemektedir. Bu durumda yabancıların ağırlıklı olması bankacılık sisteminin bu işlevini azaltabilecektir²³⁸. Ancak bazı araştırmacılar tarafından yabancı bankaların evsahibi ülkenin bankacılık sektörünün kontrolünü ele geçireceği veya baskın rol oynayacağı düşüncesi asılsız olarak görülmektedir, çünkü yabancı bankaların yerli bankaların sunduğu hizmetlerin yerini alacak değil, onları tamamlayacak niş pazarlara odaklanma eğiliminde oldukları savunulmaktadır²³⁹.

Görüldüğü gibi yabancı bankalar giriş yaptıkları ülkelerde gerek yarattıkları rekabet etkileri ile gerekse istikrar etkileri oldukça tartışılmaktadırlar. Her ne kadar literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında yabancı banka girişlerinin etkileri ile ilgili kesin bir sonuca varmak zor olsa da, yabancı bankaların giriş yaptıkları ülkelerdeki bankacılık sektörüne ve ülke ekonomisine katkıda buldukları kadar, bir takım olumsuzluklara da yol açtıkları söylenebilir. Bu nedenle ülkemizde de bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişlerinin finans sistemi üzerine etkilerini saptamak önem arz etmektedir. Uygulama bölümüne geçmeden önce bu bölümde son olarak Türk bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişlerinin etkileri üzerine

²³⁶ DEMİRGÜÇ-KUNT, 1998 S:91 AGE

²³⁷ UIBOUPIN, 2004 S:10 AGE

²³⁸ PEEK ve ROSENGREN, 2000 S:49 AGE

²³⁹ MONTGOMERY, 2003 S:18 AGE

yapılmış ampirik çalışmalara değinilerek, bu tez çalışmasının literatüre sağlayacağı düşünölen katkı anlatılacaktır.

2.5. Türk Bankacılık Sektörüne Yabancı Sermaye Girişlerinin Etkileri Üzerine Yapılmış Ampirik Çalışmalar

Literatüre bakıldığında Türk bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımlarının etkileri üzerine yapılmış çalışmaların oldukça kısıtlı olduğu görölmektedir.

Pehlivan ve Kirkpatrick 1992 yılında yaptıkları çalışmada 1980 yılında yaşanmaya başlanan finansal liberalizasyon ile birlikte bankacılık sektörüne yönelik korumacı politikaların kalkmasıyla sektörün uluslararasılaşma sürecini incelemişlerdir. Çalışmaları kapsamında en büyük otuz bankaya anket uygulayan araştırmacılar, yabancı bankaların sektöre girişi ile birlikte yerli bankaların planlama ve bütçeleme, kredi değerlendirme, pazarlama ve işe alım alanlarında yeni yöntemler ve teknolojiler kullanmaya başladığını saptamışlardır. Ayrıca yerli bankaların maliyet ve kar marjlarını hesaplayarak 1980 öncesi ve 1980 sonrası oranları karşılaştırmışlardır. Sonuç olarak finansal liberalizasyon sonrasında yerli bankaların maliyet açısından etkinliklerinin artmadığı ama karlılıklarının arttığı saptanmış, yerli bankaların yabancı bankaların getirdiği yeni teknoloji ve yöntemleri alarak karlılık açısından verimlilik artışı yaşadıkları belirlenmiştir.

Denizer 1999 yılında, 1980-1997 yılları arasındaki yabancı banka girişlerinin bankaların net faiz marjı, genel faaliyet giderleri ve vergi öncesi karlarının aktiflerine oranı üzerine etkilerini saptamaya yönelik bir çalışma yapmış, sonuç olarak yabancı banka girişi ile birlikte yerli bankaların genel faaliyet giderlerinde ve aktif karlılıklarında azalma olduğu görülürken, net faiz marjlarının etkilenmediği saptanmıştır. Bu bulgular, o dönemde sektöre giriş yapan yabancı bankaların faaliyet alanlarının kısıtlı olmasına rağmen, güçlü bir rekabetçi etki yarattıkları

şeklinde yorumlanmıştır²⁴⁰.

Çakar ise 2003 yılında yaptığı çalışmasında yabancı sermayeli banka girişlerinin bankaların net faiz marjı üzerinde etkili olup olmadığını çoklu regresyon analizi yardımıyla saptamaya çalışmıştır. 1996-2001 yılları arasındaki dönemi kapsayan çalışmada yabancı bankaların sektör içindeki varlıklarının net faiz marjını beklenenin aksine pozitif yönde etkilediği saptanmış olup, o dönemde sektör içindeki payları oldukça düşük olan yabancı bankaların önemli bir rekabet etkisi yaratmadığı sonucuna varılmıştır²⁴¹.

2005 yılında gerçekleştirilen bir çalışmada ise veri zarflama analizi yoluyla Türk bankacılık sektörünün 1980-2004 yılları arası etkinlik ölçümü yapılmış ve Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı bankalar ile yerli bankaların etkinlikleri karşılaştırılarak incelenmiştir. Sonuç olarak, Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı bankaların etkinliğinin çeşitli dönemlerde önemli dalgalanmalar geçirmekle birlikte tüm inceleme döneminde sektör ortalamasının oldukça üzerinde seyrettiği saptanmıştır. Ayrıca yabancı bankalar ile yerli özel bankaların etkinlik seyrinin yıllar içerisinde paralel gelişim izlediği görülmüştür.

BDDK Araştırma Dairesi’nin 2005 yılında yayınladığı çalışmasında da rasyo analizi ve veri zarflama analizi yöntemleri ile Türkiye’deki bankaların sahiplik yapısına göre etkinlik karşılaştırmaları yapılmıştır. 2002-2004 arasını kapsayan veri zarflama analizi bulgularına dayanarak aracılık yaklaşımına göre yabancı ve yerli bankaların etkinlikleri arasında önemli bir farklılık bulunmadığı ancak üretim yaklaşımına göre kamu ve özel sermayeli bankaların yabancı bankalardan daha etkin olduğu sonucuna varılmıştır.

2007 yılında gerçekleştirilen bir çalışmada ise yine veri zarflama analizi yöntemi ile yabancı bankalar ile yerli bankaların etkinlikleri karşılaştırılmıştır. Girdi ve çıktı değişkenleri olarak rasyoların kullanıldığı çalışmada, yabancı bankaların ortalama

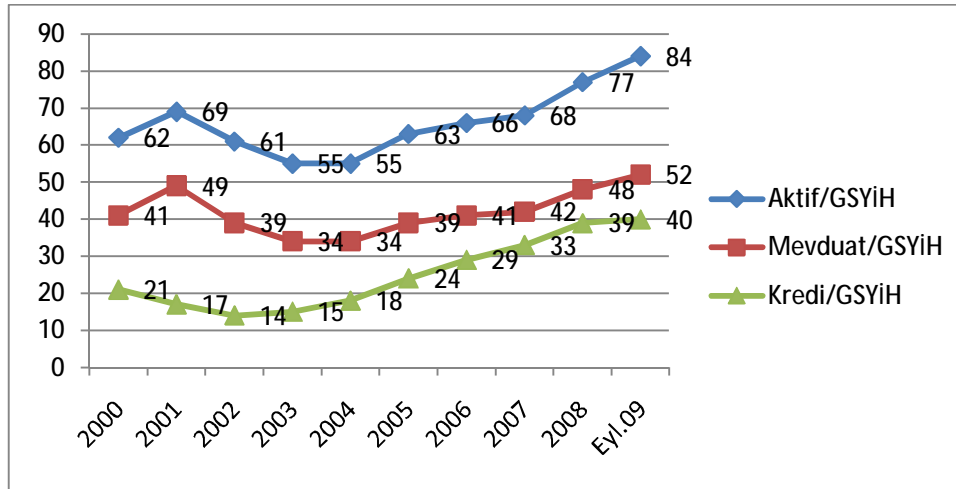
²⁴⁰ AGE, DENİZER, 1999 S:19

²⁴¹ ÇAKAR, Vesile (2003): **Yabancı Sermayeli Banka Girişleri ve Ulusal Bankacılık Sektörleri Üzerindeki Etkileri**, TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara S:90

etkinlik skorları her yıl için yerli bankalardan daha yüksek çıkmıştır.

Bugüne kadar yapılmış Türk bankacılık sektörüne yabancı girişlerinin etkilerini ölçebilmek üzere yukarıda belirtilen çalışmalara bakıldığında, yabancı bankalar ve yerli bankalar arasında etkinlik karşılaştırması yapıldığı veya yabancı sermaye girişlerinin bankaların net faiz marjları, genel giderleri ve karlılıkları üzerindeki etkilerine yoğunlaşıldığı görülmektedir. Bankaların kullandığı kredilerin, bankaların aktif kalitesinin, özsermayelerinin ve likidite risklerinin üzerindeki etkiler bugüne kadar yapılmış çalışmalarda ele alınmamıştır. Bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişlerinin kalitatif etkileri üzerinde ise sadece 1992 yılında yapılmış bir çalışmada durulmuş, bu çalışmada da kantitatif etkiler 1980 öncesi ve sonrası oranların karşılaştırılması yoluyla saptanmaya çalışılmıştır. Ancak sadece bu tür bir karşılaştırma ile bu oranlar üzerine yabancı sermaye girişlerinin etkilerini ölçmek zor olup, bunları etkileyebilecek diğer faktörleri de göz önüne almak gerekmektedir. Şektör gelişimi 2000-Eylül 2009 arası Tablo 41’de belirtilmiştir.

Tablo 41: Sektör Büyüklüklerinin GSYİH’ya Oranı

Kaynak: Sinan Şahinbaş Finansbank GM Yöneticiler Toplantısı Ant, 09/01/2010 Sayfa 2

2009 yıl sonu itibariyle bankaların yabancı hissedarlarının ödenmiş sermaye içinde payı %23,9 olarak gerçekleşti. Merkezi Kayıt Kuruluşu verilerine göre İMKB’de işlem gören bankalardaki yabancı payı ise %17,9. Dolayısıyla Türk Bankacılık Sistemi’nde yabancıların sahip oldukları hisselerin oranı %41,9 oluyor. Bu oranın Kasım 2007 itibariyle %42,7 olduğu dikkate alınır, iki yılı aşkın süredir küresel

kriz döneminde Türk Bankacılık Sektörü'ndeki yabancıların payında pek fazla değişiklik olmadığı anlaşılıyor.

Bunun birinci nedeni kuşkusuz küresel kriz. Birçok yabancı banka zor duruma düştü. Banka almak için risk iştahı azaldı. İkincisi, Türkiye'de bankaların ilgi alanına giren banka da pek kalmadı. Üçüncüsü ise yabancı payı satın alacak Türk girişimci zaten ortalarda yoktu. Dördüncü bir neden de, krizi en az hasarla atlatacak bankalarımızın İMKB'de işlem gören hisse senetlerine yönelik talepte de bir azalış ortaya çıkmadı²⁴².

Türkiye Bankacılık sektöründe 2010 yılı son gelişmeler Milleniumbank'ın yerleşmesi ve Fortisbank'ın TEB altın birleşmesi ile konsolidasyonu olup, yukarıdaki nedenlerden dolayı önümüzdeki 5 yıl da da Türk Bankacılık Sistemi'nde yabancıların sahip oldukları hisselerin oranının pek değişmesi beklenmemektedir.

²⁴² ERÇEL, Gazil (2010): "Bankacılıkta yabancı payı fazla değişmiyor", HaberTürk **Gazetesi** 04.06.2010, S:5

Tablo 42: Türkiye'de Bankacılık Sistemi Banka Grupları Bazında Seçilmiş Bazı Bilgiler ve Tablo

Yabancı/Mevduat bankaları	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Banka Sayısı	37%	40%	41%	38%	35%	34%	36%	33%	32%	31%	30%	31%
Şube Sayısı	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%
Personel Sayısı	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	3%	3%	2%
Toplam Aktifler	4%	3%	4%	4%	4%	4%	3%	3%	3%	5%	5%	5%
Krediler ve Alacaklar**	3%	4%	4%	4%	3%	3%	2%	2%	2%	3%	3%	3%
Takipteki Krediler (brüt)	3%	3%	3%	2%	3%	3%	7%	3%	2%	2%	1%	1%
Toplam Pasifler	4%	3%	4%	4%	4%	4%	3%	3%	3%	5%	5%	5%
Mevduat	2%	1%	2%	2%	2%	2%	2%	3%	3%	3%	3%	3%
Özkaynaklar*	5%	4%	4%	6%	6%	5%	7%	5%	5%	6%	7%	13%
Cari Yıl Karı**	8%	7%	5%	7%	9%	6%	16%	7%	6%	7%	9%	11%
Cari Yıl Zararı**	17%	40%	28%	0%	2%	0%	10%	3%	100%	0%	0%	0%
Bilanço Dışı Yükümlülükler	6%	7%	7%	7%	8%	7%	7%	9%	8%	15%	11%	13%
Faiz Gelirleri	4%	4%	4%	4%	3%	3%	4%	3%	3%	5%	5%	4%
Faiz Giderleri	3%	3%	3%	3%	2%	2%	2%	2%	2%	3%	3%	3%
Karşılık sonrası net faiz geliri*	6%	12%	6%	7%	7%	6%	8%	7%	5%	9%	10%	11%
Faiz dışı gelirler(net)**	5%	3%	2%	0%	2%	-8%	-1%	2%	0%	-189%	-577%	15%
Faiz dışı giderler***	3%	4%	4%	4%	4%	3%	5%	4%	3%	5%	5%	5%
VÖ kar	8%	7%	5%	10%	10%	7%	18%	7%	6%	8%	12%	58%
Net kar (zarar)	7%	6%	4%	9%	11%	6%	17%	7%	6%	9%	14%	-44%

* 2002 yılından itibaren gelir-gider tablosundaki "Net Faiz Geliri" kullanılmıştır.

** 2002 yılından itibaren Gelir-Gider tablosundan "Net Ücret ve Komisyon+Temettü Gelirleri+Net Ticari Kar/Zarar

+ Yatırım Amaçlı Menkul Değerlerden Kar/Zarar + Diğer Faaliyet Gelirleri" toplamı kullanılmıştır.

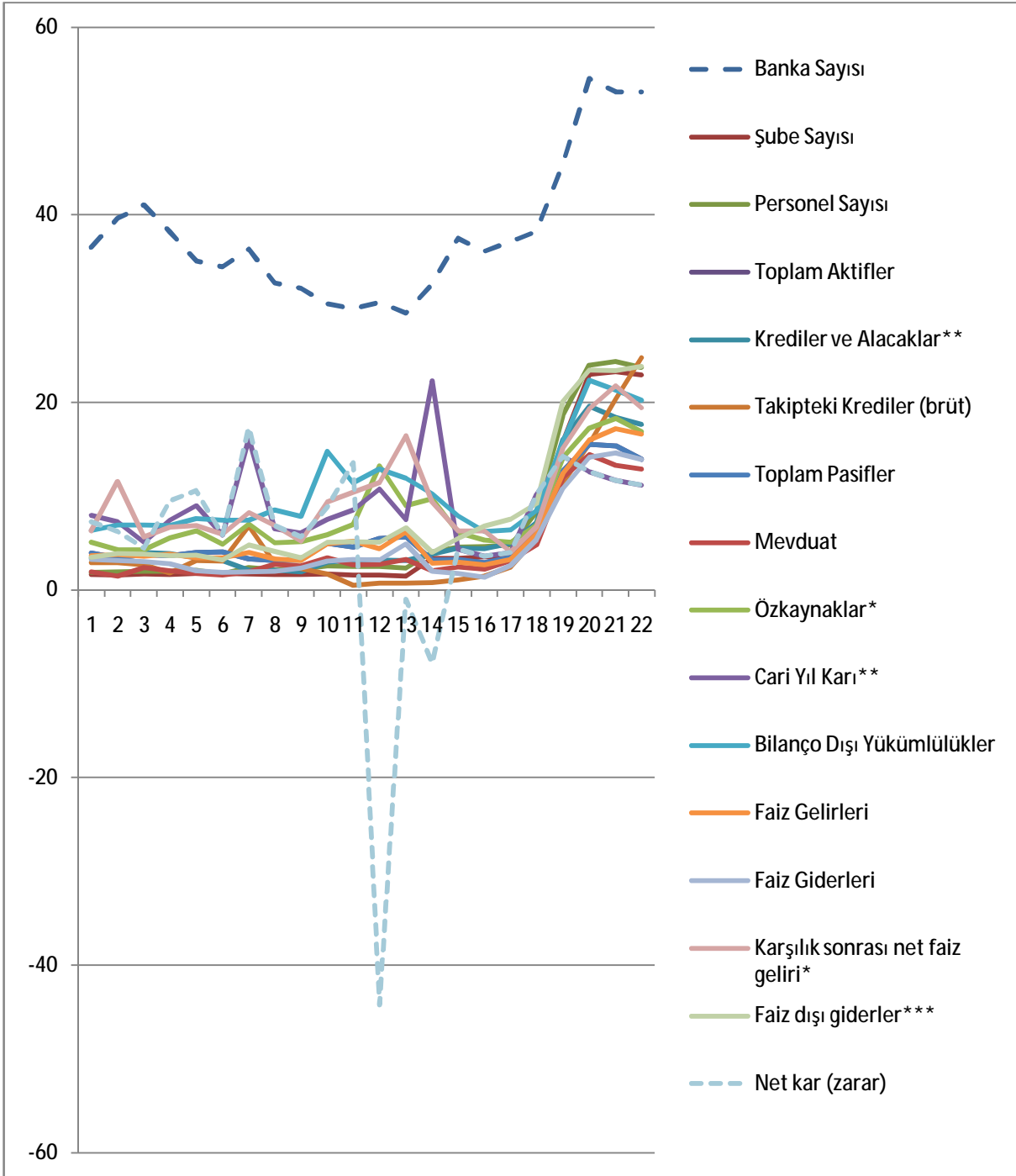
*** 2002 yılından itibaren gelir-gider tablosundaki "Diğer Faaliyet Giderleri" kullanılmıştır.

Yabancı/Mevduat bankaları	2000	2001	2002*	2003*	2004*	2005	2006	2007	2008	2009
Banka Sayısı	30%	33%	38%	36%	37%	38%	45%	55%	53%	53%
Şube Sayısı	1%	3%	3%	4%	3%	6%	16%	23%	23%	23%
Personel Sayısı	2%	4%	5%	5%	5%	8%	19%	24%	24%	24%
Toplam Aktifler	6%	3%	3%	3%	4%	5%	13%	16%	15%	14%
Krediler ve Alacaklar**	3%	4%	4%	4%	5%	7%	16%	20%	18%	18%
Takipteki Krediler (brüt)	1%	1%	1%	1%	2%	6%	11%	16%	20%	25%
Toplam Pasifler	6%	3%	3%	3%	4%	5%	13%	16%	15%	14%
Mevduat	3%	2%	2%	2%	3%	5%	12%	14%	13%	13%
Özkaynaklar*	9%	10%	6%	5%	5%	7%	14%	17%	18%	17%
Cari Yıl Karı**	7%	22%	4%	4%	4%	10%	14%	13%	12%	11%
Cari Yıl Zararı**	2%	0%	-	-	-	-	-	-	-	-
Bilanço Dışı Yükümlülükler	12%	10%	8%	6%	6%	8%	16%	22%	21%	20%
Faiz Gelirleri	6%	3%	3%	3%	3%	6%	12%	16%	17%	17%
Faiz Giderleri	5%	2%	2%	1%	3%	5%	11%	14%	15%	14%
Karşılık sonrası net faiz geliri*	16%	9%	6%	6%	4%	7%	15%	19%	22%	19%
Faiz dışı gelirler(net)**	10%	-10%	7%	5%	9%	10%	20%	14%	13%	13%
Faiz dışı giderler***	7%	4%	5%	7%	8%	9%	20%	23%	23%	24%
VÖ kar	-4%	-14%	9%	5%	4%	9%	14%	13%	12%	10%
Net kar (zarar)	-1%	-8%	4%	4%	4%	10%	14%	13%	12%	11%

Kaynak: TBB, http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Tarihsel_Bilgiler.aspx Mart 2010

Türkiye'de Bankacılık Sistemi Banka Grupları Bazında Seçilmiş Bazı Bilgiler Tablo 42'de gösterilmiş olup, Yabancı bankaların Türk Bankacılık sisteminde adetsel olarak %53 seviyelerine ulaşmalarına rağmen son yıllardaki sistem içinde aldıkları değerler %11 ila %25 bandında seyretmektedir. Bu da genel olarak Yabancı Bankaların piyasa derinliği oluşması açısından yeni kaynak ve sermaye girişi ile iç yapıda düzelme ve yerli bankaların hızlı hareket etmelerini, gelişmelerini ve modernizasyonu getirmiş rekabet açısından olumlu yöne doğru ilerletmiştir.

Tablo 43: Türkiye'de Bankacılık Sistemi Banka Grupları Bazında Seçilmiş Bazı Bilgiler Tablosu

Kaynak: TBB, http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Tarihsel_Bilgiler.aspx Mart 2010

2.6. Yabancı Bankalar, Avrupa'nın Gelişen Ülkeleri ve Türk Bankacılık Sektörü

2009 Yılında krizin etkisi yavaşladıkça geçmiş daha fazla irdeleniyor. Bunlardan bir tanesi de yabancı bankaların kriz sırasında gelişen ülkelere karşı nasıl bir davranış içinde buldukları. Yabancı bankalar; Lehman brothers'ın battığı Eylül 2008 ile 2009 yılının ortalarına kadar, gelişen piyasalara sahip ülkelere kredilimitlerini azalttıkları ve sermaye akımını tersine çevirmişlerdir.

Yabancı bankalar başta Fransız bankaları aksine Avusturya, Alman, İtalya ve Belçika bankaları Lehman'ın batışından sonraki üç çeyreği kapsayan dönemde Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri'nin bankalarına, firmalarına ve hükümetlerine açtıkları toplam kredilerde %26 oranında ve 250 Milyar Usd azalışa gitmişlerdir. Kredileri en fazla azaltılan ülke Rusya'yı Ukranya, Çekoslovakya, Latviya ve Türkiye izliyor. Türkiye'nin azalan kredileri 6,3 Milyar Usd sendikasyonlar ve 5,7 Milyar Usd özel sektör kredileri olmuştur²⁴³.

Kapteyne'in araştırmalarından çıkan bir başka ilginç sonuç; yabancı banka payı fazla olan ülkelerde dış kredi azalışının daha az olması. Kriz sonrasında yabancı banka sahiplik oranı yüksek olan ülkeler dış fon akımının tersine dönmesinden en az zarar görenler olmuşlar. Türkiye'de ise kontrol gücüne sahip yabancı ortak payı %14,3. Dolaylı olarak İMKB'den satın alınan hisse senetlerini de dikkate aldığımızda bu oran %42,7'ye ulaşıyor.

Örneğin yabancı banka payı %91 olan Hırvatistan, %80 olan Bulgaristan dış kredi geri dönüşü yaşamamış yine yabancı banka payı %80'in üzerinde bulunan Litvanya, Romanya, Macaristan, Estonya ve Çekoslovakya da az etkilenmişlerdir. Buna karşın Rusya, Kazakistan ve Türkiye dış fon çıkışından en zarar gören ülkeler olmuştur.

Bu durum üç temel nedenle açıklanabilir. Birincisi, yabancı bankalar kendi kontrollerinde bulunan bankalara ya da şubelerine verdikleri kredileri geri

²⁴³ KAPTEYN, A. and Eylül 2009: Deutsche Bank Research, Global banking trends after the crises http://www.dbresearch.com/PROD/DBR_INTERNET_EN-PROD/PROD000000000242788.pdf;jsessionid=3C40EF9F5594C263B56F7AB91990783A.srv12-dbr-de

çağırarak onların güç durumda kalmasını istemiyorlar. İkincisi, Avrupa Birliği'ne üye olma aşamasındaki ülkelere daha ılımlı yaklaşıyorlar. Üçüncüsü ise Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri'ndeki bankalarca verilen kredilerin çoğu bataklık durumda ve geri isteselerde zaten alamayacaklarını biliyorlar²⁴⁴.

Kapteyne'in raporuna göre AB'ye üye olma olasılığı düşük, yabancı banka payı az ve kırılabilirlikleri fazla olan ülkeler finansal krizlerde daha fazla dış fon çıkışı yaşıyorlar.

²⁴⁴ ERÇEL, Gazil (2010): "Yabancı bankalar ve Avrupa'nın gelişen ülkeleri", HaberTürk **Gazetesi** 22.12.2009, s.5

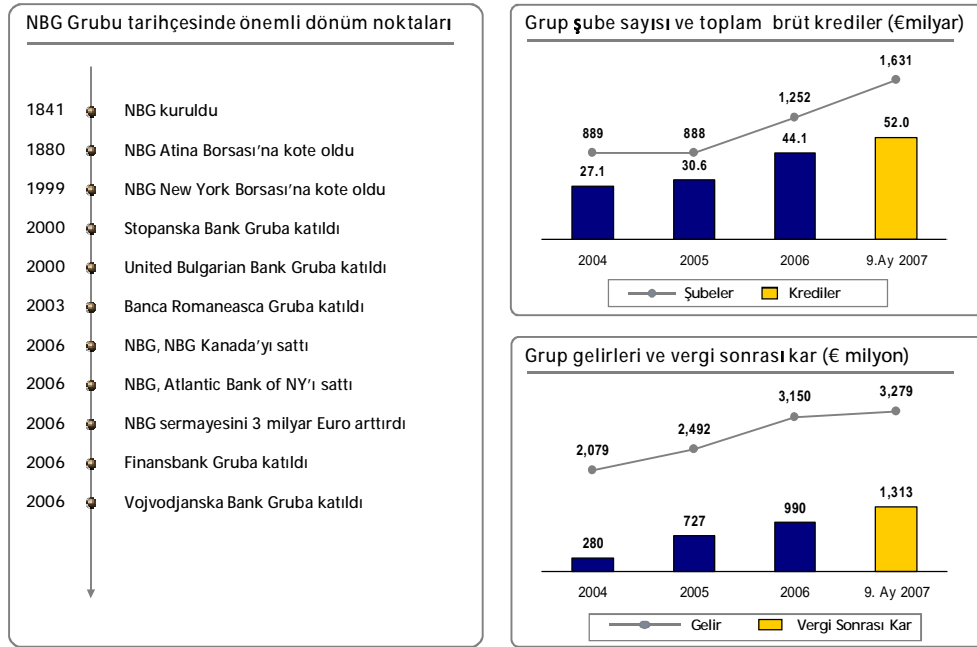
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMINDA FİNANSBANK UYGULAMASI

3. NBG YAKLAŞIMIYLA DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMI

Geçmişte Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarını Coğrafi Bölgesi dışında yapan NBG grubu, 2006 yılında stratejisini uzak coğrafi bölgelerden çıkma ve yakın coğrafi bölgelerde büyüme olarak değiştirmiştir. NBG organik büyüme ve birleşmeler yoluyla uzun zaman karlı büyümesini sürdürebilmiştir. Tablo 44'de 1841-2006 dönemi gösterilmektedir.

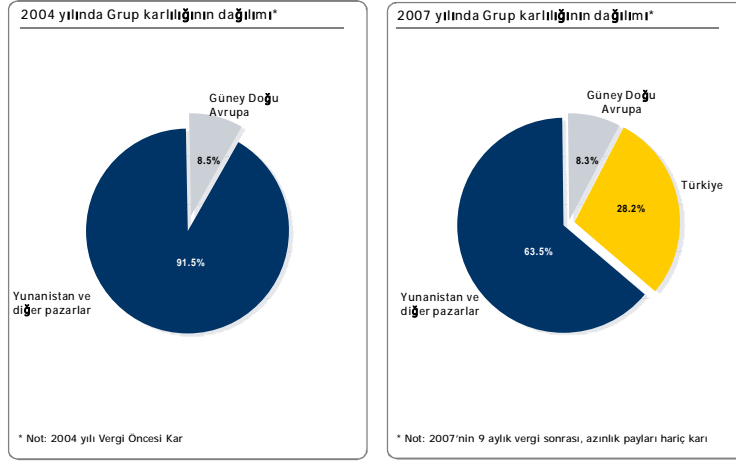
Tablo 44: NBG Gelişim Tablosu

Kaynak: Takis Arapoglou NBG Grubu Yönetim Kurulu Başkanı Yöneticiler Toplantısı İstanbul, 1 Aralık 2007 Sayfa 2

Ana hedefi karlılık ve kendi piyasa değerini yükselterek Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları nezdinde pahalı bir konumda kalarak organik büyümesini devam ettirmek isteyen grubun karlılık dağılımı Tablo 45’de gösterilmiştir.

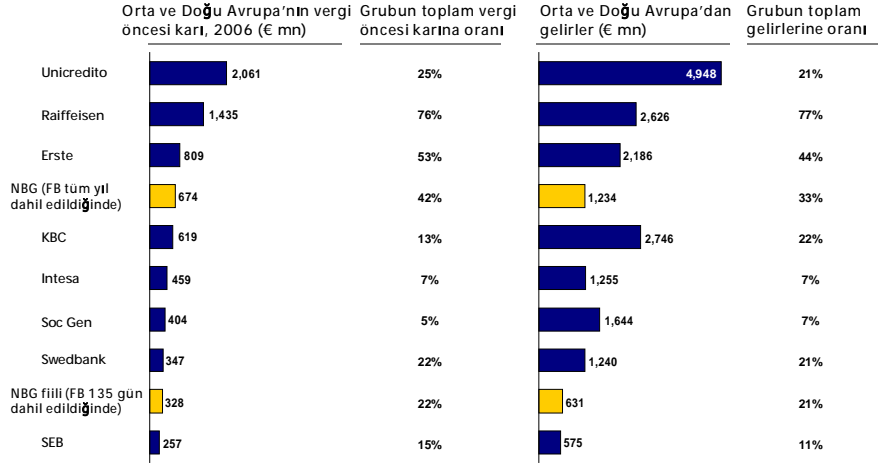
Tablo 45: NBG Grubu Karlılık Dağılımı

Kaynak: Takis Arapoglou NBG Grubu Yönetim Kurulu Başkanı Yöneticiler Toplantısı İstanbul, 1 Aralık 2007 Sayfa 4

Tablo 45’ de görüldüğü üzere NBG grubunun karlılığı 2004 yılında %8,6 oranında yurtdışından kaynaklanırken Finansbank yatırımı ile 2007 yılında bu rakam %36,5 seviyesine yükselmiştir. NBG karının üçte birinden fazlasını ulusal pazarının dışından elde etmiştir. 2009 Yılı dokuz aylık verilerde Finansbank NBG grubu içinde %16 kredi portföyü taşımasına karşın grubun %35 vergi öncesi karlılığını oluşturmaktadır.

Tablo 46: NBG Grubu Orta ve Doğu Avrupa pazarlarında yer alan en büyük AB Bankaları arasında gelir ve karlılık durumu

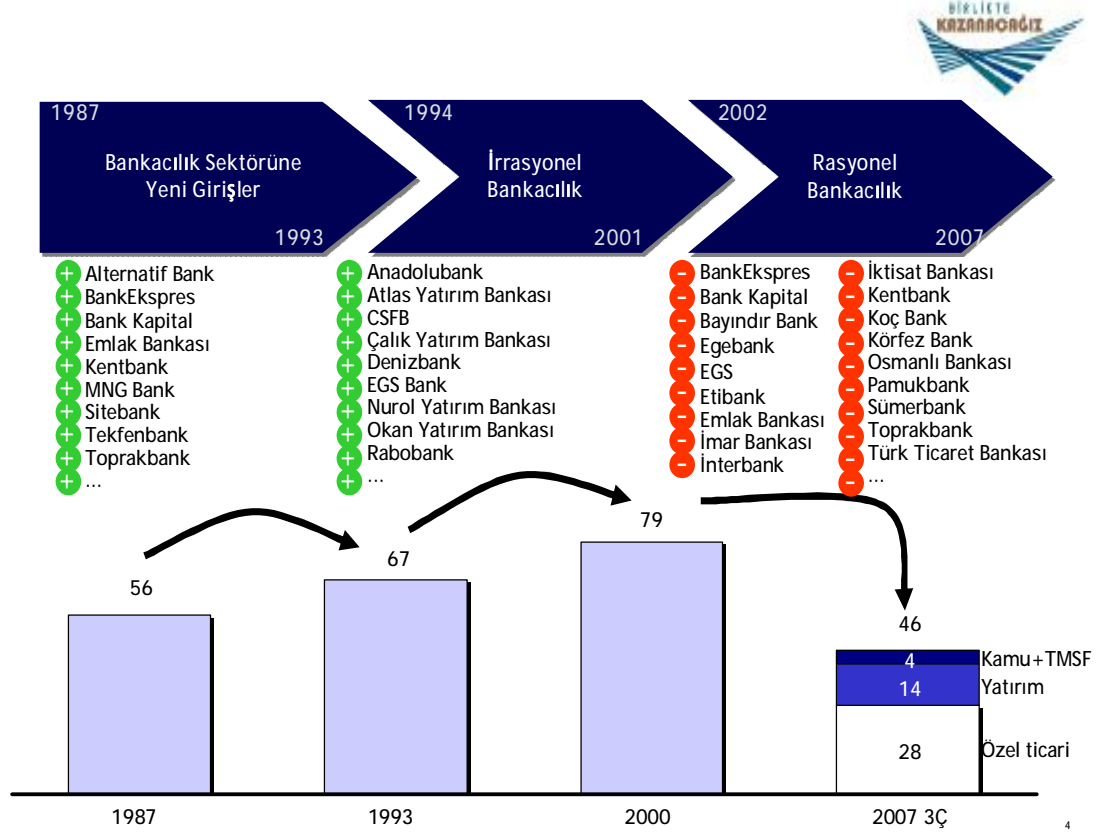
5

Kaynak: Takis Arapoglou NBG Grubu Yön. Kur. Başkanı Yöneticiler Toplantısı İstanbul, 1 Aralık 2007 Sayfa 4

Tablo 46'de NBG Grubunun Orta ve Doğu Avrupa pazarında yer alan AB bankaları içinde gelir ve karlılık durumuna göre Pazar dördüncüsü konumundadır.

Tablo 47' de de Türk bankacılık sisteminin 1987-1993 arası bankacılık sektörüne yeni girişler, 1994-2001 arası gerçekçi olmayan bankacılık dönemi ve 2002-2007 dönemi gerçekçi bankacılık dönemi olarak tanımlanmış, sektördeki banka sayıları ve dağılımı gösterilmiştir.

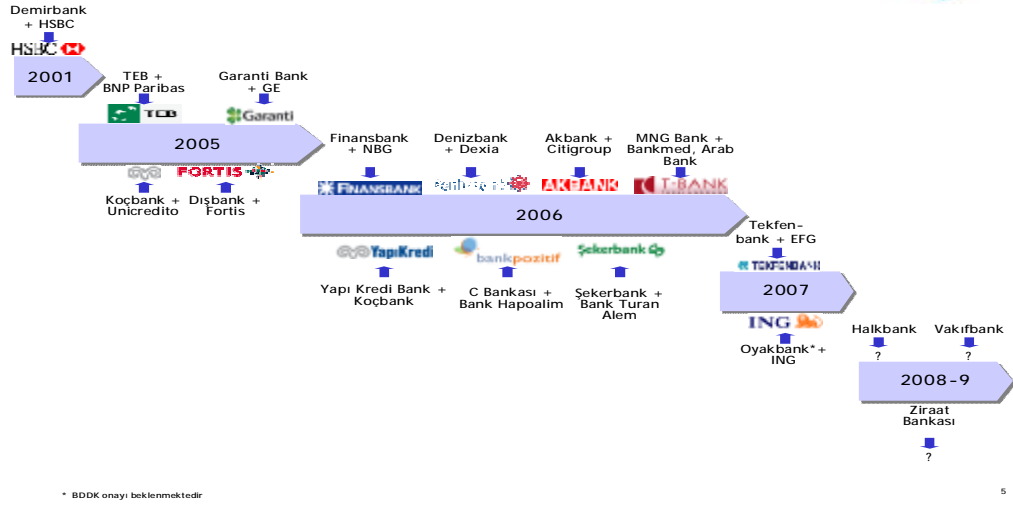
Tablo 47: Türkiye Bankacılık Sektörünün Dönemleri

Kaynak: Dr Ömer Aras Finansbank Y.K.B. Yrd. ve Grup CEO Yöneticiler Toplantısı Ist, 01/11/2007 Sayfa 4

Tablo 48' de Türk bankacılık sistemine giriş yapan Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları sermaye yüzdesi gözetilmeden 2001 yılından itibaren not edilmiş olup, özellikle 2001-2002 yıllarında bankacılık sektöründe yapılan yapısal reformlar nedeniyle 2005-2006-2007 yıllarında yoğun giriş yapan yabancı sermaye aktarımları not edilmiştir.

Tablo 48: Yabancı Banka Alımları

Kaynak: Dr Ömer Aras Finansbank Y.K.B. Yrd. ve Grup CEO Yöneticiler Toplantısı Ist, 01/11/2007 Sayfa 5

Tablo 49: NBG Ortaklığı Sonrası Finansbank Performansı

	2Ç 2006	3Ç 2007
Şube Sayısı	264	379
Toplam Krediler	%5.5	%6.2
Konut kredisi	%7.3	%10.0
Oto kredisi	%5.4	%7.3
Kredi kartı alacağı	%6.6	%8.0
İhtiyaç kredisi	%2.1	%3.0

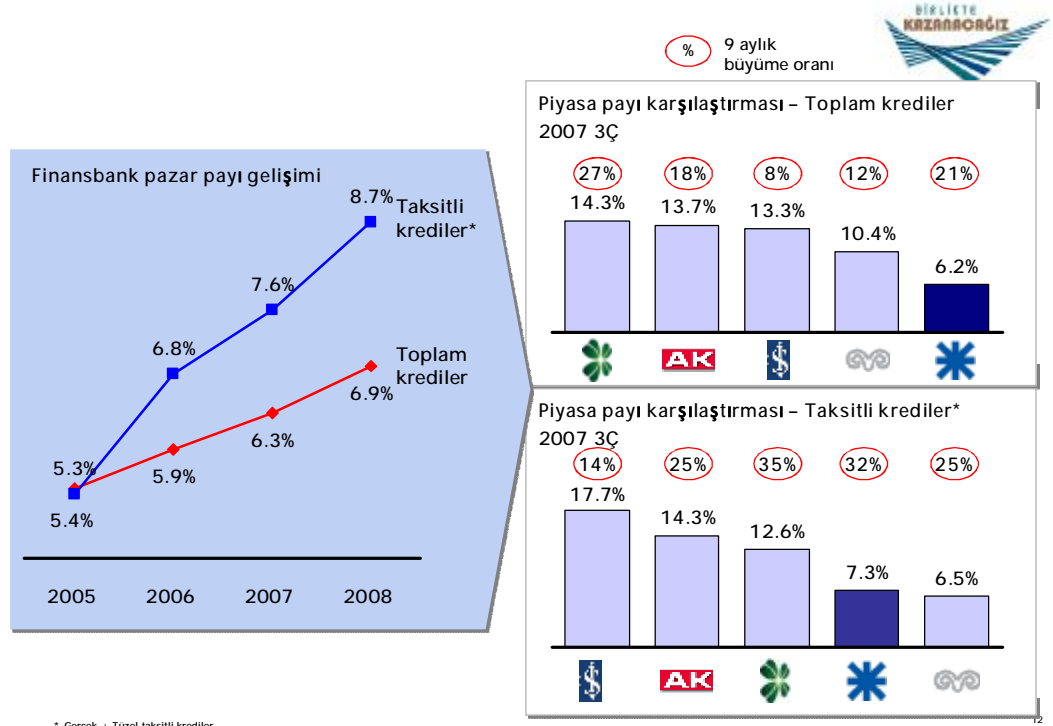
Kaynak: Ömer Aras Finansbank Y.K.B. Yrd. ve Grup CEO Yöneticiler Toplantısı Ist, 01/11/2007 Sayfa 6

Tablo 49' da NBG Ortaklığı Sonrası Finansbank performansındaki değişimler not edilmiştir. 2006 yılında NBG'yle birleşme sonrası Finansbank'ın başarılı entegrasyon süreci altı madde de toplanmıştır.

Bunlar:

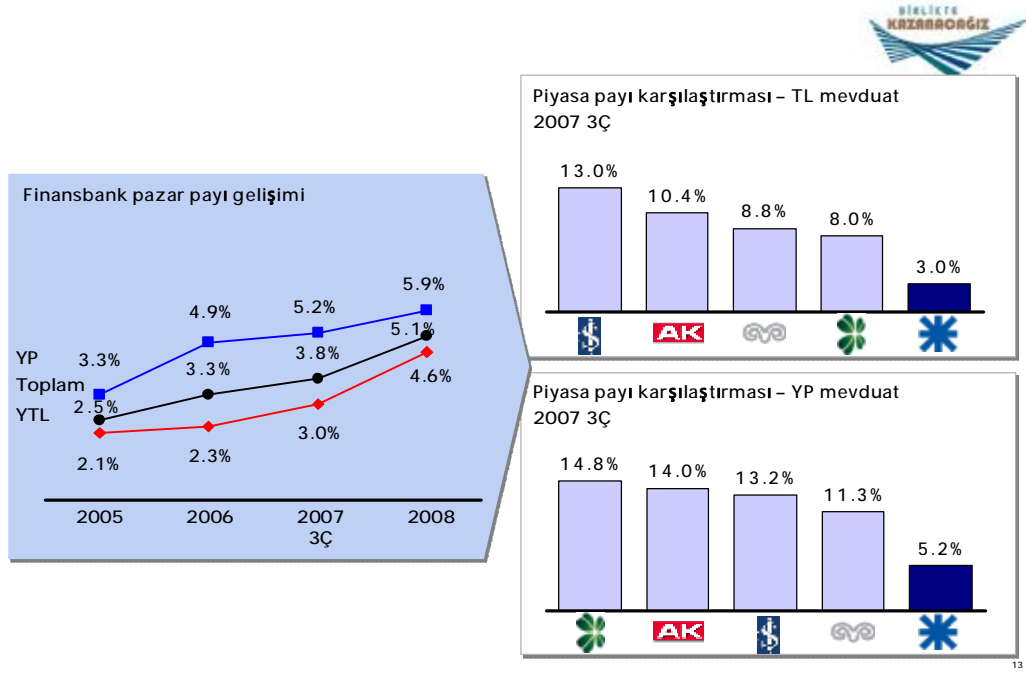
- Pazar paylarının hızla artışı
- 115 yeni şube açılması
- Fonlama maliyetinin düşmesi
- Güçlü sermaye yapısı
- Likidite artışı
- Proje finansmanının artışı

Tablo 50: İlk Beş Banka Karşılaştırılmalı Krediler ve Finansbank Performansı

Kaynak: Ömer Aras Finansbank Y.K.B. Yrd. ve Grup CEO Yöneticiler Toplantısı Ist, 01/11/2007
Sayfa 12

Tablo 51: İlk Beş Banka Karşılaştırılmalı Mevduat ve Finansbank Performansı

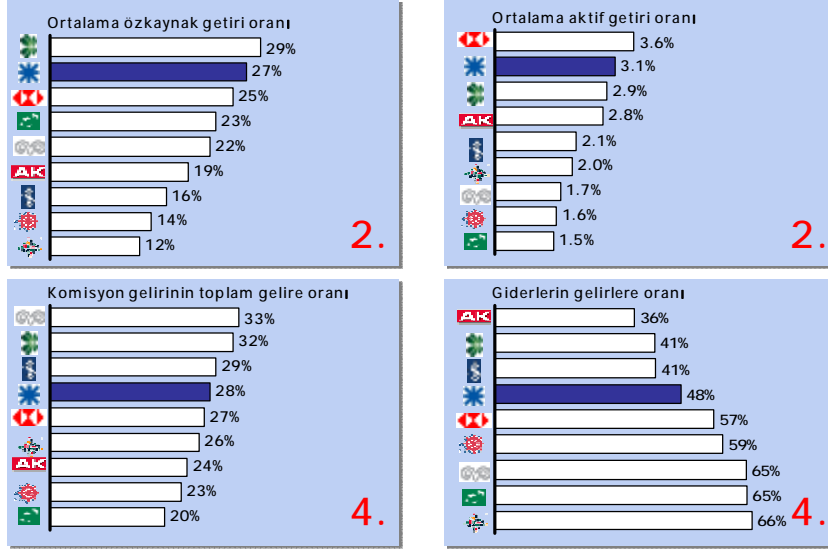

Kaynak: Ömer Aras Finansbank Y.K.B. Yrd. ve Grup CEO Yöneticiler Toplantısı İst, 01/11/2007 Sayfa 13

Tablo 51’de Finansbank satın alma süreci ile mevduat Pazar payını %3,3’den %5,9’a 2005 ile 2008 arası gelişim trendi gösterilmiş olup ilk beş özel banka içindeki durumda stün tablo olarak gösterilmiştir.

Tablo 52: İlk Dokuz Banka Karşılaştırılmalı Rasyolar ve Finansbank Performansı

2007 3Ç

Kaynak: Ömer Aras Finansbank Y.K.B. Yrd. ve Grup CEO Yöneticiler Toplantısı Ist, 01/11/2007 Sayfa 14

Finansbank'ın sektör içinde payı Eylül 2009 itibariyle Kredi Kartları Kredisinde %11,6 ile 5. sırada, Mortgage Kredilerinde %11,4 ile 2. Sırada, Gerçek Kişi KMH kullanımında %10,1 ile 3. Sırada, Ticari İhtiyaç Kredisinde %8,1 ile 3. Sırada ve Gerçek Kişi Oto Kredisinde %7,9 ile 5. Sıradadır. Bankanın şube sayısına göre pazar payı ise %5,2'dir²⁴⁴.

Finansbank'ın Genel Performans ölçüm değerlerinden bazıları Tablo 53'de listelenmiş, kıyaslaması Yabancı Sermayeli Bankalar ve Mevduat Bankaları nezdinde yapılmıştır. Yabancı Sermayeli Bankalar içindeki kıyaslaması satış sürecinin devreye girdiği 2006 yılından itibaren işleme alınmıştır.

²⁴⁴ ARAS, Ömer Finansbank Y.K.B.Yrd. ve Grup CEO Yöneticiler Toplantısı, 09/01/2010 Sayfa 1-7

Tablo 53: Ana Kalemlerde Finansbank Performansı, Yabancı Bankalar ve Mevduat Bankaları arasındaki durumu.

1.000.000 TL		2002/12	2003/12	2004/12	2005/12	2006/12	2007/12	2008/12	2009/12
Finansbank	Toplam Krediler	1.734	2.633	5.191	7.616	11.175	14.174	17.878	17.546
Yabancı Sermayeli Bankalar	Toplam Krediler	2.248	2.772	4.790	10.473	33.394	52.775	64.731	64.267
Mevduat Bankaları	Toplam Krediler	50.305	63.384	95.976	145.344	208.175	269.029	351.928	364.540
Finansbank/YSB	Toplam Krediler	-	-	-	-	33%	27%	28%	27%
Finansbank/MB	Toplam Krediler	3,4%	4,2%	5,4%	5,2%	5,4%	5,3%	5,1%	4,8%
Finansbank	Krediler	1.565	2.541	5.082	7.406	11.175	14.174	17.878	17.440
Yabancı Sermayeli Bankalar	Krediler	2.137	2.649	4.638	10.066	33.301	52.482	64.083	63.023
Mevduat Bankaları	Krediler	40.054	54.935	89.799	138.005	207.429	267.901	349.482	361.414
Finansbank/YSB	Krediler	-	-	-	-	34%	27%	28%	28%
Finansbank/MB	Krediler	3,9%	4,6%	5,7%	5,4%	5,4%	5,3%	5,1%	4,8%
Finansbank	Takipteki Krediler	169	92	109	210	258	399	660	1.455
Yabancı Sermayeli Bankalar	Takipteki Krediler	112	123	152	407	912	1.504	2.645	5.042
Mevduat Bankaları	Takipteki Krediler	10.251	8.448	6.177	7.340	7.997	9.665	13.012	20.342
Finansbank/YSB	Takipteki Krediler	-	-	-	-	28%	27%	25%	29%
Finansbank/MB	Takipteki Krediler	1,6%	1,1%	1,8%	2,9%	3,2%	4,1%	5,1%	7,2%
Finansbank	Mevduat	3.658	3.635	5.092	6.115	11.462	12.958	15.939	20.268
Yabancı Sermayeli Bankalar	Mevduat	3.457	3.545	6.202	12.243	37.420	51.467	60.234	65.369
Mevduat Bankaları	Mevduat	142.388	160.812	197.394	253.579	312.832	356.984	453.485	507.258
Finansbank/YSB	Mevduat	-	-	-	-	31%	25%	26%	31%
Finansbank/MB	Mevduat	2,6%	2,3%	2,6%	2,4%	3,7%	3,6%	3,5%	4,0%
Finansbank	Özkaynaklar	535	768	1.047	1.397	2.155	2.626	2.840	3.627
Yabancı Sermayeli Bankalar	Özkaynaklar	1.388	1.666	2.083	3.300	7.114	11.145	13.180	15.810
Mevduat Bankaları	Özkaynaklar	22.703	31.350	40.823	47.482	50.409	64.533	72.061	93.833
Finansbank/YSB	Özkaynaklar	-	-	-	-	30%	24%	22%	23%
Finansbank/MB	Özkaynaklar	2,4%	2,5%	2,6%	2,9%	4,3%	4,1%	3,9%	3,9%
Finansbank	Aktif toplamı	4.927	5.732	8.630	12.314	17.895	20.882	26.573	29.318
Yabancı Sermayeli Bankalar	Aktif toplamı	6.624	6.943	10.347	20.716	59.324	84.335	104.798	107.488
Mevduat Bankaları	Aktif toplamı	203.237	239.485	295.125	384.103	469.516	542.293	682.937	771.512
Finansbank/YSB	Aktif toplamı	-	-	-	-	30%	25%	25%	27%
Finansbank/MB	Aktif toplamı	2,4%	2,4%	2,9%	3,2%	3,8%	3,9%	3,9%	3,8%
Finansbank	Dönem Net Kar ve Zararı	188	153	192	350	741	553	363	650
Yabancı Sermayeli Bankalar	Dönem Net Kar ve Zararı	82	186	247	513	1.461	1.696	1.385	2.067
Mevduat Bankaları	Dönem Net Kar ve Zararı	2.418	5.168	6.141	5.032	10.243	13.468	11.852	18.490
Finansbank/YSB	Dönem Net Kar ve Zararı	-	-	-	-	51%	33%	26%	31%
Finansbank/MB	Dönem Net Kar ve Zararı	7,8%	3,0%	3,1%	7,0%	7,2%	4,1%	3,1%	3,5%
Finansbank	Krediler Yıllık Büyüme		62%	100%	46%	51%	27%	26%	-2%
Yabancı Sermayeli Bankalar	Krediler Yıllık Büyüme		24%	75%	117%	231%	58%	22%	-2%
Mevduat Bankaları	Krediler Yıllık Büyüme		37%	63%	54%	50%	29%	30%	3%
Finansbank/YSB	Krediler Yıllık Büyüme		-	-	-	22%	47%	118%	148%
Finansbank/MB	Krediler Yıllık Büyüme		168%	158%	85%	101%	92%	86%	-72%
Finansbank	Mevduat Yıllık Büyüme		-1%	40%	20%	87%	13%	23%	27%
Yabancı Sermayeli Bankalar	Mevduat Yıllık Büyüme		3%	75%	97%	206%	38%	17%	9%
Mevduat Bankaları	Mevduat Yıllık Büyüme		13%	23%	28%	23%	14%	27%	12%
Finansbank/YSB	Mevduat Yıllık Büyüme		-	-	-	43%	35%	135%	319%

Finansbank/MB	Mevduat Yıllık Büyüme		-5%	176%	71%	374%	92%	85%	229%
Finansbank	Aktif Yıllık Büyüme		16%	51%	43%	45%	17%	27%	10%
Yabancı Sermayeli Bankalar	Aktif Yıllık Büyüme		5%	49%	100%	186%	42%	24%	3%
Mevduat Bankaları	Aktif Yıllık Büyüme		18%	23%	30%	22%	16%	26%	13%
Finansbank/YSB	Aktif Yıllık Büyüme		-	-	-	24%	40%	112%	402%
Finansbank/MB	Aktif Yıllık Büyüme		92%	218%	142%	204%	108%	105%	80%
Finansbank	Özkaynak Yıllık Büyüme		44%	36%	33%	54%	22%	8%	28%
Yabancı Sermayeli Bankalar	Özkaynak Yıllık Büyüme		20%	25%	58%	116%	57%	18%	20%
Mevduat Bankaları	Özkaynak Yıllık Büyüme		38%	30%	16%	6%	28%	12%	30%
Finansbank/YSB	Özkaynak Yıllık Büyüme		-	-	-	47%	39%	45%	139%
Finansbank/MB	Özkaynak Yıllık Büyüme		114%	120%	205%	879%	78%	70%	92%
Finansbank	Takipteki Krediler/Krediler	10,8%	3,6%	2,1%	2,8%	2,3%	2,8%	3,7%	8,3%
Yabancı Sermayeli Bankalar	Takipteki Krediler/Krediler	5,2%	4,6%	3,3%	4,0%	2,7%	2,9%	4,1%	8,0%
Mevduat Bankaları	Takipteki Krediler/Krediler	25,6%	15,4%	6,9%	5,3%	3,9%	3,6%	3,7%	5,6%
Finansbank/YSB	Takipteki Krediler/Krediler	-	-	-	-	84%	98%	89%	104%
Finansbank/MB	Takipteki Krediler/Krediler	42%	23%	31%	53%	60%	78%	99%	148%
Finansbank	Krediler/Aktif Toplamı	32%	44%	59%	60%	62%	68%	67%	59%
Yabancı Sermayeli Bankalar	Krediler/Aktif Toplamı	32%	38%	45%	49%	56%	62%	61%	59%
Mevduat Bankaları	Krediler/Aktif Toplamı	20%	23%	30%	36%	44%	49%	51%	47%
Finansbank/YSB	Krediler/Aktif Toplamı	-	-	-	-	111%	109%	110%	101%
Finansbank/MB	Krediler/Aktif Toplamı	161%	193%	194%	167%	141%	137%	131%	127%
Finansbank	Dönem Net Karı/Aktif Topl.	3,8%	2,7%	2,2%	2,8%	4,1%	2,6%	1,4%	2,2%
Yabancı Sermayeli Bankalar	Dönem Net Karı/Aktif Topl.	1,2%	2,7%	2,4%	2,5%	2,5%	2,0%	1,3%	1,9%
Mevduat Bankaları	Dönem Net Karı/Aktif Topl.	1,2%	2,2%	2,1%	1,3%	2,2%	2,5%	1,7%	2,4%
Finansbank/YSB	Dönem Net Karı/Aktif Topl.	-	-	-	-	168%	132%	103%	115%
Finansbank/MB	Dönem Net Karı/Aktif Topl.	322%	124%	107%	217%	190%	107%	79%	93%
Finansbank	Dönem Net Karı/Özkaynak	35%	20%	18%	25%	34%	21%	13%	18%
Yabancı Sermayeli Bankalar	Dönem Net Karı/Özkaynak	6%	11%	12%	16%	21%	15%	11%	13%
Mevduat Bankaları	Dönem Net Karı/Özkaynak	11%	16%	15%	11%	20%	21%	16%	20%
Finansbank/YSB	Dönem Net Karı/Özkaynak	-	-	-	-	167%	138%	122%	137%
Finansbank/MB	Dönem Net Karı/Özkaynak	331%	121%	122%	237%	169%	101%	78%	91%

Toplam Krediler = Krediler + Takipteki Krediler-Karşılıklar

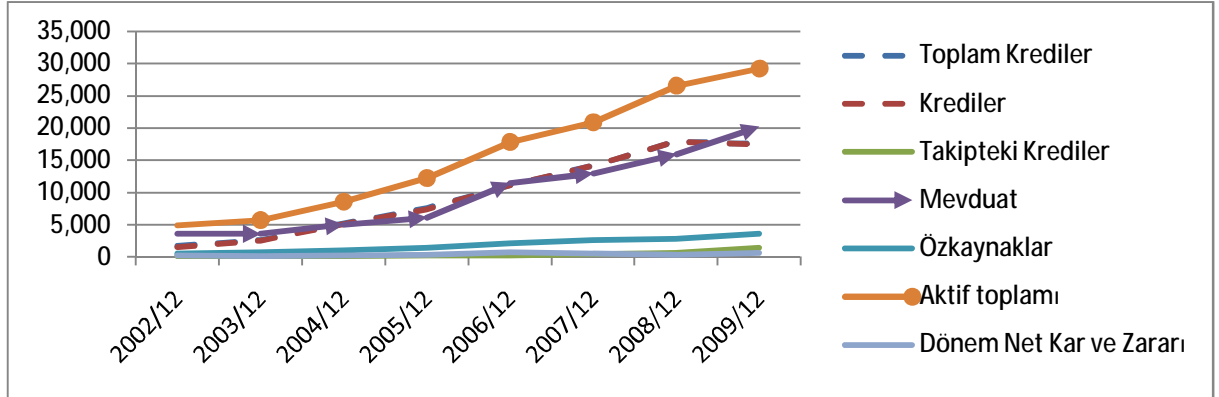
Kaynak: TBB, http://www.tbb.org.tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/bbts.aspx Nisan 2010

Finansbank satış süreci ile Yabancı Sermayeli Bankalar içinde %25-%31 bandı aralığında Pazar payını korumuş ancak Krediler, Öz Kaynak yıllık büyümesi ve özellikle Mevduat, Aktif büyümesi son iki sene çok yüksek seyretmiştir. Bunun sonucu olarak Özkaynak ve Aktif karlılığı yüksek seyretmiştir.

Mevduat Bankaları içinde %1,1 ile %7,8 olan Pazar paylarında sadece Mevduat rakamında satış öncesi ve sonrası performansı yüksek seyretmiş Takipteki Krediler ve Dönem Net Karında satış öncesi ve sonrası olumsuz performans sergilemiştir. Kredilerdeki büyümesi satış sonrası Mevduat Bankaları içinde geride kalmış Mevduat büyümesinde daha önem vermiştir. Bankanın Aktif yapısı içindeki Krediler kalemini Mevduat Bankaları içinde daha hızlı büyütmesi özellikle 2009

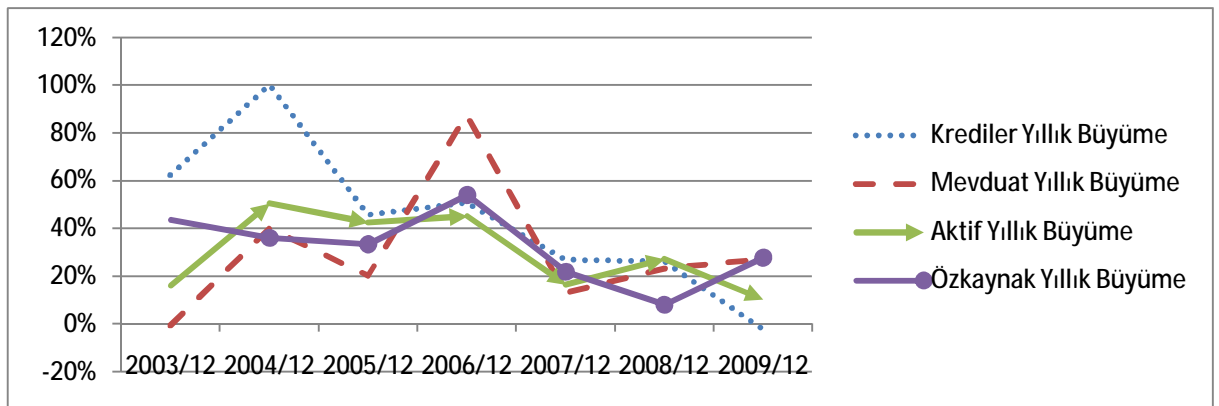
yılında olumsuz etki olarak Takipteki Kredilerin Toplam Krediler içindeki payını arttırmıştır.

Tablo 54: Ana Kalemlerde Finansbank Gelişim Tablosu (Milyon TL).

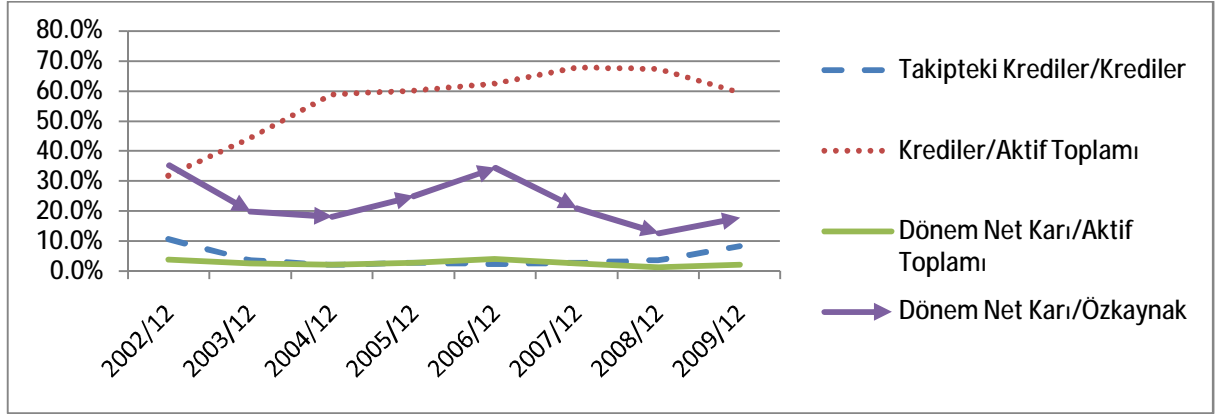
Yabancı Banka statüsüne geçince, ucuz kaynak imkanları nedeniyle Kredilerini daha hızlı arttıran Finansbank kriz nedeniyle 2009 senesinde ilk defa Mevduat büyüklüğü Kredileri geçmiştir.

Tablo 55: Ana Kalemlerde Finansbank Büyüme Tablosu.

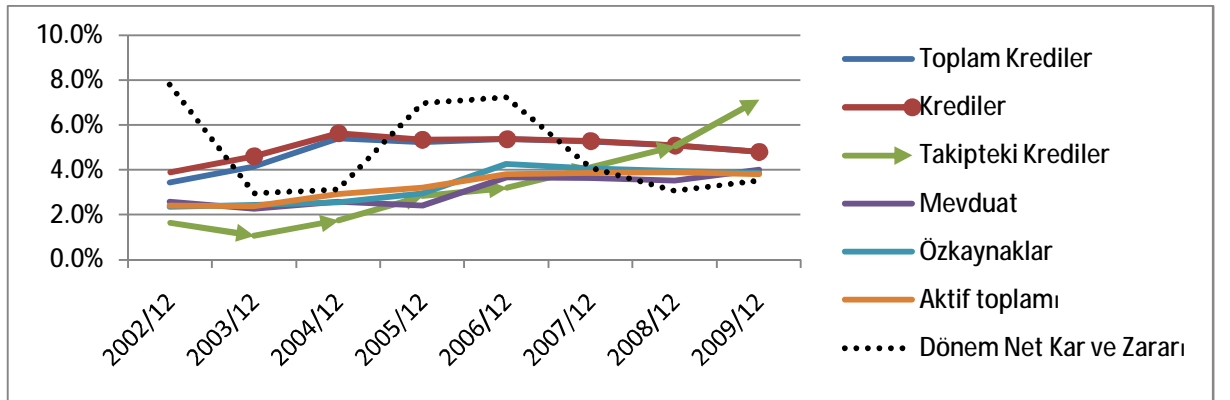
Özkaynak yıllık büyümesi ortalamada %35 ile göreceli olarak yüksek olmuş, Aktif ve Krediler yıllık büyüme gelişimi yavaşlamıştır.

Tablo 56: Ana Kalemlerde Finansbank Rasyolar Tablosu.

Finansbank net karının Grup finansallama katkısı her geçen yıl artmakta olup 2007 yılında toplam içindeki payı yıllar itibariyle %28, %32 ve 2009 yılı %48 olmuştur. 2009 Yılındaki hızlı yükselişin ana sebebi NBG karının global kris nedeniyle ciddi düşüş göstermesidir. Buna rağmen Finansbank grup içinde %16 kredi portföyü ile net kar oranını %48'e yükseltebilmiştir.

Tablo 57: Mevduat Bankaları içinde Finansbank Pazar Payı Gelişimi.

Finansbank özel bankalar içinde 5. aktif büyüklüğüne ulaşmış olan en geç bankadır. İlk beş içinde kendisine yaş olarak en yakın olandan bile 29 yıl gençtir. İlk beş banka içinde aktiflerinin en büyük kısmını %60 ile kredi olarak kullandıran bankadır.

Tablo 58: İlk 6 Özel Banka Seçilmiş Bilanço Değerleri.

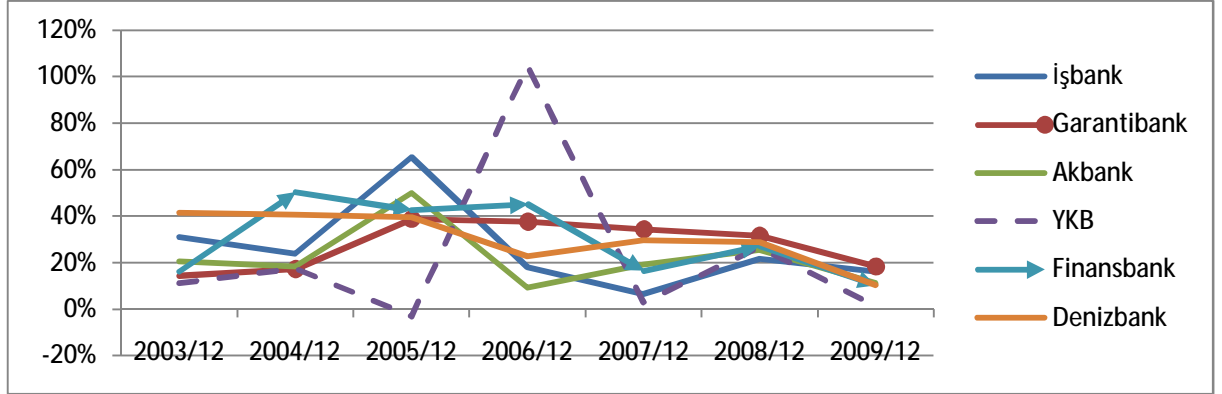
	1.000.000 TL	2002/12	2003/12	2004/12	2005/12	2006/12	2007/12	2008/12	2009/12
İşbank	Aktif Toplamı	23.731	31.063	38.514	63.712	75.205	80.181	97.552	113.223
İşbank	Krediler	7.235	8.579	12.452	20.750	29.818	33.980	47.610	48.335
İşbank	Krediler/Aktif	30%	28%	32%	33%	40%	42%	49%	43%
İşbank	Aktif Büyüme		31%	24%	65%	18%	7%	22%	16%
İşbank	Krediler Büyüme		19%	45%	67%	44%	14%	40%	2%
Garantibank	Aktif Toplamı	19.563	22.392	26.268	36.468	50.287	67.578	88.941	105.462
Garantibank	Krediler	5.659	6.871	10.501	16.937	27.350	37.218	49.907	49.733
Garantibank	Krediler/Aktif	29%	31%	40%	46%	54%	55%	56%	47%
Garantibank	Aktif Büyüme		14%	17%	39%	38%	34%	32%	19%
Garantibank	Krediler Büyüme		21%	53%	61%	61%	36%	34%	0%
Akbank	Aktif Toplamı	24.453	29.484	34.913	52.385	57.273	68.205	85.655	95.309
Akbank	Krediler	6.283	8.717	12.939	22.106	28.337	37.016	44.374	39.718
Akbank	Krediler/Aktif	26%	30%	37%	42%	49%	54%	52%	42%
Akbank	Aktif Büyüme		21%	18%	50%	9%	19%	26%	11%
Akbank	Krediler Büyüme		39%	48%	71%	28%	31%	20%	-10%
YKB	Aktif Toplamı	18.825	20.931	24.624	23.866	48.887	50.353	63.723	64.560
YKB	Krediler	7.086	7.991	10.056	11.306	22.504	28.509	38.673	37.858
YKB	Krediler/Aktif	38%	38%	41%	47%	46%	57%	61%	59%
YKB	Aktif Büyüme		11%	18%	-3%	105%	3%	27%	1%
YKB	Krediler Büyüme		13%	26%	12%	99%	27%	36%	-2%
Finansbank	Aktif Toplamı	4.927	5.732	8.630	12.314	17.895	20.882	26.573	29.318
Finansbank	Krediler	1.734	2.633	5.191	7.616	11.175	14.174	17.878	17.546
Finansbank	Krediler/Aktif	35%	46%	60%	62%	62%	68%	67%	60%
Finansbank	Aktif Büyüme		16%	51%	43%	45%	17%	27%	10%
Finansbank	Krediler Büyüme		52%	97%	47%	47%	27%	26%	-2%
Denizbank	Aktif Toplamı	3.371	4.765	6.705	9.358	11.494	14.912	19.225	21.205
Denizbank	Krediler	839	1.519	2.629	4.559	6.825	10.405	12.759	14.171
Denizbank	Krediler/Aktif	25%	32%	39%	49%	59%	70%	66%	67%
Denizbank	Aktif Büyüme		41%	41%	40%	23%	30%	29%	10%
Denizbank	Krediler Büyüme		81%	73%	73%	50%	52%	23%	11%

Kaynak: TBB, http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/bbts.aspx Nisan 2010

Tablo 58-61' de görüleceği gibi; bankanın güçlü yabancı sermaye desteği ve ucuz kaynak imkanları ayrıca NBG yerel bölgesinde ağır kriz şartları nedeniyle Finansbank iç piyasadaşube ve personel yatırımına devam etmekte 2010 yılında 75 yeni şube ve yeni personel alımı yapacağını açıklamıştır. Krizde aktif karlılık ve sermaye yeterlilik rasyosunu arttırmıştır. Bankanın bir avantajı da Takipdeki Kredilere son 6 yıldır % 100 karşılık ayırarak daha temiz ve şeffaf bilanço yapısı ile

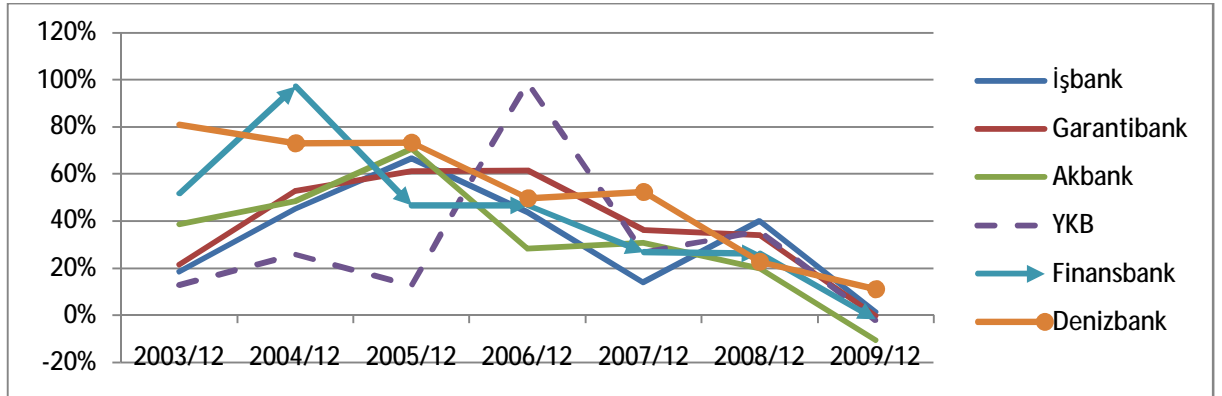
yönetilmektedir. Karlılıktaki artışlarda en büyük etken gelir ve gider yönetimi olmuştur.

Tablo 59: İlk 6 Özel Banka Aktif Büyüme Tablosu.

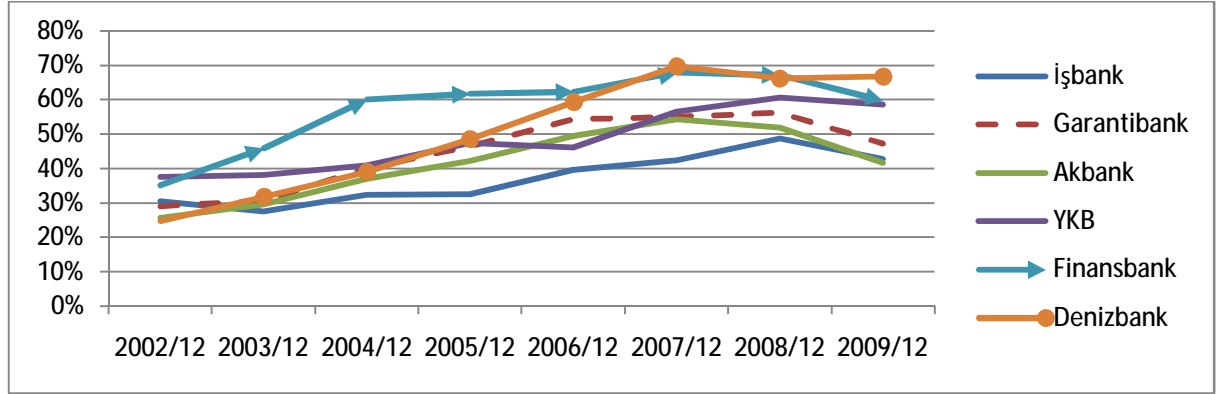
Tablo 59’da ilk 6 özel bankanın yıllık aktif büyüme hızı listelenmiş olup, 2006 yıl sonunda Yapı Kredi Bankası’ndaki ani yükseliş Koçbank ile birleşme sürecinden kaynaklanmıştır. Genel olarak bakıldığında Finansbank’ın 2004-2006 arasındaki aktif büyümesi sektörün üzerinde devam etmiş özellikle 2007 ve 2009 yıllarında bu süreç yavaşlamıştır.

Tablo 60: İlk 6 Özel Banka Krediler Büyüme Tablosu.

Tablo 60’da da görüleceği gibi Finansbank Kredi büyümesinde 2004 hariç sürekli azalan trend ile gelişmiş olup ancak piyasa da benzer yaklaşım oluşmuştur.

Tablo 61: İlk 6 Özel Banka Krediler/Aktif Gelişim Tablosu.

İlk 6 özel banka içinde kredilerin aktif içindeki paya bakıldığında genelde yüksek seyreden Finansbank değerleri satış süreci ile bunu korumuş hatta arttırarak piyasanın en büyük oranı noktasında uzun süre kalmıştır. Son 2009 yılsonu verilerinde ikinci sıraya düşmüştür.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Dünya genelinde doğrudan yabancı sermaye yatırımları, küreselleşme ile birlikte özellikle Eylül 2008'e kadar yükselen bir ivme kazanmıştır. Özellikle teknolojik gelişmeler ile iletişimin kolaylaşması ve bilgi maliyetlerinin azalması, sermayenin dolaşımını kolaylaştırmıştır. Dünyada gerçekleştirilen doğrudan yabancı sermaye yatırımları, kalıcı bir çıkar elde etme amacı olmadan başka bir ülkenin sermaye piyasasından menkul kıymetlerin satın alınmasına dayanan portföy yatırımları ve başka ülkedeki bir işletmede kontrol gücü ve sonuç olarak kalıcı bir çıkar elde etmek üzere bu işletmenin satın alınması veya tamamen yeni bir işletme kurulması gibi yöntemlere dayanan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarından oluşmaktadır.

Sektörel açıdan bakıldığında doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının imalat sektöründe olduğu kadar hizmet sektöründe de yoğun bir şekilde gerçekleştirildiği görülmektedir. Hizmet sektöründe ise en önemli paya sahip alt sektör bankacılık ve finans sektörü olup, bankaların dışa açılmaları eskilere dayanmaktaysa da son yıllarda bu sektördeki yabancı sermaye yatırımları dünya çapında artış göstermiştir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde ve geçiş ekonomilerinde finansal liberalizasyon hareketleri ve düşük satın alma değerleri ile birlikte bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımlarında da yükselme olduğu görülmüştür. Bazı ülkelerde bankacılık sektöründeki yabancı bankaların payının %90'lara kadar ulaşması, bu bankaların söz konusu ülkelere etkilerinin üzerinde durulmasına neden olmaktadır. Bankacılık sektörünün ülke ekonomisini doğrudan etkileyebilen hassas bir sektör olması, bu sektördeki yabancı sermaye girişlerinin artmasının etkilerini daha önemli bir hale getirmektedir. Genel olarak bakıldığında yabancı bankaların rekabet etkisi yaratmak ve güçlü sermayeleri nedeniyle bankaların kullandıkları kredi hacmi ve performansları üzerinde etkileri olabileceği görülmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde bazı ülkelerde yabancı bankaların kredi arzını arttırdığı, finansal istikrarı güçlendirdiği ve bankaların etkinliğini yükselttiği görülmektedir. Ancak kısa dönemde olmasa bile uzun dönemde yabancı bankaların girdikleri ülkenin bankacılık sektöründe etkinliği genelde arttıracağı beklenmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde ve geçiş ekonomilerinde olduğu gibi Türk bankacılık sektöründe de son beş yılda büyük artış gösteren yabancı sermaye yatırımları ve bu yatırımların gerek finans sistemi gerekse ülke ekonomisi üzerindeki etkileri tartışılan bir konu haline gelmiştir. 2009 yılı itibariyle Türk bankacılık sektöründe, katılım bankaları hariç toplam 49 bankadan 21'i yabancı sermayeli banka statüsünde faaliyet göstermekte ve yabancı bankaların Türk bankacılık sektöründeki payı sayı bakımından %48'e ulaşmıştır. Bu yabancı bankalar sermayesinde yabancı payı %50 ve üzerinde olan bankalardır. Bazı bankaların sermayesinde de %50'nin altında yabancı payı olduğu göz önüne alındığında, bankacılık sektöründe yabancı sermaye yatırımlarındaki artışın boyutu görününden daha fazladır.

Aktifler açısından değerlendirildiğinde ise bankacılık sektöründeki yabancı payı 2009 yılı Eylül ayı itibariyle %22'yi bulmaktadır. 2003 yılı başında %5'lerde olan bu oranın altı yıl gibi kısa bir sürede %20'yi aşması, bankacılık sektörünün ülke ekonomisi açısından kilit bir sektör olması nedeniyle tartışmaları da birlikte getirmiştir.

Türk bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişleri ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında ise yabancı bankalar ve yerli bankalar arasında etkinlik karşılaştırması yapıldığı veya sadece net faiz marjı, genel giderler ve karlılık üzerindeki etkilerin araştırıldığı görülmektedir. Ancak yabancı banka girişlerinin, bankaların kullandığı kredilerin, bankaların aktif kalitesinin, özsermayelerinin ve likidite risklerinin üzerindeki etkilerinin de araştırılması gerekmektedir.

Tez kapsamında bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişlerinin Türk finans sistemi üzerine etkileri incelenirken, finans sistemi içerisinde oldukça ağırlıklı bir yere sahip olan ve faaliyetleri ile sektöre yön veren mevduat bankaları üzerindeki etkiler ele alınmış, yabancı banka girişlerinin mevduat bankaları üzerindeki performans etkileri ve Finansbank uygulaması incelenmiştir.

- Türk bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişlerinin bankaların kullandıkları krediler üzerine etkilerini ortaya koyabilmek üzere yapılan analizlerde sektördeki yabancı payının artmasının sadece yerli bankalardaki mevduatın krediye dönüşüm oranını negatif yönde etkilemekte. Yabancı banka girişlerinin yerli bankalar üzerinde krediler alanında bir rekabet baskısı yaratsada yerli bankalardaki kullanılan kredilerin toplam aktiflere oranının veya sektörde kullanılan toplam kredilerden aldıkları payın, yabancı payının artmasından etkilenmemesi, bu rekabet etkisinin henüz çok önemli düzeylere ulaşmadığını göstermektedir. Yerli bankaların belli bir oranda rekabet ile karşı karşıya kalmış ve yerli bankalar yabancı bankaların girişi ile yaşanan rekabet sonucunda pazarlamaya daha çok önem vermek, yeni ürün/hizmetler geliştirmek ve hizmet kalitelerini arttırmak zorunda kalmışlardır. Krediler alanında yaşanan rekabet bankacılığ GSMH içindeki payının hala düşük olması nedeniyle henüz ileri düzeyde değildir ancak analiz edilen dönemin olumlu makro ekonomik gelişmelerin yaşandığı bir dönem (son yıl hariç) olduğu göz ardı edilmemelidir. 2008 Ortalarına kadar mali sektör kadar reel sektör firmaları da ardı ardına yaşanan ekonomik krizlerin etkisinden kurtulmaya başlamış ve mali bünyelerini sağlamlaştırmaya çalışmışlardır. Ekonomik büyüme ile birlikte reel sektör firmalarının kredi ihtiyaçları da artmış, bankaların da bono finansmanından reel sektör finansmanı olan asıl işlevlerine dönerek daha çok kredi kullandırmaya başlaması hem mali hem de reel sektör açısından faydalı olmuştur. Kredi kullanma koşullarının iyileşmesi ile hem bireysel hem de kobi/ticari/kurumsal kredilere olan talep arttığı için her bankanın kendi politikaları doğrultusunda bu talepten pay alabilmesi mümkün olmuştur.
- Yabancı bankaların kullanılan krediler alanında yerli bankalar üzerinde, yarattıkları rekabetin faiz oranlarından kaynaklanmadığı, yerli bankaların net faiz marjlarının daralmamasından anlaşılmaktadır. Aksine yabancı banka girişlerinin artmasının yerli bankaların net faiz marjları üzerinde pozitif bir etkiye sahip olmuştur. Çok büyük bir oranda olmasa da yerli bankaların bir kısmı yabancı bankaların sektöre girişlerinin artması ile birlikte büyük

işletmelere kullandırılan kredilerde azalma yaşamış ve büyük işletmelerin yerli bankaların kredi portföylerindeki oranının az da olsa düşmüştür.

- Yabancı bankaların çoğunluğu küçük ölçekli işletmelere kredi kullandırmayı hedeflemiş olsalarda kısa vadede performans kaygıları ve zayıf teminat şartları nedeniyle yine de büyük ölçekli işletmeleri tercih etmişlerdir. Yabancı bankalar tarafından KOBİ'lere kullandırılan kredilerin pazar payı gelişimi oranı diğer büyüklüklere göre düşük kalmıştır. Öyle ki bankadaki yabancı hisse oranı arttıkça KOBİ'lere kullandırılan kredilerin oranı düşmekte, tutarlar büyüde henüz bu pazarda yeterince pay alamamaktadırlar. Yapılan incelemelerde, bunun en büyük nedeninin yabancı bankaların KOBİ'lere kredi kullandırımı sırasında yerli bankalara göre çok daha fazla prosedür uygulamaları ve her ne kadar KOBİ'lere yönelmeye başlasalar da çok fazla risk içeren işlemlere girmek istememeleridir. Yabancı bankalar ağırlıklı büyük ölçekli işletmelere kredi kullandırmayı tercih etmeseler de, sektöre yabancı banka girişinin artmasının bazı yerli bankaların kredi portföylerindeki büyük ölçekli işletmelerin sayısını azalttığı, küçük ve orta ölçekli işletmelerin sayısını ise arttırdığı göz ardı edilmemelidir. Yerli bankalar çok yoğun düzeyde olmasa da büyük ölçekli işletmeler pazarında bir rekabet ile karşı karşıya kalmışlar ancak bu durum diğer bazı ülkelerde olduğu gibi yerli bankaları daha riskli müşteriler ile çalışmaya iterek aktif kalitelerinin bozulmasına sebep olmamıştır. Yabancı banka girişlerinin artması sonucunda yerli bankaların takipteki kredilerinin toplam kredilere oranının artmadığı aksine azaldığı, takipteki kredileri için ayırdıkları karşılıkların ise etkilenmediği görülmektedir.
- Bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişlerinin artması yerli bankaların mevduatın krediye dönüşüm oranlarını düşürdüğü halde yabancı bankalarda bu tür bir etkiye rastlanmamış, yabancı bankaların kullandıkları kredilerin toplam aktiflerine oranlarının etkilenmediği ve kredilerdeki pazar paylarının da göz ardı edilebilecek düzeyde negatif yönde etkilendiği görülmektedir. Bu durum krediler alanında yerli bankalar üzerindeki rekabet baskısının yabancı

bankalar için pek söz konusu olmadığını göstermektedir. Yabancı bankaların ülkemizde son dönemdeki kredi politikalarına bakıldığında küçük ve orta ölçekli işletmelerin yanında tüketici bankacılığı (ağırlıklı kredi kart kredisi, ihtiyaç kredisi ve konut kredisi) alanına da eskisine nazaran daha çok yönelmeye başladıkları görülmektedir

- Sermayesindeki yabancı payı %50'nin altında olan bankalarda sektörde yabancı payının artması kullanılan kredileri etkilemezken, yabancı ortaklı bir banka olmak hem toplam kredilerin toplam aktifler içerisindeki payını hem de mevduatın krediye dönüşüm oranını olumlu yönde etkilemiştir.
- Bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişlerinin yerli bankaları en çok etkilediği alanın faiz dışı gelirler olmuştur. Sektördeki yabancı payının artmasının yerli bankaların faiz dışı gelirlerini düşürdüğü ve yerli bankaların en çok krediler dışında verilen hizmetler alanında yabancı bankaların rekabeti ile karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Çünkü, her ne kadar yerli bankalardaki mevduatın krediye dönüşüm oranında da düşüş görülse de, net faiz marjının azalmaması, krediler alanında yaşanan rekabetin bankaların gelirlerini direkt olarak etkilemediğini göstermektedir. Bankaların faiz dışı gelirlerinin en büyük kısmını krediler dışında verilen hizmetlerden alınan net ücret ve komisyon gelirleri oluşturmaktadır. Yerli bankaların çoğunluğu krediler dışında en önem verdikleri hizmet “Mevduat Hizmetleri” olup bu hizmetlerinden önemli ölçüde bir ücret veya komisyon geliri elde edilemez iken, dış ticaret işlemlerinden bankalar oldukça iyi ücret ve komisyon geliri kazanabilmektedirler. Aynı şekilde kredi kartları da bankaların faiz dışı gelirlerine önemli katkı sağlamaktadır. Faiz dışı gelirlerde yaşanan düşüş müşteri kazanmak veya eldeki müşteriyi tutmak için bir takım ücret ve komisyonlarda yapılan indirimlerden kaynaklanıyorsa, yerli bankaların bunları kompanse etmek üzere farklı gelir kaynaklarına yönelmeleri gerekecektir. Belki de yerli bankaların sundukları bazı hizmetlerin kalitesini yükseltme yönünde çalışmalar yapmaları da faiz dışı gelirlerini arttırmaları açısından etkili olacaktır.

- Sektördeki yabancı payının artmasının sonucunda net faiz marjının beklenenin aksine pozitif yönde etkilenmiştir. Yabancı bankaların sektöre girişlerinin artması ile birlikte yoğunlaşan rekabetin, bankaları kredi faizlerini düşürmeye, mevduat faizlerini ise yükseltmeye zorlayarak net faiz marjının daralmasına neden olacağı beklenmekte iken böyle bir etki görülmemesi bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişlerinin artmasının bir bütün olarak sektörde etkinlik artışına sebep olacak kadar yoğun bir rekabet etkisi yaratmasının ana göstergesi 2000 ila 2009 arasında sektördeki aktif büyüklüklerin 104 Milyar TL'den 798 Milyar TL'ye gelerek 7.7 kat büyümesidir. Sektöre giren yabancı bankaların krediler ve mevduat işlemlerinde rekabetçi bir fiyatlamaya girmedikleri esas rekabetin krediler dışındaki ürün ve hizmetlerde yaşanmıştır.
- Yerli bankalardaki karlılık düşüşü, faiz dışı gelirlerdeki azalmanın net faiz marjındaki artıştan daha fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Yabancı bankalardaki karlılık oranlarının düşüşü ise büyük ölçüde kar rakamlarının düşmesinden değil, ancak aktiflerinin ve özsermayelerinin yabancı sermaye girişlerinin artması ile güçlenmesinden kaynaklanmış olabilir. Bu durumda elde ettikleri kar rakamları azalmasa bile, aktifler üzerinden ve özsermaye üzerinden karlılıkları düşüş gösterebilmektedir. Bunun yanında sektöre yeni giriş yapan bankaların eskiden bu yana sektörde faaliyet gösteren yabancı bankalara göre faaliyet sistemleri de daha farklıdır. Son yıllarda yabancı bankalar bilindiği gibi yerli bankaları satın alarak sektöre giriş yapmaktadırlar. Bu durum yabancı bankaların geçmişte daha sınırlı olan faaliyet alanlarının genişlemesine neden olmuştur. Eskiden bir defada çok kar getirecek işlemler ile daha çok kar eden yabancı bankalar grubuna, son dönemde yerli bankaları satın alarak giriş yapan bu bankaların dahil olmasının yabancı bankalar grubunun genel olarak karlılığında düşüşe sebep olduğu söylenebilir.
- Yabancı ortaklı bankaların, sektöre yabancı sermaye girişlerinin artmasından kaynaklanan rekabetten yerli ve yabancı bankalar kadar etkilenmediğini

göstermektedir. Bu bankalar sermayesindeki yabancı payı %50'nin altında olan bankalardır ve ortaklıklarda yabancı yatırımcılar yönetimde söz sahibi olsalar bile, kontrol tamamen onların eline geçmemektedir. Hem yabancı ortaklı bankaların rekabetten etkilenmemeleri, hem de bu bankalardaki kontrolün tamamen yabancılara geçmemesi göz önüne alındığında, yabancı sermaye girişlerinin %50'nin altında ortaklık şeklinde gerçekleşmesi bankacılık sektörünün daha sağlıklı işlemesi açısından yararlı olabilir.

- o Mevcut durumda Türk bankacılık sektöründe hiç yabancı hissesi bulunmayan bankaların sayısı 7 adettir. Bu bankalardan 3 tanesi ise zaten kamu bankasıdır. Kamu bankalarından Ziraat Bank veya Halk Bankası'nın da özelleştirilmesi gündemde olup, bu bankanın çoğunluk hisselerinin yabancı yatırımcılara satılması Türk bankacılık sektöründeki yabancı bankaların payının oldukça yükselmesine, sonuç olarak da bankaların büyük bir kısmının yabancıların eline geçmesine sebep olabilecektir. Aynı zamanda Ziraat Bank ve Halk Bankası'nın ağırlıklı olarak Çiftçi ve KOBİ'lere yönelik bankacılık hizmeti veren önemli bir yere sahip olan bankalar olduğu göz önüne alındığında, bu bankaların kontrolü tamamen yabancı yatırımcıların eline geçmesi Çiftçi ve KOBİ'lerin finansmanı açısından sorunlara da yol açabilecektir.

Bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişlerinin Türk finans sisteminin yapı taşını oluşturan mevduat bankaları üzerinde yıkıcı bir rekabet etkisi yaratmasada, sistemin etkin çalışmasını arttırıcı yönde etkin ve gözle görünür olumlu bir tarafı olmamıştır. Bunun yanında yabancı bankalar güçlü sermaye, ucuz ve kolay bulunan fon kaynakları nedeniyle likidite açısından piyasada rahatlatıcı bir etki oluşturmuşlardır.

Yabancı bankaların sağlayacakları olumlu gelişmelerin yanında bir takım olumsuzluklara da yol açabilme olasılığı yabancı sermaye girişini tamamen engellemeyecek ancak bu girişlerin getirebileceği olumsuz etkileri minimuma indirebilecek farklı çözüm yollarına başvurulması faydalı olur. Bunlar:

- Bundan sonraki süreçte bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişlerinin, pazarın belli bir oranı ile limite etmek hem bankaların rekabetten olumsuz yönde etkilenmemeleri hem de reel sektörün, özellikle de KOBİ'lerin finansmanı açısından daha sağlıklı olabilecektir.
- KOBİ'lerin bankacılık sektöründeki yabancı payının artmasından olumsuz yönde etkilenmemesi için Kore gibi bazı ülkelerdeki uygulamalara benzer şekilde yabancı bankalara, KOBİ'lere kullandırdıkları kredilerin toplam kredilerindeki payı konusunda zorunlu bir oran getirmek olabilir.
- Bankacılık sektörünün ülke ekonomisi için kilit bir sektör olduğu düşünüldüğünde bu sektörün neredeyse tamamının yabancıların eline geçmesi, ülke ekonomisini, hatta baskı grubu yaratmak suretiyle hükümet politikalarını da yabancıların çıkarları doğrultusunda etkileyebilecektir. Bu tür olumsuzlukların yaşanmaması yerli bankaların konsolidasyonla birleşmelerini, güçlenmelerini ve sektörde daha etkin olmalarını sağlamak libarel ekonomi içinde rekabet etmelerini sağlamak olmalıdır.

Finansbank satış sürecindeki en önemli nokta banka sermayedarının değişmesi yanında bankanın sahip olduğu aktiflerinde (Finansbank N.V. gibi) satış yapılarak nakit girdisi sağlanması idi. Bu sayede bir kısım aktiflerini likidite eden banka daha etkin çalışma yapısına sahip oldu. Banka yabancı sermaye girişi ile ilk yıllar ucuz kaynak imkanları nedeniyle piyasadaki mevduat büyümesinden istenen payı alamamış ancak son yıllarda bu kaynağını arttırmaya başlamıştır. Bunadaki etkili durum şube ağını büyütmiş olması olmuştur. Diğer yabancı sermayeli bankaların yaptığı gibi büyük tutarlı kredilere yönelmiş ancak krizin etkisi ile bu yönelme KOBİ ve bireysel işlemlere yönlendirilmiştir. Bankanın grup içinde karlılık performansı sürekli yükselen trende olması sermaye ve likidite açısından yabancı sermayedar fon aktarımını hızlandırmıştır. Zira alınan risk değerlerine göre 3 kat karlılık olması bunu hızlandırmıştır. Banka kredilerde hızla büyüme içinde olmuş ancak bankacılık içindeki payı göreceli olarak azalmıştır yine de aktiflerin içinde kredi payı açısından son yıl hariç uzun zaman açık ara ile önlerde gitmiştir. 2009 Kriz yılında yaşanan bataklar nedeniyle

bu oranını biraz azaltsa da göreceli olarak küçük tutarlı kredilere yönlenerak karlılığını arttırmaktadır. Finansbank performansının yabancı sermayedar açısından çok olumlu gitmesi nedeniye grubun Yunanistan dışındaki yurtdışı tüm yatırımları Finansbank yönetimine bağlanmıştır. Bu alışık olmayan durum Finansbank performansının göstergesi olup, yenilikçi ve hızlı çalışmaların yansımasıdır. Yenilik ve hızlı çalışması eskiden gelen Finansbank, bir vakka olarak Harvard Business School'da satış sürecinde ikinci defa ele alınmıştır.

KAYNAKÇA

- AFŞAR, Muharrem (2004): “Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Bankacılık Sektörü”,**Ege Akademik Bakış Dergisi**, Cilt:4, Sayı:1-2, s.85-101
- AFŞAR, Muharrem (2006): **Finansal Sistem ve İşleyişi**, Gülen Ofset, Eskişehir
- AGENOR, Pierre-Richard (2003): “Benefits and Costs of International Financial Integration: Theory and Facts”, **The World Economy**, Vol.:26, No:8, pp.1089-1118
- AKBAR, Yusaf H., J. Brad McBride (2004): “Multinational Enterprise Strategy, Foreign Direct Investment and Economic Development: The Case Study of the Hungarian Banking Industry”, **Journal of World Business**, Vol.:39, pp.89-105
- AKÇAY, Selçuk, Gökhan Demirtaş (2006): “Kurumsal Faktörlerin Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerine Etkisi”, **T.C. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt:8, Sayı:2, s.15-35
- AKSOY, Tamer (1998): **Çağdaş Bankacılıktaki Son Eğilimlere Türkiye’de Uluslararası Bankacılık**, Sermaye Piyasası Kurulu Yayını No:109, Ankara
- ALIBER, Robert Z. (1976): “Towards a Theory of International Banking”, **Federal Bank of San Francisco Economic Review**, Spring 1976, pp.5-8
- ALTAY, N.Oğuzhan (2006): **Türk Bankacılık Sistemi**, Ege Üniversitesi Yayınları, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayın No:5, İzmir
- APAK, Sudi (2007): “Yabancı Bankalar ve Bankacılık Kanunu”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı: 36, s.18-25
- APPLEYARD, Dennis R., Alfred J.Field (1992): **International Economics**, Irwin Inc., USA
- ARAS, Güler (2007): **Basel II Sürecinde KOBİ’ler İçin Yol Haritası**, Deloitte& Touche CEO/CFO Serisi, İstanbul
- ARAS, Ömer Finansbank Y.K.B.Yrd. ve Grup CEO Yöneticiler Toplantısı, 01/11/2007 Sayfa 1-12
- ARAS, Ömer Finansbank Y.K.B.Yrd. ve Grup CEO Yöneticiler Toplantısı, 09/01/2010 Sayfa 1-7
- ARAPOĞLU,- Takis NBG Grubu Yönetim Kurulu Başkanı Yöneticiler Toplantısı İstanbul, 1 Aralık 2007 Sayfa 2-4
- AYDEMİR, Namık (2004): **Dünden Bugüne Türkiye’de Bankacılık**, Türkiye Tekstil Sanayi İşverenleri Sendikası Yayını, Ankara
- AYDENİZ, Şule (2007): “Basel II Kriterlerinin KOBİ’lere Etkileri ve Bu Süreçte KOBİ’lere Sunulabilecek Çözüm Önerileri”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı:36, s. 179-187
- BAIN, Elisa A., Justin G.Fung, Ian R.Harper (2003): **Multinational Banking: Historical, Empirical and Case Perspectives**, Melbourne Business School
- BAŞOĞLU, İlker, Ali Ceylan, İlker Parasız (2001): **Finans: Teori, Kurum, Uygulama**, Ekin Kitapevi, Bursa
- BDDK (2005): **Bankacılık Sektörüne Yabancı Girişi: Küresel Gelişmeler ve Türkiye**, ARD Çalışma Raporları: 2005/6, Ankara
- BERGER, Allen N., Robert De Young, Hesna Genay, Gregory F.Udell (1999): **Globalization of**

Financial Institutions: Evidence from Cross-Border Banking Performance, FBR Chicago Working Paper, No:1999-25

BERGER, Allen N., Claudia M. Buch, Gayle DeLong, Robert DeYoung (2004): "Exporting Financial Institutions Management via Foreign Direct Investment Mergers and Acquisitions", **Journal of International Money and Finance**, Vol:23, pp.333-366

BHATTACHARYA, Joydeep (1994): **The Role of Foreign Banks in Developing Countries: A Survey of the Evidence**, Department of Economics, Iowa State University

BIS (2004): **Foreign Direct Investment in the Financial Sector of Emerging Market Economies**, Committee On the Global Financial System, Bank for International Settlements

BOLAY, Hüzeyme Cahide (1991): "Türk Bankacılık Tarihi", **Bankacılar Dergisi**, No:5, s.48-62

BOND, Patrick, Noah Chanyisa Chune, Ildiko Ekes, Christian E. Weller (2002): "The Impact of Multinational Banks on the Quantity and the Quality of the Credit Supply in Hungary, Kenya and South Africa", **Global Policy Network Pilot Study of Banking**

BOSCO, Maria Giovanna (2003): **Are Foreign Banks More Efficient than Domestic Banks? An Empirical Study of Transition and MED Countries**, University Bocconi, Milan

BUCH, Claudia M., Stefan M. Golder (2001): "Foreign versus Domestic Banks in Germany and the US: A Tale of Two Markets?", **Journal of Multinational Financial Management**, Vol:11, pp.341-361

BUMİN, Mete (2007): **Yeniden Yapılandırma Sonrası Türk Bankacılık Sektörüne Yabancı Banka Girişi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara

CARDENAS Juan, Juan Pablo Graf, Pascual O'Dogherty (2003): **Foreign Bank Entry in Emerging Market Economies: A Host Country Perspective**, Banco de Mexico Paper

CGFS (2004): **Foreign Direct Investment in the Financial Sector of Emerging Market Economies**, Committee On The Global Financial System Papers, Bank for International Settlements, Basel, Switzerland

CGFS (2005): **Foreign Direct Investment In The Financial Sector – Experiences In Asia, Central and Eastern Europe and Latin America**, Committee On The Global Financial System Papers, Bank for International Settlements, Basel, Switzerland

CHACHOLIADES, Miltiades (1990): **International Economics**, International Editions, McGraw Hill, New York

CLAESSENS, Stijn, Tom Glaessner (1998): **Internationalization of Financial Services in Asia**, Worldbank Policy Research Working Paper, No:1911

CLAESSENS, Stijn, Aslı Demirgüç-Kunt, Harry Huizinga (2001): "How Does Foreign Entry Affect Domestic Banking Markets?", **Journal of Banking & Finance**, Vol.:25, pp.891-991

CLAESSENS, Stijn, Jong-Kun Lee (2002): **Foreign Banks in Low-Income Countries: Recent Developments and Impacts**, University of Amsterdam and Worldbank

CLARKE George, Robert Cull, Laura D'Amato, Andrea Molinari (1999): "The Effect of Foreign Entry On Argentina's Domestic Banking Sector", **Worldbank Policy Research Working Paper**, No:2158

CLARKE George, Robert Cull, Maria Soledad Martinez Peria, Susana M. Sanchez (2002a): "Bank

Lending to Small Businesses in Latin America: Does Bank Origin Matter?”, **Worldbank Policy Research Working Paper**, No:2760

CLARKE George, Robert Cull, Maria Soledad Martinez Peria (2002b): “Does Foreign Bank Penetration Reduce Access to Credit in Developing Countries? Evidence from Asking Borrowers”, **Worldbank Policy Research Working Paper**, No:2716

CLARKE George, Robert Cull, Maria Soledad Martinez Peria, Susana M.Sanchez (2003): “Foreign Bank Entry: Experience, Implications for Developing Economies, and Agenda for Further Research”, **The World Bank Research Observer**, Vol:18, No:1, pp.25-59

COŞKUN, Recai (2001): “Determinants of Foreign Investment in Turkey”, **European Business Review**, Vol:13, No:4, pp.221-226

CRYSTAL, Jennifer S., B.Gerard Dages, Linda S.Goldberg (2002): “Has Foreign Bank Entry Led To Sounder Banks In Latin America?”, **Current Issues In Economics And Finance**, Federal Reserve Bank of NewYork, Vol.:8, No:1, pp.1-6

CULL, Robert, Maria Soledad Martinez Peria (2007): “Foreign Bank Participation and Crises in Developing Countries”, **Worldbank Policy Research Paper**, No:4128

ÇAKAR, Vesile (2003): **Yabancı Sermayeli Banka Girişleri ve Ulusal Bankacılık Sektörleri Üzerindeki Etkileri**, TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara

ÇETİNTAŞ, Hakan (2001): “Global Bir Ekonomide Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Rekabet”, **DTM Dış Ticaret Dergisi**, Sayı 22

ÇOLAK, Ömer Faruk (2000): “Finansal Serbestleşme Sürecinde Türk Bankacılık Sektörü ve 1980 Sonrasındaki Gelişmeler”, **Uzman Gözüyle Bankacılık**, Yıl:7, Sayı:30, s.21-25

DAGES, B.Gerard, Linda Golberg, Daniel Kinney (2000): “Foreign and Domestic Bank Participation in Emerging Markets: Lessons from Mexico and Argentina”, **FRBNY Economic Policy Review**, September 2000

DEMİRCAN, Hayrettin (2003): **Dünyada ve Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımları ve Stratejileri**, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara

DEMİRGÜÇ-KUNT, Aslı, Ross Levine, Hong-Chi Min (1998): “Opening to Foreign Banks: Issues of Stability, Efficiency and Growth”, **Proceedings of the Bank of Korea**

DENİZER, Cevdet (1997b): **Foreign Entry On Turkey’s Banking Sector, 1980-97**, Worldbank Policy Research Working Paper, No:2462

DETRAGIACHE, Enrica, Poonam Gupta (2004): **Foreign Banks in Emerging Market Crises**, IMF Working Paper, No:129

DETRAGIACHE, Enrica, Thierry Tresel, Poonam Gupta (2006): **Foreign Banks in Poor Countries**, IMF Working Paper, No:18

DEYOUNG, Robert, Daniel E. Nolle (1996): “Foreign-Owned Banks in the United States: Earning Market Share or Buying It?”, **Journal of Money Credit and Banking**, Vol:28, No:4, Part:1, pp.622-636

DUNNING, John H. (2000): “The Eclectic Paradigm as an Envelope for Economic and Business Theories of MNE Activity”, **International Business Review**, Vol:9, pp.163-190

EKREN, Nazım (1986): **Uluslararası Bankacılık ve Türkiye Örneği**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No:282, Ekonomi Dizisi:21, Ankara

ERÇEL, Gazil (2010): “Bankacılıkta yabancı payı fazla değişmiyor”, **HaberTürk Gazetesi** 04.06.2010, s.5 - “Yabancı bankalar ve Avrupa’nın gelişen ülkeleri”, **HaberTürk Gazetesi** 22.12.2009, s.5

EROL, Mikail (2007): “Basel I ve Basel II Uzlaşısı’nın Bankalar Tarafından İşletmelere Verilen Kredilerde Risk Yönetimi Aracı Olarak Kullanılması”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı:36, s.155-160

GALAN, Jose I., Javier Gonzales-Benito (2001): “Determinant Factors of Foreign Direct Investment: Some Emprical Evidence”, **European Business Review**, Vol.:13, No:5, pp.269-278

GIANETTI, Mariassunta, Steven Ongena (2005): **Financial Integration and Entrepreneurial Activity: Evidence From Foreign Bank Entry in Emerging Markets**, European Central Bank Working Paper Series, No:498

GILMORE, Audrey, Aodheen O’Donnell, David Carson, Darryl Cummins (2003): “Factors Influencing Foreign Direct Investment and International Joint Ventures: A Comparative Study of Northern Ireland and Bahrain”, **International Marketing Review**, Vol.:20, No:2, pp.195-215

GOLDBERG, Linda (2003): **Financial FDI and Host Countries: New and Old Lessons**, Federal Reserve Bank of New York Papers

GÖVER, Z.Tuğrul (2005): **Doğrudan Yabancı Yatırımların Uluslararası Ticarete Etkileri: Türkiye Değerlendirmesi**, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara

GRAY Jean M., H.Peter Gray (1981): “The Multinational Bank: A Financial MNC?”, **Journal of Banking and Finance**, Vol.:5, pp.33-63

GRUBEL,Herbert G. (1977): “A Theory of Multinational Banking”, **Banca Nazionale del Lavoro Quarterely Review**, Vol.123, December, pp.349-363

GÜNDÜZ, A.Yılmaz (2003): “Türkiye’de Bankacılık Sektörü, Sorunları ve Çözüm Önerileri”, **Atatürk Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt:17, Sayı:3-4, s.131-145

HAAS, R.T.A. de, I.P.P. van Lelyveld (2002): “Foreign Bank Penetration and Private Sector Credit in Central and Eastern Europe”, **5th Conference on Financial Sector Reform in Central and Eastern Europe: The Impact of Foreign Banks Entry**, Tallinn-Estonia

HAAS, Ralph de, Iman van Lelyveld (2003): **Foreign Banks and Credit Stability in Central and Eastern Europe: A Panel Data Analysis**, De Nederlandsche Bank Staff Reports, No:109/2003

HABER, Stephen, Aldo Musacchio (2005): **Foreign Banks and the Mexican Economy, 1997-2004**, Stanford University

HADJIT, Assia, Edward Moxon-Brown (2005): “Foreign Direct Investment In Turkey: The Implicaitons of EU Accession”, **Turkish Studies**, Vol.:6, No:3, pp.321-340

HERMES, Niels, Robert Lensink (2004): “Foreign Bank Presence, Domestic Bank Performance and Financial Developmet”, **Journal of Emerging Market Finance**, Vol.:3, No:2, pp.207-229

JEON, Yongil, Stephen M. Miller (2005): “Performance of Domestic and Foreign Banks: The Case of Korea and the Asian Financial Crisis”, **Global Economic Review**, Vol:34, No:2, pp.145-165

Kapteyn, Arend Eylül 2009: Deutsche Bank Research, Global banking trends after the crises http://www.dbresearch.com/PROD/DBR_INTERNET_EN-PROD/PROD000000000242788.pdf;jsessionid=3C40EF9F5594C263B56F7AB91990783A.srv12-dbr-de

KARAN, Mehmet Baha (2001): **Yatırım Analizi ve Portföy Yönetimi**, Hacettepe Üniversitesi Finansal Araştırmalar Merkezi Yayınları No:1, Gazi Kitabevi, Ankara

KENNEN, Peter B. (1989): **The International Economy**, Secon Edition, Prentice-Hall International, USA

KESBİÇ, Cüneyt Yenal, Hamza Şimşek (2001): “Türk Bankacılık Sektörünün Yapısı ve Avrupa Birliği Bankacılık Sektörüyle Uyumlaşma Süreci”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi**, Cilt:16, Sayı:1, s.47-60

KIM, Taeho (1993): **International Money & Banking**, Routledge, London

KIM Hyun E., Byung-Yoon Lee (2004): **The Effects of Foreign Bank Entry on the Performance of Private Domestic Banks in Korea**, The Bank of Korea, Institute of Monetary and Economic Research

KOCAMAN, Berna (2004): **Finansal Piyasalar (Kurumlar, Teknikler ve Araçlar)**, Siyasal Kitabevi, Ankara

KOSMIDOU, K., F.Pasiouras, M.Doumpos, C.Zopounidis (2004): “Foreign versus Domestic Banks’ Performance in the UK: A Multicriteris Approach”, **Computational Management Science**, Vol.:1, pp.329-343

KULA, Ferit (2003): “Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Etkinliği: Türkiye Üzerine Gözlemler”, **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt:4, Sayı:2, s.141-154

KUMRAL, Neşe (2001): **Doğrudan Dış Yatırımlar ve Bölgesel Kalkınma: Ege Bölgesi İmalat Sanayi Örneği**, Ege Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları No:2, İzmir

LENSINK, Robert, Niels Hermes (2004): “The Short-term Effects of Foreign Bank Entry on Domestic Bank Behaviour: Does Economic Development Matter?”, **Journal of Banking and Finance**, Vol:28, pp.553-568

Mali Piyasalar Çalışma Grubu Raporu (2004): **Türkiye İktisat Kongresi**, s.57-115

MIAN, Atif (2006): “Distance Constraints: The Limits of Foreign Lending in Poor Economies”, **The Journal of Finance**, Vol:56, No:3, pp.1465-1505

MONTGOMERY, Heather (2003): **The Role of Foreign Banks in Post-Crisis Asia: The Importance of Method of Entry**, Asian Development Bank Institute Research Paper No.51,

MOOSA, Imad A. (2002): **Foreign Direct Investment: Theory, Evidence and Practice**, New York , pp. 7-39

MORENO, Roman, Agustin Villar (2005): “The Increased Role of Foreign Bank Entry in Emerging Markets”, **Globalisation and Monetary Policy in Emerging Markets**, BIS Papers No:23, pp. 9-16

MORGAN, Robert E., Constantine S. Katsikeas (1997): “Theories of International Trade, Foreign Direct Investment and Firm Internationalization: A Critique”, **Management Decision**, Vol:35, No:1, p.68-78

MOSHIRIAN, Fariborz (2001): “International Investment in Financial Services”, **Journal of Banking and Finance**, Vol.:25, pp.317-337

MUTINELLI, Marco, Lucia Piscitello (2001): “Foreign Direct Investment in the Banking Sector: the Case of Italian Banks in the 90’s”, **International Business Review**, Vol.:10, pp.661-685

MUTLU, Esin Can (1999): **Uluslararası İşletmecilik**, Beta Yayınları, İstanbul

OECD (1999): **Benchmark Definition of Foreign Direct Investment**, Third Ed.

OKSAY, Suna (2000): “Finansal Piyasalarda Yeni Yasal Düzenlemeler İhtiyacı ve Türk Finans Sistemi”, **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Öneri Dergisi**, Haziran 2000

OKUDA, Hidenobu, Suvadee Rungsomboon (2004): “The Effects of Foreign Bank Entry on the Thai Banking Market: Emprical Analysis from 1990 to 2002”, **Center for Economic Institutions Working Paper Series**, No:2004-20

ÖÇAL, Tezer, Ö. Faruk Çolak (1999): **Finansal Sistem ve Bankalar**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara

PAPI, Luca, Debora Revoltella (1999): **Foreign Direct Investment in the Banking Sector:A Transnational Economy Perspective**, Università Politecnica de Marche(I), Working Papers No:113, Dipartimento di Economia

PAULA, Luiz-Fernando de, Antonio J.Alves Jr.(2003): **The Determinants and Effects of Foreign Bank Entry in Argentina and Brazil: a Comparative Analysis**, Musashi University Research Institute, Japan

PEEK, Joe, Eric S. Rosengren (2000): “Implications of the Globalization of the Banking Sector: The Latin American Experience”, **New England Economic Review**, Sept/Oct 2000, pp.45-62

PERIA, Maria Soledad Martinez, Anrew Powell, Ivanna Vladkova-Hollar (2005): “Banking on Foreigners: The Behavior of International Bank Claims on Latin America, 1985-2000”, **IMF Staff Papers**, Vol:52, No:3, pp.430-461

RUGMAN,Alan M., Shyam J.Kamath (1987): “International Diversification and Multinational Banking” in **Recent Developments in International Banking and Finance**, edited by Sarkis J.Khoury, Alo Ghosh, Lexington Boks, Massachusetts

SAATÇIOĞLU, Cem (2002): “Doğrudan Dış Yatırımlar ve Türkiye”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı:61,

SARISU, Ayhan (1996): **Türk Bankacılık Sisteminin Temel Yapısı, Temel Özellikleri ve Kamu Bankalarının Bölünerek Özelleştirilmesi**, Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayını, Araştırma ve İnceleme Dizisi No:7, Ankara

SATHYE, Milind (2001): “X-efficiency in Australian Banking: An Emprical Investigation”, **Journal of Banking & Finance**, Vol:25, pp.613-630

SATTA, Tadeo Andrew (2004): “The Influence of Foreign Bank Entry on Lending to Small Firms in Tanzania”, **Policy Reform**, Vol.:7, No:3, pp.165-173

SEYİDOĞLU, Halil (1996): **Uluslararası İktisat**, Geliştirilmiş 11. Baskı, Güzem Yayınları No:11, İstanbul

SOYUER, Haluk (2000): **İşletmelerde Bilgisayar Destekli Bilgi Sistemi Uygulamaları ve Üretim/ İşlemler Yönetiminde Bilgisayara Dayalı Sistemler**, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Gazi Üniversitesi, İİBF

STURM Jan-Egbert, Barry Williams (2004): “Foreign Bank Entry, Deregulation and Bank Efficiency: Lessons From the Australian Experience”, **Journal of Banking and Finance**, Vol:28, pp.1775-1799

- SUSMUŞ, Türker, Özgür Eski (2003): “Stratejik Maliyet Yönetiminde Zamana Dayalı Rekabet ve Bir Model Önerisi”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt: 5, Sayı:1, s.113-131
- ŞAHİN, Hüseyin (2007): **Türkiye Ekonomisi**, Yenilenmiş 9. Baskı, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa
- TAKAN, Mehmet (2002): **Bankacılık: Teori, Uygulama ve Yönetim**, Geliştirilmiş İlaveli 2. Baskı, Nobel Yayınları No:434, Ankara
- TANER, Berna, G.Cenk Akkaya (2004): **Sermaye Piyasası: Faaliyet Alanı ve Menkul Kıymetler**, Birleşik Matbaacılık San.Tic.Ltd.Şti., İzmir
- TATLIDİL, Rezan (1981): “Uluslararası Pazarlarda Kazanç Maksimizasyonu Aracı Olarak Transfer Fiyatı Kararlarına Stratejik Bir Yaklaşım”, **E.Ü. İşletme Fakültesi Dergisi**, Yıl: 1, Sayı:1-2, s.143-158
- TBB, **Üç Aylık Banka Bilgileri**, Mart 2002-Eylül 2009, Türkiye Bankalar Birliği, İstatistik Raporlar
- TBB (2002-3-4a): **Bankalarımız 2001-2-3**, Türkiye Bankalar Birliği
- TBB (2004b): **Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri**, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Yayın No: 228, İstanbul
- TBB (2005-6-7-8-9): **Bankalarımız 2004-5-6-7-8-9**, Türkiye Bankalar Birliği
- UIBOUPIN, Janek (2004a): **Effects of Foreign Banks Entry On Bank Performance In CEE Countries**, Tartu University Press, No:569, Tartu
- UIBOUPIN, Janek (2004b): “Impact of Foreign Banks on Banking Sector Stability in Central and Eastern European Countries”, **Kroon&Economy**, No:1, pp.93-108
- UNCTAD (2005): **World Investment Report 2005: Transnational Corporations and the Internationalization of R&D**, United Nations Conference on Trade and Deveopment, New York and Geneva
- UNCTAD (2006): **World Investment Report 2006: FDI From Developing and Transition Economies, Implications for Development**, United Nations Conference on Trade and Deveopment, New York and Geneva
- UNCTAD (2007): **World Investment Report 2007: FDI From Developing and Transition Economies, Implications for Development**, United Nations Conference on Trade and Deveopment, New York and Geneva
- UNITE, Angelo, Michael Sullivan (2001): **The Impact of Liberalization of Foreign Bank Entry on the Philippine Domestic Banking Market**, Phillippine APEC Study Center Network Discussion Paper No.2001-08
- VASCONCELOS, Marcos Roberto, Jose Ricardo Fucidji (2002): **Foreign Ernty and Efficiency: Evidence from the Brazilian Banking Industry**, State University of Maringa, Brazil
- VERNON, Raymond (1966): “International Investment and International Trade in the Product Life Cycle”, **The Quarterly Journal of Economics**, Vol:80, No:2, p.190-207
- WATTERS, Robert G. (1995): “International Business Development: What are the Considerations”, **Journal of Business and Industrial Marketing**, Vol.:10, No:3, pp.61-74
- WELLER, Christian E. (2000): “Financial Liberalization, Multinational Banks and Credit Supply”,

International Review of Applied Economics, Vol.:14, No:2, pp.193-211

WELLER, Christian E. (2001):”The Supply of Credit by Multinational Banks in Developing and Transition Economies: Determinants and Effects”, **United Nations DESA Discussion Papers**, No:16

WILLIAMS, Barry (1997b): “Positive Theories of Multinational Banking: Eclectic Theory Versus Internalisation Theory”, **Journal of Economic Surveys**, Vol:11, No:11, pp.71-100

YILMAZ, Kamil (2006): **Türkiye İçin Doğrudan Yabancı Yatırım Stratejisine Doğru**, YASED Strateji Raporu, İstanbul

YAŞAR, Erhan (1992): **Türk Bankacılığında Günümüz Trendleri ve Sorunlar**, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Ankara

YÜKSEL, Ali Sait, Aslı Yüksel, Ülkü Yüksel (2002): **Banka Yönetimi El Kitabı**, Alfa Yayınları, İstanbul

ZEKOS, Georgios (2005): “Foreign Direct Investment In a Digital Economy”, **European Business Review**, Vol.:17, No:1

<http://www.vakifbank.com.tr/earastirma/Banka10yillik.doc>

<http://www.tcmb.gov.tr>

<http://www.bddk.org.tr>

<http://www.tbb.org.tr>

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER :

İsim Doğum Yeri, Tarihi : Hakan ÇAKMAK Trabzon 30.11.1965
Ev / Cep Tel : 0 216 484 5551 0 532 373 5645
Askerlik Medeni Durum : 1987 - 1988 (Ankara Helikopter Fabrikası) - Evli
Ev Adresi : Alemdağ Merkez Mah. Reşadiye Cd. 145. Sok No:6H9 Çekmeköy/İstanbul

İŞ DENEYİMİ :

FİNANSBANK A.Ş.

07/2008 – Ümraniye Şubesi - Perakende Şube Müdürü
06/2001 – 07/2008 Ümraniye Şubesi ve Siteyolu Uydu Şubesi- Perakende Şube Müdürü
05/1999 - 05/2001 Pendik Şubesi - Ticari Şube Müdürü
01/1998 - 04/1999 Ümraniye Şubesi - Ticari Kredi Pazarlama Müdürü

YKB (KOÇBANK A.Ş.)

01/1997 - 12/1997 Güneşli Şubesi - Kurumsal Bankacılık Bölüm Yöneticisi
07/1996 - 12/1996 Eminönü Şubesi - Kurumsal Bankacılık Müşteri Yetkilisi
08/1995 - 06/1996 Kartal Şubesi - Ticari Bankacılık Müşteri Yetkilisi
08/1992 - 07/1995 Teftiş Kurulu - Müfettiş (yeterlilik alındı)

ECA-Elba Basınçlı Döküm A.Ş.

05/1988 - 01/1990 Kalite Kontrol Şefi

Enka-Titaş A.Ş.

08/1986 - 08/1987 Sapanca Santiyesi Saha Mühendisi

EĞİTİM DURUMU :

Eylül 2004 Sermaye Piyasası Faaliyetleri-İleri Düzey Sertifikası (70,75)
Eylül 2003 Sermaye Piyasası Faaliyetleri-Temel Düzey Sertifikası (75,44)
1993 – 2010 M.Ü.-Bankacılık Enstitüsü-Bankacılık İşletmeciliği ve Ekonomisi Yüksek Lisansı
1991 - 1992 İ.Ü.-İşletme Fakültesi-Uluslararası İşletmecilik Enstitüsü
Uluslararası İşletmecilik İhtisas Programı MBA (İngilizce)
1990 - 1991 Peterborough Reginal College, İngiltere (Dil eğitimi-1.5 yıl)
1982 - 1986 İ.T.Ü.-Makina Fakültesi, İstanbul
1979 - 1982 Etiler Lisesi, İstanbul
1971 - 1979 Beşiktaş Orta Okulu, İst Büyük Esmâ Sultan İlkokulu, Beşiktaş-İst

ALINAN KURLAR EĞİTİMLER:

Tarih	Eğitim Adı	Saat	Eğitmen
10.05.2009	SATIŞ PERFORMANS KOÇLUĞU	14	OZAN KUŞÇU
15.04.2009	PERAKENDE BANKACILIK HEDEF PERFORMANS SİSTEMİ	2	E-ÖĞRENME
27.03.2009	ETKİN PERFORMANS YÖNETİMİ - DEĞERLENDİRME WORKSHOP	7	DOĞAN GÜNEŞ ÖNDER
06.12.2008	SPK İLERİ DÜZEY LİSANS YENİLEME	7	SERMAYE PİYASASI
12.06.2008	DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ SON GELİŞMELER	2	M. MURAT SAĞMAN
09.05.2008	MUTLU MÜŞTERİ - ŞUBEDE MOTİVASYON YÖNETİMİ	14	BANU DUMANLI YURDUSEV
16.03.2008	ETKİN PERFORMANS YÖNETİMİ	14	DOĞAN GÜNEŞ ÖNDER
09.03.2007	ETKİN SATIŞ YÖNETİMİ	14	ÜMİT MENTEŞ
11.01.2007	PERFORMANS DEĞERLENDİRME SİSTEMİ	1,25	ZUHAL KARAN
11.01.2007	PERFORMANS YÖNETİMİ	2	DOĞAN GÜNEŞ ÖNDER
13.04.2006	BANKALARDA KAYNAK MALİYETİ AKTİF VE PASİF YÖNETİMİ	21	SADİ UZUNOĞLU
17.02.2006	BASEL II	4	OYA GÜVERCİNCİ
01.01.2006	KARA PARA AKLAMA FAALİYETLERİ VE ÖNLEMLER	2	MASTER İNTERNET DANIŞMANLIK
10.08.2005	EUROBOND	7	HAKAN ÖZEROL
25.03.2005	SATIŞ YÖNETİCİLERİ İÇİN KOÇLUK	14	FUNDA BENER
02.02.2005	PERFORMANS DEĞERLENDİRME SİSTEMİ	2	ZUHAL KARAN
13.01.2005	DOW JONES SEMINARS	1,5	ZAFER ONAT
21.12.2004	SATIŞ ODAKLI ŞUBE YAPISINA GEÇİŞ SUNUMU	3	EGE GÜLTEKİN
09.12.2004	TÜRKİYE VE DÜNYA EKONOMİSİNDE SON GELİŞMELER VE BE	1,5	SARUHAN DOĞAN
07.12.2004	PERFORMANS DEĞERLENDİRME SİSTEMİ	6	ZUHAL KARAN
23.10.2004	BİREYSEL İŞ HUKUKU	6,5	ERGUN İNCE
14.09.2004	İK YENİDEN YAPILANDIRMA TOPLANTISI	2,5	YALÇIN CEMAL OĞUZBERK
25.03.2004	RİSK YÖNETİMİ	3	FİNANSBANK SİSTEMİ
18.03.2004	CORE FİNANS	18	FİNANSBANK SİSTEMİ
18.03.2004	CORE FİNANS	6	E-ÖĞRENME
07.02.2004	DATA-WARE HOUSE	6	EBRU ÖNCEL
25.12.2003	MENKUL KIYMET GELİRLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ	2,25	ERNST YOUNG
20.12.2003	EKİP ÇALIŞMASI	7	MERİH TANGÜN
13.11.2003	İK YENİDEN YAPILANDIRMA TOPLANTISI	3	FİNANSBANK SİSTEMİ
23.08.2003	EKİP ÇALIŞMASI	16	TANIL KILINÇ
26.07.2003	STRESLE BAŞA ÇIKMA YÖNTEMLERİ	7	EBRU GÜNEŞLİ

17.10.2002	MENKUL KIYMET GELİRLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ	3	ERNST YOUNG
07.05.2002	CARD FİNANS	1	ALİ TAHRAN
04.05.2002	CORE FİNANS	47,25	BURÇİN DÜNDAR
04.04.2002	KURUMSAL VE KİŞİSEL İMAJ	2	AHMET ERYILMAZ
02.03.2002	SİMÜLASYONLU YATIRIM DANIŞMANLIĞI	10	FİNANS PORTFÖY
12.02.2002	POAŞ HALKA ARZ	2	FINANS INVEST
19.01.2002	CORE FİNANS	3	FİNANSBANK SİSTEMİ
05.09.2001	PK ADK ŞUBE LOKASYON EĞİTİMLERİ	2	MERAL KÜÇÜK
09.06.2001	KRİZ YÖNETİMİNDE İNSAN İLİŞKİLERİ	6	AHMET ERYILMAZ
18.11.2000	OYUNLU EĞİTİM, ELELE, MÜKEMMELE	3,5	MERİH TANGÜN
18.11.2000	ENFLASYONLA MÜCADELE SÜRECİNDE TÜRKİYE	2,25	ASAF SAVAŞ AKAT
12.10.2000	BİREYSEL PAZ. ENSTRÜMANI: SERBEST BÖLGE BANK.	3,5	ELİF YUCA
17.09.2000	OPERASYON MERKEZİ İŞLEYİŞİ	4	EMİNE İNCE
10.07.2000	DATA-WARE HOUSE	3	MÜGE BIYIKOĞLU
26.06.2000	TURKCELL'İN HALKA ARZI	1	AHMET OKÇULAR
21.06.2000	DATA-WARE HOUSE	3	İLKNUR DİNÇER
20.06.2000	EXPORT EXPRESS İŞLETME KREDİSİ	5	FİNANSBANK SİSTEMİ
09.03.2000	İPOTEK EVRAKLARININ HAZIRLANMASI VE ALINMASI	2,5	AYŞE MİNE KÜLEY
08.12.1999	YIL BİTERKEN T.C. EKONOMİSİNE GENEL BAKIŞ	5,75	DENİZ GÖKÇE
13.11.1999	TEMİNAT HUKUKU	5,5	KEREM MORALI
05.11.1999	AİLE ŞİRKETLERİ	7	DRESDNER KLEINWORTH BENSON
02.10.1999	KEY ACCOUNT MANAGEMENT	10	MAX LIPS
25.09.1999	LEADERSHIP CHALLENGE	11,5	FED TRAINING
31.07.1999	DATA-WARE HOUSE	4,5	İLKNUR DİNÇER
23.07.1999	GENEL EKONOMİ VE TCMB BİLANÇO ANALİZİ	12,5	DENİZ GÖKÇE
28.06.1999	2000 YILI TARİH PROBLEMİ, ÖNEMİ VE BANKACILIĞA UYU	1,25	GARTNER GROUP
29.05.1999	DATA-WARE HOUSE	4,75	İLKAY ÖZEL
29.12.1998	EURO:APB, EURO'YA GEÇİŞ,TC DÜNYA ETK.	1,5	CEM ELİŞ
08.10.1998	RISK MANAGEMENT VE CREDIT CULTURE	18	BANK OF AMERICA
29.08.1998	COACHING	6	ÖMER ÇETİNER
27.06.1998	STRATEJİK DÜŞÜNME VE STRATEJİ OLUŞTURMA	14	FED TRAINING